PII 697

527/45

Добрица У Поповић
професор

Добрица У. Поповић

29. фебруара 1924 год. суглени II. плинатије

у Крагујевцу

Добрица У. Поповић

професор

Библиотека Математичног Института
Народна библиотека Београд

ГЕОРГІЙ ПЕТРОВИЋЪ ЧЕРНЫЙ

верховный вождъ Србскій

у почетку 19. столѣтія

Ріп Ср II 855.1 II

ОГЛЕДАЛО СРБСКО.

1845

66758
Инв. бр. 66758

Печатана у княж. Србской кньигопечатньи
У БѢОГРАДУ.

СѢНИ

АЛЕКСАНДРА ПУШКИНА.

Надъ звѣзданымъ многостручнымъ сводомъ
Надъ домахомъ умнога погледа,
Подъ врховнымъ небосклономъ неба,
Гдѣ се млада непрестано сунца,
Искресана рукомъ магическомъ
Обштегъ Творца сиплю роѣвима —,
Тамо се є твой Геній зачео,
И пѣваня мѵромъ помазао —
Одкудъ зора сине надъ природомъ,
Одонудъ є къ нама долетіо.
Сретныій пѣвче великогъ народа!
Твоме праху земномъ свештеноме
Собраће ти витежки подвизи
Предъ дивніемъ ступаю олтаромъ.

ВЛАДЫКА ЦРНОГОРСКІЙ.

ПРЕДИСЛОВІЄ.

Наше народне пѣсне не требаю никаква предговора за свою препоруку, єръ садъ хвалити ихъ предъ свѣтомъ, то бы было повторавати оно, што су вецъ давно о ньима казали многи и наши Славянски, и другихъ народахъ научени люди, кои су ихъ праведно похвалили и у звѣзде подигли, а неки и успоредили ихъ съ Омировима и Оссіяновыма пѣснама. За Црногорске пѣсне може се рећи, да се у ньима садржава исторія овога народа, кои никакве жертве ніе поштедіо, само да сачува свою свободу. Истина, да поезія на некима мѣстима по нешто увеличава подвиге Црногорацахъ, но на многима и важнійма држи се строго точности. Одъ Црногорскіехъ пѣсанахъ што садъ на свіетъ излазе, ово ніе ни десетый діо; но главніи боєви одъ **1702.** *год. сви су готово. У напріедъ на*

стаяће се, да се обѣлодане и она юнаштва, о коима садъ овдѣ ніе споменуто.

А што нема печатана имена, тко є ове пѣсме скупіо, узрокъ є томе што ихъ ніе єданъ само човѣкъ купіо и писао, него су скупльне овако: кадъ бы какавъ пѣвачъ овдѣ на Цетиню испѣвао пѣсну добро, одмахъ бы се повео у когъ писара, да є напише, даклень не може се єданъ назвати њіовымъ скупителѣмъ.

Пѣсме пакъ о безсмртныма подвизима Княза и Избавителя Србіе КАРАЂОРЂА и нѣговіехъ храбріехъ Войводахъ, преписане су изъ пѣсмарице векъ печатане.

Цетинѣ у Црнойгори на Благовѣсть
1845. *год.*

Добрица У. Попадић
Апрофесор

ОГЛАВЛЕНІЄ.

		Страна.
I.	Иванъ - Бегови сынови. 1) - - - - -	1.
II.	Освета Ватрића Перовића. - - - - -	8.
III.	Србскій Бадњій Вече. - - - - - -	13.
IV.	Милорадовићъ Посланикъ Петра Великогъ - - - - - - - - - - - -	24.
V.	Царевъ Лазъ. 2.) - - - - - - - -	30.
VI.	Ибраимъ Паша и Велестовцы. - -	37.
VII.	Ударъ на Вука Мандушића. 4.) - -	43.
VIII.	Ћупрелійћъ Везиръ. 3.) - - - - - -	48.
IX.	Ударъ Туракахъ на село Трњине. 5.)	52.
X.	Петаръ Бошковићъ. - - - - - - -	57.
XI.	Другій ударъ на село Трњине. - -	66.
XII.	Недаю Вуцы овацахъ. - - - - - -	74.
XIII.	Царевъ сестрићъ и Пипери. 6.) - -	83.
XIV.	Вукъ Томановићъ. 7.) - - - - - -	87.
XV.	Бой съ Кучима. - - - - - - - - -	100.
XVI.	Никацъ одъ Ровинахъ. - - - - - -	107.
XVII.	Опетъ Никацъ одъ Ровинахъ. - - -	114.
XVIII.	Сынови Обилића - - - - - - - -	123.
XIX.	Станъ полако Рогоє, много ти є обоє.	129.
XX.	Ударъ на овце Кнеза Вуядина. - -	135.
XXI.	Смрть Никца одъ Ровинахъ. 8.) - -	143.
XXII.	Крвавый Ручакъ. - - - - - - - -	148.
XXIII.	Два Балетића. - - - - - - - - -	151.

		Страна.
XXIV.	Шћепанъ Малый. 9.) - - - -	162.
XXV.	Ювачка Смрть. - - - - - -	175.
XXVI.	Спужани и Пипери. - - - - -	181.
XXVII.	Брза освета готова штета. - -	185.
XXVIII.	Ударъ на Ћурилацъ. - - - -	193.
XXIX.	Ударъ Махмутъ-Паше на Пипере	200.
XXX.	Клоринда Србска. - - - - -	205.
XXXI.	Бой съ Везиромъ Махмутъ-Пашомъ. 11.) - - - - - - -	212.
XXXII.	Погибія Везира Махмудъ-Паше 12.)	221.
XXXIII.	Освета Братска. - - - - - -	230.
XXXIV.	Бой за Пасиште. 13.) - - - -	236.
XXXV	Османъ Капетанъ и Пћшивцы. -	241.
XXXVI.	Разуръ Вранићахъ. - - - - -	247.
XXXVII.	Освета Баіова. - - - - - - -	252.
XXXVIII.	Почетакъ буне противъ Дахія. -	260.
XXXIX.	Бой на Чокешини. - - - - -	282.
XL.	Бой на Салашу. - - - - - -	294.
XLI.	Князъ Иванъ Кнежевићъ. - - -	310.
XLII.	Бой на Мишару. - - - - - -	320.
XLIII.	Милошъ Стоичевићъ и Мехо Оругџићъ. - - - - - - - -	327.
XLIV.	Бой на Лозницы. - - - - - -	339.
XLV.	Луко Лазаревићъ и Пейзо - -	361.
XLVI.	Хвала Чупићева. - - - - - -	375.
XLVII.	Ударъ на село Рогаме. - - - -	379.
XLVIII.	Овце Баіове. - - - - - - -	387.
XLIX.	Кула Карацића. - - - - - -	393.
L.	Освета за невћру Турску. - - -	400.
LI.	Горско Карре. 14.) - - - - -	408.
LII.	Бой на Морачи горњой. - - -	415.
LIII.	Освета за невћру Турску. - - -	427.
LIV.	Бой на Мартиниће. - - - - -	433.

Страна.

LV.	Освета Ускочка. - - - - - - -	438.
LVI.	Похара Жабляка. - - - - - - -	447.
LVII.	Погибія Бећиръ-Бега Бушатліе.	464.
LVIII.	Ударъ на Салковину. - - - - -	474.
LIX.	Освета Якше Капетана. - - - -	484.
LX.	Плачъ три Тавничара - - - -	489.
LXI.	Ошъ гриво, туће є мливо. - - -	495.
	Примѣтбе - - - - - - - - - -	505.

СЫНОВИ ИВАНЪ-БЕГОВИ.

око 1510. год.

I.

Пію вино млади Црногорцы
Предъ Которомъ градомъ Латинскіемъ,
Међу ньима Црноєвићъ Иво;
Но када се понапише вина,
И юначка збора назборише,
У то доће соко тица сива. —
Башъ предъ Которъ ће піяху вино,
Те се сави соко до Пазара.
Кадъ вићеше нћга Црногорцы,
Поскочише на ноге лагахне,
На шарке се пушке опираху,
Те съ пушакахъ путъ сокола скачу,
Ко ће нћга првый ухватити.
Но кадъ виће соко тица сива,
Е се грабе млади Црногорцы,
Ко ће прсће нћга ухватити,
Препаде се, бы му и неволя,
Да му знатна не поскубу перя,
Те се диже опетъ у облаке,

И надвыси града отъ Котора.
Кадъ то виђе Црноєвићъ Иво,
Убоя се, чудит' му се ніе,
Да му соко неодскочи сивый,
И у туђе ято неодлети,
Па разагна браћу Црногорце,
А разшири съ плећахъ кабаницу,
И позыва сивога сокола.
Соко му се сави на Пазару,
И паде му на раме лієво,
Те му кньигу исподъ крила дава;
Ал' га пита Црноєвићъ Иво:
„Мой соколе црный гласоноша!
Да ніе си одъ Стамбола града,
Одъ Стамбола одъ Отмановића?
Видієли Станишу моєга,
И узъ нѣга браћу Црногорце,
Што су Цару на вѣру отишли?
Єл' ихъ царе дивно дочекао,
И лієпымъ даромъ даривао?
Хоће л' къ нама брзо допетати?“
Тица крикомъ Иву одговара:
„Я самь юче одъ клета Стамбола!
Ноћила самь ноћасъ на Цетиню,
На Цетиню на двору твоєму,
Кодъ Ђорђія, кодъ твоєга сына;
Казаше ми да си предъ Которомъ,
Зато самь ти ютросъ доранила,
И танку ти кньигу донієла
Одъ Станише одъ сына твоєга.“

Но му вели Црноєвићъ Иво:
„А Бога ти! соко тица сива!
Што ми кажешь за Станишу мога?“
Соко нѣму опетъ одговара:
„Предъ Царомъ ти изиде Станиша;
Царъ изъ прве замоли Станишу:
„Потурчи се Црноєвићъ Станко!
А я ћу те Пашомъ учинити,
Пашалукъ ти Скендерію дати;“
Ал’ Станиша цару одговара:
„Не быхъ ти се царе потурчіо,
Нити моіомъ вѣромъ превруо,
Да ми дадешь твоєга Престола,
Да ми дадешь дванаєсть реповахъ,
Навезене драгіємъ каменѣмъ,
Кое носишь около Турбана.“
Царъ Станиши опетъ рече твоме:
„Чуй ме добро Црноєвићъ Станко!
Ал’ ћешь твоіомъ вѣромъ преврнути,
Али нећешь главе изніети
Съ ніедніємъ братомъ Црногорцемъ
Изъ моєга бієла Стамбола!“
Станко ти се тадъ на муке наће;
Волѣ животъ и Пашалукъ Турскій,
Него саблю и црна целата;
Потурчи се твой Станиша Иво!
Султанъ га є Пашомъ учиніо,
Дарова му землю Скендерію,
И сву твою до мора државу.“
Кадъ то зачу Црноєвићъ Иво,

Смртно паде главомъ на Пазару,
Те проклинѣ Отмановићъ цара:
„Авай, царе, ранахъ допануо!
Живо га те Срби распарали!
Са тобомъ се люди подругали!
Москови ти царство разорили!
Будли си ми потурчіо сына,
Єръ му даде за пашалукъ клетый!
Моє землѣ и моє државе?
Єръ ми ћецу покла, нечоєче?“
Кадъ вићеше браћа Црногорцы,
Дохватише Црноєвићъ Ива,
Па га воде полю на Цетинѣ.
Затимъ време мало постаяло,
Време мало за седамъ годинахъ,
Докъ царъ узе Багдатъ украй мора;
На Багдатъ є и Станко ходіо,
И тридесеть братахъ изгубіо,
А кадъ є се натрагъ повратіо,
Тада пође изић' предъ Султана,
Па Султану проговара Станко:
„Султанъ царе, милый Господаре!
Знашь ли, царе, што си обећао,
Када си ме вѣромъ оскврніо?
Садъ испуни, врієме є дошло,
Яли ћу се опетъ покрстити,
И катилъ се тебе учинити,
Ка' што ти є Муса у Приморѣ,
Ял' Кралѣвићъ у Прилипа града.“
Тада царе на ноге скочіо,

Па му даде бієла Фермана,
И даде му браћу потурчену,
И са браћомъ войске неколико.
Гласъ допаде Црноєвићъ Ђуру
На Цетинѣ предъ бієломъ црквомъ;
(Башъ кадъ баба копаше Ивана)
Да Станиша иде одъ Стамбола,
Да му узме бабову Државу.
Давно было кадъ с' о томъ зборило,
Мысли Ђуро заборавило се;
Но кадъ нове и несрећне гласе
Разуміо и у дворъ приміо,
Троструке га сузе попадоше,
Па онъ одма многе кньиге пише,
И шалѣ ихъ по свой гори црной,
Съ ньима скупи браћу Црногорце,
Предъ свієма гласъ и кньигу чита;
Црногорце на искупу пыта:
„А што ће мо сада, Црногорцы!
Одъ Станише и браће остале,
Што су ни се, браћо, потурчили?
Ево на насъ иду с' силномъ войскомъ,
Да насъ турче и мукама муче,
А да оће съ миромъ браћа доћи,
Мы бы смо ихъ, браћо, прихватили,
Како свою браћу загрлили;
Братъ є міо, ков вѣре быо,
Када братски чини и поступа,
Али они съ нама братски неће,
Већъ крвнички по Турскомъ начину!

Но што ће мо, ако Бога знате!
Я самь брата у кньиги куміо,
Да се прође силе и войштеня,
А да дође на мѣсто бабово
Я ћу му се съ мѣста уклонити,
То самъ воли но му крвъ попити,
Ал' се неће безъ ђавола проћи!"
Црногорцы сви изъ гласа вичу:
„Ко ђавола тражи, и наша' га,
Мы смо войска тебе, Господару!
Чувай нама образъ и поштенѣ,
Да те наше не разнесу стрѣле,
И зелени не здробе палоши!"
Кадъ то зачу Црноевићъ Ђуро,
Онъ покличе браћу Црногорце,
И отиде равну Лѣшкополю.
Ту се двіе войске састадоше,
Убише се боємъ жестокіемъ.
Ту є Ђуро Станка предобіо,
Много нѣму войске погубіо,
Заробіо младе Црногорце,
Што се бѣху потурчили съ Станкомъ,
Насели ихъ на ньихъ Отачаство;
Станко бѣжи Скадру бієломе,
Унь недаю Скадарска господа,
Већ' га гоне селу у Бушате,
Те ми своє нагрди презиме!
Одъ плємена славногъ Црновића
Прозва себе Бушатліомъ Станко!
По добыћу Ђуро кньигу пише,

Съ кньигомъ шалѣ свое поклисаре
Право Турской у Отмановића:
„Слушай царе, нечули те дома!
Кадъ си мога брата потурчіо,
Ти си мога више учинити,
Нѣму срећу болю даровати:
Равну Босну ял' Херцеговину;
Но си посла нѣга на Цетинѣ,
На столицу оца нѣговога;
У ню, знади, Турчинъ сѣсти не мож'
Єръ є бране люти Црногорцы,
Коє но си вѣромъ преваріо!
Кадъ си ньину браћу потурчіо,
Са тіємъ си вѣру изгубіо,
Да є никадъ у тебе немаю
Докленъ траєшь у Стамбола твога,
А и они у горицы Црной:
Посадъ никадъ быти не можемо
Умирницы, нити увѣрницы,
Єре вѣре ніє у невѣре,
Мы смо вѣра, а ты си невѣра,
Ако посадъ больи не узбудешь
Убила те Богъ и Божя вѣра!“

ОСВЕТА БАТРИЋА ПЕРОВИЋА.

(око 1700 год.)

II.

Хвала Богу чуда великога!
Што процвилѣ у село Баняне?
Ал' є змія, ал' бієла вила?
Ал' є орай поломіо крыла,
Али соко тиће погубіо?
Нит' є змія, нит' бієла вила,
Нит' є орай поломіо крыла,
Нити соко пиладъ погубіо,
Но є Цуца Перовићъ Батрићу
У рукама Ћоровићъ Османа;
На вѣру га Османъ преваріо,
А на вѣру и на побратимство,
У бієлу кулу Османову,
Велѣ му є муке ударіо,
Велѣ муке у невѣрне руке;
Батрићу су муке додіяле,
Па Османа Богомъ братимляше:
„Богомъ брате, Ћоровнѣъ Османе!
Посѣцы ме сабльомъ Ћемерліомъ,
Али убій пушкомъ изъ кубурахъ,
Умори ме смрћу ка' юнака,
Немой мене мукама мучити:

Ако ли ме изгубити нећешь,
Мећи мене, туре, на одкупе,
Имамъ на домъ седамъ милы братахъ,
Даће за ме седамъ цефердара,
И седморо токахъ са раменахъ,
Седамъ снахахъ, седамъ пріевћсахъ,
Датће Перо остарелый бабо,
Дат' ће добра изподъ себе ђога,
И са прсихъ токе убоите,
И са себе зелену доламу,
И педесеть коняхъ и говеди,
И сувише стадо свеколико,
Узайми ће блага у латинахъ,
За ме ће ти тежкій одкупъ доћи. "
Али Турчинъ Бога не познае,
Но Батрића мучи побратима,
И муке му више ударіо,
На муке му животъ извадіо.
То се чуло у Залюти тврдой,
Кадъ гласъ чуо Перо за Батрића,
Скубе браду, вади очи црне,
Кано, брате; за миліемъ сыномъ;
Но му вели Перовићъ Радуле:
„Немой тако, остарелый бабо!
И ако є Батрићъ погинуо,
На домъ ти є доста остануло,
Остало ти іоштъ седамъ сыновахъ,
Ако буде старога талиха,
Турцы ће ни платити Батрића.
Но му тако говоріо Перо:

Муч', ђевойко, а не міо сыне!
А сви седамъ, да сте погинули,
Да є сабля Батрићъ остануо,
Свієхъ бы ве Батрићъ оветіо."
Радула є укоріо люто,
Те Радуле скупи чету малу
Одъ Залюти села крававога,
Те четує по планини съ ньоме;
По планини трая лѣто драго,
И сіече по Банянахъ Турке,
Докъ за брата тридесть посѣкао,
Ма све чека Ђоровићъ Османа,
Неће ли га дочекат' Радуле;
Дочекат' га не мога' никако,
Дружини се досадило было,
Радулу є дружство говорило:
„Арамбашо, Перовићъ Радуле!
Раздріємо на ноге опанке,
Откласмо сяйне цефердаре,
Ты си брата осветіо дивно,
За нѣга си тридесть изгубіо,
Врієме є, дома да идемо."
Но Радуле ньима говораше:
Хайте, браћо, дома да идемо,
Но ми оста Ђоровићъ Османе,
Кои ми є брата изгубіо,
Та ми рана преболѣти неће,
Докъ не вињу очи Османове."
У рієчи кою говораше,
Даде му се нешто погледати,

Одъ Велимня узъ равне Баняне,
Али яше Турчинъ на халата,
Текъ га виђе позна га Радуле,
Па овако рiечь бесѣдiо;
„Благо мени, браћо Црногорцы!
Ено крвникъ ћоровићъ Османе,
Кои ми є очи извадiо,
Него хайте, да му запанемо.“
Па скочише те му западоше,
Дивно Раде укрiо дружину,
По два друга око друма пута,
Западоше у листь и у траву,
Укрыше се ка' и яребыце,
А Радуле на друмъ на средъ пута,
Докъ ево ти ћоровићъ Османа
На халата коня одъ мейдана;
Радуле га напуштiо близу,
Сину юнакъ изъ траве зелене,
За узду му коня дохватiо,
Другомъ рукомъ за токе Турчина;
Паде Турчинъ низъ коня халата,
Дивно позна Перовићъ Радула,
Па радула Богомъ братимляше:
„Немой мою добру посѣћ' главу,
Но ти мене врзи на одкупе,
Имамъ на домъ мили деветь братахъ,
Деветъ братахъ деветъ ћоровићахъ.
Даће за ме деветъ цефердарахъ,
Деветоро токахъ са раменахъ,
И iоштъ деветъ коняхъ подъ седлима,

Деветъ снаха, деветъ прієвѣсахъ,
И стотину коняхъ и говеди,
И сувише овце свеколике,
И у злату хиляду дукатахъ.“
А вели му Перовићъ Радуле:
А не лудуй, Ћоровићъ Османе!
Да є мене Батрићъ на одкупе,
Вадіо быхъ у Латинахъ благо,
Те быхъ брата одкупіо мога;
Нема блага да одкупишь главу,“
Ножемъ врже, посѣче му главу,
И посѣче Кера Османова;
Двіе пасѣ зіеваю главе,
Радуле се тада осмѣхнуо,
Па дружини быо бесѣдіо:
„Айте, браћо, дома да идемо.“
Отоленъ се чета подигнула,
Отидоше путъ Залюти тврде
Пѣваюћи и пушке мећући;
А кадъ дошли у Залюти малой,
Перо му є бабо бесѣдіо:
„Благо менн, мой сыне Радуле!
Кадъ си мени осветіо Батра
Ка да си га са собомъ довео!

СРБСКІЙ БАДЊЬЙ ВЕЧЕ.

(около 1702. год.)

III.

Саборъ чини хаџи попе Іово,
На саборъ є Зету окупіо,
Па пошто є Зету окупіо,
Овако є Попе бесѣдіо:
„О Зећани, ядна браћо драга!
Што хоћемо одъ живота свога?
Неимамо цркве ни закона;
Но погибе Лазаръ у Косово,
А клетизи прискочише Турцы,
Развалише цркве и олтаре,
Оградише све Турске мунаре;
Но я велимъ, моя браћо драга!
Окупимо мы мало пешкеша,
Да идемо Скадру крававоме,
Да молимо Пашу злочестнога,
Да ни даде Турску буйрунтію,
Да бы мало цркве оградили,
Да бы свою вѣру придржали.“
Све Зећани кабулъ учинише,
И за Пашу пешкешъ приправише,
Право пошли Скадру бієломе,
Те предъ Пашомъ жалбу учинише;
А пошто є Паша разуміо,

Пешкешъ прима, буйрунтію пише,
Да бы мало цркве оградили,
Да законе своє придржаю.
Па отле се натрагъ повратише,
Дозиваше камене майсторе,
Они мало цркве оградише,
И камене платише майсторе,
На своє ихъ доме отправише,
Ма говори хаџи-Попе Іово:
„О зећани, моя браћо драга!
Ево бѣлу огради смо цркву,
Што є файде ће є ограђена,
Она ніє боля но пећина,
Теке ніє освештена црква;
Нег да опетъ пешкеше купимо,
Да идемо Скадру на Бояну,
У нашега Паше опакога.
Да бы смо га како умолили,
Е я бы ни хатаръ учиніо,
Е я бы ни како допуштіо,
Да идемо малой гори Црной
На Цетинѣ Владицы Данилу,
А да бы смо нѣга умолили,
Да бы доша, да ни свешта цркву.“
Сви Зећани на то пристадоше,
Те за Пашу пешкешъ окупише,
Пакъ се диже Хаџи-Попе Іово,
С’ собомъ узе три четыри друга,
Пође опетъ Скадру проклетоме;
Ту предъ Пашу они излазаху,

Предъ њимъ плачу и моле се люто,
Пешкешъ прима, буйрунтію пише,
Буйрунтію тако направляше,
У ню добро поздравля Владыку:
„Чуй Владыко, црный калуђере!
Я ти Паша тврду вѣру даємъ,
Дођ', Владыко, Зети земльи равной,
Да у Зету свешташь Цркву малу;
Ево ти є даємъ на поклону,
Зету равну и Брда остала,
Да имъ чинишъ црковне начине,
Да ти даю, што се погодите.“
Отоленъ се натрагъ повратише,
И дођоще здраво на дворове,
Зеђанима право кажеваху,
Па узеше танахну ђемію,
Те иђаху блатомъ широкіємъ,
Докъ дођоше на Ріеку малу,
А съ Ріеке на Цетинѣ равно,
На Цетинѣ Владицы Данилу,
Те му десну полюбили руку,
На руке му буйрунтію даю,
Кадъ є виђе Владыка Данило,
Овако имъ бесѣди Владыка:
„Попе Іово, ядовна ти майка!
Ніе вѣра тврда у Омера,
Ма ћу поћи, да нећу ни дођи,
Ради вѣре и закона свога,
Докъ у ютро зорица осване.“
Онъ є своє слуге дозивао,

Овако є њима бесѣдіо:
Хазрте ми добра коня мога!
Е њу ходит путъ Рієке мале,
А съ Рієке Зети земльи равной,
Богъ да знаде хоћул' игда доћи.“
Слуге су му коня опремиле,
Отале є путъ Рієке поша,
А съ Рієке Зети земльи равной,
У попа є конакъ учиніо;
Сутраданъ се Зета окупила,
Зета равна и Брда остала,
И гиздава варошь Подгорица,
Свакъ да гледа Владыку своєга.
Владыка имъ освештава цркву;
Алъ ев', побре, жалостиви гласи!
Клети Турцы ухватише нѣга,
Свезаше му руке наопако,
Па га воде варошь Подгорицы,
Ту му руке мало попуштаю,
У руке му стржевъ колацъ даю,
На кои га мысле ударити.
То кадъ виђе Зета земля равна,
Зета равна и Брда остала,
И гиздава варошь Подгорица,
Заплака се мало и велико,
Пашу моле и куме га люто:
„Немой, Пашо, за Бога єднога!
Немой, Пашо изгубит' Владыку!
Немой Зету землю отровати. —
Е ти нигда ништа родит' неће,

А сувише изгубићешь вѣру;
Но ходи га врзи на одкупе,
Узми блага, колико ти драго.“
Пошто се є псету досадило,
Ево га є врга на одкупе,
Три хиляде жутога дуката;
Двіє дає Владыка Даниле
Ону трећу Зета земля равна.
А кадъ виће Владыка Данило,
Е га стави пашче на одкупе,
Онъ направи листь кньиге бієле,
Па є шилѣ малой гори Црной,
Црногорцамъ своіой браћи драгой:
„Одкупте ме, недржите овће,
Продаи те крсте и кандила,
И путире одъ сухога злата,
Све црковно дајте за ме благо,
А да бы ме само избавили
Изъ неволѣ, изъ Турскогъ синџира.“
То кадъ чуше браћа Црногорцы,
Одмаха су благо саставили,
Съ ньима иду на Рієку малу,
Ту нађоше Владыку Данила,
Састаше се туна са Турцыма,
Благо даше, Владыку примише,
Вратише се здраво на Цетинѣ.
Ту Владыка дывно дочекує
У Манастыръ браћу Црногорце,
Пакъ овако зборе Црногорцы:
„Благо нама, наше сунце ярко!

Када ни те срећа изнієла,
Како ћасмо живѣти безъ тебе?“
Те Владыка њима одговара:
„Ка ми ви є благо, Црногорцы!
Єданъ вама, а деветь су мене,
Текъ се клети умножише Турцы;
Владайте се не уздайте с' у ме,
Ако мене послушат' нећете,
Я ви данасъ вѣру тврду даємъ,
Вечъ ме овде видѣти нећете.“
Сви му они тврду вѣру даю,
Да ће они послупат Владыку.
„Но ни кажи, милый Господару!
Како бы смо саде учинѣли?“ —
„Я ћу вама казат', браћо драга!
Ево су се умножили Турцы
А у нашой малой гори Црной,
Николико неће быти доба,
А луду ће вашу турчит' ћецу,
Ће гледате вашіємъ очима,
Да имъ ништа помоћи нећете;
Него ядна браћо, Црногорцы!
Међу собомъ вѣру ухватите,
За слободу крвцу пролієват',
За слободу и за вѣру нашу,
Да с бранимо одъ невѣре Турске;
Покольимо Црномъ-горомъ Турке,
Кои су се међ насъ уселили
На срамоту и на прієвару,
Бранимо се не издаимо се,

И Богъ ће ни помоћ', ако Богъ да;
Я нежалимъ да ћу погинути
Ради вѣре и закона свога!"
Црногорцы нѣму вѣру даю,
Вѣру даю, и даю бѣлегу,
Бѣлега є Мратинске покладе,
Таде съ Турцымъ да заметну кавгу.
Мало проће а покладе дошле,
Не бы кавге, ни сваће никакве;
То кадъ видѣ Владыка Данило,
Побоя се да га преварише,
Тере свою слугу дозиваше,
Одасла га къ Войводи Батрићу:
„Дођ' Батрићу, съ браћомъ твоіомъ драгомъ,
Е имамо нешто разговора!"
Батрићъ зове Марка и Милоша,
И Томаша и брата Ивана,
Сви петъ поше кь Владицы Данилу;
Лієпо ихъ Бане дочекива,
Пакъ имъ Бане поученя дає:
„Што су наши стари учинѣли,
И слободу како су чували,
Докъ погибе Лазаръ у Косову!
Но каж' те ми, о Мартиновићи!
Камо ваше вѣре и аман'ти,
А коє сте самномъ оградили?
До покладахъ клетву учинили,
До покладахъ заметнути кавгу;
Ев' покладе, не бы другогъ гласа,

Яо леле, до жалосна гласа!“
Тада скочи войвода Батрићу,
Те му десну полюбіо руку,
А овако нѣму бесѣдіо:
Чули мене, міо Господаре!
Я се боимъ, и страхъ ме є люто,
Єре те ме издат' Црногорцы,
Я быхъ давно заметную кавгу;
Но петъ братахъ што смо одъ Мартина,
Сви имамо нашу дѣцу малу,
А и наше старе родителѣ,
Мили су ни ко цару цареви,
Хоте ни ихъ потурчит' занаго;
Па те молимъ, драгій Господару!
Нађ' имъ мѣсто, па нежали наске.“
Владыка имъ зато одговара:
„Слушай мене, воєвода Батро!
Црногорцы ако те издаду,
Бы ће они́ ће и моя глава.“
На то су се они раздвоили,
Међу собомъ савѣтъ учинѣли,
Мало проће, бадньій вече доће,
Стадоше се браћа на вечеру,
Наложише блажене палице,
Баднякове пакъ и баднячице,
И уждише воштану свіећу,
Пакь се милу Богу помолише,
Великоме Христову Рождеству,
Да имъ вазда буде у помоћи;
Іошъ донесе єдну чашу вина,

Напіяю сви у славу Божу,
И у славу Христа Спасителя,
Тад' сѣдоше и повечераше.
Пошто браћа сладко вечерала,
Овако имъ војвода зборіо:
„Садъ на ноге, моя браћо драга,
Прихватите свіетло оружѣ,
Да идемо ђе смо углавили.“
Прихватише свіетло оружѣ,
На Иногоръ мало полѣ доше,
На біелу кулу Мустафића:
Ту біяху петь Туракахъ братахъ,
Петь Алійћахъ, седамь Мустафићахъ,
Ньихъ поклаше и тридесеть съ ньима,
Па отоле браћа Мартинићи
Здраво пошли на Ябуку село,
Нешто Турак' и ту изгубили;
Алъ имъ вичу двоѥ дѣце Турско,
Они вичу да ће с' покрстити,
Нешћеше ихъ браћа изгубити,
Но ихъ воде Владицы Данилу,
Владыка ихъ оба покрстіо.
Іошъ отоле с' браћа подигнула,
На Дубовикъ село одлазила,
И ту неке погубили Турке,
И ту вика єдно дѣте лудо,
Да се хоће покрстит' занаго,
Тако су му животъ опростили,
Но и нѣга Владыки повели;
Онъ га крсти како и остале.

То све было докъ огрія сунце,
Теръ освану Рождество Хрістово,
Пакъ се браћа натрагъ повратила,
А низъ полѣ низъ Цетинѣ равно:
Шенлукъ чинећ' и веселѣ драго;
Гласъ допаде Владыку Данила,
Донесе га єдно момче младо:
„Муштулукъ ти, драгій Господаре!
Погибоше Црногорски Турцы!
А осталимъ ни стрва се не зна!“
Кадъ є Бане гласе разуміо,
Самъ собомъ є Бане бесѣдіо:
„Милый Боже, на све му ти хвала!
Башъ веселя, што жућехъ одавна!“
У рієчи, у кою се нађе,
Онъ є своє слуге сазывао,
Жежіяху краташне машкуле,
Теръ чиняху радость и веселѣ,
А ев' иду петь Мартиновићахъ,
И съ ньима є Бориловићъ Вуче,
Крвавієхъ до раменахъ рукахъ;
Одъ веселя пакъ ихъ срета Бане.
Ушетао у бієле Цркве,
Те одстои Божу летурђію,
Па изиде изъ бієле цркве,
Дає ньима пива и єстива,
Лієпо ихъ Бане дочекива,
Іоштъ ихъ лѣпше даромь дариваше:
Батру дає коня исподъ себе,
А Ивану двіе пушке мале,

Даѥ Марку саблю на поясу,
И Томашу златну перяницу,
А Милошу танку Таліянку,
Брешку пушку ситнога цефера,
Пакъ дарива Бориловићъ Вука,
И нѣм' даѥ двіѥ пушке мале
Самокресе по одъ четыръ грла,
А међу ньихъ мерцайли - ханцара,
Некъ душмане све колѣ и пара,
Некъ ихъ біѥ, да ихъ нигђе ніѥ,
Ка му браћа, дружина уздана.
То све было, кадъ се и чинило,
Покойніѥмъ душевно спасенѣ,
А живіѥмъ здравлѣ и поштенѣ!

МИЛОРАДОВИЋЪ.

ПОСЛАНИКЪ ПЕТРА ВЕЛИКОГА,

(1711. год. мѣсеца Марта.)

IV.

Кадъ Русія съ Турцым ратоваше,
Петаръ првый Императоръ Рускій
Оправіо посланика свога
Михаила Мілорадовића
(Одъ старине изъ Херцеговине)
Да понесе Црнойгори кньиге,
Петровићу Данилу Владыцы
И главаромь одъ горице Црне;
У кньизи ихъ мило поздравляше,
И овако ньима говораше:
„Єво има доба неколико,
Да воюємъ и да боя біємъ
Съ єретикомъ одъ Швеціе кралѣмъ,
За обрану краля Полячкога
Кога бранихъ одъ краля Шведскога,
Ал онъ мене учини невѣру,
И приступи душманину своме,
Пакъ я іоште имамъ издайника.

Као Срби Бранковића Вука,
Издајника мога подложника,
Проклетога Мазеппу Ивана,
Воєводу одъ Русіє мале.
Ни то мени досадило ніє,
Ни войнике моє утрудило,
Мы смо Шведе срећно расћерали,
Подъ Полтавомъ страшно побѣдили,
Іоштъ Мазепа жива ухватили,
И Полячкогъ повратили краля,
Да се кає, што є учиніо;
Него ми є Турчинъ заратіо,
И сву силу на ме обратіо,
Да освети краля одъ Швеціє,
Већ' ми каже вѣрна слуга моя,
Вѣрный Саво Владиславлѣвићу
Одъ Попова изъ Херцеговине,
Да вы славни Црногорцы вольни
Съ Турцы мира иигда не имати,
И да мене помоћи можете,
Пакъ ев' шилѣмъ Посланика мога,
Я се уздамъ у Бога вишнѣга,
И у мышцу народа Србскога,
Особито храбра Црногорца,
Да ће мени быти у помоћи,
Да хрістіянскій народъ избавимо,
И Славенско име прославимо,
Да сломимо ярма Агарянска,
Благовѣря уздигнимо храме,
Оміємо нанешене сраме

Одъ Турчина, свакомъ душманина,
Тко не лиже прахъ нѣговихъ стопахъ,
Вы сте съ Русма и єднога рода,
Єдне вѣре, єднога єзыка,
Већ' сродніи быт неймамо куда,
Кад ко Руси єсте и юнацы;
Но скочите кано Витезови,
Покликните како соколови,
Подигните окружне хрістяне,
Све юнаке на старе налике,
Пакъ на Турску землю навалите,
Разорайте штогодеръ стигнете,
Осваяйте што више можете,
У Стамболу да се састанемо,
У Стамболу оли у Єдренн:
Наша войска већ' є ударила,
Съ Турцым' біє с' нигда непрестає. "
Тай посланикъ на Цетинѣ дође,
Владыка га жельно дочекао,
Црногорце на зборъ окупіо,
Ову ньима рієчъ говоріо:
„Ево браћо кньига одъ Русіє,
Ево кньига, ево и посланикъ
Одъ славнога Цара Хрістянскога!
Кньига пише и посланикъ каже,
Да є Турчинъ Цару заратіо,
Но садъ, браћо, ако Бога знате,
Сви будимо справни и готови,
Да хрістянскомъ цару поможемо,
И да наше крви не жалимо

А за наше царство правовѣрно,
И за нашу вѣру само славну!“
Црногорцы кадъ то разумѣше,
Сви кликнуше а єдиногласно:
„Хвала да є Богу великоме!
Те смо кньиге мы ове видѣли
Одъ нашега Цара Славенскога,
Славенскога и Хрістіянскога!
Єръ нієсмо нигда помышляли,
То да ће мо мы кадъ доживѣти
Да познамо Цара Православна;
На'ко негђе да є у свієту,
Ђе онъ за насъ ни чути не може,
А кадъ чуо и за наске знаде,
Ево наше саблѣ при поясу,
Ево наше пушке у рукама,
Сад' и вазда справни и готови
Сви єданак' срца веселога,
На овій часъ удрити Турцыма,
И што брже, то є нама драже,
Што ли прећє, то є нама слаће!“
Владыка є ово саслушао,
И Владыка и посланикъ сретный,
Цара кньиге прнписати даше,
Пакъ препише Владика опраля
Уза своє кньиге на све стране,
Усву Босну и Херцеговину,
Усва Брда и у Зету плодну,
Да Хрістяни подигну оружѣ,
Да се съ Црномъ-горомъ саєдине;

Иза тога призива главаре,
А главари войску подигнули,
И на Турску землю ударили,
Опалише села и вароши,
Око бѣла Оногошта града,
Око Спужа, око Подгорице,
И около града Жаблячкога;
Затворише у градове Турке,
А Хрістяне себе присвоише.
Да ти бѣше видіети, побре !
Како с' она войска умножава,
Како трче Брђани юнацы,
Херцеговцы и младый Зећани,
Подъ баряке Цара Русинскога,
Да се здруже съ войскомъ Црногорскомъ,
Не бы река', драгій побратиме !
Да се иде съ Турцымъ боя бити,
Но на игру хладно вино пити,
И веселе пѣсме запѣвати.
Но веселѣ ово нетраяло,
Н'ако само мѣсецъ и полъ данахъ,
Него се є брзо обратило
На Србальску жалость и несрећу,
Єрбо худи гласи допадоше,
Да се Петре съ Турцым' умиріо,
Не по вольи, нсго по невольи.
Што га бѣху Турцы обколили
Близу Прута студене ріеке,
Тер' му помоћь доћи немогаше,
Ни остало што є войсцы нужно.

Ове гласе када разумѣше
И Владыка и сви Спасолюбцы,
Уплака се мало и велико,
Свакъ жаляше Хрістянскога Цара.
Михаило поѣе у Русію,
А остави у ратъ Црногорце,
Како тадеръ, тако и досадеръ
Вино пію, съ Турцыма се бію,
И брани ће с' докъ єднога има
Одъ свакога, толи одъ Турчина,
А своєга двойногъ душманина,
Душманина вѣре и слободе;
Нієсѣнка слога Црногорска,
Нейма тога тко б' ихъ уярміо,
То л' ихъ отле некуђ' призаймio.

II

ЦАРЕВЪ ЛАЗЪ.

(1712.)

V.

Књигу пише Царевъ Серашћере,
Серашћере Цар' Отмановића
Са средъ Зете, са средъ землѣ равне,
Изъ ордіе силне и велике,
Пакъ є шилѣ на цетинѣ полѣ.
А на руке Владыке Данила:
„Пошльи мене малога харача,
А узь харачъ тры добра юнака:
Съ Чева равна Поповића Дражка,
Съ Велестова Мрваля Вукоту,
И Сокола Мандушића Вука.
Є Царево перо изговара,
Ако мене харачъ послат' нећешь,
Сву ћу Црну гору изгорѣти
Одъ Мораче до мора сланога,
А тебе ћу жива ухватити,
На муке ти животъ извадити.
Кадъ Владицы така књига дође,
И кадъ виђе шта му књига каже,
Грозне су га сузе пропануле,

Пакъ є много кньигахъ написао
По свой малой ломной горы Црной,
Окупіо земальске главаре,
Међу ньима кньигу проучіо,
Да сви чую, што имъ Царе пише;
Свакога се збора зађедоше,
Неко вели: Да му харачъ дамо!
Неко вели: Да му Ками дамо!
Рече соко Мићуновић Вуче:
„Дајте харачъ, браћо Црногорцы!
Я недаємъ Дражка ни Вукоту,
Ни сокола Вука Мандушића,
Н'ако съ моіомъ одъ рамена главомъ;
Нит' Турчину нигда ништа даємъ
Докъ є моя глава на рамена,
До крваве саблѣ и поляне.“
Проговори Владыка Даниле:
А да єли добра Црногорца,
Коће поћи, да уходи Турке?“
Проговори Мићуновићъ Вуче:
„Знамъ, Владико, и два Црногорца:
Ђурашковићъ Янка и Богдана.“
Па ихъ пыта Владыка Даниле:
„О'ли поћи Янко и Богдане?“
„Поћићемо, Владико Даниле!
Него дай ни друга и трећега
Големога Раслабчевићъ Вука,
Турску землю єсте проходіо,
Знаде Турски, знаде Арбанашки.“
Даде ньима Раслабчевићъ Вука,

Отидоше тры добра юнака,
А узеше до тры цефердара,
Отидоше низъ полѣ Цетинѣ,
Низъ границу Рiєчкомъ Нахiомъ,
Улѣгоше Нахiи Лѣшанской;
А кад' до'ше у Горнѣ-кокоте
Ту ихъ бiєлъ данакъ оставiо,
А тамна ихъ ноћца прихватила;
Ту помало хлѣба заложише,
Па одоше низъ Горнѣ-кокоте,
На Ситницу воду прегазише;
И Морачу брзу препловише,
Улѣгоше Зети земльи равной,
А кадъ Паши у Таборе дошли.
Колико є драге ноћи было,
Сву ноћь иду Паши крозъ Таборе
Пита Турски Раслабчевиħъ Вуче:
„Колико є войске Сехратлине?“
Ко знаваше казат' нехоħаше,
А ко хѣаше, за войску незнаше,
Докле доће Цару до Чадора,
Опетъ Пыта Раслабчевиħъ Вуче:
„Колик' имашь, Сехратлiя, войске?“
Кажуе му Царевый Чауше:
„Имамъ доста, Сехратлiя, войске,
Сто Хiлядахъ и седамь стотинахъ,
А сувише Зета земля равна,
И сва Брда до Никшиħа града,
Поселице Нахiе Лѣшанске,
И то ће све ломной горы Црной.“

Кажеваше Раслабчевићъ Вуче,
Кажеваше Янку и Богдану,
Колик' има войске Сехратлія:
„Но хайдете на Цетинѣ полѣ,
Ак' нађете на скуп' Црногорце,
Покажите ньима и Владицы,
Покажите све како сте чули,
Па на трое дѣлите войску,
Чекай те ме на воду Влахіню,
Е ћу остат' у Табору Турскомъ,
Да я будемъ войсцы калаузе,
Да доведемъ преко Синьца Турке,
Преко Синьца и преко Криньицахъ,
Краємъ Враня, ка'ће исподъ Хрида,
Вы гледайте, ту ихъ дочекайте,
И за мене бриге неимайте,
Богъ ће дати, да се замѣнимъ. „
Они пошли, Црногорце нашли,
Колико имъ тврдо мило было,
Опалише до два цефердара,
Одонуда Попе Жутковићу
Са соколомъ Мићуновић' Вукомъ,
Подъ єднимъ се огрнули ћуркомъ,
Да ихъ лѣтнѣ неупече сунце,
Те сретоше два ђурашковића,
За бѣле се руке дохватише,
Па ихъ Вуче и за войску пыта.
Кажуе му ђурашковићъ Янко:
„Много има Сехратлія войске,
Сто хилядахъ и седамъ стотинахъ,

И сувише Зета Земля равна,
И сва Брда до града Никшића,
Поселице Нахіє Лѣшанске,
Ето све ће ломной горы Црной;
И тако ми Бога, побратиме!
Да бы смо се солю прометнули,
Не бы смо имъ ручакъ осолили,
Говори му Мићуновићъ Вуче:
„Немой тако кодъ Владике казат'!“
Када они у Владыке дошли,
Владыцы су приступили дивно,
Любе нѣму руку и колѣна;
Па ихъ пыта за войску Владыка.
Кажу є му Ђурашковићъ Янко:
„Много има Сехратлія войске,
Да бы смо се солю прометнули,
Небы смо имъ ручакъ осолили,
Него се є войска поболѣла,
Поболѣла одъ далека пута,
Хроми коньи, а юнацы болни;
Да я имамъ стотину юнакахъ,
Ка' сокола Мићуновићъ Вука,
На средъ бы му Зете ударіо,
На средъ Зете и посред' ордіе,
Нашъ мейданъ бы, ако Богъ да быо!“
Пыташе га Владыка Даниле:
„А за Бога, два Ђурашковића!
Камо вамъ є Раслабчевићъ Вуче?“
Нѣму зборе два Ђурашковића:
„Онъ є от'ша Паши у Табору,

Да доведе преко Синьца Турке;
Но, Владико, купи Црногорце,
И на троє да ихъ дієлимо.“
Войску дѣли Владыка Даниле:
Даде єдну Мићиновић' Вуку,
И посла га у Враню Планину;
Другу даде Ђурашковићъ Янку,
Посла нѣга на воду Влахіню;
А предъ трећомъ самъ Владыка пођe,
Примаче се ньима обоицы.
Ал' се сила Турска подигнула,
А предъ ньима Вуче калаузи;
Па кадъ Вуче исподъ Враня дође,
Онъ запоя, што му грло дає:
„О соколе! кои си у Враньи?
Неударай войски найпрвойзи,
Е ћешь удрит' на живоме огню,
И не удри ни найзадньой войсцы,
Єсу у ньой крвави Спужани,
И остала Брда сваколика.„
Оно зачу Ага Зечевића,
Хоћаше му добру посећ' главу,
Но се Вуче посећ' недаваше,
Но срдито Аги говораше,
„Ман' се, Туре, да те Богъ убіє!
Овако є пѣсма изведена,
А мени є драго запѣвати.“
А кадъ войски на срієду было,
Ударіо Мићуновићъ Вуче,
А покличе Владику Данила,

Па удари Владика Даниле,
И покличе Ђурашковић' Янка,
Удари имъ Ђурашковићь Янко;
Ну да ти є погледати, побре!
Како Србске саблѣ сієваю,
А душманске главе зієваю!
Іоштъ срете ихъ дрвлѣ и каменѣ,
Неутече одъ ньихъ ни камена.
То се мѣсто, Царевъ — лазъ назвало,
И по данасъ вазда ће се звати;
Пакъ тко воли, нек' се Богу моли,
Да подржи младе Црногорце,
Све витезе и юначне бойце,
Аминъ Боже, вазда имъ помагай.

ИБРАИМЪ ПАША И ВЕЛЕСТОВЦЫ.

(1713. год.)

VI.

Књигу пише Скадарскій Везире,
А шиљѣ є Спужу бієломе
Пармаковиħь Паши Ибрахиму:
„Чуєшь ли ме, Пашо Ибрахиме!
Я самь чуо, и кажу ми люди,
Да су сишле Црногорске овце
На зимницу у Саħевацъ тврдый
Спрама Спужа града крвавога,
Предъ овцама до три воєводе,
Миħуновиħъ съ Велестова Вуче,
Мрвалѣвиħь Драшко и Вукота,
То су Турске вазда крвопіє,
Одъ ньихъ плачу све Турске краине;
Већъ покупи твою силну войску,
Посієцы до три воєводе,
Справи мени три ньіхове главе,
Да ихъ пошлѣмъ Цару у Стамболу.“
Када Пашу књига допанула,

На мало му мила не быяше,
Знаде дивно Паша Ибрахиме,
Е войводе овце пуштит' неће,
Нити свое главе са рамена,
Безъ дебеле Турске погибіе;
Ніе шала Мићуновићъ Вуче,
Ніе шала Дражко и Вукота,
А око ньихъ момчадъ Велестовцы,
Велестовцы како мрки Вуцы!
Ма се ино Папи немогапе,
Но окупи силновиту войску
По велѣму своме Пашалуку,
Окупіо петь хілядахъ войске,
Све по пушцы и крававой руцы,
Ђе знаваше болѣга юнака,
Па дозивлѣ Ђуровићь Хотапа:
„О Хоташу, моя вѣрна слуго!
Узми съ собомъ друга три-четыри,
Поћи съ ньима подъ Сађевацъ тврдый
Широкоме долу Рієчкоме,
Те уходи Црногорске овце,
Вићи дивно, коє код' овацахъ,
Єли кодъ ньихъ Мићуновићъ Вуче,
И два брата два Мрвалѣвића,
Мрвалѣвићъ Драшко и Вукота,
Колико є стругахъ и чобанахъ,
Сміємо ли ньима ударити.“
Хоташъ га є хитро послушао,
Узе съ собомъ три четыри друга,
И отиде подъ Сађевацъ тврдый,

Те уходи Велестовске овце;
А када є уходіо овце,
Натрагъ се є Хоташъ повратіо,
Докленъ Хоташъ на Прасквицу до ђе,
А ту Пашу Ибрахима нађе,
Па Хоташа запытує Паша:
„Єсил' слуго, овце уходіо?
Сміємо ли ньима ударити?“
„Господаре, Пашо Ибрахиме!
Я самъ дивио овце уходіо;
Коликоє дола рієчкога,
Свега су га струге притиснуле,
По долу се разшириле овце,
На овцама быяху чактари,
А Чобани билѣгу гађаю,
Єсть овацахъ педесеть стотинахъ,
И Хиляда коняхъ и воловахъ,
А Чобанахъ стотину пушакахъ,
Све момчади ка' мрке вучади;
Ту не бѣше Мићуновићь Вука
Е ма бѣху два Мрвалѣвића,
Мрвалѣвићь Дражко и Вукота,
А найкранѣ бѣху одъ насъ овце
Ненезића и Абрамовића,
И Катнића и Мрвалѣвића.“
Жа' Хоташу было Црногорце
Є мысляше да ће погинути,
Па є Паши рієчъ бесѣдіо:
„Господару, Пашо Ибрахиме!
Я се боимъ, и страхъ ме є люто,

Да мы овце узети нећемо,
На њихъ ће ти войска изгинути,
Па си дао вѣру войводама
До весела дана Ђурђевога;
Пукну ће ти брука по свіету,
Што ћешъ твою вѣру погазити.“
На нѣга се Паша разрдіо:
„Копиляне, Ђуровићъ Хоташу!
Жао тиє Црногорске овце,
А жа' ти є Цуногорсе главе,
Те ми мећешь страву на дружину.“
У то Паша на ноге скочіо,
И предъ Турскомъ войскомъ наявіо,
И западе ноћу у Сађавацъ·
Кадъ є саба зора отворила,
На торине удараше Турцы,
У Метеризъ падоше чобани,
А загнасе Ђурковићъ Хоташу,
Да отвори стругу одъ овацахъ,
А Вукота ужди цефердара,
Хоташу є срце опаліо,
И съ Хоташомъ стругу притврдіо.
Кадъ то клети видіеше Турцы,
Єдно се є Туре загонило,
Булюбаша Кучевићъ Ферате
Да одстружи пребіеле овце,
Вукота га гађа цефердаромъ,
Паде Фератъ на стругу крваву,
Него сила Турска ударыла,
Съ много крви овце одявише;

Но клику є Мрвалѣвь Вукота:
„Ђе си Драшко? дома не видіо!
Турцы наше одявше овце,
Знашь како се кодъ овацахъ квалишъ,
Да ихъ пуштит' безъ замѣне не ћешь!“
Добро брата укоріо Драшка,
А Драшко є юнакъ за юнаштво,
Па опали свога цефердара,
И убіо доброга Турчина,
Башъ сокола Вранићь Мехмедъ — Агу,
Ограби му главу и оружѣ;
Кадъ посѣче Драшко Мехмедъ — Агу,
Чобанима вельи кредитъ дође,
Те на Турке болѣ ударише,
Єдаиаєсть главахъ ограбише,
Є ма плієнъ отети не могу,
Него боємъ замамлюю Турке;
Него єво срећа за чобане,
Долеће имъ Мићуновићь Вуче,
Око Вука двѣста соколовахъ,
Бѣше Вуче водіо дружину,
И узео Турскога плієна
Са дно Берихъ изкрай Лѣшкополя;
Чуо Вуче ударацъ на овце,
Па потрча браћи у помоћи,
Кодъ торинахъ Турке застануо,
И юначки удріо на Турке.
Када Турцы Вука опазише,
Плећа даше, а бѣжати сташе
Ћераю ихъ момчадъ Велестовцы,

Докъ догнаше на Сушицу Турке
Сто и три имъ посѣкоше главе,
Свеколике повратише овце;
Но ће срећа, ту є и несрећа,
Пуче пушка Мићуновъ Андріе,
Те убила добра Ришћанина,
Баряктара Мићу Поповића,
Съ баряка се смутише чобани,
Кои ће га съ Мића уграбити;
Утолико побѣгоше Турцы,
Іоштъ ихъ млого погинути ћаше,

УДАРЪ НА ВУКА МАНДУШИЋА.

(1713. год.)

VII.

Књигу пише Спужскій Капетане,
А шиљѣ є воєводи Раду,
И юнаку Петру Бошковићу,
Овако имъ Турчинъ накитіо:
„Слушайте ме, моє вѣрне слуге!
Айте къ менє Спужу кравоме,
Не оставте Кадійћа Манойла.“
Када књигу примише главари,
На ино се њима не могаше,
Добріє се коня доватише,
Па одоше Спужу на краину,
И дођоше на харъ капетану,
Те стадоше пити мрко вино;
Но имъ вели Спужскій капетане:
„А знате ли, моє слуге праве!
Црногорцы нама досадише,
Робе буле, а сієку главе,
А њераю овце на збоєве,
И њераю конѣ и волове,
Пресѣцаю на друме кар'вана,
На Острогу богазъ затворише,

Дочекую одъ Скадра трговце,
И одъ Босне, и одъ Сараєва,
Сієку имъ главе одъ раменахъ,
А грабе имъ на сносове благо,
А све бѣже узъ Будошъ планину,
Како горскій одъ планине вуцы;
Па садъ чуємъ, и кажу ми люди,
Е с' издигле Црногорске овце,
Одъ врхъ Гарча до тврда Будоша
На широку ластву Озриницку,
На силу се нама издигнули.
Све чобани иду предъ овцама,
А све звѣрадъ бію по планини,
Но устайте на ноге лагане,
Да мы єдну войску покупимо,
Арбанію и Брда пространа,
И крвава града Никшићкога, "
Како рекли, тако учинили,
И силну су войску покупили,
Одъ Никшићахъ и крвава Спужа
И остала Брда по избору;
Три хиляде войске окупише,
А предъ войскомъ Турскій капетане
Одъ крвава Спужа и Никшићахъ,
А одъ Брдахъ Петре Бошковићу.
Оде войска узъ кршне Пѣшивце,
И изиде долу ораноме,
Ту є войска починула трудна,
Па главари уређую войску;
Зове Петаръ Кадійћа Манойла:

„О сыновче, Кадійћу Манойло!
Ка' си скоро овце уходіо,
Куда бы смо съ войскомъ обрнули ¿
Али ће мо удритъ на Лієшће
На бієле Вукотића овце
И на овце Домазетовића?
Оли ће мо удритъ на Меоца
На бієле овце Мандушића
И на овце Мргудовићъ Гойка,
И на овце Даичићъ Симона?
Но му вели Кадійћу Манойло:
„О мой стриче, Петре Бошковићу!
Я самь скоро уходіо овце,
Не можемо удритъ на Лієшћа,
Овац' мало, а доста чобанахъ,
Ту су деветь братахъ Вукотићахъ,
И четыри Домазетовића,
И два брата, два Вулашевића,
И сувише остали овчари;
Но да нашу войску обрнемо,
Да удримо съ войскомъ на Меоца,
Ту є доста за войску шићара,
Овац' много а мало чобанахъ;
Но ме слушай, Петре, міо стрыче!
Загпахъ мало, вићохъ санакъ ружанъ:
Мы удрисмо съ войскомъ на Меоца
И бієле овце плієнисмо,
Ма утече Вуче Мандушићу
Са соколомъ Даичићъ Симономъ,
И долеће єданъ прамакъ магле,

Одъ те донѣ Ластве Озринићке,
А изъ магле зміѳ излећаху,
Грабляху намъ са главахъ кацице,
Страхъ ѳ мене, погинут' хоћемо.“
Но му рече Петре Бошковићу:
„Муч', Манойло, мой міо сыновче!
Санъ ѳ лажа а Богъ ѳ истина,
Немой санакъ у војску казати,
Е ћешь нашу војску препанути;
Но на ноге, да имъ ударимо,
Нећемо ли изгубити Вука,
Да Вукову главу изгубымо,
Дари бы намъ дошли одъ Везира.“
Отоленъ се војска подигнула,
А предъ војскомъ иду калаузи.
Ударила војска на Меоца,
И бієле овце плієнила,
Єсть овацахъ педесеть стотинахъ,
И хиляду коняхъ и воловахъ,
И двіѳ-три главе посѣкоше,
Па побѣже војска узъ планину;
Него ево за Турке несрећа,
Е утече Мандушићу Вуче,
А и соко Гойковићъ Симоне,
Прате Турску узъ планину војску,
А кликую овчаре чобане,
Све споминю деветъ Вукотићахъ
И четыри Домазетовића,
Често гаћу, а често погаћу,
До малога дола оранога

Деветь главахъ Вуче одкинуо;
Уто дошли деветь Вукотићахъ,
И четыри Домазетовића. —
А што ћу ти лакрдію дульитъ:
Одъ малога дола оранога
Те до Зете ниже Дреновштице
Седамдесеть главахъ одкидоше,
И на Зету войску нађераше. —
Вићи Вука, изъ Лѣшева Ступа!
Доцканъ бѣше Вуче долазіо,
Па у Турке юришь учиніо,
И на Зету убіо Турчина.
И на томе боя раздвоише. —

ЋУПРИЛИЋЪ ВЕЗИРЪ.

(1714. год.)

VIII.

Гласъ допаде у Стамболу граду,
На дивану Цара честитога,
Да є Турска войска погинула,
Кою бѣше Царе оправіо
Да похара ломну гору Црну;
А кадъ Царе гласе разумію,
Онъ дозива Ћуприлић̀ь везира:
„Ћуприлићу, моя вѣрна слуго!
Я оправихъ серашћера мога
И съ ньимъ войске педесеть хілядахъ,
Да освети мою жалость тежку,
Кою су ми дали Црногорцы,
Што на мою землю ударише,
Да угоде цару Московскоме,
Кад' мы бѣсмо у ратъ съ Московима;
Пакъ мы ево допадоше гласи,
Да є моя войска погинула
У некакве шуме и клисуре,
Погинула одъ Црногорацахъ,
Да гласника остануло ніе,

И ово су тежки яди мои,
Одъ коіехъ преболѣт' немогу
Докле войску неосветимъ свою;
Него узми войске сто хілядахъ,
Ол' и више колико ти драго,
Иди, слуго, Црной гори ломной,
Да раскопашъ Цркву на Цетинѣ,
И Манастирь кодъ біеле Цркве,
Ђе доходе кньиге одъ Русіе
За зло Турско, и за пакость люту;
Пали редомъ села сваколика,
Робы роблѣ, сіец' мужке главе,
Неостави Цркве ни олтара,
Што до землѣ раскопати нећешь,
Да изтражишь Црногорска гнѣзда,
У коя се люте змів легу."
Кадъ Ђуприлићъ заповіедь пріими,
Онъ сакупи силновиту войску,
Сто и двадесть хілядахъ Туракахъ;
А кадъ близу Црне гора доће,
На границе Црногорце наће,
Све притекло, да се одъ нѣг' брани,
Ал' се нѣму одбранит' немогли,
И што могли неимали чиме,
Не имали праха ни олова;
Єданъ юнакъ а двадесть Туракахъ
Єдна сабля на двадесть сабаляхъ.
Єдна пушка на двадесть пушакахъ,
Него они натрагъ побѣгоше
Међу жврде горе и планине,

Еда бы се туђеръ одбранили.
Онда клети Турцы одолѣше.
Попалише села и племена,
Раскопаше Цркве и олтаре,
И Манастирь на полѣ Цетинѣ:
Што побѣже међу горе тврде,
То недаде себы приступити,
И остаде у горама живо;
Штол' у горе побѣћи немогло,
То побѣже у Боку Которску,
У државу Дужда одъ Млетакахъ,
Имаюћи тврду узданицу,
Да ихъ Туркомъ нигда предат' неће,
Него да ће Дужде помыслити
На велике службе Црногорске,
Што є имо одъ Црногорацахъ,
У различне рате и бовве,
Супротъ силна Отмановиђъ Цара,
ђе су свою крвцу проливали,
Ал' се они тужни преварише.
Што имали лажну узданицу,
Дуждъ за ньима Турке напустіо
По свой Боки и свему Приморю,
Похваташе мало и велико;
Штол' у робство водити нехћеше
Изсѣкоше мало и големо,
Пакъ отале саблѣ окренуше,
Съ допуштенѣмъ Дужда одъ Млетакахъ,
Теръ се Турцы отле помакоше
Преко равне землѣ Арбаніе,

И узеше Дужду пріятелю
Сву Морію међу море слано.
То му хвала и то му исплата
За нѣгово врло пріятелство,
Што имъ Дужде бѣше учиніо,
Предававши тужне Црногорце,
Да ихъ колю на землю нѣгову.
Хей! Лацманство далеко ти куђа!

УДАРЪ ТУРАКАХЪ НА СЕЛО ТРЊИНЕ.

(1717. год.)

IX.

Захвали се Ченгићъ Синан-беже
Предъ Господомъ одъ Херцеговине:
„Ахъ да бы ме була не родила,
Но влахиня, коя влахе рађа,
Ако войску сакупити нећу,
Да похарамъ село на Трњине,
На Трњине на край горе-Црне,
Єр' ми у нѣм' чуданъ шићаръ кажу,
Бѣле овце конѣ и волове,
Што су они клети Трњинары
Све изъ наше землѣ ограбыли;
Опали ћу кулу Роганову,
На кою се Турске главе суше,
И у кою Турско роблѣ воде,
Те ихъ нама даѕ на одкупе;
Зароби ћу любу Роганову,
Младу любу скоро доведену,
Єр' ми кажу, кои ѕ познаю,

Да є лѣпша одъ виле бієле.“
Но му старый вели катланъ - Ага
Одъ Мостара града бієлога:
„Проћ’ се тога, Ченгићъ Синанъ - беже!
Ніє ласно робит’ Црногорце;
Ни палити села Црногорска,
Докъ се они крвлю необлію;
Знашь ли, Беже, што є скоро было!
Кадъ удрише наши Херцеговцы
На бієлу кулу Роганову,
Нити они роба заробише,
Ни бієлу кулу опалише,
Но скочише млади Црногорцы,
Разагнаше Турке на булюке,
Тридесть и шесть живихъ ухватише,
Све Беговахъ, Агахъ и Спахіяхъ,
А сувише осталихъ Туракахъ;
Нешћеше ихъ пустит’ на откупе
За Млетачке одъ злата дукате,
Већ’ за Турску бруку и срамоту
Заискаше мачванске вепрове;
Што искаше, то имъ Турцы даше,
За крмчеве Турке мієняше.
Спомени се Ченгићъ Синанъ - беже,
Што се преће могло догодити,
То с’ и опетъ догодити може,
Но проћи се тога воєваня,
Да те люта змія не удари.“
На то Бего необраћа главе,
Єръ га носи желя превелика

На лѣпу Роганову любу,
Да є узме за любовцу вѣрну,
Пакъ искупи садамь хіляд' войске.
На Трньине село ударіо,
Ал' се бране тридесть Трньинарахъ,
Коино се дома намѣрише,
Жестокіємъ огнѣмъ изъ пушакахъ,
А кликую браћу Црногорце
Изъ бієле куле Роганове,
Ни приступитъ до куле недаду;
То зачуше Чевляни юнацы,
И остали млади Краичницы,
Волестовцы, Цуце и Бѣлице,
На юначке ноге подскочише,
И шарене пушке прихватише,
Путъ Трньинахъ брзо потекоше.
Кличе добаръ юнакъ изъ дружине:
„Стан' по стани, Турскій булюбаша!
Єръ да имашь крыла соколова,
Не бы тебе данась однієла!“
Кадъ видѣше Турцы Црногорце,
Побѣгоше главомъ безъ обзира,
Но имъ лоша срећа прискочила,
Што ихъ поточь скоро пристигнула,
Ћераше ихъ горомъ и планиномъ,
До Прентина дола крававога,
Деведесеть главахъ одсѣкоше,
А остале далѣ поћераше,
И на тврди кланацъ наћераше,
Сто и тридесть и два уватише,

Међу њима Агахъ и Беговахъ
Седамдесетъ и четыри друга.
Све остале туђеръ изгубише,
А господу живу поведоше
На средъ Чева на гумно камено;
Хоћаху ихъ пуститъ на откупе,
Но ихъ женска глава укорила,
Вѣрна люба Кнеза Моисія,
Башъ одъ Чева мѣста Краичнога,
Она рече Коичићу Вуку,
Што држаше Ченгићъ Синанъ-бега
Свезанiехъ рукахъ наопако:
„Ой ђевере, Коичићу Вуче!
Вы хоћасте браћу откупити
У клетога Ћуприлићъ Везира,
Но ихъ нешће дати на одкупе;
Спомени се, Вуче, удовицахъ,
Удовицахъ црнихъ кукавицахъ,
Ономлани што су останули,
Кукаюћи и сузе ронећи,
Безъ мужевахъ и безъ бранителяхъ,
Нiе ли ви зазоръ и срамота,
Да вы браћу свою не светите,
Но пуштите Турке на одкупе?“
У юнаку пуче срце Вуку,
Сабльомъ махну Коичићу Вуче,
И одсѣче Синанъ-бегу главу;
Сву господу тако погубише,
Тадъ стадоше мiенняти Турке
За юнаке младе Црногорце,

Кои бѣху скоро погинули
Одъ велике войске Ђуприлића;
Ту пребыше, драгій побратиме!
Два Ченгића за попа Милійћа,
Любовића за Ђукановића,
А Мекића за Томановића,
Ягличића за Мићуновића,
Два Звѣздића за два Балетића;
А Диздара одъ Клобука Зука
За сокола Мандушића Вука,
А остале броити не могу,
Єръ бы пѣсма одвећъ дуга была.

ПЕТАРЪ БОШКОВИЋЪ.

(око 1718 год.)

X.

Паде Паша сь војскомъ на Доляне,
На Доляне више Подгорице;
Ђе пануо шаторъ разапео,
Подъ шаторомъ ноге прекрстіо,
И дугачкій чибукъ запаліо.
От'ленъ Паша књигу накитіо,
А посла є у село Виниће,
У Виниће у Бѣлопавлиће,
А на руке воєводи Раду:
„Чуєшъ мене одъ Винићахъ Раде!
Да си съ прешомъ мене на Доляне,
И доведи побратима твога,
Са Слатине Петра Бошковића,
А даємъ ти Турску вѣру тврду,
Ништа Петру учинити нећу.“
Кадъ војводи књига допанула,
Ону гледа, другу накитіо,
А посла є побратиму своме,
У Слатину Петру Бошковићу:
„Бошковићу Петре, побратиме!

Хайде, побре, да се састанемо.“
Кадъ є Петра књига допанула
И видіо што му ситна пише,
Добра се є коня дохватіо,
Изъ Жабљака Омеръ Ћехаића,
Па Турскога коня пояхао,
И отиде на састанакъ къ Раду,
Докленъ дође Зети на обалу,
Ал’ є првый Раде излазіо,
Кадъ се мили с’ стали побратими,
Руке шире, у образъ се љубе,
Но ми рече Петаръ Бошковићу:
„Што си, побре, поручива’ за ме?“
А Раде му право кажеваше;
Но му Петаръ рієчь бесѣдіо:
Побратиме, са Винићахъ Раде!
Я ти тамо не сміємъ одити,
Турске ће ме даве изгубити.“ —
„А не бой се, Петре побратиме!
Паша ми є зада’ вѣру тврду,
Да ти ништа учинити неће;
Но остави коня Турачкога,
Изъ Жабљака Омера Ћехає,
То є Паши найвѣрнія слуга.“
Рече нѣму Петаръ Бошковићу:
„Хоћу съ тобомъ, побратиме, поћи,
А боимъ се, и страхъ ме є љуто,
Да срамотно хоћу погинути.“
Па скочише оба побратима,
Одъ мейдана конѣ пояхаше,

Отидоше низъ Бѣлопавлиħе.
А кадъ дошли више Спужа града,
Ту є Петаръ коня одяхао,
А отиде пѣшке на опанке;
Докъ доħоше на равне Доляне,
Пашине ихъ слуге угледаше,
Угледаше па ихъ сусретоше,
Да имъ приме конѣ и оружѣ.
Раде коня и оружѣ дає,
А Петаръ є коня оставіо,
Коня нема, а неда оружѣ;
Подъ оружѣмъ Паши приступіо,
Нехħе Паши руку полюбити,
Већъ прекрсти ноге подъ шаторомъ;
Докъ ево ти дава одъ Туракахъ,
Одъ Жабљака Омере ħехая,
Пашину є руку полюбіо,
А Паши є рієчь бесѣдіо:
„Хай помагай, Пашо Господаре!
Одъ крвника Петра Бошковиħа,
Два є моя брата изгубіо,
И яше ми коня братинога.“
Но є Паша рієчь бесѣдіо:
„Єл' истина, Петре моя слуго?“ —
„Истина є, Пашо Господаре!
Ма ме зато крива наħи нећешъ!
Єдномъ послахъ двоє слієпацахъ,
Те одоше земльомъ и свієтомъ,
Докъ доħоше граду у Жабљаку;
Ту ихъ клети похваташе Турцы,

Бацыше ихъ у воду Морачу,
Па ихъ моя браћа осветише,
Посѣкоше брађу Омерову,
И мене су коня даровали;
Могу пребит' двое сліепацахъ
За два брата Омера ћехае,
А за гусле коня ћехаина;
Я нієсамь ништа ньима дужанъ.“
Она проће, друга дава доће
Одъ Турчина, Османъ-Агићъ Бега,
Одъ бієле варошь Подгорице:
„Хай! помагай, Пашо Господаре!
Одъ крвника Петра Бошковића;
Вѣрну ми є заробіо любу,
Турцыма є люби на срамоту.“
„Ел' истина Петре моя слуго.?“
„Истина є, Пашо Господаре!
Ма ме зато крива нећешъ наћи:
Майка іой є ришћаница была,
Ришћаница па се потурчила,
Ньой є ваша вѣра омрзнула,
Те є она къ мене ускочила,
И ришћанску вѣру прихватила.“
То є Паши тврдо мучно было;
Па и трећа дава испанула
Одъ Турчина Бега Лисичића:
„Хай! помагай, Пашо Господаре!
Одъ крвника Петра Бошковића,
Два є моя изгубіо сына,
И займіо петь стотинъ овацахъ.“

„Єл' истина Петре моя слуго?“
„Истина є, Пашо Господаре!
Ма ме зато крива нађи нећешъ,
Єръ є прва Турска зађевица:
Првый су ми Турцы ударили,
На Копилю полю Пиперскоме,
И моєга изгубили сына,
Больи бѣше одъ три Беговіехъ,
Три стотине займили овацахъ,
Болѣ бѣху но шесть Беговіехъ.“
Вечъ су Паши даве доядиле,
Те слугама Турски проговара:
„Држ'те, слуге! Петра посѣцыте!“
Яданъ Петаръ Турски не уміе,
Ма разумѣ са Винићахъ Раде,
Па говири Петру побратиму:
„Бѣжи, Петре, главе неуніо!
Єръ ти Турцы посѣкоше главу.“
„А како ћу, добаръ побратиме!
Да я имамъ соколова крыла,
Не бы перѣ месо изніело,
А камоли ноге подъ юнакомъ.“
Опетъ му є Раде бесѣдіо:
„Бѣжи, Петре, главе не уніо!
Узми коня мога, ал' Пашина.“
Скочи Петаръ, како соко сиви,
А пламена ножа извадіо.
Одъ Петра се размакоше Турцы
Пашина є хата одкинуо,
Па се нѣму на рамена бацы,

На побѣже полѣмъ Загоричемъ;
Докле Турцы конѣ пояхашѳ,
Дотленъ Петаръ на средъ поля доѣе;
Докле Турцы на средъ поля равна,
Дотле Петаръ у Глибавацъ равный,
Ту се Петру коньицъ опучіо,
Бѣжи Петаръ пѣшке на опанке,
Докле Турцы дошли у Глибавацъ,
Петаръ пѣшке више Спужа доѣе,
Ту ѳ коня находіо свога,
И добра се коня дохватіо,
И утече у село Слатину,
У танку се затворіо кулу
Су два брата и два братучеда,
Су два стрыца и су три сыновца;
На кулу му ударише Турцы,
Ма се Петаръ Бошковиѣу брани
Жестокіемъ огнѣмъ изъ пушакахъ,
Браніо се два біела дана,
Богъ да знаде, предат' се хоѣаше,
Но му виче изъ планине вила:
„Не предай се Петре Бошковиѣу!
Е ти иде єдна помоѣь вруѣа,
Помоѣь вруѣа, стотина Пиперахъ.“
Мало было, много не траяло,
Докъ ево ти Пипери юнацы,
На Турску су войску ударили,
Но ѳ много войске у Туракахъ,
Разагнаше стотину Пиперахъ,

А на Петра болѣ навалише;
Ма се Петаръ Бошковићу брани,
Браніо се два бієла дана,
Но су Петру муке одолѣле,
Богъ да знаде, предат' имъ се ћаше,
Но завика изъ планине вила:
„Бошковићу Петре, непредай се!
Е ти иде єдна помоћь врућа,
Помоћь врућа, триста Пѣшивацахъ,
А предъ ньима Никчевићъ Илія.“
Мало было, много нетраяло,
Три стотине доће Пѣшивацахъ,
На Турску су войску ударили,
Но є веля войска у Туракахъ,
Разагнаше триста Пѣшивацахъ,
Узгнаше ихъ узъ брда камена,
А на Петра болѣ навалише,
Ма се Петаръ Бошковићу брани,
Два бієла дана безъ престанка:
Муке су му люте одолѣле,
Зове Турке да имъ се предає,
И одъ куле врата отворіо,
Да излази на Аманъ Турцыма,
Но завика изнадъ куле вила:
„Не предай се, мой соколе сивый!
Не мой твоє попуштит' поштенѣ,
Е ти сада иде помоћь врућа,
Помоћь врућа одъ горице-Црне,
Башъ дванаесть стотинахъ пушакахъ,
А предъ ньима Србска воєвода,

Съ Чева равна Драшко Поповићу,
Ако ли ми, Петре, не вѣруєшъ,
Ты погледай између Гарчевахъ,
Ето први на воду Сушицу,
Они задньи на село Загреду. "
Мало было, много не траяло,
Зету воду Драшко прелазіо,
У Ждребаникъ равни улазіо;
Изъ плећихъ су Турке заминули,
И на Турску войску ударили,
И како се колю полагано,
Сву є войску тама притиснула
Одъ брзога праха и олова,
И одъ паре коньске и юначке;
Сієваю мачи одъ пояса,
Грме пушке, небо се пролама,
Стои єка многи ранѣникахъ,
Пролієћу коньи безъ юнакахъ,
А юнацы безъ добрієхъ коняхъ.
Него Турцы плећи обратише,
Оћера ихъ Драшко Поповићу,
Са соколомъ Петромъ Бошковићемъ.
Да ти се є нагледати друже!
Ка се момцы грабе на оружѣ!
А шта ћу дульит' лакрдію, —
Одъ Слатине до Сиге градине
Три стотине главахъ посѣкоше,
Три стотине коняхъ уграбише,
Одъ Туракахъ студенъ ками оста
Грдна гласа, црнога образа.

Колико є войске Црногорске,
Свакій носи бѣлѣгъ одъ Турчина,
Некій главу, а некій оружѣ,
Некій води коня седленика,
У Слатину войска коначила,
Подъ бієлу Бошковића кулу;
Ту ихъ Петаръ дочекао дивно,
Заклао имъ стотину овновахъ.
А кадъ свану, и сунце ограну,
Подиже се Дражко Поповићу,
А за ньиме сва нѣгова войска,
Путъ крвава Чева на краину,
Пѣваюћи, и пушкамъ мећући.
Петаръ оста здраво у Слатину,
И задобы славу и поштенѣ!

УДАРЪ НА СЕЛО ТРЊИНЕ.

(1722. год.)

XI.

Књигу пише Беже Љубовићу
Одъ широка поля Невесиња,
А посла є Паши требињскоме,
Овако му у ню накитіо:
„Мой уяче Пашо Хусеине!
Мож' ли знати, єсил' запазіо
Кадъ пролази Ћупрелићъ Везире,
И похара тврду гору - Црну,
Црногорске посѣче главаре
На састанакъ и на вѣру тврду
На Ситницу подъ Ораховицу?
Неостаде ништа до камена,
И крвава села на Трњине
Одъ велике войске Ћупрелића,
Ту є доста яда за Туракахъ;
Ючеръ су ми брата изгубыли,
Брата мога а сестрића твога,
Бѣше пошла' у ловъ у Сомину,

Око нѣга све нѣгове слуге,
И ньихове понієше главе,
Понієше у тврде Трньине,
Знашъ сестрића, Бега-Али-Бега
До Цара му небіяше пара;
Но за Бога мой міо уяче!
Устай брже да купимо войску,
Да и тога врага истражимо,
Да одъ нѣга неостане трага,
Да ми наше яде осветимо;
Па іошъ да ти, мой уяче, кажемъ,
Єсть у кнеза у Рогановића,
У нѣга є люба вѣрница,
Єсть кнегиня како горска вила,
По два коня успоредъ прескаче,
За тебе бы Пашу требовала,
Ал' за мене, твога сестричића. "
Кадъ є Паша кньигу разуміо,
Онъ устаде на ноге юначке,
Запуцаше Пашине лубарде
За три ноћи и три бѣла дана,
Те се веля войска покупила
Одъ Никшићахъ и одъ Коренићахъ,
Одъ Требиня и одъ Невесиня,
Одъ Любиня и одъ Любомира,
Одъ бієла Ключа и Клобука,
И широка Гацка пространога,
Одъ тврдога Стоца и Мостара,
И одъ Фоче и Новог-Пазара,
Кадъ су силну войску покупили

На широко Гацко полѣ равно,
На тефтеръ су войску изброили,
Войске бѣше двадесетъ хилядахъ.
Отоленъ су войску подигнули,
И спадоше на полѣ Никшићко,
Виђе войску одъ планине вила,
Па полеће на лагана крыла,
Выше Чева вила починула
На врхъ Лисца високе планине,
Отле кличе танко гласовито
У крваво Чево на краину,
А на име кнеза Моисія;
Но се дома кнеже ненамѣри,
Но Крстиня кнежева любовца,
Па кнегиня вили бесѣдила:
„Што є вило? каменомъ ти стале! — “
„Како шта є? кнежева кнегиньо!
Ево сютра войска на Трньине,
А предъ войскомъ Паша одъ Требиня,
Съ Беглеръ - Бегомъ своіємъ сестрићемъ,
А за ньима двадесеть хилядахъ,
Трньинѣ ће село похарати,
Црногорско крыло саломити;
Но ће ти є кнеже Моисія,
Да покупи младе Црногорце
Да дочека Турке на Трньине. — “
„Мучи вило кукавице црна!
Ће су нѣму млады Црногорцы,
Дал’ нієсу лани погинули
Одъ велике войске Ћупрелића?

Ђе гоћъ бѣше одъ боя главара,
На вѣру ихъ посѣкоше Турцы
На Ситницу подъ Ораховицу,
А остали, кои погибоше,
Одъ велике войске Ћупрелића,
Ђе гоћъ бѣше лакца и бойника
Све погибе, ништа неостаде,
До момчади луде и невѣште,
И црнієхъ, вило, удовицахъ,
Удовицахъ како кукавицахъ!“
У то кнеже Моисія доће
Кадъ кнегиня съ виломъ говораше;
Скочи кнеже на ноге юначке,
Па окупи одъ Чева Чевляне,
Све имъ каже што є и како є.
Отидоше долу Папратноме,
А кнезъ посла лаке поклисаре,
Єдногъ посла селу Велестову
Побратиму одъ Ябукахъ Вуку:
„Ево сютра Турцы на Трньине,
Но покупе, Вуче Велестовце
Хайде съ ньима долу Папратноме.“
Па послао другогъ поклисара,
Послао га у племе Бѣлице
На дворове Милића войводе:
„На ноге се, Милићу войвода,
И покупи Цуце и Бѣлице,
Хайде съ ньима долу Папратноме,
Ево сютра Турцы на Трньине,
Да светимо яде одъ Туракахъ,

Єда бы ти Богъ и срећа дала,
Деветь братахъ твоихъ да осветишь,
Деветь братахъ како Юговићахъ,
Те ихъ лани Турцы посѣкоше
У бієлу цркву свету Петку,
Што некћеше Цркву оставити,
Да є Турцы безъ крви опале.“
Црногорцы на ноге скочише
Како хаберъ одъ кнеза примише,
Скупише се долу Папратноме,
Броємъ бѣше хиляду пушакахъ,
У до' тамну ноћцу преноћише;
А кадъ ноћи изпредъ зоре было,
Нешто трену небо одъ Трњинахъ,
На Трњине Турцы ударише,
И Трњине огнѣмъ опалише,
И големый шићаръ заузеше:
Крњій ваганъ и двіе ожице,
И пієвца, Томина кокота,
И ћорога коня Роганова.
Но скочіо Николићъ Томашу,
А за њиме младый Црногорцы,
И займише Турке узъ Трњине,
Стигоше ихъ на врхъ одъ Пресѣке,
Него пуче пушка Црногорска,
Башъ сокола одъ Ябукахъ Вука,
И погоди Турску булюбашу
Мурчићъ-Зука одъ града клобука;
Иза Вука обрнула рука,
А Турцыма обрну нерука,

Гоне Турке узъ доле Прентине,
Одъ Пресѣке до на врхъ доловахъ
Четыриста главахъ посѣкоше,
Одъ Доловахъ до ласте Прентине
Двоиномъ ихъ више посѣкоше,
Када бѣху узъ Ласту Прентину,
Но завика Матіяшевъ Янко:
„На лієво обрните Турцы!
А за душу старца Матіяша,
Е пиличникъ одъ васъ не утече.“
На лієво Турцы обрнуше,
На стієне велѣ нагазише,
На крваву Кокотову главу,
Кою не бы соко прелетіо,
А камо ли юнакъ прієшао;
Ту сієку и разгоне Турке,
Докъ юнаке заболѣше руке,
Одъ Туракахъ яде починише,
Не пуштише иишта до камена,
Седамдесеть ухватише живе,
Седамдесеть и више четыри
Све Господе Агахъ и Беговахъ,
Међу ньима Пашу Хусеина,
Са сестрићемъ Бегомъ Любовићемъ,
Па ихъ воде рукахъ свезанієхъ,
Мысляху ихъ врћи на одкупе,
Е су ядни Црногроцы гладни;
Но кадъ дошли Чеву крвавоме,
Ту ихъ среле Чевске покайнице,
А предъ ньима Крсте Мояшева,

Како виђе Бега-Любовића,
Како виђе одма га познаде,
Па ђеверу своме бесѣдила:
„Мой ђевере, Николићъ Томашу!
Кудъ ми водишъ Бега-Любовића?
Заръ самь мало нѣму робовала?
Лани ме є Беже ухватіо,
Кадъ похара Везиръ Ћуприлићу,
Кадъ похара ломну гору-Црну,
Робовала за годину данахъ,
Дай ми ножа а на ти куђелю,
Да посѣчемъ Бега Любовића.“
И кнегиня укори ђевера,
Ножемъ врже Николићъ Томашу,
Те посіече Бега-Любовића.
Тадъ свіема посѣкоше главе;
И пребише прве за потонѣ:
Хусеина Пашу Требиньскога
За біелу на Цетинѣ цркву,
Што Ћуприлићъ бѣше изгоріо,
Любовића за Мићуновића;
А Ченгиће за браћу Милиће,
Ягличића за Томановића,
Муричъ-Зука за Мандушичъ Вука,
Сіерчића за Мрвалѣвића;
А Яганца Турску булюбашу
За нашега Вукца Арамбашу;
А изъ Фоче Хоцу Сулеймана
За ћорога вранца Роганова;
А остале Турке витезове

За юнаке младе Црногорце,
Кои бѣху у бой погинули
Противъ велѣ войске Ћуприлића,
Пребіяю десеть за єднога,
Право ніе, ма лієка ніе.

НЕДАЮ ВУЦЫ ОВАЦАХЪ.

(око 1725. год.)

XII.

Књигу пише Хаџи-Манићъ Дуро
Одъ несрећна града Никшићкога,
А шилѣ є у ломне Пѣшивце,
А на руке Бабићу Иване:
„О Иване, Богомъ побратиме!
Знашъ ли, побро, давно было ніе,
Када смо се лани побратили
О веселу дану Митровоме,
Братимили за зло Црногорско,
Да гонимо плѣнъ Црногорскій
Да сѣчемо Црногорске главе?
Ево има по године данахъ,
Нит' узе смо съ краине плѣна,
Нит' юначке главе посѣкосмо;
Но на ноге, міо побратиме!
Покупи ми стотину юнакахъ,
Кои нема куће ни баштине,
Кои нема тора ни обора,
Ни другога блага ни имућа,
До симъ струке и оружја сяйна,

Доведи ихъ граду Никшићкоме;
Єръ самъ добаръ шићаръ уходіо
У дно баре у полѣ Грахово,
Башъ овацахъ тридесеть к'рдовахъ,
То су, побро, овце Црногорске.“
Кадъ Ивану ситна кньига дође,
Онъ сакупи стотину юнакахъ,
И отиде граду Никшићкоме;
А кадъ граду дође на чаршію,
На чаршію предъ кафетарію,
Ту нашао Дура побратима,
И за Дуромъ двѣ стотин' Туракахъ.
Руке шире до два побратима,
Руке шире у лице се любе,
Пытаю се за юначко здравлѣ,
И рекоше, да су здраво были.
Тада рече Бабићу Иване:
„Побратиме, Хаци-Манићъ Дуро!
Сміемо ли удрити на овце,
Єръ су вазда добри Црногорцы,
Страхъ є мене и боимъ се люто,
Безъ крви ихъ велѣ пуштит' неће!
Ма га клето Туре слобоћаше:
„Небой ми се, міо побратиме!
Све су, кажу, ћеца кодъ овацахъ,
Кодъ ньихъ нема доброга юнака,
До сокола Марковића Вука
Одъ Трньинахъ села крававога.“
Отоленъ се войска подигнула,
И отиде у Загору малу;

У Загору войску оставише,
А одоше до два побратима,
Да уходе овце у Грахово.
Кадъ изишли на врхъ одъ Дрвиша,
Црногорцы овце отворише,
И пуштише тридесеть крдовахъ;
Свакій своє овце пришикує,
Ма не хоће Марковићу Вуче,
Юнакъ иде на спрема овацахъ,
А на руке носи цефердара,
А све гледа кадъ ће быти кавга,
Цафердару рієчь проговара:
„Цефердаре, мой узданый друже!
Ако бы ми ударили Турцы,
Немой мене, друже, преварити!
Већъ ми убій данась Граћанина,
Те опошти и мене и себе,
И бієле заміени овце;
А даємъ ти мою вѣру тврду,
Ак' унесемъ главу на рамену,
Носићу те Рисну на Габелу,
Дрвенъ ћу ти кундакъ отурити,
А одъ срме кундакъ ударити,
Заисто те преварити нећу!“
То слушаю до два побратима,
Ни мало имъ мило небіяше,
Па међу се збора заметнули,
И тако су Макулъ учинѣли,
Да не смію нѣму ударити;
У Загору дошли у дружину,

Све имъ, што є и како є кажу,
И какавъ є Марковићу Вуче,
Да несмію нѣму ударити.
Кадъ то зачу Ходо баряктаре,
Тако бѣше ньима бесѣдіо:
„Пи! ђаволе, оба побратима!
Ђе се боє триста одъ єднога,
Несчекала кућа ни єднога!
А тако ми вѣре и закона!
Я самь саде съ уходе допао,
И текъ Вуче што затвори овце,
Онъ одправи тридесеть чобанахъ,
Оправи ихъ Рисну на пазаре,
Да му купе вина и дувана,
И фишекахъ, заире юначке;
Но на ноге, да му ударимо
Како сине зора на истоку,
Лако ће мо овце плієнити,
И Вукову главу одкинути.“
Сва є войска Хода послушала,
И ноћу се Вуку примакнула.
Вићи, Вуче среће какве ти є!
Дођоше му до два побратима,
Вукъ Бояновићъ и Вукъ Томановићъ,
На торину Вука Марковића
Бѣху прошле ноћи три сахата;
„Добаръ вече, Вуче, побратиме!
Хайд' у чету, побро, да идемо.“
Е ма имъ се Вуче оговара:
„Я немогу овце оставити,

Друге пушке кодъ овацахъ немамъ,
До моєга сяйна цефердара,
А страхъ ме є и боимь се люто,
Е ће мене Турцы ударити,
Бієле ми овце плієнити;
Ма се уздамъ у Бога милога,
И у старый талихъ Црногорскій,
И у мога бистра цефердара,
Да ихъ пуштит' безъ замѣне нећу,
А дивно самь цека напуніо.
Унь самь врга два брата близнака,
За синџиръ самь браћу привезао,
Онъ ће моє овце осветити,
А посл'а самь тридесеть чобанахъ
Бієломе Рисну на Габелу,
Да ми купе вина и дувана,
И фишекахъ, заире юначке.“
Гости Вуче до два побратима,
Онъ имъ закла брава яловога.
Вечераше три бієсна Вука,
На чибуке свое запалише,
Узъ чибукъ се збора заћедоше,
А све Вуцы збора за юнаштво,
Колико су главахъ одкинули,
Колико су узели плѣновахъ,
Был' на овце Турцы ударили,
Кадъ бы знали кое кодъ овацахъ.
Рече соко Томановићъ Вуче:
„Да Богъ даде, оба побратима!
Ако игда кћели ударити,

Ютросъ ни се Турцы коясили!“
Мало проће, небы николико,
Ударише на торину Турцы,
Утекоше у главицу Вуцы;
Но се загна Ходо баряктаре,
Да отвори стругу одъ торине,
Но га гаћа Марковићу Вуче,
И дивно є згодіо Турчина,
Сгодише га два брата близнака,
На прси му токе оштетише,
А на леђа срце изтурише;
Мртавъ Турчинъ стругу притворіо,
Ма Никшићи зорно кидисаше,
Све бієле овце завруше;
Ал' три Вука трче у пољеру,
Но се брани Бабићу Иване,
Око нћга одъ Никшићахъ Турцы,
Недаю се примаћи пољери,
Но кликує Марковићу Вуче:
„Пи! зла срећо, оба побратима!
Кадъ се скупе на зборъ Црногорцы
На Цетинћ кодъ бієле цркве,
Заћесће се за бієле овце,
Три ће казат' кодъ овацахъ Вука,
А овце ни Турцы одявише,
То є наша брука и срамота!“
Па се загна Марковићу Вуче,
Да претече овце у присоя;
Ал' му неда Бабићу Иване,
Но га Иванъ гаћа цефердаромъ,

Десну му є ногу саломіо;
Паде Вуче у траву на главу,
А прискочи Бабићу Иване,
Да Вукову посіече главу;
Но се Вуче сѣћи недаваше,
На здраву се ногу придигао,
А упира свога џефердара,
Те погоди Бабића Ивана,
Обіе му ноге саломіо;
Паде Иванъ мртавъ у край Вука.
Кадъ погибе Турска булюбаша,
Сва се Турска войска препанула,
Кидисаше два бієсна Вука,
Кидисаше Вуцы узъ Присое,
А Турцы имъ плећа обрнуше;
Докъ дођопе на врхъ одъ Присоя,
По двіе су главе одкинули,
Половину отели овацахъ.
У то приспѣ тридесеть чобанахъ
Са Габеле Рисна бієлога,
Ударише єдино на Турке,
Разагнаше крозъ загору Турке,
Како вуцы безъ Пастира овце.
Отоленъ се натрагъ повратише,
Свакій носи одъ Турчина главу,
А два Вука носе по четыри,
И по два су жива ухватили.
Кадъ дођопе на дно одъ Присоя,
Ту нађоше Вука ранѣнога,
А до нѣга Ивана мртвога,

А загна се Томановићъ Вуче,
Да посѣче главу Иванову;
Но га куми Марковићу Вуче:
„Не за Бога, Вуче побратиме!
Доста си се главахъ насѣкао,
Но понес'те мене на Ивана,
Да крвнику посiечемъ главу,
Кои ми є крыло саломiо.“
Понесоше Вука ранѣнога,
Те посѣче главу Иванову.
Пошто Вуче посѣче Ивана,
Онъ є тако рiечь бесѣдiо:
„Слушай те ме оба побратима!
Вы ми данась обрани сте овце,
И Никшићке ископасте Турке,
Но узмите дiо одъ овацахъ,
Одъ овацахъ стотину овновахъ.“
Одговара Томановићъ Вуче:
„Нећe мо ти, побро ђаволѣга!
Нити ће мо више старешине,
До цефердар' хаци-Мадићъ Дура,
Нѣга ће мо узет' старешине,
Я самь Дуру одкинуо главу,
И скинуо съ нѣга цефердара.“
Па пођоше два бiесна Вука,
Отидоше у чету крваву,
Направише чобани носила
Одъ своiехъ сяйнiехъ пушакахъ,
Те снесоше Вука Марковића,
Снесоше га Рисну на краину:

Лѣчи се за годину данахъ,
Докленъ Вуче ране извидао,
И лѣкара подмиріо дивно,
Даде нѣму сяйна цефердара,
Цефердара Бабића Ивана,
И шейшану Хода баряктара!
Опет Вуче кодъ оваца пође.
Ма неможе више четовати.

ЦАРЕВЪ СЕСТРИЋЪ И ПИПЕРИ.

(1732. год.)

XIII.

Хвала Богу! хвала великоме!
Што давіє цару додіяше
Одъ простране землѣ Арбаніе,
Одъ Туракахъ съ Турскіехъ краинахъ,
Одъ Спужанахъ и Подгоричанахъ?
Плачу Турцы на племе Пипере:
„Аманъ Царе земльи Господаре!
Ти помагай ако знашь за Бога!
Одъ Пиперахъ, брда крвавога:
Роблѣ робе, а сіеку главе,
А хватаю буле, каде младе,
Те ихъ воде босе по каменю;
Дай намъ войску, драгій Господаре!
Да Пипере брдо разоримо,
Црнойгори крыла саломимо,
Ал' насъ прати, драгій Господаре!“
Кадъ давіе Цару досадише,
Онъ дозива сестричића свога,
Рустенъ Бега Циди-Беговића:

„Слушай мене, міо сестричићу!
Купи войске тридесеть хилядахъ,
А не жали хазну ни захиру,
Води войску земльи Арбаніи,
Докленъ дођешъ варошь Подгорицы,
Давіе ми одъ ньихъ додіяше
На Пипере на племе Каурско;
Робе буле а сіеку Турке,
Разураю Цареве краинє;
На Пипере пушти силну войску,
Те истражи у Пипере врага,
Не мой одъ ньихъ оставити трага,
Да почину Турцы Краичницы;
И ако бы тако учиніо,
Како тебе твой даица каже,
Добримъ ћу те даровати даромъ,
Врћу тебе, міо сестричићу!
За Валію на Урумелію.“
Рустенъ Бегъ є гибенъ на юнашство,
И цара є добро послушао,
Приміо му войску и захиру;
Води войску земльомъ и свіетомъ,
Докленъ дође Арбаніи лютой,
У широку полю ћемовскоме,
Подъ біелу варошь Подгорицу;
Ту є силна войска починула.
Бегъ окупля Турске краичнике,
Предъ войскомъ ихъ мене калаузе,
Да му воде войску на Пипере,
Кадъ лієпо уредіо войску; —

Тадъ удари на племе Пипере,
И Пипере огнѣмъ изгоріо,
И на Дрезгу таборъ учиніо,
И пободе бієло шаторѣ;
Ту му войска робѣ довоћаше,
Бегъ за роблѣ Турке дариваше,
И бише се за нећелю данахъ;
А кадъ седма ноћца долазила,
Ал' Пипери крвава краина!
Међу собомъ чине договоре,
Да ударе Бегу на таборе,
И бѣху се сложно послушали,
Те на Бега ноћу ударише,
А на Дрезгу на полѣ широко,
Те Пипери удрише Турцыма;
Богъ имъ даде, и срећа юначка,
Ка' да муня у Турке удари,
Плећи даше, таборъ оставише,
Оставише бієле шаторе,
Кодъ шаторахъ конѣ повезане,
Оставише роблѣ похватано.
Бѣжи грданъ Беже Рустенбеже,
Бѣжи Турчинъ главомъ безъ обзира,
Безъ турбана, и безъ буздована,
И безъ коня, пѣшке безъ обзира;
И одъ Дрезге поля широкога
До Мораче више Подгорице,
Три стотине главахъ посѣкоше,
Рустенбега жива ухватише.
Но ихъ куми Беже Рустенбеже;

„Немой те ме посѣћи, Пипери!
Єръ я єсамь царевъ сестричићу,
Одъ цара ви Божю вѣру даємъ,
Царъ ће мене добро одкупити,
Онъ ће вашу намирит' похару,
И да ће ви неброєно благо;
Даће вама конѣ нековане,
И да ће ви саблѣ непасане,
Писаће ви цареве фермане.“
А кадъ чуше Пипери юнацы,
Ругаю се Бегу Рустенбегу,
Съ ферманима и съ Турскіємъ благомъ:
„Не будали Беже, Рустенбеже!
Не тражимо блага ни ферманахъ,
Него твою главу са раменахъ.“
И нѣгову главу посѣкоше,
И на томе боя раздвоише.

ВУКЪ ТОМАНОВИЋЪ.

(око 1735. год.)

XIV.

Три су пила побратима вино
У Ровину у Томановића,
У хајдука Томановићъ Вука;
Єдно съ Чева Гавриловъ Турчине,
Друго соко Радуловићъ Симо,
Треће бѣше Томановићъ Вуче,
Вукова имъ люба вино служи.
Када су се вина напоили,
И одъ вина ћефа заузели,
У вину се збора заћедоше,
Вели хајдукъ Тумановићъ Вуче:
„О Бога ви! до два побратима!
Зло попили у Ровини вино,
Што се Турски друми отворише,
Отворише друми и карвани?
У Рудине овце издигоше?
За насъ нико ни хабера нема!“
Али вели Гавриловъ Турчине:
„Неволя є, міо побратиме!
Устадоше Турцы на оружѣ,

А забити погрaдише куле,
А на куле вргоше пандуре,
Друмъ чуваю одъ Црногорацахъ:
Єдна се є оградила кула
На дно Гацка на крстацъ паланка,
А ню гради Звиздићъ Асанъ-Ага
Одъ широка поля Гатачкога,
Кадъ є Турчинъ приградіо кулу,
На кулу є туріо пандуре,
Четрдесеть и четыри друга,
И предъ ньима Ибра булюбашу,
Чува нѣму Пиву и Голію,
И широко полѣ Гацко равно
Одъ хайдукахъ одъ Црногорацахъ;
Друга се є оградила кула,
Оградила на равне Рудине
Више бѣла града Никшићкога,
А бієла кула на Трубѣлу
А ню гради Балабановићу
Одъ крвава града Никшићкога,
Кадъ є Беже оградіо кулу,
На кулу є туріо пандуре,
Четрдесеть и четыри друга,
И предъ ньима Турску булюбашу,
Туре зорно Мрку Усеина,
Друме чува одъ Црногорацахъ,
И бієла града Никшићкога;
Трећа се є оградила кула,
Бѣла кула на равне Рудине
А єсть тврда Омутићъ Паланка,

И ню гради Османъ капетане
Одъ Никшића града бієлога,
Кадъ є Турчинъ приградіо кулу,
На кулу є туріо пандуре,
Четрдесеть и четыри друга,
И предъ ньима Турску булюбашу;
Булюбашу Сефера Пипера,
Чуваю му друма низъ Рудине,
И никшићке у Рудине овце;
Четврта се оградила кула,
Оградила кула на Баняне,
И ню гради Ресулъ-Беговићу.
Одъ Требиня града бієлога,
Кадъ є Турчинъ оградіо кулу,
На кулу є туріо пандуре,
Четрдесеть и четыри друга,
И предъ ньима Клобучкогъ диздара,
Чува друме одъ Црногорацахъ,
И Требинѣ града царевога.“
Вели тако Никацъ одъ Ровинахъ:
„Истина є драгій побратиме!
Я самь скоро изъ чете дошао,
И видіо Турске граћевине,
И на граће убойне топове,
И у граће одъ боя пандуре,
Іошь самь добаръ шићаръ уходіо,
Уходіо Любовића овце,
На загорнѣ полѣ Невесинѣ,
Одъ беглука хиляду овновахъ,
Што му рая у пешкеше дає,

Ласно бы смо шићаръ заузели
Су четрдесть другахъ узданіехъ
На срамоту кулахъ и пандурахъ;
Но Турчине, міо побратиме!
Хайде, побро, у чево крваво,
Те ми купи єдну чету малу,
Ђегодъ нађешь болѣга юнака,
Све са собомъ у чету узимай.“
А говори Томановићъ Вуче:
„Побратиме, Радуловићъ Симо!
Хайде пођи у те Цуце донѣ,
Те покупи другу чету малу
Одъ Бѣлицахъ и малієхъ Цуцахъ,
Ђе гоћъ нађешь болѣга юнака,
Све са собомъ у чету узымай;
Хайде съ ньима на доле Кобылѣ,
Я ћу трећу купит' чету малу
Одъ Ровинахъ и села Трньинахъ,“
Па скочише тры добра юнака,
Турчинъ пође Чеву крвавоме,
Симо пође у те Цуце мале,
Чете мале двіе покупише,
Чете двіе, тридесеть хайдукахъ,
И предъ ньима двіе харамбаше.
Отидоше у те Цуце горнѣ,
На Кобылѣ доле долазили,
Ту нађоше Томановићъ Вука,
И са Вукомъ десетакъ хайдукахъ.
Ту се сташе три добра юнака,
И за ньима четрдесть хайдукахъ.

Отидоше узъ доле Кобылѣ
На Ябуку чета долазила,
На погледу узъ Турске Рудине,
Те гледаю Турску граћевину,
И на граћу одъ боя пандуре.
Докле мрче и почину сунце,
А хайдуцы на ноге скочише,
Улѣгоше ноћу узъ Рудине,
Рудине су здраво прегазили;
Улѣгоше узъ Банѣне равне,
И Баняне здраво прегазише;
Улѣгоше узъ Корита жупна,
И Корита здраво прегазише;
Улѣгоше узъ Бабу планину,
А изъ Бабе управъ ћеласицы,
Докленъ дошли полю Невесиню
Подъ бієлу кулу Любовића,
Ту хайдуцы починули трудни.
Докленъ мрче и почину сунце,
Ударише подъ оџакъ бієли,
И великій шићаръ заузеше,
Одъ беглука хиляда овновахъ,
Ухватише дванаєсть чобанахъ,
Подъ оружѣмъ жива свакоєга,
Све то бѣху власи сиромаси,
Некѣше ихъ посѣћ' Црногорцы,
Побѣгоше преко Невесиня;
А гласъ Бегу на касарму дође:
„Хай на ноге Любовићу Беже!
Удари ти Томановићъ Вуче,

Оћера ти хіляду овновахъ,
Поведе ти дванаєстъ чобанахъ
Безъ мртвога и безъ ранѣнога.“
Скочило є дванаєсть беговахъ,
И велику поточь покупили
Одъ Рабинѣ и одъ Невесиня
До Мостара града бієлога
И пролома Турачке Касабе,
Подигло се другахъ петь стотинахъ,
Лака пѣшца и брза коньика,
И за Вукомъ пошли у пођеру.
Бѣжи Вуче како соко сивый;
А да видишь Бега Любовића,
Препадесе да ће утеѣ' Вуче,
Напріедъ му гласе протуріо
Широкому полю Гатачкому,
Бієломе граду Метохіи:
„Ко є Турчинь за Мухамед' светца!
Ударіо Томановићъ Вуче
На оцаку Любовића Бега,
Све пороби мало и велико:
Хайдуцыма лоша срећа была!“
Паша бѣше на то Гацко равно,
Око нѣга три табора войске.
Кадъ гласъ Паши у шатору дође,
Али Паша на ноге скочіо,
А у войску пуштіо телала.
Телалъ Паши у околу виче:
„Є ли майка родила юнака,
Ко ће узет' другахъ три стотине,

Лака пѣшца и брза коньика,
По избору бирана юнака,
Да поћера одъ Ровинахъ Вука?
Ако бы му Богъ и срећа дала,
Да бы Вука жива ухватіо,
Али главу одъ мртва доніо,
Дава Паша блага триста ћесахъ,
И све Гацко полѣ подъ харачомъ,
Да му купи гроше и дукате,
Да не дава цару ни везиру,
И врћ' ћу га у Ключъ капетаномъ."
Телалъ виче крозь Пашину войску,
Ненаће се никаква юнака,
До подоцканъ сына Пашинога,
По имену Пашићу Османе,
Предъ Пашомъ се добро захваліо:
„Подай мене другахъ три стотине,
Лака пѣшца и брза коньика,
По избору бирана юнака,
Я ћу поћи Вука поћерати,
И нѣга ћу жива ухватити."
Даде му ихъ, рієчь нечиніо.
Пашићъ Османъ коня окрочіо,
И за њиме другахъ три стотине,
Лака пѣшца и брза коньика
А толико хртахъ и слѣдникахъ
Отидоше поћерати Вука.
Гацко полѣ они прієћоше,
Прихватише с' Троглаве планине:
Томановићъ узъ Корита равна,

Пашићъ Османъ на врхъ одъ три главе;
Томановићъ узъ хайдучке Лаке,
Пашићъ Османъ на Црквице равне:
Томановићъ на врхъ Дубочакахъ,
Пашићъ Османъ у Лаке хайдучке;
Томановићъ на дно Дубочакахъ,
Пашићъ Османъ на врхъ Дубочакахъ.
Кадъ є Вуче сагледао Турке
Али зове Сима и Турчина:
„Полако те, до два побратима!
Єво Турцы низъ Добочке равне,
Ал' се, браћо, натрагъ повратите,
Стои фиска пѣшца и коньика,
Стои штехта хрта и слѣдника:
А предъ нама крваве Рудине,
У коє су стотину пандурахъ;
Да имамо крила соколова,
Да не данасъ не бы унієма.
Послушайте мене, Црногорцы!
Я ве кумимъ Богомъ истиніемъ!
Кои, браћо, данасъ прегнут' неће
Да съ Турчиномъ крвцу пролієва,
Я га Богомъ великіемъ кумимъ,
Нека бѣжи узъ Коплѣ планину,
Да ми мою не плаши дружину!„
Сви стадоше четрдесть хайдукахъ,
Вели Сенићъ изь Бѣлицахъ Живко:
„Булюбашо, Томановићъ Вуче!
Я нієсамь но єданъ у майке,
Рекла ми є майка на кретаню:

„„ Хайде съ Богомь, сынко, Сенићъ Живко!
Нема мати, но тебе єднога,
Кадъ ми съ пута доніо срамоту,
Већъ те майка жива не вићела,
Остала ти майка кукавица!“
Я самъ прега данасъ погинути,
И съ Турчиномъ пролит' крвцу црну!“
Већъ да видишь четрдесть хайдукахъ,
Ево двадесть пошли у напріедъ,
Двадесть оста да чекаю Турке.
Дивно Вуче уреди хайдуке,
И слободи младе Црногорце:
„Црногорцы, сиви соколови!
Вы юначка срца искорите;
Слушайте ме, моя браћо драга!
Мука ли є добити юнаштво,
Накомъ себе спомень оставити!
Ово су ти Босанске баліе,
Ко се съ ньима боя біо ніе,
Тай є одъ ньихъ страву заузео;
А кои се съ ньима боя біо,
Тай ће юришъ безъ узмака чинит'.
Но немойте издат', соколови!
Ко погине данась на Дубочке
Тай намъ, браћо, нигда мрієт' неће,
Накомъ себе споменъ оставиће,
А єдномъ ће мрієт' свакояко.“
Дивно Вуче уреди хайдуке
Око друма по дно Дубочакахъ,

И овако њима говоріо:
„Црногорцы, соколови сиви!
Међу собомъ Турке упупитите,
Изъ далека кавгу не чините.“
Вели съ Чева Гавриловъ Турчине:
„Слушай те ме, браћо Црногорцы!
Немой кои пушку опалити,
Докъ непукне мога цефердара.“
Сва дружина нѣга послушала,
Улегоше у листъ и у траву,
Ево Турцы низъ Дубочке равно.
Но да видишь двадесть Хайдукахъ,
Сви гледаю єданъ на другога,
Коће првый да заметне кавгу.
Гледа Турчинъ Томановићъ Вука,
Гледа Вуче Никца сына свога,
Гледа Никацъ Радуловићъ Сима,
Гледа Симо Балетића Рада,
Гледа Раде Перишићъ Аћима,
Гледа Аћимъ Гавриловъ Османа,
Гледа Османъ Балетићъ Вукоту,
А Вукота Даичића Живка;
Гледа Живко Вукотића Вука,
А Вукъ гледа Гавриловићъ Бая;
Гледа Баіо Рогановићъ Іова,
Гледа Іово съ добре воде Вука,
А Вукъ гледа Жутка Липлянина;
Жутко гледа одъ Бѣлицахъ Вука.
А Вукъ гледа Живка Сенііића;
Юнакъ Живко негледа никога,

Одъ образа пали цефердара,
Пукла пушка ка' да прогрмлѣло,
Пуче пушка, убила Турчина,
А загна се Марковићу Пеіо,
Те Турчину главу одкинуо;
Али вели Гавриловъ Турчине:
„О Чевляни, Чева невићели!
Уби Цуца, посѣче Бѣлица.“
Оно гледа Балетићу Раде,
А у Турке юришъ учиніо,
Єдну Турску уграбіо главу;
Оно гледа Балетић' Вукота,
А у Турке юришь учиніо,
И ухвати живога Турчина
На витеза коня подъ оружѣмъ.
Ала банда заврғла се кавга,
Томановићъ разагони Турке,
Разагнаше Турке низъ Дубочко,
Тры стотине двадесть и четири,
Бой се біе, крвь се пролієва.
Црногорцы, соколови сиви,
Осамдесеть глава посѣкоше,
И Османа жива ухватише
На витеза коня подъ оружѣмъ;
Ама они утеħ' неоħаху,
Него више сватит' немогоше.
Свакій носи хајдукъ по три главе,
Носе Турске сяйне цефердаре,
Воде Турске конѣ седланике,
Носе Турске токе и доламе,

Отоле се натрагъ повратили,
Богу хвала! Срби задобили,
И ћераю велика шићара,
Нагнаше га низъ равне Руднине,
Ђе гледаю Цареви пандури,
Нико имъ се на путъ нечињаше;
Улѣгоше узъ Ябуку малу,
Здраво дошли на доле Кобылѣ;
Ту лѣпо шићаръ дѣлили:
Златне токе, свилене доламе,
Златне пушке, сяйне џефердаре,
И Беговихъ хіляду овновахъ.
Око свашта те се погодише,
Ма се нигда згодит' немогаху
Око токахъ Пашића Османа,
Ко ће носитъ токе са Турчина.
Али вели Томановићъ Вуче:
„О Турчине, Пашићу Османе!
Колико ти сташе токе пусте?“
Али му є Турчинъ говоріо:
„Стале су ми стотину дукатахъ.“
Дошло имъ се бѣше поклат' туна,
Ко ће токе носит' са Турчина,
Него добра рієчь излазила
Одъ Сенића Живка изъ Бѣлицахъ:
„Я самь токе доніо съ Турчина,
И Турчина ухватіо жива,
Ма ихъ носит' на дієлу нећу,
Та ми мое неостале пусте!
Него од'те, мене послушайте,

Дай мо токе Пею Марковићу,
Е є добаръ, майка му весела!
Найпрвый є посѣка' Турчина,
А дужанъ є добра Црногорца,
А сыновца Дражка Поповића
Одъ крвава Чева на краину,
Не был' ньима одкупіо главу. "
Црногорцы нѣга послушали,
Отоленъ се раздвоили были,
Воде жива Пашића Османа,
Поведе га Гавриловићъ Турчинъ
Поведе га Чеву крвавоме;
Туга држа по године данахъ,
Докле ньима бурунтіа дође
Одъ силнога одъ Босне Везира,
Те се ньима Везиръ замоліо,
Турчина су на одкупе дали
За хіляду жутієхъ дукатахъ.

БОЙ СЪ КУЧИМА.

(1739. год.)

XV.

Скадарскій се Паша подигнуо,
За њимъ войске петнаесть хилядахъ,
И Паша є таборъ учиніо,
И бієло разпео шаторѣ
На Доляне выше Подгорице;
Па одъ толенъ Паша кньигу пише,
А послає у Куче камене,
А на руке войводи Иліи:
О Иліа, кучка воєводо!
Ну погледай, што ти кньига пише,
Да си съ прешомъ мене подъ шаторомъ. “
Кадъ войводу кньига допанула,
Одъ кньиге се узмучіо люто,
Па се сѣтно невесело шета;
Но га гледа Іововићу Ђуро,
А съ Иліомъ стрыцемъ говоріо:
„О мой стрыче, войвода Иліа!
Окленъ кньига? огнѣмъ изгорѣла!
Е да те є мейданъ допануо,

На коєму изић' не сміємо?"
Но му рече войвода Илія:
„О сыновче, Ђуро Іововићу!
Да є мене мейданъ допануо,
Ты бы поша' на мейданъ за мене,
Но є Паша съ войскомъ на Доляне,
За мене є Паша поручіо,
А я Паши одити не сміємъ,
Да ме Турске не изгубе даве;
Да не идемъ хоћу погинути,
Оће войска на ме ударити,
А у Куче узданице немамъ,
Да се они поколю съ Турцыма,
Е' су они соя Бранковића,
Издаће ме Кучи у Туракахъ."
А вели му Іововићу Ђуро:
„А не бой се, войвода Иліа!
Я ћу Паши одит' на Доляне."
„Страхъ ме, Ђуро, е ћешь погинути."
Зато Ђуро ни хабера нема,
Ођеде се што мога найлѣпше,
Па посѣде претила дората,
А отиде Паши на Доляне.
Каде къ Паши на Доляне дође,
Пашине га слуге сусретоше,
Примише му коня и оружѣ;
Па приступи Паши подъ шаторе,
Полюби га у скутъ и у руку,
Па му сѣде узъ десно колѣно.
Съ ньимъ се Паша разговара дивно:

Библиотека Матице Српске у Новом Саду

„О ђетићу, ђуро Іововићу!
А гдѣ ти є војвода Иліа? “
„Што ме, Паша, за Ілію питашъ,
Я самъ доша’ на мѣсто Ілієв;
Но што имашъ, збори Господару! — “
„Хоћу ђуро, да ми харачъ дате. — “
„Даће мо га, Пашо Господаре!
Колико ћешь узети харача? — “
„Оћу ђуро двѣсти ћесахъ блага,
И велыєхъ стотину воловахъ,
И найлѣпше петдесеть невѣстахъ,
Да оженимъ педесеть Левера. — “
„Волянъ да си, Пашо Господаре!
Даћемо ти блага двѣста ћесахъ,
И велыєхъ стотину воловахъ,
На Куче се ништа познат’ неће;
Ма не дамо петдесеть невѣстахъ
Безъ крваве саблѣ и поляне. “
Онда рече Аверићъ Кадія:
„Што га питашъ, Пашо Господаре!
Што га питашъ, а дат’ ти ихъ неће;
Но обрни силовиту войску,
Да са војскомъ Куче похарамо,
Да невѣстахъ триста ухватимо,
И Леверахъ триста оженимо. “
А вели му Іововићу ђуро:
„Подгоричке аге, не лудуйте!
И пріє сте на Куче ходили
Па нієсте Куче похарали. “
А Паши є ђуро говоріо:

„Недамъ Пашо ништа до камена!“
Оно рече на ноге скочіо,
А претила коня закрочіо,
И врати се у Куче камене.
Тада Паша рієчь говоріо:
„Подгоричке аге мов слуге!
Є л' колико Кучахъ на оружѣ?“
А вели му Аверићъ Кадія:
„Има, Пашо, хиляда пушакахъ.“
Но имъ Паша рієчь проговара:
„Пи! зла срећа, Аге Подгоричке!
Су чимъ насъ є ђуро затакао,
А я имамъ петнаєсть хилядахъ,
Што ћу данасъ обрнут' на нѣга.“
Тадаръ Паша на ноге скочіо,
И у войску пуштіо телале:
Хазаръ да сте пѣшцы и коньицы!
Ево ће мо Куче да харамо.
Веля се є окренула войска,
И ето є узъ Куче камене;
Пріє ђуро у Медуну дође,
И ту Куче на искупу нађе,
Па є ньима рієчь бесѣдіо:
„На ноге се, мои соколови!
Єре самь се съ Пашомъ затакао,
Ево войске узъ Куче камене,
Но на ноге, да ихъ дочекамо.
А вели му войвода Илія:
„Лакше, ђуро, єръ ћешь погинути!“
Но му рече Іововићу ђуро:

„Чуй ме стрыче, војвода Иліа!
Ал' ћу мою главу изгубити,
Ал' Турскіехъ десетъ одкинути.“
У рієчи, кою говораху,
Дође Турска до Медуна војска,
У много су закрочили Турцы,
Изъ Медуна Куче изагнаше,
И бієлый Мадунъ похараше,
Ђераю ихъ узъ Куче камене;
Докленъ војска на Врбицу дође,
Око куле Гоге Рашовића,
Данъ є лѣтни био око подне,
И Турцы су пожедняли люто,
А намѣра и Богъ наніела
Одъ Ровацахъ војводу Савића,
Око нѣга два баряка војске;
На Турску є војску удариo,
Съ банде друге војвода Илія,
Съ банде треће Іововићу Ђуро,
И Турцы имъ плећи обратише,
Витезови болѣ навалише,
Нагнаше ихъ на Орлову-Стѣну.
Скачу Турцы низъ Орлове-Стѣне,
Скачу Турцы нигда не престаю.
Него рече Іововићу Ђуро:
„Айме нѣму до Бога милога!
Ютросъ самь се стрыцу захваліо,
Да ћу десеть главахъ одкинути,
Іоштъ є єдна да десеть напунимъ.“
Па повади ножа пламенога,

А у Турке юришъ учиніо;
Но га таква нанесе несрећа
На некаква Бега Гусиньскога, —
Ћераше га съ ножемъ пламеніємъ,
Да Бегову посіече главу;
За собомъ се Турчинъ обрнуо,
Иза паса кубурлію пали,
Іововића ђура погодіо,
Погодіо међу очи црне,
Съ црномъ га є земльомъ полюбіо.
У то Тома Іововићу дође,
ђура брата находіо мртва,
На ђура є турско одіело,
Юнакъ крвавъ те га непознає,
Те є брату главу одкинуо.
У то дође војвода Иліа,
Удари се рукомъ узъ колѣно;
„Айме нѣму! — до Бога єднога!
ђе се данасъ Кучи ископаше!
Носишъ, Тома, главу брата твога,
Брата твога и сыновца мога,
А погибе војвода Савићу.“
Ма му лаки гласи допадоше,
Єре Савићъ ніе погинуо,
Но затвори кулу Рашовића,
А у кулу, Аверићъ Кадію
И узъ нѣга два Пашина сына,
И Туракахъ іоште седамдесеть;
На кулу се Кучи обратише,
Но дозыва Аверићъ Кадія:

„Немой те ме, Кучи, погубити!
Ево овће другахъ седамдесеть,
Даће свакій десеть ћесахъ блага;
Ево овћенъ два Пашина сына,
Они ће се измћрити благомъ.“
А вели имъ војвода Савићу:
„Може те се, Турцы, одкупити,
Ма не могу два Пашина сына,
Што ихъ данасъ изгубити нећу,
За сестрића ћура Іововића.“
У кулу ѳ Савићъ улазіо,
Крозъ ню тражи два Пашина сына;
Ма су Турцы вазда непокорни,
Пуче танка пушка одъ Туракахъ,
Савићу ѳ срце изгорела;
Паде Савићъ на средъ куле мртавъ,
У кулу га посћкоше Турцы.
Тадаръ добро Куче навалише,
Навалише Кучи и Ровчани,
Наніѳше траву и сіѳно,
Запалише кулу Рашовића,
Седамдесеть Агахъ изгореше;
Међу њима два Пашина сына,
Одъ њихъ ока не утече жива.
Грданъ Паша бћжи на дворове,
Гласа грдна а образа црна.
А нека га и неволя му ѳ,
На Куче му Турцы изгибоше,
Петь стотинахъ манћ ни ѳднога.

НИКАЦЪ ОДЪ РОВИНАХЪ.

(око 1748. год)

XVI.

Чета се є мала подигнула
Са краине ломне горе Црне,
Чета мала тридесеть хајдукахъ,
А предъ четомъ два добра юнака;
Єдно бѣше Никацъ одъ Ровинахъ,
Друго съ Чева Раде Балетићу,
Отидоше съ четомъ узъ планину,
Докъ на воду дошли Милетину,
Ту уморна чета починула,
Воде пила, хлѣба заложила,
Осушила одъ росе опанке,
И юначке струке и торбице.
Када тамна ноћца настанула
Притврдише на ноге опанке,
По срієди пушке дохватише,
Узъ Рудине равне загазише:
Ноћно прошли Турске карауле,
Освануше насредъ одъ Рудинахъ,

Предъ четомъ є Никацъ одаліо,
Не бы мала пушка дотурила.
Алъ какавъ є Никацъ одъ Ровинахъ!
На нѣ му су токе убоите,
Брцы му се по ньима просули,
А у руке носи цефердера,
А съ пушкомъ се Никацъ разговара:
„Цефердаре, мой уздани друже!
Ако мене дође до неволѣ
На крваво ово разбоиште,
Немой мене ватромъ преварити!
Е ако ме ватромъ непревари,
Свакъ ће рећи и мене и тебе:
Добре пушке у добра юнака!
Аколи ме ватромъ изневѣри,
Нагрдићешь и себе и мене,
Свакъ ће рећи и мени и теби:
Лоше пушке и лоша юнака!“
Но се друга чета намѣрила
Одъ крвава града Никшићкога,
А предъ четомъ Турске арамбаше:
Юнакъ добаръ Сефере Пипере
Съ побратимомъ Сукићъ баряктаромъ,
А око ньихъ тридесеть граћанахъ,
Све биране злице и крвавцы,
Запанули око друма пута,
Те чекаю чету Црногорску.
Кадъ вићеше Турцы одъ Никшићахъ,
Е є Никацъ чети арамбаша,
Несмѣдоше чету дочекати,

Но се Никцу уклонише съ пута.
Поће чета узъ Дубочке мале,
Него вели Сефере Пипере:
„Побратиме, Сукићъ баряктаре!
Хайде побре граду Никшићкоме,
Те покупи по граду граћане,
ћегодъ наћешь злице и крваца,
А предъ њима Шаба баряктара,
Доведе ихъ води Милетиной,
Да око нѣ Турцы западнемо;
Кадъ уморни дођу Црногорцы,
На воду ће жедни насрнути,
Хоће мо ихъ дочекат' занаго!“
Послуша га Сукићъ баряктаре,
И отиде граду Никшићкоме,
И покупи одъ града граћане,
А предъ њима Шаба баряктара,
Поведе ихъ води Милетиной;
Ту ми Турцы западоше дивно,
Западоше шестдесеть Туракахъ:
По два друга око друма пута,
На средъ друма Сефере Пипере,
Па є закричъ Сеферъ учиніо,
Да непукне пушка одъ Туракахъ,
Докъ непукне нѣгова Латинка
На сокола Никца одъ Ровинахъ.
А отиде Никацъ узъ Корыта,
И изведе чету Црногорску,
У Сомину высоку планину,
Те сеири Гацко свеколико,

И по Гацку уводи шићаре,
И диванъ є шићаръ уходіо:
Танку кулу Звиздићь Асанъ-Аге,
Око куле камену авлію,
У авлію стотину воловахъ,
Па кадъ мрче, и тамна ноћь доће,
Спуштише се тридесеть хайдукахъ
Изъ Сомине высоке планине
До бієле Звиздићеве куле;
Бієлу му околише кулу,
Него вели Никацъ Томановићъ:
„Побратиме, Раде Балетићу!
Де се попни другу на рамена,
Те прескочи камену авлію,
И отвори одъ авліе врата,
Да узмемо голема шићара.“
Некће Никца послушати Раде,
Опетъ му є Никацъ бесѣдіо:
„Быволице, Раде Балетићу!
Ну се сагни у зелену траву,
Да се примимъ тебе на рамена,
Да отворимъ голема шићара.“
Саже му се, рієчь неучини.
Прими му се Никацъ на рамена,
А съ рамена на тврду авлію,
И ускочи међу воловима,
Те отвори одъ авліе врата,
И ишћера стотину воловахъ.
Па се натрагъ Никацъ повратіо
У подруме Звиздићъ Асанъ-Аге,

Те му узе подъ седломъ ђогата.
Окрочи га Никацъ одъ Ровинахъ,
Па хайдуцы шићаръ завратише,
Утекоше низъ Корыта жупна,
Улѣгоше низъ равне Рудине:
А кадъ дошли преко Рiєчанахъ,
Близу мале воде Милетине,
Ту одяха Никацъ одъ ђогата,
Те пѣшице предъ четомъ кренуо
Путъ крваве воде Милетине;
Но ихъ Турска стража опазила;
Па бусiє Турцы похватали
Око друма и зелена пута,
На средъ друма Сефере Пипере,
Докъ єво ти Никца одъ Ровинахъ;
Препаде се Сеферъ булюбаша,
Да га чека, чекати несмiє,
Да онъ бѣжи бѣжати несмiє,
Нiє лако Никца дочекати!
И у страху пушку опалiо,
Те є Никца раномъ обранiо,
Саломи му ногу у колѣну;
Паде Никацъ на средъ друма пута,
А прискочи Шаба баряктаре,
Да Никчеву посiєче главу.
Ранѣнъ Никацъ пали цефердара,
Те погоди Шаба баряктара,
Живо му є срце изгорiо,
Викну Шабо: куку мене бабо!
Рече бабо: А шта ћу ти Шабо?

Зло є мени, ма є горе теби!
Но се загна Симоновићъ Живко,
Да Шабану посіече главу,
Но га неда Сукићъ баряктаре,
Већъ упали сяйна цефердара,
Те погоди одъ Залюћа Живка;
Викну Живко: куку мени стрыко!
Рече стрыко: А што ћу ти Живко?
Зло є мени, ма є горе теби!
Него Никацъ одъ Ровинахъ викну:
„Хай ће си ми, Раде Балетићу!
Я нієсамь іоште погинуо,
Него ме є рана допанула,
Одъ ране ми ништа быти неће,
Е ма ће ме погубити Турцы!
Обіє самь пушке изтуріо.“
Ал' да видишь Рада Балетића!
Онъ угледа Сефера Пипера,
Ће путъ Никца загонъ учиніо,
Пакъ упири сяйна цефердара,
Те погоди Сефера Пипера,
Ножъ изтрже, посѣче му главу,
Но хайдуцы болѣ кидисаше,
И ранѣна Никца уграбише,
Примише га на коня ћогата.
Кадъ се Никацъ на коня приміо,
Црногорцы, одъ боя юнацы,
Изагнаше изъ бусіяхъ Турке,
Займише ихъ низъ равне Рудине,
Шестнаесть имъ глава посѣкоше.

Турцы вичу Муя и Алію,
Црногорцы блажену Марію;
Ђе допире блажена Марія,
Непомаже Муя ни Алія!
Те на богазъ нађераше Турке.
Сташе Турцы предават' оружѣ,
Но Богъ уби друга найгрђега,
Изъ Ровинахъ Вучу Ресковића,
Виче Вуча, што му грло дава:
„Бѣжи Никче, главе неуніо!
Ка' є, Богъ ме, ни унієт' нећешь!
Ево Турске одъ Грахова войске,
Неможе є снієти планина,
А не твоя чета дочекати.“
Добро ихъ є Вуча преплашіо,
Побѣгоше шићаръ оставише,
А угнаше Никца ранђнога,
Унесоше Жутка Липлянина,
Унесоше Жутка ранђнога,
И мртвога изъ Залюћа Живка,
И Турскіехъ осамнаєсть главахъ,
И Турачко свієтло оружѣ.

V

ОВЦЕ НИКЦА ОДЪ РОВИНАХЪ.

(око 1743. год.)

XVII.

Књигу Никацъ одъ Ровинахъ пише,
А шилѣ є граду Никшићкоме,
А на руке Хамзи капетану:
„Чуєшь Хамза, пріятелю старый
Снієгъ ми є овце затиснуо,
Несміємъ ихъ явит' на Изворе,
Да имъ траву и сіено даємъ.
Ако ми се ископаше овце,
Ту ни теби добра быти неће;
Дай ми вѣру за нећелю данахъ,
А да ћу ти одъ иманя брава,
А Угича исподъ Клепетара.“
Кадъ є Хамзу књига допанула,
Све скупіо градске булюбаше:
„Видите ли, мила браћо Турцы!
Душманина Никца одъ Ровинахъ,
Како насъ є с' књигомъ поздравіо;

Но хоћете л', да му вѣру дамо,
Небы смо ли Никца преварили,
Ал' на вѣру како изгубили.„
Сви рекоше: Ела капетане!
Хамза му є књигу оправіо:
„Чуєшь Никче, пріятелю старый!
Иштешь вѣру за нећелю данахъ,
Єво ти є за петнаєсть данахъ.
Турска вѣра, преварит' те нећу!“
Кадъ є Никца књига допанула,
И видіо што му књига каже,
Одъ Ровинахъ овце наявіо,
А безъ друга, и безъ поредника,
До нѣгове двое ћеце лудо,
Лудый Богданъ и лудый Вукайло,
А обоє ћеце безъ пушакахъ;
На Изворе овце изявіо,
Те имъ траву и сієно дава.
Ту стояо за нећелю данахъ,
Кадъ се пуна испуни нећеля,
Тадеръ Хамза войску покупіо,
Одъ Никшићахъ другахъ три стотине,
А предъ ньима градске булюбаше;
Отидоше полѣмъ Никшићкіємъ,
Хватише се краємъ Кусидскіємъ,
Докъ дођоше полю Репешкому;
Ту є Турска войска починула,
Воде пише, хлѣба заложише,
Онда вели Хамза капетане:
„Єли майка родила юнака,

Ко ће узет' три четыри друга,
Ко ће Никцу на Изворе поћи,
Да уходи Никца кодъ овацахъ,
Има л' друга, али споредника,
Чува ли сеꙗка' се научіо,
Какве су му вашке на торину,
Можемо ли нѣму ударити,
На вѣру га како преварити?"
Сва дружина никомъ понукоше,
На планину снієгъ погледаше.
Но не хоће Дерва булюбаша:
Скочи Турчинъ на ноге лагахне,
Съ собомъ узе два голема друга,
И трећега Шабанъ-Агу луда.
Отидоше Никшићкомъ планиномъ,
Докленъ Дерва на Изворе дође;
А ту Никца кодъ овацахъ нађе,
Друга нема, споредника нема,
До нѣгово двоє ђеце луде,
А обоє ђеце безъ пушакахъ,
Те му ђеца уставляху овце.
Сѣди Никацъ на край одъ овацахъ,
Преко крила држи брешку сяйну,
А Никацъ се съ пушкомь разговара:
„Танка пушко, мой узданый друже!
Могу ли се поуздати у те,
Ако бы ми Турцы ударили?
И ако су мени вѣру дали,
Ма є лоша вѣра у Турчина,
Ако бы ме, пушко, преварила,

Те ми не бы огань прихватила,
Окудиће и мене и тебе:
Лоша пушка у рђаве руке!
Ако ли ме не бы преварила,
Но быхъ съ тобомъ убіо Турчина,
Похвалиће и мене и тебе:
Добра пушка у добра юнака!
А єво ти Божю вѣру даємь,
Ако здраво дођемъ у Ровине,
Стевень ћу ти другій направити,
Сребренъ ћу ти кундакъ направити,
А узъ тебе одъ злата пасове,
Главу ћу ти сребромъ окитити.“
Оно Дерва и слуша и гледа,
Па се брзо у дружину врну,
Па одоше стрмомъ низъ планину,
Докленъ дође Хамзи капетану.
Ту му Турчинъ Турски селамъ дає,
Капетанъ му здравлѣмъ прихватіо:
„Добаръ доша, Дерва, моя слуго!
Єси л’ како Никца уводіо?
Єли друга али споредника?
Чува ли се, ка се научіо?
Сміемо ли нѣму ударити?“
А вели му Дерва Булюбаша:
„Я самь Никца уводіо дивно,
Друга нема, споредника нема,
До нѣгово двое ђеце луде,
Лудый Богданъ и лудый Вукайло,
Обоє му бѣше безъ пушакахъ,

Ма како се съ пушкомь разговара,
Одиста ће убити Турчина,
Ема хайте, да му ударимо,
Да Никчево стадо доявимо,
А Никчеву главу донесемо. "
Скочи Турчинъ на ноге юначке,
А отиде друмомъ предъ дружиномъ,
Докъ изыде горомъ на планину,
На дно равна дола Кобылѣга;
Ту ихъ тамна ноћца прихватила,
А біо ихъ данахъ оставіо,
Ту су Турцы огань наложили;
А Никацъ є овце доявіо,
У торину овце уявіо,
Па вечера съ ћецомъ у Плужине;
Е ма некће лећи на гуньину,
Но се чува, ка' се научіо,
По ремику пушку дофатіо;
На главицу горе излазіо,
Даде му се нешто погледати
Высокіемъ крушкамъ Савиніемъ,
Многи Турскій огань угледао,
Па се Никацъ осѣтіо дивно,
Листомъ Никацъ у плужину доће,
А пробуди двое ћеце луде:
„На ноге те Богданъ и Вукайло!
Хайте ноћасъ Чеву на краину,
До сокола Гавриловићъ Тура
И юнака Радуловићъ Сима,
Нека съ Чева ноћась купе войску,

Съ Чева равна и малієхъ Цуцахъ,
Да освану долу Кобылѣму.“
Тадъ скочило двое ђеце луде,
Ђеца луда ма срца уздана,
Кано, брате, пиладъ одъ сокола;
Па скочише стрмомъ низъ планине,
Докъ дођоше Чеву на Краину,
До сокола Гавриловићъ Тура,
И юнака Радуловићъ Сима,
Те у Чеву войску покупише,
Съ Чева равна и малієхъ Цуцахъ;
Ал’ є Никацъ овце преявіо,
Изъ торине у лютезу люту.
А кадъ ноћи испредъ зоре было,
На торину Турцы ударише,
А торину празну находише:
Но се загна Дерва Булюбаша
На плужину Никца одъ Ровинахъ,
И плужину находіо празну;
У ню Дерва намарицу нађе,
Завржe є Дерва на рамена,
А у то є сунце огрануло,
Него Никацъ изъ главице виче:
„Остави ми, Дерво намарицу,
Єрє немамъ чимъ убрат’ палицу,
Да огріємъ себе и овчаре!“
Тадъ завика Хамза капетане:
„Ха! садъ Турцы, моя браћо драга!
Ено Никцу у Лютезу овце.“
На овце му загонъ учинише;

Никчевъ ихъ є гаровъ дочекао,
На Турке є гаровъ навалiо,
А Дерва га уби цефердаромъ,
Паде гаровъ на зелену траву.
Оно Никацъ гледа одъ Ровинахъ,
Одъ образа брешки огань даде,
А погоди Дерву булюбашу,
На прси му пуце опалiо,
А у нѣдра срце изгорiо,
А на плећи прозоръ отворiо,
Паде Дерва на гарова мртавъ.
Опетъ Турцы загонъ учинише,
Ема Никацъ пуни пушку брзо,
Недаду є напунити Турцы;
Бѣжи Никацъ крозъ бiєле овце,
Овце му се остружиле саме,
Те ихъ яве узъ планину Турцы.
Иде Никацъ успоредъ овацахъ,
Често пуни, а iоштъ лѣпше гаѣа,
Докленъ долу Кобылѣму доѣе,
Седамь ихъ є Никацъ одвоiо,
Одвоiо пушкомъ одъ дружине,
Викну Никацъ што му грло дає:
„А ѣе си ми, Гавриловићъ Туро!
И соколе Радуловићъ Симо!
На васъ пукла муня изъ облака,
Што сте ми се ютросъ опознили,
Нiєсте се тако научили!“
Но му вели Хамза капетане:
„Не криви се, Никче, чавко црна!

А ту Тура Гаврилова нема,
Но се игра плойке на окрайке;
А ту нема Радуловићъ Сима,
Но є сиша' у Доброту малу,
Да испія съ ортацыма вино,
И да конакъ съ ортацыма гради.“
У рієчи, кою говораше,
У то Туро Гавриловићъ дође,
Са соколомъ Радуловићъ Симомъ,
А око ньихъ Цуце и Чевляни;
Съ двіе стране они ударипе,
Съ треће стране Никацъ одъ Ровинахъ;
Прате овце и Никшићке Турке,
Докъ дођоше долу Репешкоме
Седамдесеть главахъ одкидоше,
Седамдесеть и випе четыри.
Іоштъ ихъ ћаху пратит' Црногорцы,
Но имъ Никацъ неда одъ Ровинахъ:
„Врћите се натрагъ, браћо моя!
Мы смо овце осветили дивно:
За свакога овна по Турчина,
А за овце свієтло оружѣ,
За гарова Дерву Булюбашу
И нѣгова Шабань-Агу луда,
Гарова смо осветили дивно.“
Кадъ дођоше долу Кобылѣму,
Донієше съ Туракахъ оружѣ,
Алъ баница, Васкова Даница,
Сама носи деветь цефердарахъ,
Ту дієле съ Туракахъ оружѣ;

Но намѣра и Богъ нанієла
Съ Чева равна, Вукала Сердара,
Искаше имъ діо одъ оружя,
Алъ вели му Гавриловъ Турчине:
„Проћи намъ се, Вукале Сердаре!
Ніе лако узимат' оружѣ!
Но ако си юнакъ за оружѣ,
Ено Турцы а на ньихъ оружѣ.“
Сердаръ се є на то разлютіо,
Па отиде за Турцыма трагомъ,
Докъ улезе низъ алуге тврде,
Сердаръ хукну, а Турчинъ звіюкну,
На звіюкъ га Сердаръ намаміо,
Безъ ране га жива ухватіо,
И узе му главу и оружѣ.
Зраво Сердаръ у дружину дође,
Здраво дође, весела му майка!

СЫНОВИ ОБИЛИЋА.

(1750. год.)

XVIII.

Пропѣвала у планину славя
Припіева до три побратима,
Три юнака одъ горице Црне,
А одъ Цуцахъ Томановиħъ Никца,
Одъ Нѣгушахъ Тома Жушковиħа;
Кнеза Станка одъ села Предиша:
„Зло вамъ ютро сва три побратима!
Єво на васъ силе и Туракахъ,
Листомъ Босна и Херцеговина;
Али войске тридесеть хілядахъ,
А предъ войскомъ Ħехай-Паша младый,
Око Паше тридесть капетанахъ,
На Убле є Чевске починуо,
И великій таборъ разпиріо,
И бієло попео шаторѣ,
Оħе саħи у Чево крваво,
И похарат' ломну Гору-Црну;
Овде вама прієваре нема
Бієсни су Бопиняцы юнацы.

А знате ли три сокола сиви,
Ка' се скоро у вино хвалясте,
На край мора у Доброту малу,
На высоку Кокотову кулу,
Да нієсте горій за юнаштво
Одъ, Косовске, до три побратима. "
Кадъ зачуше три добра юнака,
Рече соко Никацъ одъ Ровинахъ:
„Слушайте ме оба побратима!
Турцы су се посилили люто,
ђе є умро Владика Данило,
Погинуо Мићуновићъ Вуче,
Съ побратимомъ ђурашковићъ Янкомъ,
ђе остала земля безъ главарахъ;
Већ' на ноге ако Бога знате!
Да юначки, браћо, погинемо,
Рад' свободе и рад' отечества,
Да причаю до посліедъ люди
За юнаштво до три побратима.
Споменте се да смо углавили:
Како на насъ Турска дође войска,
Да очемо, браћо, учинити,
Што и Милошъ су два побратима,
На Косово те цара убише
И безсмртно име задобише."
Тадъ скочише на ноге юнацы,
Те говоре Никцу побратиму:
„Ха за Бога, Никче побратиме!
Да идемо на Убле широке,
Да подъ шаторъ Пашу убіємо,

Мрієт' ћемо єдномъ свакояко."
На скочише до три побратима,
Отидоше преко Горе-Црне,
Докъ дођоше на Цуцка Меоца,
Ту нађоше Око' Црногорскій
Бѣше войске петнаесть стотинахъ.
Побратими у войску уђоше,
Сва се войска њима ограшила,
Они иду тамо и овамо,
Те по войсцы бираю юнаке,
Докъ четрдесть другахъ изабраше,
Сви четрдесть вѣру ухватише,
На цеферданъ Никца одъ Ровинахъ;
Да ће убит' Пашу подъ шаторомъ;
Макаръ єданъ неуніо главе.
Тад се дигли до три побратима,
А за њима дружина остала,
Одъ войске се коматъ одвоише.
Но дозива Пеіовићу кнеже,
Зове кнеже Црногорской войсцы;
А на име Ђикана сердара:
„О Ђикане одъ Чева сердаре!
Примакни те войску Црногорску,
Широкому долу Стажерскоме,
Да будете нама на неволю,
У Стажеръ се войска примакнула,
А дођоше до три побратима,
На погледу одъ Турске ордіе,
Кадъ вићеше Убле Озриницке,
Св є Убле войска ухватила,

Свакъ бы река', и бы се заклео,
Да нієсу тридесеть хилядахъ,
Него да є стотину хилядахъ;
Препали се до три побратима,
И ньихова дружина остала,
Тресу имъ се пушке у рукама;
А звече имъ токе на прсима,
Сви нієми сѣде ка' каменѣ,
Погледую тамо и овамо.
Како, брате, е оће мрієти!
Па узимлю желю одъ свієта;
Вели соко Никацъ одъ Ровинахъ:
„Црногорцы мои соколови!
Немойте се браћо препанути,
Имамъ добаръ билѣгъ одъ юнаштва,
На мени є узтресло тіело,
Бы ће наша ако Богъ да рука.
Па дозива Никацъ изъ главице,
Онъ дозива у турску ордію
Побратима Звиздићъ Арсланъ. Агу:
„Побратиме Звиздићъ Арсланъ-Ага!
Срети Никца побратима твога,
Су нѣгово четрдесеть другахъ,
Све бирана, побре, Црногорца;
Већ' є нама кавга додіяла,
И крвава чета доядила,
Већ' смо дошли міо побратиме!
Да се силну Цару предадемо,
И нѣгову са Босне Везиру,
Да туримо чете и бовве,

Да крдимо овце у Рудине.“
Звиздићь скочи на ноге лагане,
С’ собомъ узе десеть пашайліяхъ,
Срете Ага Никца побратима,
Су нѣгово четрдесеть другахъ.
Хвала Богу, браћо, милостноме!
Кадъ улѣгли Срби у ордію,
Люто имъ се посилили Турцы,
Вельи су имъ сокакъ учинили,
Путъ шатора Паше Босанскога.
Свако, гледа Никца одъ Ровинахъ,
Међу собомъ говораху Турцы:
„Ала море негледна юнака,
А ма страшна у юнака брка,
Страшнiехъ му токахъ на прсима!“
У то войску магла притиснула,
Усредъ подне, како да се смрачи:
Црногорцы предъ шаторъ дођоше,
Угледаше Пашу Босанскога,
Око нѣга Босанске Бегове,
Хитро свое пушке окренуше,
И подъ шаторъ ватру оборише,
И убише млада Ћехай-Пашу,
Око нѣга другахъ седамь-осамь;
Па пламене ноже повадише,
Утекоше крозъ Турску ордію,
Широкъ имъ се сокакъ учиніо.
А шта ћу ти дульит’ лакрдію:
Погибоше тридесть и четыри,
Ту погибе Жутковићу Томо,

Съ побратимомъ одъ Предиша кнезомъ,
А шестина само утекоше,
Шести бѣше Никацъ од Ровинакъ
И на Никцу, седамь-осамь ранахъ,
А ма они утеħ' нехоħаху,
Но ихъ срете Црногорска войска,
А предъ войскомъ ђикане Сердаре,
Те отеше своѥ соколове;
На смуħене Турке ударише,
У широке Убле Озриницке.
А што ħу ти дульит' лакрдію.
Одъ предъ подне, до мрклога мрака,
Разагоне и сіѣку Турке,
Одъ Туракахъ яда починише,
Вельи ками натрагъ ихъ се врати,
Те мртвога Пашу доніѣше,
Оставише конħ и шаторе
И захиру свою сву колику.
Црногорцы одъ боя юнацы;
Задобише славу и поштенħ
Како су се вазда научили,
Понесоше Никца у Доброту,
Те се вида за годину данахъ,
И соко се Никацъ излѣчи,
И ето га опетъ кодъ овацахъ,
На Изворе и Кобилħ доле.

СТАНЪ ПОЛАКО РОГОЕ, МНОГО ТИ Є ОБОЄ.

(1750. год.)

XIX.

Кньигу пише одъ Босне Везире,
Пошиля є ломной Гори-Црной,
У Манастиръ на полѣ Цетинѣ,
Василію Петровићъ Владыцы:
„О Владыко, црный калуђере!
Пошльи мене харачъ Горе-Црне,
И дванаєсть младыхъ ђевоякахъ,
Одъ дванаєсть до шестнаєсть лѣтахъ;
И сувише Белу Станишића.
Ако ли ми то послати нећешь,
Кунемъ ти се вѣромъ и кураномъ,
Да ћу Црну гору похарати,
Поробити мало и велико!
Што є мушко и старо и младо,
Погубићу сабльомъ свеколико,
Што ли женско младо и лієпо
То ће быти у робство узето.“
Кадъ Владыка кньигу разуміо,

Одъ яда в сузе оборіо,
Видећ' што му за ћевойке пише;
Пакъ сакупи одъ землѣ главаре,
Главарима кньигу кажеваше,
И овако рієчь говораше:
„Црногорцы, моя браћо драга!
Ако харачъ и ћевойке дамо,
Я у Црну стоят' нећу гору,
Єръ слободе имати нећемо,
Ни юначке главе ни поштеня;
Него ћемо увѣкъ останути
Подъ срамотомъ у неволю тежку;
Вы нећете быти Господари
Ни одъ себе ни одъ своє ћеце,
Ни одъ своихъ младієхъ любовцахъ,
Ни одъ ньиве ни одъ плода нѣна.“
Кадъ главари кньигу видієше,
И кадъ ову рієчь разумѣше,
Свакій мысли што ће кои рећи,
Вели Милићъ Протопопе Іово:
„Я говоримъ, ками да му дамо!
Єръ самъ волимъ изгубити главу,
Нег' срамотно вієкъ вѣковати.“
Рече Сердаръ Поповићу Стано:
„И я велимъ, да му ками дамо!“
Сви остали ово потврдише,
И заклетву страшну учинише,
Да му нигда ништа неће дати,
До студена и тврда камена,
И живога огня изъ пушакахъ.

То Владыка єдва и чекаше,
Па весео перо прихваташе,
И Везиру тако одговара:
„Чудимъ ти се, Босанскій Шльивару!
Што будалишь и у киьигу пишешь,
Да ти пошлѣмъ харачъ Горе-Црне,
И дванаєсть младыхъ ђевоякахъ;
Послаћу ти за ђевойке младе,
Одъ вепровахъ дванаєсть реповахъ,
А за саму Белу Станишића
Одъ овновахъ дванаєсть роговахъ,
Да то носишь на Турбану твоме,
И сувише дванаєсть каменахъ,
Да ихъ пошлѣшь Цару за хараче;
Нека знате што є Гора-Црна,
Да за Турке не раћа дѣвойке,
Но за свою ђецу Црногорце,
Кои бы се прієдъ ископали,
Него єдну теби уступили,
Єдну стару, ћору и сакату,
А камо ли младу и лієпу,
Пакъ намъ удри кадгоћь ти є драго.“
Кадъ Везиру киьига допанула,
И кадъ зачу што му киьига каже,
Одъ великогъ яда и чемера
За браду се рукомъ ухватіо,
А о патосъ ногомъ ударіо,
И срдито войску сакупіо
Одъ све Босне и Херцеговине,
По избору ће є юнакъ больи;

Па ћехаю дозыва своега:
„О ћехаіо, вѣрна моя слуго!
Ето теби силновите войске
Четрдесеть и више хилядахъ,
Иди, слуго, ломной Гори - Црной,
Роби, пали села и племена,
Што є мужко и старо и младо
Све сіецы никога непушти;
А што женско видишь по прилицы,
Младо, роби, и на силу турчи,
Довед' мени робинѣ лѣпе;
А осталый шићаръ, што добіешь,
Одъ нѣга ти ништа узет' нећу."
Црногорцы войску дочекаше
На границу одъ Херцеговине,
Прамъ бієла Оногошта града,
Ту се бише за петнаєсть данахъ;
Али ево муке и жалости
За юнаке младе Црногорце,
Нестаде имъ праха и олова,
А купит' га нигђе немогаху,
Єръ Млечићи бѣху забранили,
Подъ кастигомъ самрти жестоке,
Да имъ нитко ништа не продаде;
Но бране се добѣномъ цебаномъ,
Што на мртве Турке находише,
Кои у томъ бою погибоше,
Докленъ Турцы на Чево дођоше,
На краично мѣсто Црногорско,
Ту стадоше три нећелѣ данахъ;

Но Богъ посла, была нѣму хвала!
Одъ Приморя добра пріятеля,
Кои ноћно дође и додаде,
Неколико хілядахъ фишекахъ,
Богъ му дао души спасеніе!
Црногорцы кадъ' то видіеше,
Учинише хиску и веселѣ,
Одъ радости играти стадоше,
Пѣваюћи пѣсне одъ побѣде,
Што но буде срца на юнаштво;
Єдно ютро у зору бієлу
Халакнупе, Бога споменуше,
И на Таборъ Турскій ударише,
Разагнаше Турке на булюке,
Ћераше ихъ горомъ и планиномъ
Одъ зорице до мрклога мрака;
Кадъ угнаше Турке до Броћанца,
Близу бѣла Оногошта града,
Ту Ћехаю ране допадоше,
Ранѣна га Турцы унесоше
У бієла Оногошта града,
Да онъ каже одъ Босне Везиру,
Какво му є было путованѣ
За ћевойке у Карадаглію,
И колико води ћевоякахъ,
Да му не бы кою потаили,
Ол' за лѣпшу ружну подметнули.
Вако брате юнацы се бране,
Пріе пану, него се препану,
Пріе удре, но Турцы с' надаю,

И одоле сваконко ньима,
Єръ правицу самъ Богъ подпомаже,
Пакъ намъ здраво славни Црногорцы,
Душмани имъ кланяли се мышцы,
Коя вазда свою вѣру брани,
И брани ће до суђена данка,
Кадъ' ће Христосъ пригледати своѣ

УДАРЪ НА ОВЦЕ КНЕЗА ВУЯДИНА.

(око 1754. год.)

XX.

Књигу пише кнеже Вуядине
Одъ Црнацахъ села Пиперскога,
А посла є у Никшиће равне
На рукама Хамзи Капетану!
„Чуєшь Хамза, Турскій Капетане!
Хот' ли мене дати вѣру тврду,
Да изявимъ на Копилѣ овце,
Да се оне на Копилю младе,
А дађу ти колачъ одъ овацахъ,
Шиљећу ти груде и яганце,
И угича овна найболѣга?“
Кадъ є Хамзу књига допанула,
И видіо, што му књига пише,
Онъ покупи Турске булюбаше,
И каже имъ, што имъ кнеже пише,
Па овако Хамза говоріо:
„Видите ли, моя браћо Турцы!

Како кнеже Вуядине пише,
Но бы сте ли мене послушали,
Да мы кнезу тврду вѣру дамо,
Да изяви на Копилѣ овце,
Онъ на вѣру оће се уздати,
А я ћу га вѣромъ преварити;
Кадъ изяви на Копилѣ овце,
Ви скупите одъ Никшићахъ войску,
Преко вѣре нѣму ударите,
Ако бы ви Богъ и срећа дала,
Да бы кои у грабіо главу
Одъ сокола Вуядиновъ Гаша,
Да ћу нѣму двіе пушке мале,
Све у срму и у сухо злато.“
То слушаю двіе булюбаше,
Єдно Турчинъ Рушевићу Рамо,
А друго є Сеферъ одъ Пиперахъ,
Па су Хамзи говорили Турцы:
„Господару, Хамза капетане!
Подай кнезу твою вѣру тврду,
Да изяви на Копилѣ овце,
А мы ћемо войску покупити,
И на овце кнеза ударити,
Али ће мо оба погинути,
Ал’ посѣћи Вуядиновићъ Гаша,
И нѣгове овце плінити.“
Кадъ то зачу Хамза капетане,
Онъ є ситну кньигу направіо,
А посла є Вуядину кнезу:
„Чуешь мене, Вуядине кнеже!

Ты изяви на Коплѣ овце,
Єво тебе тврду вѣру даємъ,
Да ти Турцы ударити неће.“
Кадъ є кнезу књига допанула,
На Копилѣ изявіо овце.
То зачуо Рушевићу Рамо
Съ побратимомъ Сеферомъ Пиперомъ,
Па скупише одъ Никшићахъ Турке,
Ђе гођъ знаду болѣга юнака,
Докъ стотину пуну напунише,
Па одоше полѣмъ Никшићкіемъ,
Улѣгоше зеленомъ планиномъ,
Прієђоше преко Буавицахъ;
Иде војска горомъ и планиномъ,
Докъ дођоше на Копилѣ равно,
Угледаше овце и торину,
Па су трудни Турцы починули,
И добру су стражу поставили,
Добру стражу Сефера Пипера
Съ побратимомъ Рушевићемъ Рамомъ,
Те уходе Гаша кодъ овацахъ,
А кодъ њихъ є кнеже Вуядине,
Поредъ нѣга Вуядиновъ Гашо,
Иде Гашо напоредъ овацахъ,
Па говори Рушевићу Рамо:
„О Сефере, драгій побратиме!
Можемо ли њима ударити?“
Но говори Сеферъ одъ Пиперахъ:
„Не за Бога! Рамо побратиме!
Не можемо Гаша ни вићети

А камо ли, да му ударимо:
Кунемъ ти се, міо побратиме!
Какавъ ти є Вуядиновъ Гаша,
Да бы смо му данась ударили,
А не бы смо изгубили Гаша,
Но б' утека' съ пушкомъ узъ планину,
Колико бы имао фишекахъ,
С' свакіемъ бы убіо Турчина;
Но чекаймо докъ дояви овце,
Докъ дояви овце на торину,
И постави пушку у плужину,
Па ће улѣст' Гашо у торину,
Да подмеће подъ овце яганьце,
Тадаръ ћемо нѣму ударити,
И Гашеву главу изгубити,
А бієле овце одявити."
Ка' рекоше, тако оставише,
Гашо овце на торину врну,
А клети се примицаху Турцы.
Кадъ є Гашо дошо' на торину,
У торину уявіо овце,
У плужину пушку оставіо,
Па ускочи у овчу торину,
Те подставля подъ овце яганьце,
Тадъ му клети ударише Турцы;
Но да видишь любовце нѣгове!
Ђе уграби сяйна цефердара,
Додаде га Гашу Господару.
Кадъ се Гашо пушке дохватіо,
Ка' да се є крылахъ дохватіо,

Пушку пали Рушевићу Рамо
На сокола Вуядиновъ Гаша,
Ал' є срећа, непогоди Гаша,
Но кодъ Гаша Вуядина старца,
Паде мртавъ у бієле овце.
Рамо мысли, да є мртавъ Гашо,
На нѣга є загонъ учиніо,
Да му русу посієче главу;
Ма и Гашо не стои залуду,
Него пали сяйна цефердара,
Тако му є Богъ и срећа дала,
Те погоди Рушевића Рама
По средъ жива срца юначкога,
Паде мртавъ у зелену траву;
Па изкочи у главицу Гашо,
Брзо Гашо пушку напуніо,
А Туре се єдно загонило
На Мркаля овна дебелога.
Да му дигне дебела чактора,
Ма му Гашо изъ главице вика:
„Стан', Турчине, што си на Мркаля!
Не скидай му дебела чактора,
Има пуно четыри године,
Одъ кадъ самь му чакторъ обѣсіо,
Тадеръ самь се срцу захваліо
И Мркалю овну дебеломе,
Дат' му звоно безъ замѣне нећу."
Оно рече, пали цефердара,
И погоди на овна Турчина;
Паде Турчинъ на Мркаля мртавъ,

Тадеръ Турцы отворише овце,
Одявише стадо узъ планину,
А Гашо се на торину врну,
На Турчина Рушевића Рама,
Съ нѣга свлачи Турско одіело,
Съ нѣга свлачи, на себе навлачи;
А у то є ноћца притиснула,
А Гашу є добра срећа была.
Є онъ Турски зборит' уміше,
У Турску є войску улазіо,
По планини Турке завоћаше,
Често Гашо пали цефердара,
Ђе гоћъ види болѣга Турчина,
Ни єднога не пропушта жива,
Колико му тавне ноћи было,
Сву ноћь ихъ є Гашо заводіо,
Колико є имао фишекахъ,
С' свакіемъ є убіо Турчина,
А кадъ зора данакъ указала,
Ал' су близу кодъ торине Турцы,
Тадъ искочи Гашо изъ Туракахъ,
Онъ искочи горе узъ планину,
То вићела одъ планине вила,
Те дозива она у Пипере,
По имену Николића Марка,
А Марко се вили одзиваше:
„Што є вило, нигђе те не было!“
„Како што є? Николићу Марко!
Погибе ти Гашо кодъ овацахъ,
А Турцы му стадо одявише.“

Кадъ то чуо Николићу Марко,
Скочи юнакъ, пали цефердара,
А повикну Пипере юнаке.
Сви скочише како соколови,
Кадъ дођоше на овчу торину,
Ту нађоше Гашову Крстиню
Више свекра кнеза Вуядина,
Но є Марко Николићу пыта:
„Снахо моя, Гашова Крстиня!
Кажи мени штогођъ за Гаврила,
Ђе є мене Гашо погинуо?
Єсу ли му главу понієли?“
„О Ђевере, Николићу Марко!
Кадъ ни синоћь Турци ударише,
Додадохъ му сяйна цефердара,
Єдномъ га є Гашо опаліо,
Рушевића Рама погодіо
Већь му незнамъ гласа ни аваза,
Ни одъ Гаша што се учинило;
Но самь чула пушку цефердара,
Ђе му ноћась пуче по планини,
Чула самь га седамнаєсть путахъ,
Чула самь га, и позната дивно.“
Већь се на ню Марко необрну,
Но одоше трагомъ за овцама,
На планину пристигоше овце;
А када су пристигнули войску,
Ђе є Турска войска починула;
Но дозива Николићу Марко:
„О Турчине, Сефере Пипере!

Одзови се, аманатъ ти давамъ!
Кажи мене штогоћъ за Гаврила,
Ђе є мене Гашо погинуо?“
Ал’ то зачу Вуядиновъ Гашо,
Онъ є на камъ юнакъ искочіо,
Али Сеферъ Марку говораше:
„Мой роћаче, Николићу Марко!
Я ти ништа казат’ неуміємъ,
Него синоћь кадъ имъ ударисмо.----“
Іоштъ хоћаше Сеферъ кажевати,
Но се Гашо намѣріо близу,
Па опали сяйна цефердара,
И погоди Сефера Пипера;
Паде Сеферъ на зелену траву,
А Пипери тада ударише,
Свакій пушкомъ изгубіо свога,
А у оне ноже повадише,
Одъ ньихъ многе яде починише.
Пипери се натрагъ повратише
Пѣваюћи, пушкомъ мећаюћи,
Но да вели Вуядиновъ Гашо:
„О Пипери, моя браћо драга!
Ви явите на торину овце,
А дайте ми седамь-осамь другахъ,
Да отидемъ ноћашньємъ трагомъ,
Кудієнъ самь заводіо Турке.“
Дадоше му седамь-осамь другахъ,
Те ноћніємъ трагомъ отидоше.
Седамнаєсть находише мртве,
Што є пушкомъ изгубіо Гашо;
Ту се доста главахъ накидаше,
И оружя Турска наузеше.

СМРТЬ НИКЦА ОДЪ РОВИНАХЪ.

(око 1755. год.)

XXI.

Кньигу Никацъ одъ Ровинахъ пише,
Шилѣ кньигу граду Никшићкоме,
А на руке Хамзи капетану:
„Слушай Хамза, Турскій капетане!
Ето тебе ситну кньигу пишемъ,
Све окупи твое булюбаше,
Па ми пошльи харачъ одъ Никшићахъ.
Са твоихъ седамь булюбашахъ,
На моіехъ седамь арамбашахъ:
Твое сяйне токе са раменахъ,
Токе пошльи мене Никцу старцу:
Друге токе Хациманићъ Дура,
На моега Гавриловићъ Тура;
Шефердана Сукићъ баряктара,
На сокола Балетића Рада;
Сяйне токе Бабића Якшара
На витеза Радуловићъ Сима;
Сяйну брешу Мрке Хусеина,

На моєга Жутка Липлянина:
Сяйне токе Дерве Баріовића,
На хайдука Пеія Марковића;
Па цеферданъ Париповићъ Зука,
На моєга съ Добре воде Вука:
Ако ли ми харачъ послат' нећешь,
Хоћу дићи седамь арамбашахъ,
А за ньима младе Црногорце,
Ударити на бієле овце,
Бієлети овце плієнити
Съ врхъ Трепача до дна Дубочакахъ,
Одъ Трубѣле до Спиле камене."
Када кньига у Никшиће дође,
А на руке Хамзи капетану;
Кньигу учи, одъ кньиге се мучи,
Па є на ха'ръ Аге окупіо,
И остале градске булюбаше,
А ситну имъ кньигу кажеваше,
Одъ сокола Никца изъ Ровинахъ.
Кадъ Никшићки Турцы разумѣше,
Сви рекоше: Да му харачъ дамо,
Болѣ ни се съ Никцомъ помирити;
Ма имаю непогодна друга,
Булюбашу Бабића Якшара,
Овако є Якшаръ говоріо:
„Я му нигда ништа дати нећу!
Но самь волій юнакъ погинути,
Него Никцу харачъ одправити;
Већъ тако ми вѣре, у кою самь!
Оћу скупит' войску одъ Никшићахъ,

Водићу є узъ Рудине равне,
А увести у Тисовацъ тврдый,
Ударити на Изворе равне,
На торину Никца одъ Ровинахъ,
Бієле му овце плієнити.
И позвати Никца на мейдану,
Курва быо, ако преваріо!“
Како рече, тако учиніо,
Скочи Якшаръ на ноге юначке,
Па онъ купи по граду граћане
Арбанасе, крваве юнаке,
Све по пушцы и крававой руцы,
Ће годъ бѣше болѣга юнака,
Поведе ихъ полѣмъ Никшићкіемъ;
Прієћоше Плочу и Трубѣлу,
И Ненаду зелену планину,
Улазіо у Тисовацъ тврдый,
Ту Якшара данакъ оставіо;
Ноћу сведе у Изворе войску,
Те Никчеве обколіо овце:
Ма се чува Никацъ одъ Ровинахъ,
Онъ све стражу на главицу чува,
Докъ бієла зора огранула,
И даница помомолила лице,
Тада Никцу санакъ одоліо,
Ніе санакъ, него судныій данакъ.
Па улѣзе Никацъ у Пружину,
Те ми леже мало на гуньину.
Мало стаде, небы николико,
Докъ Никчеве вашке залаяше,

Мысли Никацъ, да нієсу Турцы,
Него да су одъ планине вуцы,
И украби саньивъ цефердара;
Тадеръ Турци нѣму ударише,
И бієле овце обколише,
Е ма Якшаръ трчи на пружину,
Како се є Турчинъ захваліо;
Па повика узъ грла бієла:
„Єси л' старый Никче у Пружину?“
Позна Никацъ Бабића Якшара
Па повика грломъ бієліемъ:
„Ево Никца, Турска булюбашо!
Ђе є био, онъ се ніе кріо.“
Трче они єданъ путъ другога,
Сретоше се у бієле овце;
Єданакъ имъ пукли цефердари,
Оба мртви пали међу овце:
Ма утече Никчевићъ Богдане,
Лудо дѣте унесе оружѣ,
И западе у кршъ надъ ториномъ,
Брани свое ояђеле овце,
А кликує браћу Црногорце,
Ал' га нико чути немогаше;
Петь путахъ є гађа цефердаромъ,
Петорицу згодіо Туракахъ,
Три убіо, а два обраніо,
Ма фишека нѣму нестануло,
Те му Турцы овце одявише,
Издаше га погани Спахићи,
Што 'но бѣху Никцу споредницы,

А три брата, ка три женетине,
Одъ ньихъ нигђе не остало трага!
Турцы бѣле овце одявше,
А Богданъ се изъ пођере врати,
И посѣче Бабића Якшара,
А однесе Никца у Ровине,
Укопа га и ожалова га.

КРВАВЫЙ РУЧАКЪ.

(око 1754. год.)

XXII.

Чета се є мала подигнула
Одъ краине съ Чева крвавога,
А предъ четомъ Гавриловићъ Туро,
А за Туромъ седамь-осамь другахъ,
Чета поће узъ Убле питоме,
И улѣзе Никшићкомъ планиномъ,
Рудине є здраво прелазила,
Докле чета у Баняне дође,
Ту се съ четомъ наявіо Туро
У єднога добра пріятеля,
Мирковића ћетка изъ Банянахъ.
Дивно ихъ є ћетко дочекао
Дає њима конакъ и вечеру;
А кадъ пише и кадъ вечераше,
Вели тако Гавриловићъ Туро:
„Мирковићу ћетко побратиме!
Были мене, побро, научіо,
Ђе бы съ моіомъ четомъ шићаріо?“
А ћетко му на то одговара:

„Побратиме Гавриловићь Туро!
Я не знадемъ за чету шиħара,
Но што иде ситна трговина,
Трговина Звиздиħъ Асанъ-Аге
Одъ Паланке Крсца крававога,
Ма су узъ ню добри пратіоцы,
Пратіоцы Мрке одъ Никшиħахъ,
А добри су, яди ихъ виħели!
Быħе съ ньима десеть пратіоцахъ,
А съ тобомъ су седамь-осамь другахъ,
Ньима смѣти ударити нећешь.“
Некій вели: Да ихъ почекамо,
Некій вели: Чекат' несміемо;
Али вели Мрко Марковиħу:
„Айде Туро, да ихъ почекамо,
Да видимо ситну трговину,
Бы смо ли имъ смѣли ударити.“
Па скочише на ноге юначке,
По срієди пушке прихватише,
Похиташе како мрки вуцы,
Докле чета у Дубочке доħе,
Починуше на край Дубочакахъ,
На дно Копля высоке планине.
Ту є чета мало починула
Докъ свануло и сунце грануло,
А кадъ свану и ограну сунце,
Стаде єка низъ Утесъ планину,
Ал' ето ти ситне трговине,
Ма є Туро стражу поставіо,
Добру стражу Петровиħа Драга,

Те гледаше ситну трговину,
Праћаху є одъ Никшићахъ Турцы,
А брои ихъ Драго цефердаромъ,
Докъ изброи дванаєсть Туракахъ;
Када ихъ є Драго преброіо,
Па дозива Гавриловићъ Тура:
„Побратиме, Гавриловићъ Туро!
Има пуно хиляда овновахъ,
А прате ихъ дванаєсть Туракахъ,
Я немогу познат' ни єднога;
Но тако ти! Туро побратиме.!
Оли познат' Турчина коєга?“
„Побратиме, Петровићу Драго!
Я познаємъ друга свакоєга,
Све су оно Мрке одъ Никшићахъ,
А найпрвый, што є предъ овцама,
Оно ти є Мрка Усеине,
Єсть Усеинъ са мномъ побратиме;
А какви су одъ Никшићахъ Турцы,
Таквиє ихъ у Никшиће нема!
Ньима данась удрит' не сміємо,
Да имамо и тридесеть другахъ,
А нека ми седамь на дванаєсть,
Но се оћу явит' побратиму,
Да ни даду меса одъ овацахъ,
Да торбице меса напунимо,
Па одъ толенъ узъ Херцеговину,
Ако нама Богъ и срећа даде,
Да мы добаръ шићаръ заузмемо,
Ал' Турскога роба ухватимо,
Али мртву главу донесемо.“

Па ми Туро грломъ дозываше:
„Побратиме, Мрка Усеине!“
Ал' Усеинъ тако одговара:
„Кои, море, побратима вичешь?
Съ мртвомъ ти се главомъ братиміо!“
А вели му Гавриловићъ Туро:
„Не куни ме, добаръ побратиме!
Овђенъ тебе душманина нема,
Но побратимъ Гавриловићъ Туро,
Око нѣга чета Црногорска;
Но ме чуешь, Усо побратиме!
Дайте нама одъ овацахъ меса,
Да се данасъ овђе не свађамо.“
А вели му, Мрка Усеине:
„Не будали, Туро побратиме!
Ово ніе беглукъ Љубовића,
Но є ово ситна трговина
Съ Крсца равна Звиздићь Асанъ-Аге,
А узъ нѣга люти пратіоцы,
Све крваве Мрке одъ Никшићахъ,
Недамъ меса безъ мртвіехъ главахъ,
Но се мичи, є си погинуо.“
Кадъ то чуше млади Црногорцы,
Па погледа юнакъ на юнака,
Рече соко Петровићу Драго:
„Црногорцы, моя браћо драга!
Вы удрите свакій на своєга,
Я ћу Драго на два, ако Богъ да!“
Вели тако Біочевићъ Андро:
„Я ћу Андро на два, ако Богъ да!“

Вели тако Марковићу Мрко:
„Не ћу на два, оћу на єднога,
Да остане майка безъ єднога.“
То рекоше, пушке дохватише,
На Дубочке Турке претекоше,
Око друма пута западоше,
А западе Туро на средъ пута,
Па на себе напуштіо Уса,
Пали Туро сяйна џефердара,
И погоди Мрку Усеина
Међу токе у прси широке;
Паде Турчинъ у зелену траву,
Тадъ айдучке пушке запуцаше,
Ни єдна имъ непуче залуду,
Свакій пушкомъ изгубіо свога,
А у оне ноже повадише;
Разћераше низъ Дубочке Турке,
Ђаволећга непуштише жива,
Ухватише Вишњића Илію,
И нћга ми изгубити ћаху,
Но се юнакъ по имену каже,
А крсти се крстомъ христяніемъ,
А Богомъ ихъ и Іованомъ куми:
„Немойте ме посћћ' Црногорцы!
Я самь главомъ Вишњићу Илія
Съ Голинскога поля широкога,
А да ли ме Туро, не познаєшь?“
Познаде га Гавриловићъ Туро,
Одмоли га у Црногорацахъ.
Хвала Богу, чуда великога!

Ђе удрише седамь на дванаесть,
И свіема главе посѣкоше,
Узеше имъ главе и оружѣ,
И узеше меса одъ овацахъ,
Побѣгоше узъ Копѣ планину,
Те ту пеку месо одъ овацахъ.
Ту стаяше три бієла дана,
И дієле съ Туракахъ оружѣ,
Туру дивно старѣшинство даю
Цефердара Мрке Усеина,
Нѣговога мила побратима:
А кадъ треће ютро освануло,
Крену чета низъ Копѣ планину,
Да ми иде на своє дворове;
А кадъ быше на врхъ Дубочакахъ,
Даде имъ се нешто погледати,
Угледаше на Дубочке овце,
Ђе ихъ мрки разагоне вуцы;
Али вели Гавриловићъ Туро:
Црногорцы, моя браћо драга!
Ево Турске на Дубочке овце,
Ніє овце нитко прихватіо,
Но што ће мо, мила браћо моя?
Сміємо ли овце прихватити,
Да явимо низъ Рудине овце?“
Некій вели: Да ихъ прихватимо,
Некій вели: Браћо, не сміємо;
Али вели Петровићу Драго:
„Црногорцы, моя браћо драга!
Овако ихъ оставити нећу,

Но явити низъ Рудине равне. “
Оно рече, на ноге скочіо,
А у руке пушку дохватіо,
И полеће низъ Дубочке равне,
За ньимъ соко Біочевићъ Андро,
А за ньима дружина остала;
На Дубочке окупише овце,
На ихъ яве низъ Рудине равне,
Яве овце Сентомъ и Ћенаромъ,
Здраво дошли у Убле питоме,
Ту су братски шићаръ дѣлили.

ДВА БАЛЕТИЋА.

(око 1758. год.)

XXIII.

Зборъ зборише Аге одъ Никшићахъ
На чаршію Ниша бієлога,
Међу њима Хамза капетане,
Свакій збори о яду Србскоме,
Колико є кои са краине
Оногошту доніо поштеня,
Али вели Хамза капетане:
„Зле ви хвале одъ Никшићахъ Турцы!
Видите ли, яди васъ вићели!
Два хайдука одъ Чева крвава,
Балетића Рада и Вукоту,
Какви су ни зулумъ ударили,
Робе роблѣ, а сіеку главе,
Разбіяю турме и карване,
И бієле куле и дућане;
Све су наше скале затиснули,
Не доходи ловца ни трговца,
Ни никаква ћара ни шићара.
Одъ њихъ више живѣт' неможемо;

Но за Бога! Турске булюбаше!
Єли була родила юнака,
Ко ће чету покупити малу,
И съ њомъ поћи Ластви Озринићкой?
Издигле су Балетића овце
Пространоме долу Студенскоме,
Быће кодъ њихъ Раде и Вукота,
А кадъ бы му Богъ и срећа дала,
Да изгуби Рада и Вукоту,
Да дояви стадо Балетића,
Одъ Бога му Божу вѣру даємъ!
Дивно ћу га даромъ даровати:
Да ћу нѣму токе са раменахъ,
И скроит' му зелену доламу,
И да ћу му сяйна цефердара,
Тврда вѣра, преварит' га нећу!“
Сви су Турцы мукомъ замукнули,
А у црну замлю погледали,
Ма нехоте два добра юнака,
Калабића Миня и Милета,
Него Хамзу међу очи црне,
И овако нѣму говораху:
„Господаре, Хамса капетане!
Одъ Бога ти Божу вѣру даємъ!
Мы оћемо чету покупити,
Съ њоме поћи Ластви Озринићкой,
И посѣћи Рада и Вукоту,
И бієле доявити овце,
Али своє изгубити главе.“
То рекоше, на ноге скочише,

И пођоше граду низъ чаршію,
И бираху грађане юнаке,
Све по пушцы и крвавой руцы.
Ђе годъ знаду болѣга Турчина,
И скупише двадесть и два друга;
Отидоше полѣмъ Никшићкіемъ,
Улѣгоше узъ Мећеће равно,
И Мећеће чета прелазила;
На широку Ластву излазила,
И иђаху Ластвомъ Озринићкомъ,
Докленъ долу Тутиноме сишли,
Па иђаху врхомъ Мелачкіемъ,
Докъ дођоше у Лупоглавъ тврдый:
Каде чета у Лупоглавъ дође,
Ту є трудна чета починула,
Воде пила, леба заложила,
И сушаху струке и торбице,
И одъ росе хайдучке опанке,
Више себе стражу поставише,
Добру стражу Миню и Милету,
Те гледаху овце на Студено,
Угледаше овце Балетића,
Познадоше овце и овчаре,
Кодъ овацахъ Балетићу Раде,
Но Милета Миньи говоріо;
„Ето крвникъ Балетићу Раде,
Но садъ, брате, да му ударимо.“
А Миня є брату говоріо:
„Не Милета, брате одъ матере!
Страхъ є мене и боимъ се люто,
Е ће утећ' овчаръ одъ овацахъ,

Гласъ ће доћи Ластвомъ Озринићкомъ,
А скочи ће овчари чобани,
Чевляни су сиви соколови,
Оће наше погубити главе;
Но чекаймо докле дође ноћца,
Докъ уяви у торину овце.
А чобани у плужину пођу,
Тадеръ ћемо Раду ударити.“
То рекоше на то оставише,
И уводе овце и овчаре,
Но в чети лоша срећа была,
Е се друга чета подигнула
Съ Чева равна и одъ Велестова,
А предъ четомъ добре арамбаше,
Съ Велестова Мићуновићъ Вуче,
А одъ Чева Балетићъ Вукота,
С’ собомъ воде тридесть и три друга;
Отидоше Ластвомъ Озринићкомъ,
Докъ дођоше долу Тутиноме,
Кадъ дођоше долу Тутиноме,
Ту два добра находише трага,
Єданъ вучкій а другій айдучкій,
Но Вукота Вуку говораше:
„Побратиме, Мићуновићъ Вуче!
Али ћемо трагомъ за айдукомъ,
Али съ четомъ узъ Херцеговину?“
А вели му Мићуновићъ Вуче:
„Побратиме, Балетићъ Вукота!
Прођ’ се врага и айдучкогъ трага,
Но хайдемо узъ Херцеговину,

Ако бы ни Богъ и срећа дала,
Да на друму Турке дочекамо,
Али добаръ шићаръ ухватимо.“
Но говори Балетићъ Вукота:
„Побратиме, Мићуновићъ Вуче!
Быће ово чета одъ Никшићахъ,
А наше су у Студено овце,
И самъ Раде єсте кодъ овацахъ,
Страхъ є мене, и боимъ се люто,
Да ми Рада неизгубе Турцы;
Но дружину да подіелимо,
Па ти хајде узъ Херцеговину,
А я хоћу трагомъ айдучкіемъ.
Како рекли, тако учинили,
Тадъ Вукота на ноге скочіо,
Съ собомъ узе седамь-осамь другахъ,
И отиде трагомъ за айдукомъ,
А за Вукомъ дружина остала.
Вукъ отиде узъ Херцеговину,
А Вукота у Лупоглавъ поће,
Каде съ четомъ у Лупоглавъ дође,
Ту є трудань мало починуо,
Надъ главомъ су стражу поставили,
Добру стражу Балетићъ Вукоту,
Онъ ми гледа на Студено овце,
Кодъ овацахъ виће брата свога,
Добро му се юнакъ ограшіо,
Како му се бѣше препануо;
Гласъ му даде, къ нѣму Раде дође,
За чету му Турску кажеваше,

Да є ньойзи трага находіо,
А сада іой ниђе нема трага:
Него хайде да є потражимо.
Отидоше до два Балетића,
Турску чету по планини траже,
Богъ имъ даде и срећа юначка,
Єсу чету брзо находили,
На стражу є Миня и Милета,
Те гледаху на Студено овце;
Кадъ виђеше до два Балетића
Турску стражу оба Калабића,
Вукота є Раду бесѣдіо:
„Ал' ћешь поћи, да дружини кажешь,
Али сами, да имъ ударимо?“
Но говори Балетићу Раде:
„Сами, брате, да имъ ударимо;
Када наше пушке запуцаю,
Дружина ће нама прискочити.“
По сріеди пушке прихватише,
Примичу се одъ єле до єле,
Даде имъ се примакнути близу,
Тадеръ Раде пали цефердара,
И погоди Миню Калабића,
А Вукота убіо Милету;
Ту падоше оба Калабића,
Прискочише оба Балетића,
Узеше имъ главе и оружѣ,
Дружина имъ прискочила брзо,
Те на Турску чету навалише,
Свакій юнакъ уби по Турчина,

Свакій узе главу и оружѣ;
Тадеръ клети Турцы побѣгоше
Безъ обзира низъ Липову страну,
Ћераху ихъ млади Црногорцы,
Угнаше ихъ у село Ћурчиће,
У бівлу Василѣву кулу,
И у ню се затворише Турцы,
Те се бране огнѣмъ изъ пушакахъ
Кадъ виђеше до два Балетића,
Нанесоше сламу и сівно,
Да изгоре Василѣву кулу;
Богъ да знаде, изгорет' є ћаху,
И у кулу Турке свеколике;
Ал' да видишь Ћурчића Василя,
Предъ ньима є куму износіо,
Предъ два брата, предъ два Балетића,
Па ихъ Богомъ и Іованомъ куми,
Да у кулу неизгоре Турке.
Вѣранъ бѣше Раде и Вукота,
На куме му опростише Турке,
А юнаштво бяху учинѣли,
Десеть главахъ Турскихъ одкинули.

VIII

ШЋЕПАНЪ МАЛЫЙ.

(1768. год.)

XXIV.

Кньигу пише Дужде Млетчанине,
На хіляду и седме стотине,
И шестдесетъ и осме године,
Пошалѣ є Турскоме Султану,
У Стамболу бієлому граду,
У кньизи га мило поздрављше,
И овако нѣму говораше:
„Али незнашь, честитый Султане,
Ал' не хаєшь ни обраћашь главе?
Што се єданъ чоєкъ огласіо,
Подъ именомъ Цара Русійскога,
Међу наше землѣ и државе,
У проклету ломну Гору-Црну,
Шћепанъ малый зове се именомъ;
За нѣга є народъ пріонуо,
Како ћеца за своєга оца.
Главаре су своє потурили,
Све сердаре, кнезе и войводе,

И остале горске началнике,
Началнике ка' мрке Вукове,
А душмане и моє и твоє;
Свакъ є очи къ нѣму обратіо,
За Цара га свакій припознао,
Онъ є єдна лажава будала,
Ма бы нама мога' доядити,
И народе наше побунити
Изъ крвава крша хайдучкога.
Знай Султане, драгій пріятелю!
Одъ тога ни лако быти неће,
Но сакупи силновиту войску,
Да мы Црну гору похарамо,
Да одъ врага неостане трага;
Да мы вучю трагу ископамо,
Коя пара напе утробице;
Я ћу дићи моє Далматинце,
И Х'рвате плаћене солдате,
Поставићу войску по границы
Одъ край Бара до поля Грахова;
Што утече исподъ саблѣ твоє,
Неће утеч' исподъ мача мога."
Кадъ Султану она кньига дође,
Веома се ньойзи посиліо,
Па на лаке ноге ускочіо,
Па накити три ситна фермана,
Єданъ посла Босни каловитой,
Другій равной земльи Румеліи,
Трећій посла тврдой Арбаніи,
У фермане Царе накитіо:

„Три Везира, три моя вѣнила!
Вы на ноге брже устаните,
Силновиту войску покупите
Одъ све Босне и Херцеговине,
Румеліе и одъ Арбаніе,
Къ Црной гори войску окрените,
Удрите іой съ края свакоега,
Све робите и огнѣмъ жежите,
И подъ свою саблю окрећите,
Садъ е згода и врієме дошло,
Помоћ' ће ми Дужде одъ Млетакахъ,
Вы одъ поля, а онъ ће одъ мора,
Докъ се ваше смієшаю войске;
Но слушайте, вѣрне моє слуге!
Кунемъ ви се диномъ и иманомъ,
И моіємъ постомъ рамазаномъ,
А найпосле ћабомъ и кураномъ,
Ако Гору-Црну не примите,
Непримите и неистражите,
Подъ копита коньма неставите,
И ньихово робѣ поробите,
Свѣма трема посѣћу ви главе;
То нестои у нашему дину,
Што ми они одъ Туракахъ раде,
Одъ Туракахъ одъ моихъ сыновахъ,
Боя бисмо са седамь кралѣвахъ,
Све кралѣве влашке надячасмо;
Боя бисмо с' Скендеръ-Бегомъ-Баномъ,
И нѣгову землю освоисмо,
Боя бисмо съ воєводомъ Янкомъ

И нѣгову землю осваясмо;
А малену Влашку Гору-Црну
Немогосмо нигда' освоити;
Многе войске Турске посѣкоше,
И фермане ногама газише,
Вечъ на ноге мои соколови!
Силновиту войску окрените,
И са войскомъ снажно ударите;
Садъ є згода и врієме дошло,
Да затрете гнѣздо соколово,
У коє се люте зміе легу,
Те Турцыма очи избіяю.“
Кадъ Везири примише фермане,
А Везири Ришћански Катили,
Покупише силновиту войску,
Силне войске пѣшца и коньика,
Сто и двадесть хилядахъ войникахъ,
А предъ ньима три силна Везира,
На границу дошли Црногорску;
Доће Везиръ одъ Урумеліе
Кодъ бієле варошь Подгорице,
Те великій таборъ поставіо
Одъ горице, близу Подгорице,
До студене рієке Ситнице,
А Босанскій на полѣ Никшићко
На широке баре подъ Рићане,
А Скадарскій кодъ села Плавнице
Башъ на спрема нахіе Црничке.
А Млетићи поставише войску
По границы краємъ Горе-Црне,

Одъ край Бара до поля Грахова.
Црногорцы кадъ то видіеше,
Єре ихъ є сила обколила,
Обколили Турцы и Млетчићи,
Стаде писка жена и ђетета,
До неба се гласи подизаху;
Црногорцы, одъ боя юнацы,
Међу собомъ саборъ учинише,
Саборъ вельи на полѣ Цетинѣ,
Те наредбу дивно направише,
Међу собомъ жалость опростише,
Опростише и излюбише се,
Ка'но, брате, кад' ће се мрієти,
Нема друге у њима рієчи;
Но свакъ виче изъ єднога гласа:
„Удри свакій за вѣру Ришћанску,
За слободу и юначку дійку,
То є наша одъ старине хвала;
Да Богъ даде и нѣгови свецы,
Ко жаліо животъ изгубити
За юначко име Црногорско,
Нѣгова се не ужегла свієћа
На овоме ни на том' свіету!"
Отоленъ се они подигоше,
Свакъ отиде на свою границу,
Десеть хілядъ войске Црногорске,
Прођу силе Турске и Млетачке.
Тако трая за нећелю данахъ;
Кадъ нећеля напуни се данахъ,
Башъ на празникъ светога Іована,

Тадъ є сила Турска ударила,
Ударила сила са гри стране,
Црногорцы Турке дочекаше.
Дочекаше одъ Босне Везира
Подъ Острогомъ высокомъ планиномъ,
А Везира одъ Урумеліе
Выше равна поля Єдношкога,
Мехмедъ - Пашу Скадарскогъ Везира
На краєве црничке нахіє;
Ту се войске боємъ ударише
Безъ престана три бієла дана,
Но ка' ће се, брате, одржати,
Одржати, али побѣдити
Десеть хіляд' войске Црногорске,
А сто двадесть хілядахъ Туракахъ?
Црногорцы натрагъ узмакоше;
Многа села Турцы опалише,
Много ядна робля заробише;
Два Везира на Чево дођоше,
И на Чево око' разапеше;
Мехмедъ - Паша у доню Црницу;
Ал' се колю ядни Црногорцы,
Како мрки одъ планине Вуцы,
Два мѣсеца одъ године данахъ,
Свакій данакъ а све безъ прустанка
Уришаю три Царска Везира,
А за ньима велике ордіє,
Да превале преко Горе Црне,
Да се с'стану съ дуждомъ пріятелѣмъ;
Ал' недаю млади Црногорцы,

Већ' бой бію, а крвь проливаю;
Свакоєму храбромъ началнику,
И юнаку валятну бойнику
У крви су руке огрезнуле,
Огрезнуле руке до лакатахъ;
Него ево муке и неволѣ
За юнаке ядне Црногорце!
Нестаде имъ праха и олова,
Набавит' га нигђе не могаху,
Што съ мртвога неузму Турчина;
Но Богъ якій и срећа њихова,
Богъ имъ даде добра пріятеля
Одъ бієла Рисна на краини,
Те имъ посла праха неколико
У њіхову юначку неволю.
Вићи друге среће Црногорске!
Гласъ имъ дође и кньига бієла
Одъ Србина добра пріятеля,
Изъ крвава на краину Спужа,
О честиту дану Митровоме,
Да чекаю Турску цебахану,
Коя иде одъ Скадра бієла
У табору два силна Везира.
Црногорцы кадъ то разумѣше,
Устадоше како соколови,
Одвоише другахъ петь стотинахъ,
Петь стотинахъ момка биранога,
Справише ихъ на друмъ одъ ордіє,
Да запану у Лѣсковацъ тврдый
Куда но ће цебахана дођи,

Ухватише кланце и богазе.
Мало стаде, не бы николико,
Докъ евоти Турцы кириџіе,
Седамдесеть и четыри друга,
У Туракахъ неима оружја,
Потлѣ дуге бритве о поясу,
И у руке сохе дрвенице,
Гоне Турцы велю цебехану,
Дебелієхъ шесдесеть товарахъ;
Кадъ улѣгли међу Црногорце,
У бусіе ће су запанули,
Заграяше момчадъ Црногорска,
И на Турке огань оборише,
Попадаше сохе кирџинске,
Црногорцы како мрки вуцы,
Посѣкоше ядне кириџіе,
Седамдесеть и четыри главе,
Цебехану велю уграбише.
У Бѣлице тврде уніеше,
У Бѣлице међу Црногорце.
Цебахана кадъ у войску дође,
Србска се є войска посилила,
Ма се Турска войска препанула,
А кадъ мрче и тамна ноћь дође,
На уставке дана Митровога,
Црногорцы савѣтъ учинише,
Да ударе на Турску ордію
Прије зоре и бієла дана,
И на троє разредише войску,
Два дієла Катунске нахіе,

Трећій діо Рівчке нахіе.
Одправише єданъ діо войске,
Да удари у Турску ордію
Одъ крвава села Воинића,
Предъ томъ войскомъ бѣше человоћа
Вукотићу Драго воєвода,
Са соколомъ Матомъ Марковићемъ,
И одъ Цуца добре Арамбаше,
Одъ Залюти Бая и Турчина;
Другій діо войске одправише,
Да удари на Турску ордію
Одъ Залюћа села маленога,
Предъ томъ войскомъ бѣху человоће
Одъ Нѣгуша Петровићъ Сердаре,
Са Сердаромъ Попомъ Жутковићемъ
Одъ Цетиня Вукотићу Перо,
Одъ Бѣлицахъ Милићу войвода;
Одправише трећій діо войске,
Трећій діо Рівчку нахію,
Да удари на Турску ордію
Преко Доса а низъ поточину,
Предъ томъ войскомъ бѣше человоћа
Сердаръ Іово одъ Ђурашковићахъ.
Войсковоће войску поведоше,
И войничка мѣста заузеше.
Мало стаде, не бы николико,
Докленъ кратки пукоше машкули,
На врхъ Лисца высоке планине
Съ край шатора Петровићъ Владыке;
Када хаберъ чуше Црногорцы,

Са три края удрише Турцыма
Прије зоре и бієла дана,
Прије зоре по дуга сахата,
Юришише млади Црногорцы,
А милога Бога споменуше,
Листомъ страже Турске изсѣкоше,
У ордію юришъ учинише:
Сметоше се два веля Везира
И ныхова велика ордія,
Моташе се до зоре бієле,
Ка' облацы, кадъ ихъ вихоръ мучи.
Боже милый, на све му ти хвала!
Што тадъ паде мртвога юнака,
Докленъ сину зора на истоку;
А кадъ сину зора на истоку,
И вићеше Турцы Црногорце,
И велику свою касапницу,
Ће све пао Турчинъ до Турчина,
Ка свезано сноплѣ по ньивама,
Плећи даше, а бѣжат' почеше
А Срби ихъ мужки поћераше.
Боже милый, велѣга грдила!
Бѣже Турски шесдесеть хилядахъ
Предъ нашієхъ тридесеть стотинахъ,
Грми пушка, Чево се пролама,
Грачу момчадь како соколови,
И по Чеву разагнаше Турке.
Турцы вичу Муя и Алію:
„Помози намъ Муіо и Алія!“
Црногорцы светогъ Димитрію;

Ђе допире светый Димитрія,
Не помага Муіо ни Алія.
Првіенцы войске Црногорске
У црну су крвцу огрезнули
Одъ врхъ главе до зелене траве,
А соколе момчадь Црногорску,
И Богомъ ихъ куме великіемъ:
„Оставите пячке и шиħаре,
Да се данась, браħо осветимо
Одъ Турчина Србскога крвника!“
Дивно момчадь слушаю главаре,
И не траже пячке ни шиħаре,
Већъ бой бію а сіеку главе,
Одъ свануħа до мрклога мрака
Ни сѣдоше, нити воде пише,
Но све Турску силу разагоне,
И узимлю конѣ седланике,
И съ Туракахъ свіетло оружѣ.
Раде Срби да гласникъ неоде,
Ко ħе сили Божіой одолѣти,
Кол' ископат' цареву ордію,
Да му гласникъ одъ нѣ не утече?
Уħераше Турке Црногорцы
Низъ малено село Загараче,
На погледу Спужа крвавога;
У томе ихъ ноħца притиснула,
Те крвава боя раздвоише.
Тако кажу и куну се люди,
Одъ крвава Чева на краину
До малога села Загорача,

Има хода три пуна сахата,
Изъ облака да бачишь ябуку,
Не бы могла на землю панути,
Но на мртва коня и Турчина.
Ту на тефтеръ погибе Турчина
Двадесть хиляд' манѣ ни еднога.
А погибе войске Црногорске
Двѣ стотине и петнаесть другахъ,
И триста ихъ ране допадопе;
Узеше имъ ђеца Црногорцы
Три хіляде коняхъ седланикахъ,
И хіляду и триста шаторахъ
Сву захиру Турску у околу,
Много блага, хесапа му нема;
Чадорове два силна Везира,
И ныхове бієсне хатове
Поклонише своєму Владыцы.
На Чево є войска коначила,
Па сютра данъ рано подранила
Путъ Црнице, да удре на Турке;
Но ихъ на путъ гласи сусретоше,
Е удрила муня изъ облака
У средъ войске Дужда Млетчанина,
У край Будве града маленога,
И нѣгову войску опржила;
Друга муня пукла одъ облака
У Табору Скадарскогъ Везира,
У край вира на ливаде равне,
Заждила му велю цебахану
И великій Таборъ раскрхала;

Црничани у то кидисали,
Разагнали низъ Црницу Турке,
Одъ Црнице до села Криньице,
Хіляду имъ главахъ одкинули,
А остали Турцы утекоше,
Свакъ на свою страну безъ обзира:
Црногорцы када разумѣше,
Съ веселѣмъ се дома повратише,
Добра гласа, свіетла образа,
Благо томе, коме Богъ помаже!

ЮНАЧКА СМРТЬ.

(око 1772. год.)

XXV.

Мала се є чета подигнула,
Одъ куд' се є и прѣње дизала,
Одъ крвава на краину Спужа,
Предъ четомъ є Зотовићу Бего,
А за Бегомъ Суя Цаковићу,
И за ньима тридесеть Туракахъ;
Мину чета низъ полѣ Ћемовско,
И улѣзе у село Поноре
На дворове Шикмановићъ Вука;
Ма ихъ Вуко дочекива дивно,
Ту имъ дає пића и єстива,
Но кадъ пише, и кадь вечераше,
Сташе Турцы зборит' за юнаштво,
Башь куће ће съ четомъ обрнути.
Ма завика Зотовићу Бего:
„Побратиме, Шикмановићъ Вуче!
Ка' си вазда, побре, на краину
Међу ове двіє зміє люте,
Турскомъ земльомъ и међ' Горомъ Црномъ,

Коіомъ ћемо обрнути страномъ?
Али ћемо Выру Црничкоме?
Али ћемо лугу Наратскоме
На бієле овце Перишића?
Єда бы смо овце плієнили,
Али какву главу украбили!
Али ћемо на Крсти крваве,
Да чекамо Цеклинске трговце,?“
По ми Вуче Бегу проговара:
„Побратиме, Зотовићу Бего!
Неидимо Выру дубокоме,
Е є сютра свієтла нећеля,
На Выру се купе Црничани,
Страхъ є мене, и боимъ се люто,
Да не сютра, побре, неопазе;
Нит' идимо лугу Наратєкоме
На бієле овце Перишића,
Е су кодъ ньихъ три добра юнака,
Они безъ зла овце непуштаю;
Но хайдемо на Крсти крваве,
Да чекамо младе Црногорце.“
То су нћга послушали Турцы,
На су црну прихватили лађу,
У лађу се увозаху Турцы,
Отидоше возомъ Наратуномъ,
Докъ дођоше на Крсти крваве,
Ту є Турска чета запанула,
Међу Неакъ и горомъ Ордійнскомъ,
Ту стояли до зоре бієле;
А кадъ свану и огрія сунце,

Но излази Шикмановићъ Вуче,
Онъ на єдну врбу излазіо,
Пакъ погледа узъ ту воду хладну,
Ал' се вози низъ воду дрієво,
Иде момче у дрієво само,
Одъ Каруча брда Владычина,
Иде юнакъ низъ той воды хладной,
А кадъ быо на грлу Пеака,
Међу Турскомъ четомъ угазіо;
Кадъ улѣзе юнакъ међу ньима,
Узела га одъ Туракахъ суйма,
Онъ погледа су двіе - три стране,
Ал' є чету Турску сагледао,
Спрешно руке ставля на оружѣ,
Око нѣга пріонуше Турцы,
Безъ чуда га ухватит' нећаху,
Но изиде Шикмановићъ Вуче,
Па му Вуче Божу вѣру дає:
„А не бой се, младый Црногорче!
Докъ є моє на рамену главе,
Да твоіойзи ништа быти неће.“
Вѣранъ бѣше, Бога вѣроваше,
Међу Турскомъ четомъ улазіо,
Ма се юнакъ яду іоште нада,
Сакри свога ножа ятагана,
Сакріо є ножа у потаю,
Па улѣзе у Турскойзи лађи,
Тек' у Турской лађи улазіо,
Нѣму Турцы узеше оружѣ,
Пак су нѣму Турцы бесѣдили:

„А за Бога, младый Црногорче!
Ков га си рода и племена?
Како ли се зовешь по имену?“
Момче ньима рієчь бесѣдило:
„Што пытате, витезови Турцы!
Я већ' вињу єсамь погинуо,
Ма я име мое крыти нећу,
Я самь юнакъ родомъ одъ Цеклина,
Одъ Стругарахъ Николићъ Иване;
Но тако ви, Турцы витезови!
Каж'те мени за вѣри Турскойзи,
Єли Бега Зотовића овденъ?
Стари су ни были пріятельи,
У нѣга се я быхъ поуздао,
Да ме небы погубіо Бего.“
До нѣга се Туре догонило,
Е Ивана шакомъ ударило,
Колико га лако ударіо,
Бієлый му образъ опучіо,
А овако Турчинъ бесѣдіо:
„Копиляне, Николинъ Иване!
Ко ти рече поменьиват' Бега?
Овденъ Бега Зотовића нема,
Но делія Суя Цаковићу,
Ни грђевићъ, ни грђій одъ Бега!“
Ал' завика Николинъ Иване:
„Копиляне, Суя Цаковићу!
Што ме бієшь ударецемъ женскіемъ?
Іошь ме майка ніе ударила,
Коя ме є пасомъ опасала.“

Врже рукомъ за плећи юначке,
Извадіо ятагана ножа,
Ятагана исподъ талагана,
И Турчияа быо ударіо, -
Удари га подъ грло бієло,
До корахъ му ножа загоніо,
Колико га зорно ударіо,
Мече собомъ и два и три пута,
Немогао ножа извадити,
А да може извадити ножа,
Іошь коега изгубити ћаше.
А кад' ноже извадит' не мога',
Тадеръ скочи у води студеной,
Богъ да знаде и утећи ћаше,
Но несрећа нѣму прискочила,
Те се опетъ на трагъ повриуо,
И за ребро лаћу уграбіо,
Онъ хоћапе потопити Турке;
Ма се нагна Шикмановићъ Вуче,
Е извади ножа пламенога,
Одъ рукахъ му прсте одкинуо:
Таденъ опетъ натрагъ упловіо,
Ма га црна крвца освоила,
Пакъ изъ воде главу измоліо,
Онъ да види ели удальіо
Али пуче танка пушка Турска,
Те Ивана была погодила,
Мртавъ паде у води студеной,
Онданде се подигоше Турцы,
Те одоше у граду Жабляку,

Пак' се купи мало и велико
На делію Сую Цаковића.
Те му ваде изподъ грла ножа;
Теке су му ножа извадили,
Турчинъ пасю испуштіо душу,
Богъ да прости Николинъ Ивана!

СПУЖАНИ И ПИПЕРИ.

(око 1766. год.)

XXVI.

Шетаю се три добра юнака
По крваву на краину Спужу,
Єдно бѣше Беже Зотовићу,
Оно друго Булићъ Хусеине,
А треће є Марићу Шабане,
Но говори Булићъ Хусеине:
„Слушай те ме, оба побратима!
Све Брђане ликомъ опасасмо,
До тврдога села Загарача:
Даю нама харачъ и порезу,
Даю нама пешкешь и поклоне,
До Пиперахъ крваве краине;
На Пипере скоро воєвасмо,
И добре имъ главе посѣкосмо,
Посѣкосмо войводу Холету,
И сокола Мићковъ Милутина,
Ма ихъ никадъ нагнат' неможемо,
Да ни смиромъ предаю харача;
Но купимо крваве Спужане,
Видіо самь згоду и прилику

Међу Црнце и међу Стієномъ,
На границу тврду Качаницу,
Да ту Турску войску укріємо,
Ту ћемо се главахъ накидати,
И живога робля наробити,
Тада ће ни предати хараче,“
Па скочише сва три побратима,
Те по спужу покупише войску,
У Пиперску гору поведоше,
И лієпо войску намѣстише
Међу Црнце и међу Стієномъ.
Но кадъ свану и сунце ограну,
Подраніо Вуіовићъ Новеля
Одъ Стієне сєла Пиперскога,
И Турску є войску опазіо,
Па се мудро натрагъ повратіо,
Те кажує Бећку Баіовићу,
Да є Турску войску опазіо.
А кадъ чуо Бећко баряктаре,
Оиъ повика Ешнића Милію, —
А Милія Раднића Пауна,
Виче Паунъ Марка и Вуксана.
Єданакъ се село окупило
Предъ бієлу кулу Баіовића;
Некій вели: Да имъ се прођемо,
Да одъ Турске войске не гинемо;
Некій вели: Племе да купимо,
Докъ є Вулићъ Марко долазіо
Одъ крваве куће Марковића,
И за њиме другахъ неколико,

Па є тако рієчъ бесѣдіо:
„Ха садъ, браћо, црнъ ви образъ быо!
Да съ Турцыма крвцу проліемо;
А да бы ме майка не родила,
Ни мужкіемъ пасомъ опасала,
Ако ютрось не посѣчемъ главу,
Башъ сокола Булићъ Хусеина,
Не осветимъ войводу Холету,
И нашега Мићковъ Милутина.“
Па є Марко на ноге скочіо,
Съ собомъ узе двадесть и петь другахъ,
Па є юнакъ претекао Турке,
Куда ће се у Спужъ повраћати,
А остали Црнцы и Стієна
На Турке су одма ударили;
Турцы одма плећи обратише,
А за ньима Пипери юнацы.
Но да видишь Булићъ Хусеина,
Са соколомъ Бегомъ Зотовићемъ,
П око ньихъ Турске Булюбаше,
Како бране краичнике Турке!
Пробѣжую на халаѳ Турцы
Покрай Марка и нѣгова дружства,
А вѣштъ имъ се Марко не чиняше,
Ни на Турке пушке изметаше,
Но све чека Булићъ Хусеина,
Са Махмутомъ Бегомъ Зотовићемъ;
Докъ ево ти Булићъ Хусеина,
Тада Марко на друмъ искочіо.
Да ти се ѳ нагледати друже!

Кадъ с' удрише добра два юнака,
Марко Вулинъ и Хусеинъ Булинъ,
Ма се Турчинъ бѣше препануо
И одъ страха братимляше Марка,
За то Марко не обраћа главе,
Него пушцы даде ватру живу,
И Турчину срце изгоріо,
Ножъ изтрже, посѣче му главу.
Но да видишь Бега Зотовића,
Голу саблю у руке латіо,
И на Марка юришь учиніо,
Богъ да знаде, изгубит' га ћаше;
Него пуче пушка изъ прієка,
Танка пушка Бећка баряктара,
Те погоди Бега Зотовића;
Мртавъ Беже паде на Булића,
Него вићи Марића Шабана,
Онъ нѣгову саблю извадіо,
На Марка в юришь учиніо,
Одъ иста га изгубит' ошаше,
Него пуче пушка изъ прієка,
Бѣше пушка Раднића Пауна,
Те положи Марића Шабана;
Тадъ Пипери одъ свудъ кидисаше,
Булюбаше Турске посѣкоше,
Посѣкоше двадесть и четыри,
И одъ тога дана суђенога
Нема Спужке чете у Пипере.

БРЗА ОСВЕТА, ГОТОВА ШТЕТА.

(1776. год.)

XXVII.

Закукала црна кукавица,
Кадъ іой рока ни времена нема,
По Божићу о Савину дану,
У тврдоме граду Никшићкоме.
Оно ніе црна кукавица,
Но є майка Беке Турчинова.
Скоро іой є Бека погинуо
На пространу долу Кобылѣму,
Посѣче га Кнежевићъ Голубе,
Са соколомъ Батрићевићъ Драгомъ.
А чуе є Бећа Булюбаша,
Бекиной є майцы говоріо:
„Немой кукат' Бекичина майко!
Бека ми є Богомъ побратиме,
Причекай ме до Петрова дана,
Докъ удари коса у сіено,
Похара се трава на планину,

Хоћу, Бећа, чету купит' малу,
Съ четомъ поћи крвавой Залюти
Посѣћи ћу Кнежевићъ Голуба,
Ал' сокола Батрићевићъ Драга,
Освети ћу мила сына твога,
Сына твога, побратима мога!"
Што гоћъ иде, све ће доћи брзо,
А и лѣтный Петровъ данакъ доће,
У сіѣно коса ударила,
Похара се трава на планину.
Одма Бећа чету покупіо,
Одъ Никшића тридесеть Туракахъ,
А предъ четомъ добре Арамбаше,
А ускоцы, побре, Црногорцы;
Єдно бѣше Чевлянину Драго,
Друго малый одъ Залюте Томо,
А за ньима Бећа булюбаша,
А за Бећомъ Турцы Серхатліе.
Чета поће сентомъ по ћенару,
Докленъ доће Омутићъ паланки,
А ту нађе Звиздићъ Баки - Агу.
Дивно Ага Турке дочекао
Служіо имъ кафу и ракію;
Отоленъ се чета подигнула,
Узъ Ябуку равну улазила,
И Трешнѣвско полѣ прелазила,
У Тисовацъ тврдый осванула;
Ту є мала чета починула,
На главицу стражу поставила,
Добру стражу одъ Залюта Тому

Гледа Цуцке на изворе овце.
Къ себи зове Бећу булюбашу:
„Дођи къ мени, Богомъ побратиме!
Да ти овце на Изворе кажемъ,
Чіе овце, кои су чобани.“
Къ њему Бећа булюбаша дође.
„Гледай, Бећа, добаръ побратиме!
Што су овце на Изворе донѣ
Кнежевића и Баничевића,
Оне што су на Изворе горнѣ
Пешиканске и Батрећевићке;
Али дати и овчаре кажемъ:
Кодъ овіехъ на Изворе горнѣ,
Ено кодъ њихъ Пеіо Пешикане,
И два брата два Батрићевића,
Два сокола, Драго и Голубе;
Кодъ овіехъ на Изворе донѣ,
Ето кодъ њихъ два брата рођена,
Єдно Саво а друго Міяйло,
И два брата, два кнежева сына,
Николићу Драго и Голубе,
Већь болъіехъ у све Цуце нема;
То єу, побро, Никшићки крвницы!“
Тада Бећа рієчь говораше:
„Єли майка родила юнака,
Ал' мушкіемъ пасомъ опасала,
Ко ће поћи граду Никшићкоме,
Да доведе стотину грађанахъ?“
Сва дружина никомъ поникоше,
На планину траву погледаше,

Како расте на Тисовацъ трава;
Но нехоће одъ Залюта Томо,
Већ' дохвати џека по каишу,
А поскочи стрмомъ низъ планину,
Како єленъ одъ двіе године,
Докленъ граду Никшићкоме дође.
А кадъ на харъ капетану дође,
Нѣму Томо Божю помоћь дае,
Капетанъ му здравлѣмъ прихватіо:
„Добаръ доша', моя слуго, Томо!
А камо ти Бећа и дружина?“
А Томо му право кажеваше;
Но га пыта Хамза капетане:
„Чіе овце бѣху на Изроре?“
„Кнежевића и Банићевића,
Пешиканске и Батрићевићке. —“
„Єли кодъ ньихъ Пеіо Пешикане,
И два брата, два Батрићевића,
Батрићевићъ Драго и Голубе,
Ал' два брата, два Банићевића,
Двіе зміе, Саво и Міяйло,
Два сокола, два кнежева сына?
Николићу Драго и Голубе?“
Томо лаже, а право некаже:
„Ту одъ тіехъ нема ни єднога,
Но све луда ђеца безъ пушакахъ.“
Кадъ капетанъ Тома разуміо,
Онъ му даде стотину Туракахъ,
Одъ бівле куле Лековића
До невѣрне куће Баріовића,

Ђе гођъ бѣше болѣга юнака,
Све по пушцы и крвавой руцы.
Одъ града се Турцы отискоше,
И одоше Бећи булюбаши;
Докъ дођоше на Браяновицу,
Зави Томо како горскій Вуче,
А Бећа га зачу булюбаша,
Гракну Турчинъ како гавранъ црный.
Познаше се до два побратима
По граканю и по завіяню,
Познаше се па се састадоше,
Западоше на Браяновицу.
Кад' свануло и сунце грануло,
Залюћке се отворише овце,
А предъ ньима Кнежевићъ Голубе,
Кадъ дођоше на Браяновицу,
А овчари пушке оставише,
А дрвене виле дохватише,
Сташе купит' са окоса сѣно:
Него пуче пушка одъ Туракахъ,
Башъ ускока Чевлянина Драга,
Ахъ, одъ Драга неостало трага!
Зашто уби сокола юнака,
Младо момче Кнежевићъ Голуба,
Сломіо му ноге обадвіє,
Паде Голубъ на зелену траву,
А побѣгли овчари остали.
Но покличе Кнежевићъ Голубе:
„Хай, ђе си ми Батрићевићъ Драго!
Дали, Драго, вѣру нехватасмо,

Ако бы намъ Турцы ударили,
Коєму бы одъ неволѣ было,
Да га оный оставити неће.“
За’ се Драго одъ укора нађе,
Те се юнакъ на Голуба врати,
А кадъ Драго на Голуба дође,
Пуче друга пушка одъ Туракахъ,
Те погоди Батричевићъ Драга,
Срце му є изгорѣла живо,
Паде Драго до Голуба мртавъ.
Добро загонъ учинише Турцы,
Одъ овацахъ одбише овчаре,
Посѣкоше Драга и Голуба,
А бієле овце одявише.
А кадъ дошли преко Камен’шева,
За њима се поточъ отиснула;
А кадъ быше преко Камен’шева
Пристиже ихъ поточь Црногорска,
Пушку пали Батрићевъ Голубе,
Тако му га стара срећа дала,
Те погоди Турску булюбашу,
Зорно Туре, Париповићъ Хуса,
Ни жива га земля недочека.
Него виче Батрићевъ Голубе:
„Хай, ће си ми, Кнежевићу Драго!
И два брата, два Банићевића!
Дал’ нећете осветит’ Голуба?
Хай, ће си ми, Пеіо Пешикане!
Дали нећешь осветити Драга?
Найпрва ни шушка окрвави,

Бьће наша рука ако Богъ да!“
Како кои Турке сустизаше,
Одъ образа пушку жежіяше,
Ни єдна имъ непуца залуду.
Яве Турцы узъ Трешнѣво овце,
Но Богъ уби єдно момче младо,
Изъ Грахова Лучићъ Вуядина,
Те покличе грломъ и авазомъ,
Изъ Драгоче высоке планине:
„Кои овце узь Трешнѣво явишь,
Необрни на Рокоче тврде,
Е ће ти се затрієт' колѣно;
Но обрни Доброгледомъ овце,
Ка' ћешь саћи долѣ у Грахово!“
Доброгледомъ Турцы обрнуше,
Ма за њима поточъ приставаше,
Поточъ мала, ма ватре пунана.
Када быше долу Замлаћеву,
Но намѣра и Богъ наніела,
Пандури су стали на Трешнѣво,
А предъ њима Лазаръ Кустодія
Одъ Нѣгушахъ мѣста юначкога.
Кадъ се виђе Лазаръ Кустодія,
Одъ образа пали цефердара,
Стара му га срећа наніела,
Те погоди Бећу булюбашу,
Поштети му токе на прсима,
А отвори прозоръ на леђима;
Бећа паде на зелену траву,
А припаде Кнежевићу Драго,

Ограби му главу и оружѣ.
Кадъ погибе войсцы булюбаша,
Турска се є войска узвіяла,
Узвіяла, овце оставила,
Неугнали брава ђаволѣга,
До єднога овна съ клепетаромъ.
Натрагъ Цуце овце появише,
А кадъ быше на Изворе равне,
Окупише одъ Туракахъ главе;
Двадесть и шесть главахъ и оружѣ,
Осетише Драга и Голуба;
Тридесть и шесть другахъ поточникахъ,
Двадесть и шесть главахъ донесоше,
И сувише свіетло оружѣ;
Ту юнашство добыше чобани.

УДАРЪ НА ЋУРИЛАЦЪ.

(1792. год.)

XXVIII.

Полећеше два сива сокола,
Одъ бієла на краину Спужа;
Сву су равну Зету прелећели,
И широко блато пребродили,
На Скадаръ су тице долећеле,
На сарає Махмута Везира,
Савили се па су починули.
То не бѣху два сокола сива,
Но два брата, два Мећикукића,
Одъ єднога и отца и майке:
Османъ - Ага и Хусеинъ - Ага,
Любе руке своме Господару.
А вели имъ Везиръ Бушатлія:
„Добро дошли, два Мећикукића!
Какви гласи одъ Бѣлопавлићахъ?“
Али вели соко Османъ - Ага:
„Ал’ не чуєшь, драгій Господаре!
Што се ради у Бѣлопавлиће,
Они су се тебе одметнули,

И устали Срби на оружѣ,
Све продаше Турске Кесимаче,
И агачке хаке и доводе;
Покупише конѣ и оружѣ,
И съ Турчиномъ кавгу затурише,
Скоро су ти на Цетинѣ были,
На Цетинѣ Петровићъ Владыцы,
Сви главари одъ Бѣлопавлићахъ
А предъ њима Попе Бошковићу
Са войводомъ Радовићъ Ђуканомъ;
Владыцы су тврду вѣру дали,
Да съ Турчиномъ хоће воєвати,
Воєвати и крвь пролѣвати.
Владыка є њима бесѣдіо,
А дао имъ Божу вѣру тврду,
Да ихъ никадъ оставити неће,
Докле му є главе на рамену;
Него да ће бранити Брђане,
Ка' остале своє Црногорце.
Текъ се они съ Цетиня вратише,
Іово Паіовъ уби Асанъ-Агу,
И скиде му свѣтло оружѣ,
И узе му коня седленика.
Тадъ се свуда заметнула кавга;
Што ћемо ти дульит' лакрдію,
Већъ су Спужа града затворили,
И съ Турчиномъ кавгу затурили,
Дубоки су хендекъ ископали,
Одъ рієке Зете до Сушице,
Унь ставили бираше юнаке.

Да чуваю Брда одъ Туракахъ.
Но за Бога, Махмуте Везире!
Алъ ми подай войску на Брѣане,
Али Спужа града остави смо.“
Но имъ вели Везиръ Бушатлія:
„Двіе Аге, мое вѣрне слуге!
Колико ће доста быти войске?“
А вели му Спужкій Османъ-Ага:
„Дай намъ войске дванаесть хилядахъ,
И сувише Зету землю равну,
И на Зету три біела града,
Изъ градовахъ Турске краичнике!“
Па имъ тако Везиръ бесѣдіо:
„Ето войске дванаесть хилядахъ! —
Но слушайте, мое вѣрне слуге!
Кадъ широка Брда похарате,
Поиљите ми одъ Брдахъ главаре,
Све свезане Скадру біеломе;
Ће нађете прикладну ћевойку,
На Скадаръ е мени оправите;
Брѣанима узмите оружѣ,
А дайте имъ рала и волове,
Тадаръ ће ми быти права рая.“
Ма не вели Везиръ: Ако Богъ да,
Те Богъ нѣму ни помоћи неће.
На е Везиръ войску окупіо,
Покупіо дванаесть хилядахъ,
Предъ ньоме су два вели главара:
Ћона Марка, и Хота Хасана,
А за ньима два Мећикукића.

Отоленъ се сила подигнула,
Узъ путъ узе Зетске краичнике,
Сехратліе Турке изъ градовахъ.
Дође сила Спужу на краину,
И подъ Спужъ е око' учинила
До Прасквице и воде Сушице;
А главари у Спужъ отидоше,
На біелу Османову кулу;
Око ньихъ се Аге окупише
И великій егленъ отворише,
До поноћи віећали Турцы,
Ка' ће удрит' съ войскомъ на Брћане.
Вели тако соко Османъ-Ага:
„Слушайте ме, Турске поглавице,
И узданый, брате Хусеине!
Да на двое войску діелимо,
Ты ми узми половину войске,
Да ударишъ на село Ћурилацъ,
Я ћу узет' половину войске,
Да ударимъ съ войскомъ на ендеку,
На Михайла Бошковићъ Сердара,
И сокола Іова Паіовића,
И на ньихне шестдесеть пандурахъ,
Немой удрит', брате, на Ћурилацъ,
Докъ я удримъ съ войскомъ на ендеку,
Да те люта не удари гуя."
Османъ-Агу Турцы похвалише:
„Бе аферимъ, Спужкій Османъ-Ага!
Ако Богъ да и срећа юначка,
Те каурска Брда добіемо,

Моли ћемо нашега Везира
У Спужъ ће те Пашомъ поставити. "
Тадеръ Турцы на ноге скочише,
Те на полу войску разредише;
Хусеине къ ћуріоцу пође,
Османъ - Ага путъ тврда ендека;
А кадъ свану, и зора се яви,
Османъ - Ага удри на пандуре.
Пандури га мужки дочекаше,
Сву су силну войску уставили,
А Хусеинъ удри на ћурилацъ,
И ћурилацъ село опаліо,
И зароби мало и велико.
Кадъ то виђе Попе Бошковићу,
Викну Попе изъ грла бієла:
„А Брђани! црнъ ви образъ быо!
Ћурилацъ намъ Турцы опалише,
И ево ихъ до главице мале,
Садъ ће ћеклу опалити цркву. "
Докъ ево ти Пешића Раича,
За Раичемъ Вулетићу кнеже,
А за кнезомъ Ђуровићъ войвода,
Све у помоћь трчи ћуріоцу;
Ма се біе ядный Попе Раде,
Онъ се біе како соко сивый,
Брани цркву да є не изгоре,
У помоћь му добаръ юнакъ дође,
Кадићь Марко одъ села Вучице,
А за ньиме другахъ неколико.
У то доба другій юнакъ дође,

Брaiовићу Милутиновъ Вуче,
И за њиме педесеть пушакахъ,
Па и трећа помоћь долазила,
Одъ Загреде Митровићу Марко,
И за њиме четрдесть Буриħахъ;
Одъ велѣга поля ударише,
Пуче пушка одъ Бѣлопавлиħахъ,
Танка пушка Перка Ћиповиħа,
Те Турчина уби найболѣга,
Одъ Гусиня хоцу проклетога;
Паде хоца низъ хата ħогата.
Кадъ погибе хоца изъ Гусиня,
Турска се в войска препанула;
Турцы плећи бѣжат' окренуше,
Брħани ихъ мужки поћераше,
Одъ главице до тврда ендека
Деведесеть главахъ посѣкоше,
На ендеку боя раздвоише.
Бѣже Турцы главомъ безъ обзира,
Вуку съ собомъ мртве и ранѣне,
Добѣжаше одъ войске главари,
Безобразни Скадру на Бояну;
Срдито ихъ Везиръ запытує:
„Камо мени одъ Брда главари?
Камо харачъ одъ седамъ годинахъ?
Но ħонъ-Марко нѣму бесѣдіо:
„Проħ' се, Пашо, врага и ħавола!
Я на Брда нигда войштит' нећу;

Но се проћи одъ Бѣлопавлићахъ,
Ако не мож' покупити войску,
До Єдрене и до Манастира,
Немой ходит' на Бѣлопавлиће,
Да те люта змія неудари!

УДАРЪ МАХМУТЪ ПАШЕ НА ПИПЕРЕ.

(1792 год.)

XXIX.

Бієла є покликнула вила
Одъ Завале, села Пиперскога,
Кличе вила у село Стієну,
На бієлу кулу Баіовића,
Вукашина зове баряктара:
„Єс' ли дома, Вуче баряктаре?
Пипери се твои похараше;
Ал' не видишь, ньима не гледао!
Удари ти войска на Пипере,
А предъ войскомъ Везиръ Махмудъ Паша,
Пипере є войска опалила,
Ето войске право на Стієну.“
Кадъ то чуо Вуче баряктаре,
Бієлой є вили говоріо:
„О за Бога, одъ планине вило!
Тегни, вило, на бієла крыла,
Те гласъ дади у Ћелію цркву,

А на име Игумну Стефану,
Да онъ пали топа хаберника,
Да гласъ дадне у Бѣлопавлиће,
Да дотрчи нама на помоћи.“
Хитро га є вила послушала,
И полеће на бієла крыла,
Те гласъ даде Игумну Стефану.
Игуманъ се юнакъ намѣріо,
Вазда држи топа сигурана,
Єданакъ му даде огань живый,
Топъ изпуче ка’ да прогрмлѣло,
Гласъ єданакъ даде до Острога,
До Острога и до Загарача.
То зачуло шесдесеть Пандурахъ,
У Копривy ниже Мартиниахъ,
Ће чуваху одъ Туракахъ стражу,
Међу ньима Савельићъ Стояне,
Па говори Савельићъ Стояне:
„На ноге те, браћо и дружино!
Топъ прогрмлѣ кодъ цркве Ћелієв,
Срокъ є оно у нашу краину,
Удрили су на Пипере Турцы,
Пипери ће наше раскопати,
Свой краини крыло саломити.“
Сви скочише како соколови,
И Жупину гору уминуше,
У Пипере тврде улѣгоше,
Па и Црнце село уминуше,
Докленъ дошли на границу тврду,
Међу Црнце и међу Стієну;

Ту сретоше сердара Пауна,
Око нѣга остале Пипере;
Ал' говори Савельинъ Стояне:
„О Пауне, нашой земльи главо!
Єсу л' Турцы добыли Пипере?
Єсу л' дошли на село Стієну?“
Ал' говори Шушовинъ Пауне:
„Пипере су Турцы изгорѣли,
А садъ ето Везиръ на Стієну,
Бієлый є шаторъ разапео,
Предъ бієлу кулу Баіовиња,
Стієну є село изгоріо,
До се на край нешто мало бране,
Изъ бієле Марковиња куле,
Изъ пећине куле обзидане,
Међу њима Рашовинъ Илія;
Већъ не пытай ништа за Пипере,
Но хайд' натрагъ, да се повраћамо,
Да узмемо светога Стефана
Изъ ћеліє пребієле Цркве,
Да га нама неизгоре Турцы.“
Тадъ му рече Савельинъ Стояне:
„Пи! Сердаре, женска страшльивице!
Бога ми њу на Стієну пођи,
Да знамъ свою изгубити главу,
И моєга друга єваноєга!
Кадъ Пипере ископаю Турцы,
Не валя ми глава ни дружина.“
Кадъ напріедъ мало уминуше,
И Стієну село сагледаше;

И вићеше шаторъ на Задолѣ,
А подъ шаторъ Махмута Везира,
Подъ шаторъ є ноге прекрстіо,
А везирскій чибукъ запаліо,
Таде викну Савельићъ Стояне:
„Ай ће си ми Радовѣвъ Савићу,
И два брата до два Баіовића,
Баіовићу Вуче и Павићу!“
Па кликуе Рашовићъ Илію:
„Држ', Илія, кулу на краину,
Чекай Турке кадъ ихъ поломимо,
Да не бѣже широкіемъ путомъ.“
Па дружини Стоянъ говораше:
„Сви еднако Бога спомените!
А еднакъ пушке изтурите,
На Махмута Пашу ударите,
Не жалите животъ за поштенѣ,
Ово ће се за довіек' причат'.“
Дружина га добро послушала,
И на Турке храбро ударише,
Пушка ечи, а Стіена звечи;
А кадъ вићe одъ Скадра Везире,
На обіе ноге устануо,
И бѣлый шаторъ оставіо,
И побѣже главомъ безъ обзира,
А побѣже селомъ путъ истока,
Дочека га Рашовићъ Илія,
Изъ пећине, куће обзидане,
Са нѣгова неколика друга,
Обрнуше у безпуће Турке,

На орлову высоку Стіѣну.
Хвала Богу, хвала великоме!
Како Турцы низъ стіѣне скачу!
Што не скочи онђе низъ стіѣну,
То утече съ Махмутомъ Везиромъ,
До врхъ Дрезге поля широкога
Три стотине главахъ посѣкоше,
Єдва Везиръ главу уносіо,
А двоицу ухватише живе,
Скадранина и Мећикукића,
Не хѣше имъ изгубити главе,
Но пуштише двіѣ Потурице,
Да кажую како имъ є было
Ударати съ войскомъ на Пипере.

КЛОРИНДА СРБСКА.

(1795. год. 30. Юлія.)

XXX.

Танахна є кликовала вила
Са Яворя высоке планине,
Вила зове у Морачу горню,
На Росулѣ Сердаревой кули:
„Єс' ли дома, Малиша Сердаре?
Ако піешь у механи вино,
На грдне ти ране излазило;
Ако любишь у душеку любу,
Шарена те полюбила гуя!
Ал' нечуешь, алъ хабера немашь!
Ето на те силе и Туракахъ
Одъ Никшићахъ и одъ Колашинахъ,
Одъ Никшићахъ су три стране войска,
Ето войске низъ Чуке камене,
Булюбаша Париповићъ Зуко,
Калаузи Хрнковићъ Пауне,
Те Турцыма распутице каже;
Ето войска єдна низъ Рзачу,

И предъ войскомъ Хаџайлићу Муіо;
Ето єдне низъ Лѣвишке стране,
И предъ ньоме Юса и Авдія.“
Ма се Сердаръ съ виломъ разговара:
„Луда ти си одъ планине вило!
Я с’ не боимъ войске одъ Туракахъ,
Докъ я имамъ стотину хайдукахъ,
Све Ускока силніе юнакахъ,
А іошъ имамъ добру уздайницу,
Узданицу петь стотинъ Ровчанахъ,
И предъ ньима Реца и Тапушко,
И докъ ми є сва Морача-доня,
И предъ ньима Рашко и Радуле,
И ту имамъ добру узданицу,
И докъ ми є сва Морача-горня,
И предъ ньима Міятъ и Радое;
Іошъ самъ добре поставіо страже
Ето, вило, на Лѣвишке стране
Два Мандића и два Вуячића!“
Но сердару вила одговара:
„О Сердаре, жалостна ти майка!
Заспала є на странама стража.“
Али Сердаръ вили говоріо:
„И другу самъ стражу поставіо
На Рзачи Іокановићъ Марко!“
У рієчи, укоіой быяху,
Докъ пукоше пушке на Рзачи,
А завика Іокановићь Марко:
„Бѣж’, Сердаре, жалостна ти майка!
Ето на те войске одъ Туракахъ.“

Кадъ то зачу Малиша Сердаре,
Па ускоке браћу кликоваше;
А Ускоцы пушке дохватише.
У то доба пристигнуше Турцы,
Побише се Турцы и Ускоцы
Одъ све Босне и Херцеговине,
У Лѣвишта село улѣгоше,
И Лѣвишта село опалише,
Поћераше низъ Морачу-горню;
А да видишъ Париповићъ Зука!
На питомо ударіо Старче,
И ту єдну главу ограбіо,
Посѣкоше Хрнковићъ Радон,
Имаше му стотину годинахъ,
И на Ратню воду ударіо,
И добра є роба ограбіо,
Вѣрну любу Драговићъ Томаша,
Отео іой изъ наручя сына,
Баціо га у воду Морачу,
Морача га вода однієла.
Цикну, писну, Томашева Илана:
„А ће си ми, Драговићъ Томашу!
ће є твоя свієтла латинка,
Што те дичи по Морачи-горньой,
И знаду те кићени юнацы,
Мене младу заробише Турцы!
Ухвати ме Париповићъ Зуко,
Оте мене сына изъ наручя
И бацы га у воду Морачу,
Морача га вода однієла,

Ядну младу, уцвіели майку.“
А то Томашъ и слуша и гледа,
Предъ очима пушку заратіо,
А латинку Богомъ сестриміо:
„Немой мене ватромъ преварити,!
За очи те ни молити нећу.“
Па на Зука нишанъ ухатвіо
Па латинки даде ватру живу,
Те погоди Париповићъ Зука,
Живо му в срце изгоріо!
Паде Зуко узелену траву,
Зуко паде, а Плана припаде,
Те му скиде свіетло оружѣ.
А другій се Турчинъ загоніо,
Дочека га Томашева Плана,
Маломъ пушкомъ Париповићъ Зука,
Те Турчина добро погодила
По средъ пуца, ће му срце куца,
Паде Турчинъ у зелену траву:
Тадь остали навалише Турцы,!
А побѣже Томашева Плана,
И у Ратню воду загазила,
Прешла воду зраво и весело,
И уиесе свіетло оружѣ.
У то пушка пуче одъ Туракахъ,
Те обрани Драговићъ Томаша,
Па отоленъ повратише Турке.
Викну Сердаръ, ка’ да єленъ рикну:
„Морачани, црнъ ви образъ быо!
Овће боя ни юнаштва нема,

Но хайдете, да пратимо Турке!“
Па су Срби сложно ударили,
Поћераше узъ Морачу Турке,
Све се добри кликую юнацы,
На Лѣвишта изћераше Турке,
На Лѣвишта на Огорелишта;
Погнаше ихъ узъ Лѣвишке стране,
Съ едне стране Малиша Сердаре,
Съ друге стране Бошко арамбаша,
По срiеди два сокола сива:
Буњићъ Лука и Пеiовићъ Драго;
А ма Драго пали цефердара,
Те погоди Хацайлина Муя,
Съ црномъ га е земльомъ саставio;
А долети соко Буњићъ Лука
Те Муiову посiече главу.
Кадъ погибе Хацайлићу Муiо,
У Турке е муня ударила,
А Срби имъ добро кидисаше;
Турке гоне, а сiеку имъ главе,
Докъ на страну изћераше Турке
Тридесть и петъ одкидоше главахъ,
И погибе Пеiовићу Драго,
И у томе боя раздвоише,
Те се Срби натрагъ повратише,
Пѣваюћи и пушке мећући.
А одоше у Никшиће Турцы
Кукаюћи и лелекаюћи.
А кадъ Срби слѣгли на Лѣвишта:
Кньигу пише Малиша Сердаре

У Никшиће, Османъ капетану,
И осталимъ Агамъ Никшићкіемъ:
„Хайд'те Турцы, да се састанемо!
Ніе много ни зіяна было,
Но да тврду вѣру ухватимо,
Да мы наше роблѣ міенямо,
Двадесть нама роба заробисте,
Ево у насъ дванаесть Туракахъ,
Што смо ви ихъ живе похватали,
А за мртве ласно ћемо свое.“
Када кньига у Никшиће дође,
А на руке Хамзи капетану;
А кадъ Турцы кньигу видіеше
Изиђоше на Лолу планину,
А одъ овудъ стотину Ускокахъ,
И предъ ньима Малиша Сердаре,
Па Турцыма Сердаръ бесѣдіо:
„О Турчине, Османъ капетане!
Хоћемо ли вѣру ухватити?“
Но говори Османъ капетане:
„Много си ми яда учиніо!“
А Сердаръ му на то одговара:
„Я нієсамь на те ударіо!
Вечъ на себи дочекао Турке;
Пребићемо єдногъ за другога:
Два Лекића за Косту Мандића,
Было му є стотину годинахъ;
Пребићемо Париповићъ Зука
За нашега Хрнковићъ Радоя;
Лієпога Хацайлина Муя

За нашега Пеіовића Драга;
А іошть ваше оста тридесть главахъ,
Петь стотинахъ одявисте бравахъ,
Тридесть главахъ за петь стотинъ
бравахъ.“
Недаде имъ више говорити;
Већъ у пута роблѣ мієнаше,
Ухватише вѣру за годину,
Іошть се клели Турцы на погачу
Да не войште нигда на Морачу!—

БОЙ СЪ ВЕЗИРОМЪ МАХМУТЪ ПАШОМЪ.

(1796. год. 11. Юлія.)

XXXI.

На тысућу и седме стотине
Деведесеть и шесте године
Махмутъ Везиръ совѣтъ учиніо
Убієлу Скадру на Бояну,
Сву господу Турску изабрану
На диванъ є быо сакупіо,
Па имъ вако Махмутъ говоріо:
„Ево згода, мои витезовы!
Да мы силну войску сакупимо,
И да Црну-Гору освоимо,
Црну-Гору и Приморѣ равно,
Како но смо жућели одавно,
До бієла града Дубровника,
То є моя желя превелика,
А садъ нема у Боки Которской.

Принцыпова брода никаквога,
Ни голема у Приморѣ момка,
Но све поѣе у Талію равну,
Да чуваю Млетке одъ Французахъ,
Коизи су напи пріятельи,
Они ће намъ у помоћи доћи,
Како су ми скоро обећали
На договоръ што смо свићали;
Црна-Гора ніе у єдинство,
Съ нама боя учинѣти неће,
Єръ я имамъ неке пріятелѣ,
Коизи су лакомни на благо,
Учинѣћу што є мене драго.
Али ево моє ране люте,
Брѣани ми затворише путе,
Те немогу саставити войску
Одъ све равне землѣ Арбаніе,
Арбаніе и Херцеговине;
Но ћу преће войску сакупити,
И огнѣне вѣтре обратити
На Пипере и Бѣлопавлиће,
Поробыћу мало и велико,
И сажећи огнѣмъ свеколико,
На Никшиће таборъ учинити;
Ту на троє войску дїелити:
Єдну слаћу путъ Новеске државе;
Друга войска валя да се врати,
И да иде преко Горе-Црне,
Да удари на Приморѣ жупно,
То да буде и Принципу ядно;

Трећа војска по мору бродови
Нека возе бумбе и топове,
Прахъ, олово и другу захиру,
Некъ о бою ради а не о миру;
Поставићу брата Ибрахима
У Новоме граду бієломе,
Нека, рече, и Латини знаду,
Колик' значи сабля Махмутова;
А сыновца младога Мехмеда,
У Дубровникъ нека господуе
Да се ово на далеко чуе."
Па є ситну кньигу накитіо,
И шалѣ є преко Горе-Црне
На Цетинѣ, на средъ Горе-Црне.
А на име у Петра Владыке,
У кньигу є Везиръ бесѣдіо,
И Владыку мило поздравіо:
„Пріятелю Петре Петровићу!
Мож' ли знати, єс' ли запазіо,
Одкада су Брда постанула,
То є рая бабе мога была,
А садъ има доба неколико,
Кад' су ми се Брда похасила,
Недаю ми паре ни доходке,
И никаква Царева харача,
Но ми чине зулумъ по краинахъ;
Провалюю дворе и стобореe,
А ћераю конѣ и волове,
Буле робе, а сіеку Турке,
И ћераю овце и яганьце;

Но ево самь войску сакупіо,
И огнѣне вѣтре обрнуо
На Пипере и Бѣлопавлиће,
Но ако ћешь да смо пріятельи,
Немой њима быти у помоћи,
Не мой њино роблѣ прифатати,
Да утече у средъ Горе-Црне,
Ты ако ћешь да се несвадимо.“
Кадъ Владыцы така кньига доће,
Те онъ виће, шта му она пише,
Топле су га сузе пропануле,
Пакъ в тиште у шпагъ одъ доламе,
А свов в слуге окупіо,
Те ихъ посла преко Горецрне;
Црну-Гору на зборъ сакупіо,
Међу њима совѣтъ учиніо,
И овако њима говоріо:
„Црногорцы, моя браћо драга!
Нуто нама ненаднога врага!
Ево ме в кньига допанула
Одъ Махмута Паше Бушатліе,
Коино в прење долазіо,
И крозъ Црну-Гору пролазіо.
И неслогу нашу опазіо,
Іоштъ в позно наше Кошћелице,
Њима трза наше утробице;
Кадъ самъ быо у землю Русинску,
Тадъ в мою цркву опаліо,
Нашъ манастыръ на полѣ Цетинско,
Разоріо, земльомъ поравніо,

Па опета ево войску купи.
На Пипере и Бѣлопавлиће;
Ема ніе Махмутъ обсиліо,
Теке што се мало посиліо,
Но садъ браћо, ако Бога знате!
Да идемо у Бѣлопавлиће,
Да чекамо Махмута Везира,“
Црногорцы кадъ га разумѣше,
Ту Владыцы тврду вѣру даше,
Да Брђане нигда неиздаю.
То Владика єдва и чекаше,
Виће слогу пакъ се веселяше,
И овако паши одговара:
„Што ми пишешь, Махмуте Везире!
Да недадемъ помоћь Брђанима
То ми немой опетъ споменути,
То ми неда законъ учинѣти.
Мож’ ли знати, єс’ ли запазіо,
Кадъ си Црну-Гору прелазіо,
Преко вѣре и на прієвару,
Кадъ си мою опаліо цркву,
И манастиръ на полѣ Цетинско?
То си тежке ране удариo
Свакоєму редомъ Црногорцу;
Но проћи се Брдске сиротинѣ,
Не врієђай ране Црногорске
Да те змія неудари люта!“
Зато Махмутъ необрће главу,
Но сакупи и подиже войску,
На Доляне више Подгорице,
Ту разапе бієле шаторе,

И ту силанъ таборъ учиніо;
Ма Владыка топе ужижаше
На высоку гору Вртіельку,
И главарма кньиге оправляше,
Да кликую браћу Црногорце,
Самъ покличе најближе юнаке:
Цетиняне и Баице храбре,
Па отиде у Бѣлопавлиће
Су стотину и педесеть другахъ.
То кадъ чуше млади Црногорцы,
Да є коме стати погледати,
Како хитро на ноге скочише,
А шарене пушке докопаше,
Оставише майке и любовце,
И чобани у планини овце,
Свакій хита, за Владыку пыта,
Докленъ су га пристигнули были;
Преко Зете воде прелазише,
На Слатину таборъ учинише.
Махмутъ Везиръ диже чадорове
Спроћу Спужа выше Дердемезахъ,
Подъ зелену гору Высочицу.
У Везира двадесть хіляд' войске,
Кодъ Владыке три хіляде другахъ,
Ема што є Владычина войска,
То су мрки одъ планинахъ вуцы,
Што предъ войскомъ єсу человоће,
То су, побро, крылати орлови;
Што л' у войски єсу баряктари,
То быяху сиви соколови.

Виче телалъ Махмута Везира:
„Ко ће жива уфатит' Владыку!
Ево нѣму Зета земля равна,
И у Зети три бієла града.
И сувише три товара блага.“
Вели Якупъ Сердаровићъ Ага
И делія Мехмедъ Кокотлія:
„Мы ћемо га жива уфатити.
Но не веле Турцы: ако Богъ да!
Те имъ Боже ни помоћи неће,
А Владыка окупи главаре,
Те су они обрнули войску
Предъ бієлу Аранђелску цркву,
Ту имъ наукъ и благословъ дає:
„Црногорцы, моя браћо драга!
Сви будите срца Кралѣвића,
А десница одъ Сибиня Янка,
Єднокупно ноже повадите,
А часнимъ єе крстомъ прекрстите,
И вышнѣмъ се Богу препоруч'те,
Па у Турке юришь учините,
Богъ ће нама у помоћи быти,
Махмута ће помоћь придобыти.“
Па є дивно разредіо войску,
Онъ све мање племе до племена,
А предъ войску добре Началнике,
Кои желе съ Туркомъ воевати,
И начиномъ съ ньима боя бити.
У четвртакъ разредіо войску,
А у петакъ ударише Турцы,

На Юлія данъ єданаестый,
Башъ на празникъ свете Єфиміе,
У малехно село Мартиниће;
Надъ њима се тмина уфатила,
А у тмину пушке сіеваю
Небы река', міо побратиме!
Да є оно боякъ огнѣвитый,
Него судный данакъ страховитый;
Шесть сахатахъ боя жестокога,
Немило се крвца пролѣваше
По мейдану и око мейдана,
А кадъ было дневи око подне,
Тада Туркомъ обрне нерука;
То вићеше млади Црногорцы,
Халакнуше, Бога поменуше,
А частнимъ се крстомъ прекрстише,
Єднокупно пушке опалише,
Пак пламене ноже повадише,
И у Турке юришъ учинише,
Ћераюћи, Турке сіекући,
Низъ крваве млине Мартиниће.
Ту є Турска погибія была,
Ту и Сердаръ Бошковићъ Міяйло
Ударіо Туркомъ изъ пріека,
Ту и срећа єсте наніела
Башъ юнака и господичића,
По имену Петровића Сава,
А млађега брата Владычина,
На делію Мехмедъ Кокотлію,
За грла се бѣла уфатише,

Носише се тако неколико,
Докле Саву Богъ и срећа даде,
Турчинъ предъ њимъ на колѣна паде,
И Саво му посѣче главу;
Но да видишъ Войводића Бега,
Шта є Туракъ погубіо тада,
Броя с' незна, но є васъ у крви,
Іоштъ му срећа нанѣла была,
Те Якупа Сердаровићъ Агу,
Десну руку Махмута Везира,
Убише се како се згледаше;
Мртавъ паде Якубъ Сердаровићъ,
А Бего му посѣче главу.
Ту погибе войске одъ Туракахъ,
Колик' ніе погинуло нигда.
На Брђане и на Црногорце,
А погибе Владычине войске,
Свега на брой осамнаесть другахъ,
Но мећ' њима три добра Витеза:
Крцунъ Савовъ одъ мѣста Бѣлицахъ,
И баряктаръ Станко съ Люботина,
А одъ Брдахъ Войводића Бего;
Но имъ име нигда неумира,
Кадъ разбише Махмута Везира,
Своіой браћи дійку оставише,
Што у томе бою задобыше:
Богъ имъ дао у раю населѣ!
А живіемъ здравлѣ и веселѣ!
Петру свѣта' образъ на крайни,
Ка' и лѣтнѣ сунце на планини!

ПОГИБІЯ ВЕЗИРА МАХМУТЪ ПАШЕ НА СЕЛО КРУССЕ.

(1796. год. 22. Септембра.)

XXXII.

Одъ када є войску изгубіо
Махмутъ Везиръ одъ Скадра бієла,
Ратуюћи и боякъ біюћи
Съ Брћанима и съ Црногорцыма,
Нити спава, нит' се разговара,
Нити кланя ни авдесъ узима,
Но срди се на Петра Владыку,
Єре има жалость превелику
На юнаке младе Црногорце,
Кои съ Петромъ у Брда ходише,
Те се боя юначкога бише
У гиздаво село Мартиниће,
Више Спужа у Бѣлопавлиће,
Ђе є Махмутъ срећу изгубіо,
И юнаке многе оставіо,
Међу ньима Аге и Бегове,
Кулугліє и своє деліє;
Седмый данакъ єдва проговара,

Шетаюћ' се Махмутъ разговара,
А удари с' рукомъ узъ колѣно:
„Алахъ, рече, што самь учиніо!
Одъ кога се єсамь препануо!
Ко ће мою силу задобити,
Докле имамъ у ћеси новацахъ,
А у Црну-Гору трговацахъ,
Коизи су лакоми на благо,
Учинићу што є мени драго,
Они ће ми продат' Црногорце,
Похараћу редомъ и Приморце
До бієла града Дубровника;
Што ће мене учинѣт' Владыка?"
Па оправи Махмутъ посланике,
Ето войску купи и сабира,
Арбанасе право до Епира,
Херцеговце до Босне поносне,
Пріятелѣ зове на помоћцу:
Ахметъ Пашу Махмутъ-Беговића
Одъ Рассіе и одъ Дукаћина,
И сестрића Бега одъ Кавае.
А Тоскама мито обећае,
Свакій данакъ, када боя бію,
По таліеръ свакоєму другу,
А кадъ ніе плаћа половину,
Сувише є храна и дарови,
А што стеку, али што украду,
Да никоме дієла недаду.
Сакупіо пѣшца и коньика,
Тридесть хилядъ по изборъ войникахъ,

Изванъ войске што є оставіо
По границахъ на четыри стране
Супротъ Брђан' и горице Црне,
Да се не бы могли саставити,
И уєдно Пашу дочекати,
Па подиже и окупи войску
На Доляне выше Подгорице,
Ту є Везиръ таборъ учиніо,
И зеленый шаторъ разапео;
Но кадъ виђе близу прама себе
Два табора Црногорске войске,
Єданъ таборъ бѣше подъ Саћевацъ
На ливаде, на Вучій студенацъ,
Другій стои на Крусску главицу,
Оба Туркомъ задаю грозницу,
То є Паши тврдо мучно было,
И нѣгову войску забунило,
Да є коме стати погледати
Соколовце младе Црногорце,
Како чине фіску и веселѣ,
Играю се игре свакояке,
Међу собомъ зборе и говоре,
Да ударе Паши на таборе;
Іошъ да ти є видіети, побре!
Како иду Младе Црногорке,
Веселећ' се и пѣсме поюћи,
Юнацыма таинъ доносећи,
Не бы река' да су женске главе,
Ни женскога срца ни погледа,
Него срца огнѣнога Вука,

А погледа одъ горе хайдука,
Мало небы пушке прихватиле,
И съ Турцыма кавгу начиниле.
Ту стояше за петнаєсть данахъ
Црногорцы на спрама Туракахъ;
Али ево гласи допадоше,
Да се хоће Везиръ подигнути,
И на село Круссе ударити.
Кадъ Владыка гласе разуміо,
Съ Главарима совѣтъ учиніо,
Па на троє войску разредіо,
А предъ войскомъ редомъ поставіо
По избору биране юнаке,
Кои знаду войскомъ управляти,
А съ Турцыма желе воєвати;
Ту Владыка међу войскомъ стаде,
И свіема благослове даде,
Бога моли, овако говори:
„Црногорцы, моя браћо драга!
Ево триста и тридесеть лѣтахъ,
Одъ кадъ наши стари воєваше,
Боя бише и крвь пролѣваше
Поредъ вѣре и слободе драге,
Да у робство Турско неупану,
И свободу неизгубе драгу;
Чуєте ли, што Турцы говоре,
Како они вазда Србље коре,
А несрећомъ боя Косовога,
Кадъ смо наше царство изгубили
Одъ издає Бранковића Вука,

Нѣму зато была вѣчна мука!
Ема се є Махмутъ посиліо,
Што є Гору Црну прегазіо,
Кадъ є прѣће крозъ ню пролазіо,
А неслогу нашу опазіо,
Небы Турцы знали Кошћелице,
Ни трзали наше утробице,
Нит' бы Везиръ садъ се захваліо,
Да ће коня на мору поити,
А поробит' мало и велико,
Кроза Црну-Гору свеколико,
Іопъ насъ кори, овако говори:
Да ће дати неколико мита,
И све ставит' коню подъ копыта.
Быт' може ли ране жесточіе,
Но стрієла, кадъ срце пробіе?
А ни она ніе тако яка,
Да разбіе срце у юнака,
Ни остала икаква работа,
Ка' є таквый укоръ и срамота.
Црнагора, отечество наше,
Гніездо се соколово зваше,
Ће соколи у слободи живе,
Кои лове зміе грабежльиве;
Споменте се, ко ве є родіо,
Кога ли сте рода и племена —
Славенскога одъ исконъ имена!
Сви будите срца Кральићъ Марка,
И деснице Банъ-Войводе Янка,
Вышнѣму се Богу помолите,

Частнѣмъ се крстомъ прекрстите,
Да ви, браћо, у помоћи буде,
И юначке да ви плати труде,
А нећу ви редомъ спомињати,
Што є было у стара времена
На различна мѣста неброєна:
Текъ ћеди ви у жупу крваву,
Кадъ разбише пашу Серашћера,
Опоштипше сву краину нашу,
Ка' и послѣ у село Трњине,
Међу Кругомъ и међу Ровине,
У два пута, кадъ разбище Турке;
Єдномъ живыхъ триста ухватише,
За вепрове на одкупе дашe;
А другій путъ када ухватише
Седамдесеть Агахъ и Беговахъ,
На крваво Ч е в о доведоше,
И свіема главе одсѣкоше.
Іошъ васъ молимъ, да се споменете,
Што є было у ваша времена
Одъ ћехае, па одъ два Везира,
Босанскога и Руменлійскога,
И Мехмеда Паше Бушатліе,
Съ кимъ сте скоро, браћо, боякъ били,
И юначку славу задобыли.
Богъ ће дати за нѣгово име,
Да юнашство ваше поновите,
И Махмута Пашу разбіете,
Нека позна што су Црногорцы!“
Црногорцы када разумѣше,

Коизи се онденъ намѣрише,
У свакога срце узиграло
Одъ юначке желѣ и радости:
Баряктари развише баряке,
Четовоће войску поставише
Све пореду Племе до Племена;
Па кадъ сутра зора забіелѣ,
Пріе но в огріяло сунце,
Подиже се Махмуте Везире,
И постави у ширину войску
Одъ зелене горе Высочице,
До Команахъ и Ораховице,
То ће быти хода два сахата;
Тридест' хілядъ на шесть ударише,
Живіемъ се огнѣмъ погонише
По мейдану тамо и овамо;
А кадъ было днєви око подне,
Црногорцы Бога поменуше,
Єднокупно пушке опалише,
А єданакъ юришъ учинише,
Ћераюћи, Турке сіекући,
А другъ друга често кликуюћи
Да осветe зулумъ и срамоту
Одъ Махмута Паше учинѣну.
Садъ да ти є видіети, побре!
Витезове младе Црногорце,
(Они єсу срца Кралѣвићъ Марка,
И деснице воєводе Янка)
Како муте и разгоне Турке,
Кано вуцы у планину овце.

Милый Боже! на све му ти хвала!
Камо сила Махмута Везира?
Ютросъ бѣше силанъ и бієсанъ
На ђогата коня големога,
Съ голомъ сабльомъ у руцы юначкой,
Оштру саблю бѣше повадіо,
Да сієче Црногорске главе,
Нагоняше своє на юнашство,
Да пороби мало и велико,
И опали огнѣмъ свеколико;
А сад' вићохъ Црногорско момче,
Коє носи главу Махмутову,
Друго капу, а треће доламу,
И четврто саблю оковану,
Пето, велю, пушку Сермалію,
Шесто лале пушке позлаћене,
Седмо яше коня Махмутова,
А остали витези юнацы,
Сваки носи бѣлегъ одъ Турчина,
Крваві єхъ рукахъ до лакатахъ,
Неки єдну, некій двіе главе,
Нетко и три, нетко и четыри,
Неки носе зелене баряке,
Млоги пушке, саблѣ и гадаре
Виши діо сребромъ оковане,
Неки носе чалме и доламе,
Неки воде конѣ седланике.
Ето, побре, садъ юначке дике!
Па некъ свакій вазда Бога хвали!
И велико име Боже слави!

Ту погибе цвіетъ одъ Туракахъ,
А господа старіехъ оцакахъ:
Одъ Призрена и одъ Вучитрна,
Одъ Косова и одъ Прієполя,
Митровице и одъ Ђаковице,
И одъ Пећи, Хасса и Гусиня;
Одъ Бихора и одъ Колашина;
Одъ равнога мѣста Бѣлополя,
И пространа шехеръ Боскополя;
Одъ Тирана и одъ Албасана;
Одъ Кавае, Лѣпа и Мокрина;
Одъ Валонѣ и одъ Дибре донѣ;
Одъ Водена и одъ Тепелена,
И Улцыня бієлога града;
Іошъ одъ тврдогъ Скадра на Бояну,
И крвава Спужа на Краину,
И гиздаве варопь Подгорице;
Ал' утече Паша Ибрахиме,
Ево и онъ утећи нехћаше,
Но га срећа нанієла бѣше
На Лазара Попа Кнежевића
Одъ равнога мѣста Лѣшкополя,
Изнесе га на плећи юначке.
То є было кад' се и чинило.

ОСВЕТА - БРАТСКА.

(1798. год.)

XXXIII.

Ситна кньига одъ Цетиня мину,
Одъ Цетиня одъ Петра Владыке,
А отиде преко Горе Црне,
Право, здраво нахіомъ Катунскомъ
На крваву Чеву на краину,
А на руке Перку Шалетићу:
„Чуй ме, Перко, вѣрна моя слуго!
Мож' ли знати, давно нієе было,
Кадъ населихъ село на краину,
Одъ све Босне и Херцеговине,
На то равно полѣ на Трешнѣво,
Я населихъ Цуце и Бѣлице;
Такви су ме гласи допанули,
Єре су се они завадили
Око землѣ поля на Трешнѣво.
Но ме чуєшь вѣрна слуго моя!
Брзо скочи на ноге юначке,
Узми с' собмъ седамь-осамь другахъ,
Хайде пођи на полѣ Трешнѣво,

Да у миришь Цуце и Бѣлице,
И кадъ бы ихъ умиріо, слуго!
Дођи къ мени на Цетинѣ равно.“
Већъ кадъ Перка кньига допанула,
Али юнакъ на ноге скочіо,
Узе с’ собомъ седамь-осамь другахъ,
И отиде преко Чева равна,
Доклень дође на полѣ Трешнѣво,
На дворове войводе Вуксана,
Войвода га дочекива дивно,
Кадъ у ютру ютро освануло,
Али рано рани Шалетићу,
И окупи Цуце и Бѣлице,
Те су предъ ньимъ даву учинили;
Погоди ихъ Шалетићу дивно,
И умири племе на краину,
Али вели войвода Вуксане:
„Слушай мене, Перко Шалетићу!
Я те молимъ како старіега,
Ситна ме є кньига допанула
Одъ Никшићахъ, града на краину,
Одъ Турчина Кучевићъ Ахмета,
Да изидемъ, да се састанемо
У Рудине на Ябуку равну,
Да одъ мира вѣру ухватимо
Три мѣсеца одъ године дана,
Да издигну съ овцамъ у Рудине,
Єръ несмѣду одъ Црногорацахъ;
Послушай ме, Перко Шалетићу!
Я быхъ ньима на станакъ изиша’,

Но ме Цуце послушати неће,
А тебе ће добро послушати,
И сва листомъ нахія Катунска,
И твоя ће вѣра быти тврда.“
А кадъ чуо Перка Шалетићу,
Али юнакъ на ноге скочіо,
С’ собомъ узе десетакъ юнакахъ,
Па онъ пође узъ Трешнѣво равно,
Докленъ Перко на Рудине дође,
На Рудине на равне Ябуке,
И ту нађе Кучевићь Ахмета,
Око нѣга двадесеть грађанахъ.
Кадъ се с’стали два добра юнака,
За бѣле се руке ухватише,
Пытаю се за миръ и за здравлѣ,
Па сѣдоше єданъ до другога,
А остали, ђе є мѣсто коме;
Свакіємъ се зборомъ заѣдоше,
И у томе вѣру ухватише:
Три мѣсеца одъ године данахъ,
Да намъ буде ова вѣра тврда,
И кренуше да се раздваяю;
Али вели Кучевићь Ахмете:
„Слушай мене, Перко Шалетићу!
Отишла є чета одъ Нишићахъ,
А предъ четомъ градска булюбаша,
Юса-Люца да га Богъ убіє!
Но се данась узъ Ябуку чувай.“
Зато Перко ни хабера нема,
Но Шалетићь узъ Ябуку пође,

А кадъ мало быо по напрiедъ,
А ево ти чета одъ Никшићахъ,
Ухватили кланце и богазе,
А ево ти млади Црногорцы,
Иде єданъ на према другога,
А найпрвый Перко Шалетићу,
Налѣгоше на крвавый Кланацъ,
Али Турске пушке попуцаше,
Прва пушка пуче одъ Туракахъ,
Юсе-Люце, да га Богъ убiе!
И погоди Перка Шалетића,
Сломила му ногу у колѣну.
Ала банда, заврла се кавга!
Али Турске пушке попуцаше,
Пуче танка пушка одъ Туракахъ,
А погоди голема юнака,
Одъ Бѣлицахъ Васовића Коста
Посредъ паса, недаде му гласа;
Али ранѣнъ Перко покликнуо:
„Ђе си, брате, Шалетићу Ђуро!
Ево су ме ране допануле.
Десна ми є нога саломлѣна,
Одъ ране ми ништа быти неће,
Но ме хоће жива посѣћ' Турцы.“
Ал' да видишь Шалетића Ђура,
Ђе на Перка ранѣнога доће,
Одъ образа пали цефердара,
А погоди доброга Турчина,
Одъ Никшићахъ Нюхаревићъ Деда
Међу очи у Турачку главу,

Ни жива га земля несчекива;
Паде Турчинъ низъ добра дорина,
Али Ђуро юришъ учиніо,
Те посѣче главу одъ Турчина,
И узе му свіетло оружѣ.
Али пуче пушка Црногорска,
Съ Велестова Ремиковиħь Живка,
А погоди доброга Турчина,
Одъ Никшиħахъ Скочиħъ баряктара,
На зло га в мѣсто погодіо
Међу токе у прси широке;
Паде Турчинъ у зелену траву;
Ал' да видишь доброга юнака
А одъ Чева Шалетиħа Ђура,
На Турчина юришъ учиніо,
И посѣче одъ Турчина главу,
И узе му главу и оружѣ.
Побѣгоше узъ Ябуку Турцы,
Угнапе ихъ низъ Рудине равне,
На Рудине боя раздвоише;
Грдни Турцы бѣже путъ Никшиħахъ,
Оставише струке и саруке,
Оставише торбе и обуħу,
Вуку с' собомъ мртве и ранѣне,
Ал' да видишь Шалетиħа Ђура,
Кадъ до Перке ранѣнога доħе,
И донесе двіе Турске главе;
Али вели Перко Шалетиħу:
„Благо мене, милый брате Ђуро!
Нієсу ми ране одъ виданя,

Ма ми ніе жао умрієти,
Ты си мене добро осветіо,
Кадъ посѣче двіе Турске главе;
Но направи дрвена носила,
И носи ме на Трешнѣво равно,
На дворове войводе Вуксана,
И чуй добро, милый брате Ђуро!
Я ти тежкій аманетъ предаемъ,
Немой мене копат' у Трешнѣво,
Но ме носи Чеву на краину,
Па ћешь мене укопати дивно,
Єръ одъ ранахъ извидат' се нећу. "
Али Ђуро направи носила,
И онъ носи Перка ранѣнога,
Докленъ съ њиме на Трешнѣво дође,
На дворове войводе Вуксана;
Ту су ноћцу преноћели црну,
Држи Ђуро Перка подъ рамена,
А кадъ ноћи изпредъ зоре было,
Тадъ се Перко съ душомъ раздѣліо
Па ми носи Ђуро брата свога,
Донесе га на Чево крваво,
Укопа га и ожалова га.

БОЙ ЗА ПАСИШТЕ.

(око 1799.)

XXXIV.

Милый Боже, на свему ти хвала!
Ка покличе Радоєвъ Савићу'
У зелено полѣ Лукавицу,
Савићъ викну, ка' да соко крикну,
Башъ у разсвитъ зоре на истоку:
„Чекайте се, градске булюбаше!
Ево вама Савићъ на торине,
За Савићемъ петь стотин' Пиперахъ,
Врієме є да се обидемо
Око равна поля Лукавице;
Єдна паша, а двоє чобанахъ,
То не може више подніети,
Не слажу се овце съ вуковима,
Нити могу Турцы са Србима;
Но єсу л' се буле преобуле,
Да не скачу босе по каменю,
Да Пипере ютрось не грієше?"
Оћаху му одговарат' Турцы.
Но Пиперска ђеца недадоше.

Но милога Бога поменуше,
На Катуне Турске ударише.
Милый Боже, на свему ти хвала!
Како сину Лукавица равна
Одъ брзога праха и олова!
Пушка грми на четыри стране,
Ножъ сіева, крвь се пролієва,
Стои цыка мало и велико,
Помами се Турско свеколико;
Кадъ огрія сунце Лукавицу,
Ал' у Стрмацъ имашь шта виђети!
Су три стране иду три плієна,
Ал' кликує Стаковъ Радоване:
„Єс' у живот', Радоєвъ Савиђу!
Ал' си ютрось, брате, погинуо,
Ка' на яку удари Туракахъ?"
Тада кликну Радоєвъ Савиђу:
„Мой соколе, Стаковъ Радоване!
Хвала Богу на нђгову дару!
Іоштъ ми ніе друга погинуло;
Но погледай, брате Радоване,
Стіеняне моє соколове,
И остале што су око мене,
Ніе мене безъ билђга друга,
Што не носи билђгъ одъ Туракахъ.
Некій главу, а некій оружђ,
Некій жива роба ухватіо,
Но погледай, Стаковъ Радоване,
У широко полђ Лукавицу,
Ево иде сила одъ Туркахъ,

А предъ ньима градска булюбаша,
Хаци Мушо на коня мркова,
И оће насъ сила притиснути,
Много одъ насъ яда учинити,
Е в наша посустала войска,
По планини разгонећи Турке.“
Кадь излѣгли Лукавицы малой,
Лѣпо ти бѣше погледати,
Кадъ се Турскій плѣнъ саставіо:
Петь хилядахъ дробне животинѣ,
А хиляда коняхъ и воловахъ,
А за ньима войске петь стотинахъ,
Све Пипера люта убойника;
Него ево муке и неволѣ,
Е ихъ стиже поточь одъ Туракахъ
Хаци Мушо на коня мркова,
За Хаціомъ одъ града граћани.
На Пипере юришъ учинише,
Пипери се добро препадоше,
Но Богъ даде и срећа ньихова,
Те Пипере срете помоћь мала,
Одъ Лѣшня и одъ Дубокога,
Те Пипере добро изручише,
Него викну Радоєвъ Савићу:
„Ха Пипери мои соколови!
Бѣлодано, да се обидемо,
Да видимо, ко в за юнаштво!“
Тадъ Пипери на Турке удрише,
Богъ имъ даде и срећа юначка,
Посѣкоше градску Булюбашу,

Хаци Муша на коня мркова.
Кадъ погибе Турска Булюбаша,
Тада Турцы плећи обратише,
Низъ широко полѣ Лукавицу;
Ту десетакъ посѣкли Пипери,
И на то су боя раздвоили.
Но дозива Пандуръ-Баша Муіо,
Онъ дозива Радовєвъ Савића:
„О Савићу одъ Пиперахъ главо!
Єли тебе когоћъ погинуо,
Одъ Турскога боя несретнога?“
Али нѣму Савићъ говораше:
„Што ме пыташь, право ћу ти казат',
Пипера ми ніе погинуло,
Текъ сте єдно момче обърании,
Са Стіене Савова Мушику,
Одъ ране му ништа быти неће;
Но Бога ти, Пандуръ-Баша Муіо!
Колико є погибло Туракахъ,
Одъ нашега боя жестокога,
Єръ нієсамь изброіо главе?“
Одговара Пандуръ-Баша Муіо:
„Хайде съ Богомъ, Радовєвъ Савићу!
Изгуби ми трудесть и єднога,
Да невиди була ни єднога,
А сувише роблѣ пороблѣно,
Теже ми є, него мртве главе;
Ты ме доби ютрось на юнаштво,

Доби ютросъ двіе Лукавице,
И Требіешъ зелену планину,
Нека ти ихъ, честите ти были!
Већъ се на ньихъ не враћаю Турцы.

ОСМАНЪ КАПЕТАНЪ И ПЂШИВЦЫ.

(око 1800. год.)

XXXV.

Пію вино Аге одъ Никшићахъ,
На бієломъ хару Мушовића,
Међу ньима Османъ Капетане,
До Османа Нюхаревићъ Салко;
Съ друге стране Никчевићу Пеіо,
До ньихъ Агахъ двадесть и четыри.
Пошто су се накитили вина,
О свачемъ се Турцы зађедоше;
Ма све Турцы зборе о юнаштву,
Ко є болый юнакъ на краини;
Рече Ага Нюхаревићъ Савко:
„Нема у насъ болѣга юнака,
Одъ Ускока Пея Никчевића!“
Сви му Аге рієчь пофермаше,
Но не хоће Османъ Капетане;
Већъ є Османъ рієчь бесѣдіо:

„Каменомъ се похвалили, Турцы!
Што хвалите Пея Никчевића,
Нитъ є юнакъ, нитъ га є родіо,
Да є юнакъ Пеіо Никчевићу,
Не бы сѣка браћу, Стубичане,
Не бы своя поламао крила;
Не бы сѣка остале Пѣшивце,
А да бы му шаке запануло,
Што бы одъ насъ Пеіо учиніо,
Кадъ сіѣче тако Стубичане!“
То жа' Пею на свіѣту было,
Насрди се, на ноге скочіо,
А шареный чибукъ припаліо,
Отиште се граду низъ чаршію,
Докле Пеіо дође предъ џамію,
А ту наће свога побратима,
Побратима, Ахметъ Мустафагићъ,
Виће Пея Ахметъ Мустафагићъ,
Позна Пея, е се насрдіо,
Па се съ ньиме Турчинъ разговара:
„Што си ми се, побре, насрдіо,
Е а су те Турцы прекорели
На несретну хару Мушовића?“ —
„О Ахмете, міо побратиме!
Люто су ме Турцы прекорели,
Одъ укора живѣти немогу;
Но Ахмете, Богомъ побратиме!
Ка' си скоро изъ чете дошао,
Да нівси шићаръ уходіо,
Шићаръ велькій за мало дружине,

Ње бы наша чета шићарила,
Али кою главу уграбила?“
Но му Ахметъ рієчь говораше:
„Єсамь скоро изъ чете дошао,
Добаръ самь ти шићаръ уходіо,
У Ньивице, у Лієшће горнѣ,
Бѣле овце Мркоя Сердара;
Кодъ овацахъ нигђе нитко нема,
До лудога Нешка и Міюшка,
Они пов овце на Жлѣбове;
Ту можемо ньима ударити
И бієле овце плієнити,
А посѣћи Нешка и Міюшка,
Безъ мртвога и ранѣна друга.“
Тада нѣму Пеіо говоріо:
„Не Ахмете, Богомъ побратиме!
Е су овце Мркоя сердара,
Онъ надгледа Нешка и Міюшка,
Да му ђецу не поколю Турцы,
Мркоє є юнакъ за юнаштво,
Оће нашу чету ископати.“
Съ тіємъ ти га претуріо, побре!
Те не смѣше удрит' на Мркоя,
Но му и опетъ Ахметъ бесѣдіо:
„Я самь другій шићаръ уходіо
За Купићемъ зеленомъ планиномъ,
На широку локву Радоєву,
Пребієле овце Лѣшковића,
Кодъ овацахъ нигђе нитко нема,
До самога Живковићъ Лазара,

И съ ньиме є попадія млада,
Те узврће овце по планини,
А Лазаръ се у планину чува,
А одъ тебе, Пеіо побратиме!“
Па се дигли оба побратима,
И пођоше хару Мушовића,
Па говоре Османъ капетану;
„Чуй насъ добро, Османъ капетане!
Мы хоћемо чету подигнути,
Повести є у племе Пѣшивце,
Да са маломъ четомъ ударимо,
На широку локву Радоєву,
А страхъ насъ є, боимо се люто,
Ере ће не претећи Пѣшивцы,
Те ни добре погубити главе;
Већъ подигни одъ града грађане,
Сведи войску низа Сливе равне,
Те зађеди боя съ Пѣшивцыма,
Да изручишь Пея и Ахмета.“
Капетанъ є на ноге скочіо,
Те окупи одъ Никшићахъ Турке;
Па текъ свану зора на истоку,
Поведе ихъ низа Сливе равне,
И заметну боя съ Пѣшивцыма,
Пушке грме, кличу се юнацы,
Коньи фиште, соколови пиште,
А криве се Сехратліє Турцы,
Све споминю Мркоя сердара,
И Никчевићъ Ивана и Марка,
Е су оба одъ боя юнака.

Бой зачуо Пеіо и Ахмете,
Па скочише изъ горе зелене,
У удрише на бієле овце,
И бієле овце заврнуше,
Ма Турцыма лоша срећа была,
Утече имъ млада попадія,
И дієте Живковићъ Лазаре,
Хаберъ даше у племе Пѣшивце,
Е имъ Турцы плієнише овце.
Мало было, много нетраяло,
Докъ имъ мала помоћь прискочила,
Прискочила два Голичевића,
Те у заднѣ Турке ударише,
Посѣкоше двіе Турске главе
Цулуповићъ Уса и Абдію;
Па в друга помоћь прискочила,
Друга помоћь, два Рогановића,
И Турцыма штету учинише,
Изагнаше Турке изъ плієна;
Па и трећа помоћь прискочила,
Одъ Церова два Вукићевића,
У среднѣ су Турке ударили,
Мирко туче, а Боица сѣче,
А старый ихъ Шутанъ нагоняше,
Четыри су главе одкинули.
Мало было, много не траяло,
Удари имъ змія изъ прієка,
Люта змія Контићь Радосаве.
Када нѣга Турцы опазише,
Утекоше Турцы безъ обзира.

Е што ћу ти лакрдію дульит';
Кадъ погибе Ахметъ Мустафагићъ,
Кои бѣше чете арамбаша,
Сва є Турска чета погинула,
Одъ Туракахъ нико не утече,
До Ускока Пея Никчевића,
А и Пеіо утећ' не оћаше,
Но га лаке ноге унієше.
Пѣшивцы се на єдно скупише,
Мало другахъ двадесть и четыри,
Изброише посѣчене главе,
Алъ су главахъ петнаестъ посѣкли,
Ма є боля Ахметова глава,
Него пола Никшићкога града!

РАЗУРЪ ВРАНИЋАХЪ.

(око 1800 год.)

XXXVI.

Прошета се Вранићъ Мухамеде
До сарая Коскићь Ахметъ-Бега,
Ал' му вели Вранићь Мухамеде:
„Господаре, Коскићь Ахметъ-Бего!
Да ми дадешь седамдесеть другахъ,
Одъ оцакахъ одъ Подгоричкіехъ,
Одъ оцакахъ, добріехъ юнакахъ,
Да затворимъ два влашка племена,
Да поведемъ Турке у Враниће,
Да се на насъ чета неподигне,
Чета мала одъ Горице-Црне,
И да до насъ недоходе войске.“
Но говори Коскићь Ахметъ-Бего:
„О Турчине, Вранићь Мухамеде!
Хайде бирай седамдесеть другахъ,
Одъ оцакахъ добріехъ юнакахъ,
Па ихъ води у твое Враниће,
И да ћу ти харачъ за дружину.“

Онъ изабра седамдесеть другахъ,
Одъ оцакахъ добрієхъ юнакахъ,
Одведе ихъ Туре у Враниће.
Кадъ западе Туре у Враниће.
Неда чети одъ Брћанахъ доћи,
Одъ Пиперахъ, ал' одъ Црне-Горе;
Но зачуо Радоєвъ Савићу,
Па покупи три-четыри друга,
И предъ ньима Бећковићь Павића,
Те отиде ньима низъ Лазине,
Докленъ доће на врхъ одъ Трієбча,
Те замѣри Враниће пандуре,
У Враниће крає Подгоричке
Многе конѣ и бієле овце,
Па говори Радоєвъ Савићу:
„Баряктаре, Баіовићь Павићу!
Сміємо ли ударит' Турцыма?“
Но му тадеръ Павићъ говораше:
„О мой брате, Радоєвъ Савићу!
Велика є сила одъ Туракахъ,
Страхъ є мене, и боимъ се люто,
Єре ће намъ погинут' Пипери.“
На то Савићъ говори Павићу:
„Хайде мене покупи Пипере,
Єръ су, брате, пресилили Турцы,
Ако Богъ да, хоће погинути!“
Тадеръ Павићь послуша Савића,
И Пипере бѣше покупіо
На широко полѣ Стрганицу,
И предъ ньима Сердаръ Шушовићу,

Тадеръ Паунъ говори Савићу:
„О Савићу, наша кушивойско!
Немой заћет' раю сиротиню,
Да насъ, брате, не укуне рая.“
Но му тадеръ Савићъ говоріо:
„А небой се, Сердаре Пауне!
А не ћемо заћет' сиротиню,
Но на силне Турке у Враниће.“
Па су Зету воду прегазили,
А на троѣ раздѣлише войску:
Предъ єдномъ є Сердаре Пауне,
А предъ другомъ Радоєвъ Савићу,
А предъ трећомъ баряктаръ Павићу;
Савићъ иде съ войскомъ на пандуре,
А Шушовићь у ньиве Враниће
Да онъ чека силну Подгорицу,
А баряктаръ Павићь у Враниће
На бієле овце Подгоричке;
Кадъ свануло и огрія сунце,
Ал' се єдно стадо отворило
Одъ Лужана, Вратница Сћепане,
Бѣше Сћепанъ родомъ Црногорацъ,
А побратимъ Баіовићь Павића,
Жао бѣше Баіовићь Павићу,
Да погине Вратница Сћепане,
Но му вика изъ грла бієле:
„Бѣж' Сћепане, зло ти ютро было!
Пипери те ютрось посѣкоше.“
Некће Сћепанъ мучке бієжати,
Пушку меће, а изъ грла виче

А Турчина Вранићъ Мухамеда:
„Зло ти ютро, Вранићъ Мухамеде!
Пипери ти ютрось ударише.“
А кадъ зачу Вранићь Мухамеде,
Онъ гласъ даде брзо Подгорицы,
Брзо силна доће Подгорица;
А кадъ вићe Сердаръ Шушовићу,
Напучи се Сердаръ на Павића,
Войску купи, а гласове даѥ,
Па ѥ тадеръ Сердаръ говоріо:
„О Пипери, моя браћо драга!
Ко ћ' изметат' пушку на Турчина,
Безъ Стіѥне али Рогамлянахъ,
Да Богъ да му пуста останула.
Но мы, хайд'те, дома да идемо.“
Пипери га бѣху послушали,
Сви Пипери за ньимъ отидоше,
Самъ остаде Рогамъ и Стіѥна,
А кадъ доће силна Подгорица,
Угнала ихъ узъ рупу Вранићку,
Хоћаху имъ похватати живе;
Но кадъ вићe Радоѥвъ Савићу,
Узе собомъ седамъ-осамъ другахъ.
Па ѥ съ банде заминуо Турке,
Танкой пушки живый огань даде,
Те погоди Тура Ћечевића,
Па му добру одсіѥче главу,
Халакнуше, Бога споменуше,
А у Турке юришь учинише,
Седамнаесть посѣкоше главахъ,

Іошъ толико посѣћи хоћаху,
Но се нагна юнакъ на юнака,
Одъ Стівне Новелићъ Никола
На Турчина ђечевићъ Мехмеда,
Ћаше Ника ухватит' Турчина,
Но ми Турчинъ пушку опаліо,
Те Николи срце опаліо:
Пуче друга, обали Мехмеда,
Узеше му главу и оружѣ,
Сви се врсни Турцы побираше
Одъ одакахъ одъ Подгоричкіехъ,
Побираше, те испогибаше,
И погибе Вранићъ Мухамеде,
И на томе боя раздвоише.

ОСВЕТА БАІОВА.

XXXVII.

Кньигу пише Вуіошевъ Шабане
Са єзерахъ исподъ Дурмитора,
Оправи є у Морачу горню,
А на руке Міяту Сердару:
„О Міяте, драгій побратиме!
Єси л' чуо, єси л' разуміо,
Побратиме, што є пріе было,
Кадъ є Пивскій Баіо удариo,
Удариo на Грдієвића,
Те му грдно и жалостно было:
Тадеръ му є дружство погинуло,
Онъ утече у Приморѣ равно,
Вечъ се амо неповрну Баіо,
Остаде намъ неосвећенъ Баіо;
Сада єво згоде превелике:
Тара вода спала на газове,
Покупи ми єдну чету малу,
Немой чету но велику войску,
Хайде мени на єзера равна,
Да идемо преко Таре ладне,
Да удримо на Грдієвиће,

Нећемо ли осветити Бая! “
Кадъ Міяту танка књига дође,
Те видіо што му књига пише,
Онъ окупи Морачке главаре,
А међу њи Мину Радовића,
Па казује што є и како є.
А біяше Мина говоріо:
„О Міяте, драгій побратиме!
Да отидешь у єзера равна,
До нашега Богомъ побратима,
Да вы чету єдну окупите,
Те видите у Грдієвиће,
Те паланке Турске уходите;
Ако водишь лѣпе прилике,
Ће можемо њима ударити,
И нашега Бая осветити,
Вы ћете ми књигу оправити,
Я ћу вама войску покупити,
И извести на єзера равна. “
А кадъ Міятъ рієчь разуміо,
Изъ подрума изведе кулаша,
Оседла га и опусати га,
Притеже му на споне колане,
Па износи торбу обравницу,
Обѣси є коню о ункашу,
О ункашу дебелу кулашу,
И дебела заузда кулаша,
Прекрсти се сѣде на кулаша.
Оде Міятъ узъ Морачу горню,
На Яворѣ здраво излазіо;

Ту дебела одсѣде кулаша,
А сведе га у Тушину равну,
Па дебела посѣде кулаша,
Отиште га узъ Тушину равну
Танкой кули Попа Милутина.
Далеко га Попе угледао,
Мало ближе те га сусретао,
Руке шире у лице се любе,
Пытаю се за миръ и за здравлѣ,
Узеше се за бієле руке,
Па одоше на Попову кулу.
За готову софру засѣдоше,
Па се хладна вина накитише,
А о свачемъ хегленъ заузеше,
А найвише о добру юнашству.
То біяше Попе говоріо:
„О Міяте, драгій побратиме!
Та докленъ си коня замучіо? —“
Богме побро, у Грдієвиће,
Да паланке Турске уходимо,
Да ако намъ Богъ и среħа даде,
Нећемо ли ньима ударити,
Да нашега Бая осветимо.“
А кадъ чуо Попе Милутине,
Ту га Попе добро научіо,
А оталенъ на ноге скочили.
Міятъ свога посѣде кулаша,
Па окрену узъ єзера с’ ньиме;
А кадъ быо ниже Дурмитора
Танкой кули Вуіошевъ Шабана,

Далеко га Шабанъ опазіо,
Мало ближе те га сусретао.
Міятъ свога одсѣде кулаша,
Руке шире у лице се любе,
Пытаю се за юначко здравлѣ,
Па одоше Шабановой кули.
Пише вино за нѣделю данахъ,
Тадаръ Міятъ бѣше говоріо:
„О Шабане, драгій побратиме!
Я нієсамь ожедніо вина,
Имамъ вина и кодъ моє куле,
Све у име Бога милостнога,
А у здравлѣ мога Господара,
Господара Петровиħъ Владыке;
Но самь доша', драгій побратиме!
Да идемо у Грдієвиħе,
Да паланке Турске уходимо,
Можемо ли ньима ударити.“
То рекоше, на ноге скочише,
Припртише торбе обрамнице,
Претурише струке сингавице,
Гранайліе пушке дохватише,
Па поħоше узъ єзера равна;
Докъ сиħоше Тари води хладной,
Седамь осамь другахъ сакупише,
Тару воду здраво прелазише.
Докъ изишли на Бобово равно,
Ту ихъ бѣлый данакъ оставіо,
А тамна ихъ ноħца прихватила,
И хайдуцы здраво прегазили

Све Бобово и Ограђеницу,
И Любичну зелену планину,
Па сађоше у Грдјевиће,
Ту их тавна ноћца оставила,
А бјелый данакъ прихватіо.
Выш' паланке Турске заданили,
Ту су были и два, и три дана,
Докъ паланке Турске уходили,
Па отоленъ на ноге скочише.
Кудъ годъ пошли, на езера допли,
Па отоленъ књиге накитише,
Оправише у Морачу горню,
На војводу Мину Радовића:
„Хай на ноге, крвава газіо!
Паланке смо Турске уходили,
Војску купи, на езера ходи!“
А другу су књигу направили,
Оправили у Тушину равну,
А на руке Попу Церовићу:
„Милутине, Попе Церовићу!
Војску купи, на езера ходи.“
Кадъ војводи танка књига дође,
Морачане листомъ окупіо:
„На ноге те, мои соколови!“
А сахію едну оправіо,
Оправіо у Лѣвишта равна,
На Ускоке на Турске крвнике:
„На ноге те, мои соколови!
Дођ'те брзо на Јаворѣ равно.“
А војвода посѣде ђогата,

На Яворѣ войску искупіо;
Ту є своію войску преброіо,
Таманъ на брой петстотинахъ другахъ.
И кренупе узъ Єзера с' ньоме
Танкой кули Вуіошевъ Шабана.
Докъ ево ти Попе Милутине,
Око нѣга другахъ петь стотинахъ.
До два су ихъ побра опазили,
Те су свою войску сусретали:
Преко Таре окренупе войску,
А кадъ были на Бобово равно,
Ту су єдно оставили дружство,
А предъ ньима Таупана Рада,
Да ихъ чува одъ Колашинацахъ.
Ту ихъ тавна ноћца оставила,
Докъ су сашли у Грдієвиће,
Па ту Міятъ разредіо войску.
Онъ разреди на четворо войску,
А дружини бѣше говоріо:
„Немой кои одкленъ ударити,
Докъ я дођемъ предъ Турску паланку,
Докъ я зовнемъ Мековића Муя,
Єръ є силанъ Турскій Булюбаша.“
А да видишь Сердара Міята!
Кадъ опучи зора одъ истока,
Привуче се предъ бієлу кулу,
Пакъ завика грломъ и авазомъ:
„О Турчине, Меховићу Муіо!

Я самь чуо, єси юнакъ добаръ,
А ни мене не куди дружина;
Но изиди предъ бієлу кулу,
Єръ те зове Міяте Сердаре. "
Турчинъ скочи изъ мека душека,
Изнадъ себе дохвати шишану,
Десномъ рукомъ отворіо врата,
У лієву изнесе шишану,
Па зарати везену шишану:
А давидишь Сердара Міята!
Онъ зарати свога цефердера,
Принесе га оку и образу,
Па окрену юнакъ на юнака,
Міятова пушка ограбила,
Те Турчина добро погодила
Подъ алъ-калпакъ у чело юначко,
Све му чело пуче на четверо;
Паде Турчинъ на долину мртавъ;
Турчинъ паде а Міятъ допане,
Те му русу посієче главу,
И скиде му везену шишану,
Докъ загрмлѣ са четыри стране,
На паланке Турске ударише.
Да є коме стати, те гледати!
Пушке брече, а юнацы єче,
Ножъ сієва, крвца се пролѣва,
Таманъ тридесть главахъ посѣкоше,
И доста имъ яда направише,

И паланке Турске похараше,
Похараше па ихъ запалише,
И плѣнише овце и говеда,
И велике конѣ и волове.
Ту великій шићаръ задобише,
И одоше здраво и весело.

ПОЧЕТАКЪ БУНЕ ПРОТИВЪ ДАХІЯ.

(1804 године.)

XXXVIII.

Боже милый! чуда великога!
Кадъ се хћаше по земльи Србіи,
По Србіи земльи да преврне,
И да друга постане судія,
Ту Кнезови нису ради кавзи,
Нит' су ради Турцы изћлице,
Ал' є рада сиротиня рая,
Коя глоба давати не може,
Ни трпити Турскога зулума;
И ради су Божіи угодницы,
Єръ є крвца изъ землѣ проврела,
Земанъ дош'о валя воєвати,
За крсть частный крвцу пролѣвати,
Свакій своє да покає старе.
Небомъ светцы сташе воєвати
И прилике различне метати
Выш' Србіе по небу ведроме;

Ваку прву прилику вргоше:
Одъ Трипуна до светога Ђурђа
Сваку ноћцу мѣсецъ се хваташе,
Да се Србльи на оружѣ дижу,
Ал' се Србльи дигнут' не смѣдоше.
Другу светцы вргоше прилику;
Одъ Ђурђева до Дмитрова дана
Све баряцы крвави идоше
Выш' Србіе по небу ведроме,
Да се Србльи на оружѣ дижу,
Ал' се Србльи дигнут' не смѣдоше.
Трећу светцы вргоше прилику:
Громъ загрми на светога Саву
(У средъ зиме, кадъ му време ніе),
Сину муня на частне вериге,
Потресе се земля одъ истока,
Да се Србльи на оружѣ дижу,
Ал' се Србльи дигнут' не смѣдоше.
А четврту вргоше прилику:
Выш' Србіе на небу ведроме
Ухватисе сунце у пролѣће,
У пролѣће на светогъ Трипуна,
Єданъ данакъ три пута се хвата,
А три пута игра на истоку.
То гледаю Турцы Біоградцы,
И изъ града сви седамь дахія:
Аганлія и Кучукъ-Алія,
И два брата два Фочића млада
(Мехмедъ-Ага и съ ньиме Мусъ-Ага),
Мула-Юсуфъ великій дахія,

Дервишъ-Ага градскій таинција,
Старацъ Фочо одъ стотине лѣта,
Све седамь се састало дахія
Біограду на Стамболъ-капіи;
Огрнули скерлетли биньише,
Сузе роне а прилике гледе:
„Алахъ кардашъ! чуднѣхъ приликахъ!
Оно, іолдашъ, по насъ добро ніе.“
Па одъ яда сви седамь дахія
Начинише одъ стакла тепсію,
Заграбише воде изъ Дунава,
На Небойшу кулу изнесоше,
На врхъ куле вргоше тепсію,
У тепсію звѣзде похваташе,
Да гледаю небеске прилике,
Што ће ньима быти до послѣдка;
Око нѣ се састаше дахіе,
Надъ тепсіомъ лице огледаше;
Кадъ дахіе лице огледаше,
Све дахіе очима вићеше,
Ни на єдномъ главе не быяше.
Кадъ то виће све седамь дахія,
Потегоше нацакъ одъ челика,
Те разбише одъ стакла тепсію,
Бацыше є низъ бієлу кулу,
Низъ бієлу кулу у Дунаво,
Одъ тепсіе некъ потрошка нема.
Па одъ яда сви седамь дахія
Пошеташе брижни невесели
Низъ Небойшу кулу Якшићеву,

Одшеташе у кафу велику,
Пакъ сѣдоше по кафи великой,
Све сѣдоше вданъ до другога,
Старца Фочу вргли у зачелѣ,
Бієла му брада до пояса;
Пакъ повика све седамь дахія:
„Къ нама брже хоце и ваизи!
Понесите кньиге инџієле,
Те гледайте, што намъ кньиге кажу,
Што ће нама быти до послѣдка.“
Потекоше хоце и ваизи,
Донесоше кньиге инџієле;
Кньиге гледе, грозне сузе роне,
Дахіяма овако говоре:
„Турцы браћо, све седамь дахія!
Вако нама инџієли кажу:
Кадъ су наке бывале прилике
Выш' Србіе по небу ведроме,
Ев' одъ онда петь стотин' година,
Тадъ є Србско погинуло царство,
Мы смо онда царсто задобыли,
И два влашка цара погубили:
Константина насредъ Цариграда
Украй Шарца, украй воде хладне,
И Лазара на полю Косову;
Милошъ уби за Лазу Мурата,
Ал' га добро Милошъ не дотуче,
Већъ све Муратъ у животу бѣше
Докъ мы Србско царство освоисмо,
Онда себи везире дозыва:

Турцы браћо, лале и везири!
Я умрієхъ, вама добыхъ царство,
Него ово мене послушайте,
Да вамъ царство дуговѣчно буде:
Вы немойте раи горки быти,
Веће раи врло добри буд'те;
Некъ є харачъ петнаесть динарій,
Некъ є харачъ и тридесть динарій;
Не износте глоба ни пореза,
Не износ'те на раю бієда;
Не дирайте у ньихове цркве,
Ни у законъ, нити у поштенѣ;
Не ћерайте осветe на раи,
Што є мене Милошъ распоріо,
То є срећа войничка донела:
Не може се царство задобыти
На душеку све духанъ пушећи;
Вы немойте раю разгонити
По шумама да одъ васъ зазире,
Него паз'те раю ко сынове;
Тако ће вамъ дуго быти царство;
Ако л' мене то непослушате,
Већъ почнете зулумъ чинит' раи,
Вы ћет' онда изгубити царство.
Царъ умріє, а мы остадосмо,
И мы нашегъ цара не слушасмо,
Већъ великій зулумъ подигосмо:
Погазисмо ньихово поштенѣ,
Свакояке бѣде износисмо,
И на раю глобе навалисмо,

И грѣхоту Богу учинисмо.
Садъ су 'наке постале прилике,
Садъ ће нетко изгубити царство;
Не бойте се краля ни єднога,
Краль на цара ударити неће,
Нити може кралѣвство на царство,
Єръ є тако одъ Бога постало;
Чувайте се раѳ сиротынѣ;
Кадъ устане кука и мотика,
Быће Туркомъ по медіи мука,
У Шаму ће каде проплакати,
Єра ће ихъ рая уцвѣлити.
Турцы браћо, све седамь дахія!
Тако наши инціѳли кажу,
Да ће ваше куће изгорѣти,
Вы дахіѳ главе погубити;
Изъ огньишта пронић' ће вамъ трава,
А мунаре попаст' паучина,
Нн ће имат' ко єзанъ учити;
Кудъ су нашн друми и калдрме,
И куда си Турцы пролазили
И съ коньскіемъ плочам' задирали,
Изъ клина ће проникнути трава,
Друмови ће пожелѣт' Турака,
А Турака нићe быти неће.
Тако кньиге инціѳли кажу. "
Кадъ то чуше сви седамь дахія,
Све дахіѳ никомъ поникопе
И преда се у землю погл'аше,
Съ кньигомъ незна нико бесѣдити,

Ни како ће кньизи одказати,
Старацъ Фочо подавіо браду,
Па є бѣлу са зубима гризе,
Ни онъ не зна съ кьигомъ бесѣдити,
Већъ се и онъ томе послу чуди;
Не пониче Фочићъ Мехмедъ-ага,
Не пониче, већъ юнакъ покличе:
„Дишеръ море, хоце и ваизи!
Мол'те Бога и єзанъ учите
Свакій данакъ а све по петь пута,
Не брин'те се нама дахіяма;
Докъ є нама здравля и памети,
И докъ намъ є Біоградскогъ града,
Мы смо кадри управити градомъ,
Око града сиротиньомъ раіомъ.
Кадъ Кралѣви на насъ войптит' неће,
Како ће намъ рая досадити,
Кадъ насъ има у седамъ дахія
У свакога по магаза блага,
Каква блага? све мека дуката,
А све пуста блага лежећега;
У насъ, браћо, четыри дахіе,
Аганліе и кучукъ Аліе,
И у мене и Мула-Юсуфа,
У свакога има пуста блага
Небровна по двіе магазе;
Насъ четыри када устанемо,
Устанемо на ноге лагане,
А магазе благомъ отворимо,
Просућемо рушпе по калдрми,

На дукате покупити войску;
Насъ четыри велике дахіе
На четворо раздѣлити войску,
На четворо, к'о четыри брата,
Поћи ћемо изъ нашега града
Крозъ нашіехъ седемн'есть нахія,
Изсѣћ' ћемо све Србске кнезове,
Све кнезове Срске поглавице,
И кметове што су за потребе,
И попове Србске учителѣ,
Само луду ћецу оставити,
Луду ћецу одъ седамь година,
Пакъ ће оно права быти рая,
И добро ће Турке послужити.
Докъ погубимъ кнеза Палалію
Изъ лієпа села Богальице,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ и Іована кнеза
Изъ Ландова села маленога,
Онъ є паша, а я самь субаша:
И Станоя кнеза изъ Зеока,
Онъ є паша, а я самь субаша.
Докъ погубимъ Стеву Яковлѣва
Изъ Лієвча гнѣзда хайдучкога,
Онъ є паша, а я самь субаша;
И Іована кнеза изъ Крснице;
Докъ погубимъ до два Чарапића
Изъ Потока Бѣлогъ одъ Авале,
Кой су кадри на Врачарь изићи,
У Біоградъ Турке затворити,

Они с' паше, а я самь субаша;
Докъ погубимъ Црнога Ђорђія
Изъ Тополе села поносита,
Кои съ Бечкимъ тргує Ћесаромъ,
Онъ є кадаръ сву цебану купит'
Одъ бієла града Варадина,
И оружѣ, што є за потребе,
Онъ є кадаръ на насъ завойштити,
Онъ царує, а я субашуємъ;
Докъ погубимъ протопоп' Николу
Изъ лієпа села Ритопека,
Онъ пашує, а я субашуємъ;
Докъ погубимъ Ђорђія Гузоню.
И нѣгова брата Арсенія,
Изъ лієпа села Желѣзника,
Кой є кадаръ Топчидеръ затворит';
Докъ погубимъ протопопа Марка
Изъ лієпа села Остружньице,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ до два игумана:
Хаци Ђеру и Хапи Руфима,
Кои знаду злато растапати
И са ньиме ситне кньиге писат',
Насъ дахіе цару опадати,
Око себе раю сѣтовати,
Они паше, а мы смо субаше;
Докъ погубимь Бирчанинъ Илію,
Оборъ - кназа исподъ Међедника,
Ево има три године дана
Одъ како се врло посиліо:

Куд'гођъ иде, све крхата яше,
А другога у поводу води;
Онъ буздованъ о ункашу носи,
А бркове подъ калпакомъ држи;
Онъ Турчину неда у кнежину,
Кадъ Турчина у кнежини нађе,
Топузомъ му ребра испребія,
А кадъ Турчинъ стане умирати,
А онъ виче на свое хайдуке:
Море, слуге! тамо пасче бац'те,
Ђе му гавранъ кости наћи неће;
А кадъ нама порезу донесе,
Подъ оружѣмъ на диванъ изиђе,
Десну руку на ятаганъ метне,
А лієвомъ порезу додае:
Мехмедъ-ага, ето ти порезе,
Сиротиня те є поздравила
Више теби давати не може;
Я порезу започнемъ броити,
А онъ на ме очима стрієля:
Мехмедъ-ага! заръ ћешь є броити?
Та я самь є єдномъ изброіо;
А я више броити не сміємъ,
Већъ порезу украй себе бацымъ,
Єдва чекамъ да се скине бѣда,
Єръ не могу да гледамъ у нѣга:
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ кнеза Грбовића
Изъ лієпа села Мратишића,
Онъ є паша, а я самь субаша.

Докъ погубимъ и Алексу кнеза
Изъ лієпа села Бранковине,
И Якова брата Алексина:
Царъ и ћесаръ кадъ се завадише,
Кодъ ћесара обрштери быше
И носише одъ злата кашкете,
Поплѣнише све Турске паланке,
Поробише, ватромъ попалише;
Царъ и ћесаръ кадъ миръ учинише,
А они се цару предадоше,
И кодъ цара кнезови посташе,
Многе Турке цару опадопе,
Седамь паша што су опаднули,
Опаднули, па ихъ поморили:
Они паше, а мы смо субаше;
Докъ погубимъ кнеза Тавнавскога,
Изъ Лютица Станка обръ-кнеза;
Докъ погубимъ кнеза Мачванскога,
Съ Богатића Маршиновићъ Лазу,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ кнеза Поцерскога,
Съ Метковића Ружичићъ Михайла,
Онъ є паша а я самь субаша;
Докъ запалимъ Рачу украй Дрине,
И погубимъ Хаци-Мелентія,
Кой є ишо преко мора синѣгъ,
Те є влашку ћабу полазіо,
Пакъ се узгредъ у Стамболъ свратіо,
И одъ цара ферманъ излагао
За стотину жутіехъ дуката,

Да власима богомолю гради,
Да є гради за седамь година,
Начини є за годину дана,
Ево има шесть година дана,
Како зида покрай цркве куле,
А у куле набавля цебану
И по мраку топове привлачи;
Видишь, іолдашъ, да се нечем' нада!
Пакъ ћем' онда заћи крозъ нахіе,
Те изсѣћи све Србске кметове,
Како бы намъ рая додіяла?"
Све дахіе на ноге скочише,
Мехмедъ-аги сви се поклонише:
„Хвала іолдашъ, Фочићъ Мехмедъ-ага!
Твоя паметь пашовати може,
Мы ћемо те папіомъ учинити,
Тебе ћемо свагђе послушати."
Старацъ Фочо поче говорити:
„Нуто момка! и нуто памети!
Съ коіомъ рѣчи на папіалукъ сѣде!
Узми сынко, Фочићъ Мехмедъ-ага,
Узми сламе у біелу руку,
Махни сламомъ преко ватре живе:
Ил' ћешь ватру са тимъ угасити,
Или ћешь є већма распалити?
Вы можете и Богъ вамъ є дао,
Тако силну покупити войску,
И пођ'ћете, сынко, крозъ нахіе;
Єдногъ кнеза преварит' можете
И на вѣру нѣга домамити;

Свою ћете вѣру изгубити,
Єдногъ посѣћ', а два ће утећи,
Два посѣцы, четыри одоше,
Они ће вамъ куће попалити,
Вы дахіе одъ ньихъ изгинути.
Ал' вы тако немойте радити,
Него мене старца послупайте:
Я самь глед'о у нашемъ инцилу,
Ово наше дуго быти неће,
Него ће се промѣнити царство,
Већъ се сынко, подобрите раи:
Одъ харача раи одпустите,
Некъ є харачъ, к'о што Муратъ рече;
Проћите се глоба и пореза;
Съ кнезовима вы се побратите,
Кнезовима хате покланяйте,
Кметовима осредњ парипе,
Съ поповима у дослуку буд'те,
Не бы л' и мы узъ ньихъ преживлѣли,
Єра наше дуго быти неће.
А што ће вамъ випе пусто благо?
Да мелѣте, изѣст' не можете."
Ал' говори Фочићъ Мехмедъ-ага:
„Мой бабайко не слупамъ те старый."
То изрече, а на ноге скочи,
А за ньиме остале дахіе,
Пакъ на граду бацыше топове,
На дукате покупише войску.
Ньихъ четыри велике дахіе:
Агаплія и Кучукъ-Алія,

Мула - Юсуфъ, Фочићъ Мехмедъ - ага,
На четворо раздѣлише войску
Ньихъ четыри, ко четыри брата,
Пакъ на граду отворише врата,
И одоше съ войскомъ по тефтишу
Крозъ ньиховихъ седамн'есть нахія.
Првогъ Србскогъ кнеза преварише:
Домамише кнеза Палалію
И у Гроцкой нѣга погубише;
И Станоя кнеза изъ Зеока
Преварише, па га погубише
У нѣгову двору біеломе.
Преварише Марка Чарапића,
Преварише те га погубише;
И Гагића Янка булюбашу
Изъ Болеча села маленога.
Погубише кнеза Теофана
Изъ Орашя Смедеревске Нах'є;
Па и кнеза Петра изъ Ресаве
Преварише Мита Булюбашу
Изъ Липовца близу Крагуєвца,
Те и нѣга млада погубише.
Моравцыма цркви допадоше,
И ту Хаџи - Ђера погубише,
А Руфима у градъ опремише,
И у граду нѣга погубише.
Мехмедъ - ага у Валѣво дође:
Грбовићъ се бѣше осѣтіо,
Па Грбовићъ на страну побѣже,
А дође му обръ - кнезъ Алекса,

И дође му Бирчанинъ Илія,
Обоицу хвата Мехмедъ - ага,
Бієле имъ савезао руке,
Па ихъ води на мостъ Колубари;
А кадъ виђе обръ - кнезъ Алекса,
Да ће Турцы оба погубити,
Тад' онъ рече Фочићъ Мехмедъ - аги:
„Господару, Фочићъ Мехмедъ - ага!
Поклони ми животъ на мейдану,
Ево теби шесеть кеса блага.“
Мехмедъ - ага говори Алекси:
„Не могу те, Алекса, пустити,
Да ми дадешь и сто кеса блага.“
Ал' бесѣди Бирчанинъ Илія:
„Господару, Фочићъ Мехмедъ - ага!
Ево теби и сто кеса блага,
Поклони ми животъ на мейдану.“
Вели нѣму Фочићъ Мехмедъ - ага:
„Не будали, Бирчанинъ Илія!
Тко бы горскогъ упустіо вука?“
Мехмедъ - ага викну на целата,
Целатъ трже саблю исподъ скута,
Те Иліи одсіече главу;
А Алекса сѣде на ћупрію,
Па овако поче говорити:
„Богъ убіо свакогъ хрисћанина,
Кои држи вѣру у Турчину!
Ахъ Якове мой рођеный брате
Ты не држи вѣре у Турцыма,
ђе с' удесишь, удри се съ Турцыма.“

Іоштъ Алекса говорити хћаше,
Али целатъ говорит' не даде,
Трже саблю, одсѣче му главу.
Када до два кнеза погибоше
На ћупріи насредъ Колубаре:
Кнезъ Алекса, Бирчанинъ Илія,
Хаци - Руфимъ на средъ Біограда,
Єдногъ дана, а єднога часа,
Выш' ньихъ ярко помрчало сунце.
Мехмедъ - ага конаку похити,
Не бы л' іошъ когъ Срба застануо,
Да іошъ бира ћекогъ да посѣче;
Ал' кадъ Срби жалость опазише,
Изъ чаршіе на махъ побѣгоше,
Мехмедъ - аги ни єданъ не доће.
Кадъ то виће Фочићъ Мехмедъ - ага,
Одмахъ позна, да горе уради,
И одмахъ се бѣше покаяо,
Ал' се веће доцканъ покаяти,
Већъ повика дванаєсть делія,
И Узуна свога кафецію:
Чуєте ли, мои соколови!
Брзо добре конѣ посѣдните,
Пакъ трчите у село Тополу,
Не бы л' Црногъ погубили ћорћа;
Ако ли намъ садъ утече ћорће,
Нека знате, добра быти неће. "
Кадъ то чуше дванаесть делія,
Одмахъ добре конѣ посѣдоше,
И предъ ньима Узунъ кафеція,

Отидоше у село Тополу
У суботу уочи нећелѣ;
На освитакъ нећельи дођоше
Пріе зоре и бієла дана,
И ђорђійне обколише дворе,
Ударише съ обадвіе стране,
А са двіе стране повикаше:
„Изиђ' амо, Петровићу ђорђе!“
Тко ће люта змая преварити?
Тко ли нѣга спаваћива наћи?
ђорђе се є юнакъ научіо
Пріе зоре свагда уранити,
Умити се и Богу молити,
И попити по чашу ракіе:
Бѣше ђорђе пріе ураніо
И отишо у донѣ подруме.
Када виђе око куће Турке,
Онъ се њима явити не хѣеде.
Яви имъ се млада ђорђійница:
„Да Богъ съ вама, Турцы, ноћась быо!
Шта тражите овђе у то доба?
ђорђе сада предъ кућомъ бияше,
Ту садъ бѣше, пакъ некудъ отиде,
А я незнамъ, кудъ є отишао.“
А то ђорђе и гледа и слуша.
Кадъ є ђорђе изброіо Турке,
Чашу попи, а пушку подпраши,
Узе доста праха и олова,
Па изиђе своєму обору
Међу своихъ дванаесть чобана;

А кадъ дође чобане избуди,
И овако чобанима рече:
„Браћо моя, дванаесть чобана!
Устаните, оборъ отворите,
Изъ обора исћерайте свинѣ,
Нека иду куда коме драго;
А вы, браћо, мене послушайте,
И шарене пушке подпрашите;
Ако Богъ да, те се оно стече,
Што самь данась радит' науміо,
Честите ћу васъ све учинити,
Оковати у сребро и злато,
А у свилу обућ' и кадифу.“
Сви чобани єдва дочекаше,
Исћераше свинѣ изъ обора,
Пакъ шарене пушке подпрашише,
На махъ они за ђорћомъ пођоше.
Оде ђорђе право своме двору;
А кадъ Турке съ чобанима виђе,
Онда ђорђе овако говори:
„Чуєте ли, дванаесть чобана!
Свакій яко гл'айте по Турчина,
Ал' немойте пушака метати,
Докле моя найпріє не пукне,
Я ћу гледат' Узуна Мехмеда,
Виђећете, што ћ' одъ нѣга быти.“
То изрече Петровићу ђорђе,
Земльи паде, пушцы огань даде,
Пуче пушка, остат' пуста неће;
Ђе є гледо ђорђе, погодіо,

Мртавъ паде Узунъ са кулаша.
Кадъ то виђе дванаесть чобана,
На махъ пуче дванаесть пушака:
Мртвыхъ паде онђе шесть Турака,
Шесторица на коньма побѣже.
На махъ Ђорђе викну по Тополи,
Те сакупи іоште више дружтва,
Све по трагу Турке поћераше,
До Сибнице села доћераше,
И ту Турцы у ханъ побѣгоше,
Ками майцы да остати могу!
Ту ихъ Ђорђе обколи са дружтомъ,
Па онъ викну у село Сибницу,
Сибничани сви му долећеше;
Ту се саста стотина юнака,
На махъ Србльи хана запалише,
И троица Турак' изгорѣше,
А троица предъ ньихъ истрчаше,
И Србини сва три погубише.
На све стране Ђорђе кньиге посла
У свихъ градскихъ седамн'естъ нахія
На кметове селске поглаваре:
„Свакій свога убійте субашу;
Жене, ђецу у сбѣгове крійте.“
Кадъ то чуле Србске поглавице,
На махъ они послушаше Ђорђа:
Сви скочише на ноге лагане.
Припасаше свіетло оружѣ,
Свакій свога убише субашу,
Жене, ђецу у сбѣгъ одведоше.

Кадъ є Ђорђе Србљ узбуніо
И съ Турцима веће завадіо,
Онда Ђорђе проће крозъ нахіє,
Па попали Турске карауле,
И обори Турске тефериче,
И удари на Турске паланке,
Све паланке онъ Турске попали,
Женско, мужко, све подъ мачъ удари,
Тежко Србљ съ Турцыма завади,
Турцы мысле, де є рая шала,
Ал' є рая градовима глава;
Уста рая, к'о изъ землѣ трава,
У градове сађераше Турке;
Трчи Ђорђе одъ града до града,
И граћане свагђе довикує:
„Чуєте ли, вы Турцы граћани!
На градов'ма отворайте врата,
Измеђ' себе дайте зулумћаре,
Ак' хоћете мирни да будете:
Да градове цару некваримо;
Єръ ако ихъ вы дати не ћете,
Измеђ' себе Турке зулумћаре,
Те градове рая начинила,
Градила ихъ по деветь година,
Кадра ихъ є за данъ оборити
И са царемъ кавгу заметнути;
А када се съ царемъ завадимо,
Да устане сви седамь кралѣва,

Да насъ мире, помирит' насъ неће:
Биħемо се море до єднога."
Тад' граħани сузе пролѣваху,
И ħорħіи вако говораху:
„Бегъ ħорħіє, одъ Србіє главо!
Даваħемо, штогоħъ рая иште,
Не кварите царевыхъ градова,
Ни са царемъ замеħите кавге,
Мы даħемо Турке зулумħаре."
На граħани устадоше Турцы,
На градове отворише врата,
Измеħ' себе даю зулумħаре,
Зулумħаре изѣлице Турке,
Предаю ихъ у Србиньске руке.
Боже милый и Богородице!
Када Србльи докопаше Турке
Зулумħаре у бієле руке,
Па ихъ сташе Србльи разводити
Преко поля безъ свієхъ альина:
Безъ ħурака и безъ антерія,
Безъ сарука, у малымъ капама,
Безъ чизама и безъ єменія;
Голе, босе топузима туку:
„Море, баша! кам' пореза наша?"
У по поля ħорħе саблю вади,
Зулумħарске одсієца главе.
А кадъ ħорħе изсієче Турке,
Изсієче Турке зулумħаре,

Онда Ђорђе у градове уђе;
Што бы Турак' по градов'ма бѣлымъ,
Што бы Турак' за сѣче, изсѣче;
За предаѥ што бы, то предаде;
За крштеня што бы, то искрсти.
Кадъ ѥ Ђорђе Србіомъ завлад'о,
И Србію крстомъ прекрстіо,
И своіѥмъ крыломъ закрыліо
Одъ Видина пакъ до воде Дрине,
Одъ Косова те до Біограда,
Вако Ђорђе Дрини говоріо:
„Дрино водо! племенита међо
Између' Босне и између' Србіѥ!
Наскоро ће и то време доћи,
Када ћу я и тебека прећи,
И честиту Босну полазити.“

БОЙ НА ЧОКЕШИНИ.

(1804 године.)

XXXIX.

Полећеше два врана гаврана
Саврхъ Цера изнадъ Чокешине
Крвавіехъ кљуна до очію
И крвавыхъ ногу до колѣна;
Салећеше у богату Мачву,
Те падоше насредъ Прнявора
На бієле Крсманове дворе,
Башъ Крсмана кнеза Вуичића.
Ту излази љуба Крсманова,
Излазила, па є говорила:
„Я два врана, два по Богу брата!
Єсте л' скоро са Цера планине?
Єсте л' вид'ли цркву Чокешину
И у цркви славна игумана,
Игумана Хаџи-Костантина?
Єсте л' вид'ли Ћурч'ю арамбашу,
Кои чува страже одъ Турака
Съ нѣговіехъ триста и три друга,
Да не буде робля изъ Поцерја?

Єсте л' вид'ли мога Господара,
А Крсмана кнеза Вуичића?
Єсте л' видли Валѣвца Якова,
Та Якова Србкогъ коменданта?
Єли дош'о Валѣвацъ Якове?
Єли дош'о и довео войску?
Єл' колико войске у Якова?
Отиш'о є Крсманъ предъ Якова,
Да дочека войску Яковлѣву,
Подъ Яковомъ коня да прихвати.
Ђе є Крсманъ? Вода г' однієла!
Што с' не нађе кодъ своєга двора?
Турска ће се назвати робыня
За живота нѣму и за здравля;
Мене Турцы єсу додіяли
Свако вече двору долазећи,
Свако вече и свако ми ютро,
Не могу имъ ватре надавати,
Я како ћу хлѣба намѣсити,
Како ли ћу воде нанієти?
Сви пытаю, кудъ є Крсманъ ош'о,
А я ядна казати не сміємъ.
Юче су се пушке испуцале,
Сву є Мачву тама попаднула;
Ніе тама ода зла времена,
Ни година што родити неће,
Већъ є тама одъ прах' пушчанога. "
Ал' бесѣде двіе птице вране:
„О госпођо, Крсманова любо!
Ради бы смо добре казат' гласе,

Не можемо, већъ каконо єсте:
Мы смо ютрось са Цера планине,
А юче смо васданъ почивали
На бієлой цркви Чокешини;
Виђели смо Хаци - Константина,
Константина, славна игумана,
Ђе Србинѣ юнакъ причесћує
Безъ канона и безъ исповѣди:
Єръ Србинѣ на бой опремаше;
Заклинѣ ихъ крстомъ и закономъ
Да братъ брата у бою не изда;
И вид'ли смо Ћурч'ю арамбашу,
Съ нѣговієхъ триста и три друга,
Кои чува страже одъ Турака,
Да не буде робля одъ Подцеря;
И вид'ли смо Валѣвца Якова,
У Якова ніе много войске;
Нема више већъ триста Србова,
И четыри съ ньиме арамбаше:
До два брата два Недића млада:
Димитріе и съ ньимъ Глигоріе:
Треће бѣше Дамянъ Кутишанацъ,
А четврти Дамяновићъ Панто;
Сва четыри єсу єднолика,
Єдногъ раста, а єдногъ погледа,
Єдне ћуди, а єдне помысли;
На ньима є рухо єднолико:
Чиста свила до землѣ спусћена,
А кадифа у краћемъ скроєна,
Све оружѣ у злато облито,

У рукама пушке єднолике,
Єдногъ харча одъ дванаесть драма;
На глави имъ капе кадифліе,
Златнеките бію по поясу;
Ядной майцы сви ти су єднацы!
Када дође Валѣвацъ Якове,
Када дође и доведе войску,
Подъ Яковомъ Крсманъ коня прими,
Добра коня крылата ђогата;
Како дође Валѣвацъ Якове,
Како дође и доведе войску.
Те се Яковъ саста са Ћурчіомъ,
У образъ се они полюбише,
Ал' за здравлѣ пытат' се не хѣше,
Веће одмахь кавгу заметнуше:
Вако рече Ћурч'я арамбаша:
Та Якове, Србкій Коменданте,
Хоћешь, боланъ, више довест' войске?
Ако л' нећешь више довест' войске,
Я се првый съ Турцы бити нећу:
Єръ я нисамь дрво врбовина,
Кадъ посѣку да с' омладит' могу,
Па да будемъ врба к'о и была,
Већъ Ћурчія горскій арамбаша,
Кадъ посѣку, омладит' се нећу;
Я самь юнакъ душу огрѣшіо
И узъ частне посте омрсіо,
У Лѣшницы три ноћи ноћіо,
И три дана по ньози ходіо,
Докъ самь Турску уходіо войску,

Съ Турцыма самь мрсно вечерао,
Вечерао мрсно и ручао,
Съ Турцыма самь иш'о у џамію,
Турски кланямъ, Србски Бога молимъ;
У Турака много има войске:
Седамь хиляд' и триста Турака,
И предъ войскомъ до два серасћера:
Дервишъ-ага изъ града Зворника,
Ножинъ-ага одъ села Маоче;
Па самь чуо, што говоре Турцы:
Турцы веле, да Поцерћ робе,
Да запале цркву Чокешину,
Да погубе Хаџи Костантина.
Ал' бесћди Валћвацъ Якове:
Ты Ћурчія, єданъ пржибабо!
Ни стари ти четовали нису,
Већъ чували краве по Срієму! *)
Ласно ти є, море бабе пржит'
У по ноћи, кадъ нико не види,
Ал 'є мучно мейданъ дієлити
У по подне свћту на видику:
Не ћу, море више купит' дружтва.
Съ ово брата дочекаћу Турке.
Истомъ они у рієчи быше,
Кренуше се Турцы изъ Лћшнице:
Бубньи бію а свирале свире,
Сва се земля исподъ Цера тресе,

---

*) Ћурчія є быо родомъ изъ Срієма изъ села Босута.

Право Турцы иду Чокешини.
Кадъ то виђе ћурч'я арамбаша,
Онъ докопа пушку по средини,
Обазре се, рече три рієчи, :
Моя браћо, до триста другова!
Ко ће са мномъ, нека иде за мномъ:
Я се првый съ Турцы быти нећу.
Што бияше огня пламенита,
Са ћурчіомъ оде у планину,
Кнезъ Михайло Ружилићъ пошао
Изъ лієпа села Метковића,
И онъ води три хиляде войске;
Кадъ Михайло опази ћурчію,
ђе ћурчія струже узъ планину,
Препаде се Ружичићъ Михайло,
На махъ свою распустіо войску:
Моя браћо и моя дружино!
Кадъ ћурчія бѣжи у планину,
Нема данасъ боя са Турцыма,
Вы бѣжите свакій своме двору,
Да се свакій кодъ своґъ двора нађе.
Ту Михайло распустіо войску,
Чича Яковъ остаде предъ црквомъ
Су своієхъ три стотине друга,
Су четыри свое арамбаше,
А игуманъ Хаџи - Костантине
Ніе требе да с' у бою деси:
Костантин се игуманъ уклони;
А чича се Яковъ препаднуо,
Посѣднуо крылата ђогата,

Голу саблю држи у рукама,
Па дружини вако говораше:
Браћо моя, три стотине друга!
Да црквену затворим' авлію,
Да бусіе себи поградимо,
Па да овђе дочекамо Турке.
Ал' бесѣде два брата Недића:
Чича Яшо! што си полуђео?
Мы нієсмо єдне женске главе,
Подъ затворомъ женски да помремо,
Па да цркву крви обоимо,
Да костима цркву потрусимо,
Већъ хайдуцы, убойни юнацы,
Што замећу по краини кавгу
Измеђ' цара и измеђ' кралѣва;
Да идемо, да сретемо Турке,
Да се далек' съ њима побіемо
Ђе є свему свѣту на видику.
То рекоше, па се послушаше,
Сви шарене пушке подпрашише,
Па Недићи напріедъ пођоше,
А за њима Дамянъ Кутишинацъ,
За Дамяномъ Дамяновићъ Панто,
А за Пантомъ дружина остала.
Чича Яковъ на ђогата яше,
Голу саблю у рукама носи,
Иде вићет', побит' како ће се,
На далеко сусретоше Турке
Повысоко одъ бієле цркве
Выш' Вранѣвца дубока потока

На высоку брду голетноме,
Ђе Лѣшницы єсте на погледу.
Слушай, госпо ко завpже кавгу:
Два Недића бусіє нетраже,
Вечъ падоше оба на колѣна,
А обадва пушке оборише,
Обѣ пукле, остаће имъ пусте.
Бого милый, чуда големога!
Ђе два брата, два Недића млада,
Погодише у Турской ордіи
До два брата два Турчина млада,
Оба брата изврхъ Вуковія,
Оба брата оба баряктара,
Оба па'ше ногомъ не макоше,
Баряцы имъ пусти остадоше;
Земльи паде Дамянъ Кутишанацъ,
Землъи паде, пушцы огань даде,
И онъ уби у Турской ордіи
Изъ Зворника Хасанъ - баряктара,
Хасанъ паде, барякъ му остаде;
Земльи паде Дамяновићъ Панто,
Земльи паде пушцы огань даде;
Пантелія уби у ордіи
Изъ Брчкога Глибанъ - баряктара,
И онъ паде ни ногомъ не маче,
На махъ пуче одъ триста Србова,
На махъ пуче триста цефердана,
Мртвыхъ паде за триста Турака;
Одъ Турака седамь хиляд' пуче,
Магла паде одъ неба до землѣ,

Нит' се види неба ни облака,
Одъ онога праха пушчанога.
Боже милый! срца свободнога
У два брата два Недића млада!
Ђе съ Турцыма заргоше кавгу,
Триста Срба, са седамь хиляда:
Два Србина удриш' на педесеть,
Четворица на стотину Турак',
Осморица на двѣста Турака.
Бой чинише пуно и за много,
Я у дану пуно седамь сата;
Све разбише Турке на булюке.
Сташе Турцы натрагъ узмицати,
Ранѣнике Яньи проносити;
Ев' Турцыма индатъ придолази,
Недићима нитко ни одкуда.
Ђе є срећа, ту є и несрећа:
Кадъ се седамь навршише сата,
Ев' Недићи рана допадоше:
Пребише имъ Турцы обоицы
Изъ пушака ноге до колѣна;
Оба сѣла єданъ до другога,
Они вичу, рек'о б' вино пію,
Око себе Србадію храбре,
Пушке пуне, на Турке бацаю.
Ђе є срећа, ту є и несрећа:
У Недића нестаде цѣбане,
А не могу на ноге устати,
Да потраже по дружтву фишека,
Већъ изъ гласа сташе дозывати:

О дружино браћо Србадіо!
Ніе ли се у когъ догодило
Я фишека да нама докучи:
Празне су намъ пушке у рукама
Іошъ видимо према себи Турке;
У кога се фишек' догодило,
За фишекъ му ево по жутъ дукатъ,
Ако му се и то мало чини,
За фишекъ му ево десеть дукат':
Доста злата, ал' цебане нема.
Стаде викат' єданъ до другога,
Ни у єдногъ ніе се десило;
А то Турски шпіюни зачуше,
Одтрчаше, Турцыма казаше,
Да ї' у Срба нестало цебане.
Кадъ то чуше до два серасћера,
Ножинъ-ага и съ ньимъ Дервишъ-ага,
Одъ пояса саблѣ повадише,
Издалека Турке повратише,
И на силу Турке нађераше:
Яла кардашъ, юришъ на душмана!
У душмана нестало цебане.
Кадъ ли боланъ, Турцы ялакнуше,
На Србинѣ юришъ учинише!
Ту се Србльи покорити не ће,
Већъ се бране и празнимъ пушкама;
Изломише пушке на седморо
Ев' тукући око себе Турке;
А кадъ танке пушке изломише,
Свакій Србинъ хвата по Турчина,

Како кои докопа Турчина,
Свакій пада по Турчину своме:
Свакій Србинъ мори по Турчина,
А Србина по двадесть Турака.
Погибоше два Недића млада,
И погибе Дамянъ Кутишанацъ,
И погибе Дамяновићъ Панто,
Погуби га Дервишъ одъ Зворника:
Дервишъ - ага Панту долећео,
Удари га сабльомъ изненада,
У єдномъ му одсіече главу,
Пантелія оста на ногама,
Глава паде у траву предъ тѣло,
Мртва глава са землѣ говори:
Ты си Дедо, є**у ми ти нену!
Єръ ме тако изъ преваре тучешь?
Сви се Турцы онда зачудише,
Та што рече мртва Србска глава.
Ту погибе за триста Србиня,
А Турака Яньи донесоше
Петь стотина, онѣе укопаше,
Вергіяша ни носили нису.
И данаске стои костурница
Одъ Србаля и іошъ одъ Турака,
Выш' Вранѣвца дубока потока
На высоку брду голетноме.
Та знаће се ньино разбоиште,
Докъ є Цера и Видоєвице,
И на небу сунца и мѣсеца,
Ђе Недићи єсу погинули

У суботу на светогъ Лазара
Предъ Христово предъ цвѣтоносіе.
Чича Яковъ на ђоги утече
Странпутице путемъ прієкіемъ,
А ћурціи 'вако говораше:
Ей! ћурчія, да те Богъ убіе!
Єръ ме данась издаде Турцыма?
Ако Богъ да и срећа одъ Бога,
Ты се нећешь наносити главе,
Наносити за ту прієвару.“
И што рече Яковъ, не порече.

БОЙ НА САЛАШУ.

(1806. године.)

XL.

Вино пію три Србске војводе
У богатой и поносной Мачви
У лѣпу селу Метковићу
А кодъ двора Петра Херићева
Прво бѣше Србска воєвода
Катићъ Янко изъ села Рогаче
Одъ Космая гнѣзда соколова;
А друго є војвода Вуица
Изъ Азанѣ сниже Смедерева;
А треће є Србска воєвода
Чупићъ Стоянъ змаю изъ Ноћая;
Съ ньима піє до двѣста Србина.
Ту Србина безъ коня не бѣше,
Већъ све Срби на коньма добріємъ,
На хатима, а подъ миздрацыма.
А када се напоише винца,
Те имь винце изиће у лице,
А ракія приче говорити,
Поче имъ се Чупићъ туговати:
„Ахъ мой брате, Янко и Вуица!

Тежко су ми Турцы додіяли,
Єръ самь, браћо, на краини лютой,
Украй Дрине украй, воде хладне,
Пакъ ми Мачву изъ преваре краду,
Не могу се съ ньима удесити,
А да ми се съ ньима удесити,
Воліо быхъ негъ царево благо,
Да я видимъ, чія єсте Мачва,
Чія єсте, чія л' ће остати;
То быхъ сада браћо найволћо."
Истомъ Чупићъ у рієчи бѣше,
А стражарче долеће са страже,
Вѣрна слуга Юришића Станка,
Иза Батра са села Салаша,
Гологлаво бѣше, безъ обуће,
Безъ обуће и безъ дуге пушке;
Одъ шумскога трня одерано,
Грозніємъ се сузам' упрляло;
Войводама када оно дође,
Оно ньима Бога не называ,
Већъ овако ньима проговара:
„Жлћ га сѣли, три Србске войводе!
Жлћ га сѣли, и вино попили!
Вы пієте и попієвате,
Сиротиня у невольи цвили:
На Мачву вамъ Турцы ударише,
Седамь хиляд' и триста Турака,
И предъ ньима Мехмедъ-Капетане
Одъ Зворника града бієлога,
Бієла му брада до пояса;

Булюкбаша Юришићу Станко
Са своіехъ седамдесеть друга
Хћаше юнакъ да узбіе Турке,
И на Турке огань оборише,
Пуче пушак' одъ Юришић' Станка
Пуче пушак' седамдесеть равно,
Одъ Турака седамь хилядъ пуче:
Мы не знасмо єданъ за другога,
Ко л' погибе, ког' ли ухватише,
Ко л' утече, кои ли остаде,
Нит' знадосмо кудъ се ћеде Станко.
Еле Турцы Мачву прегазише,
Поробише Совлякъ и Глоговацъ.
Тко є вама конћ набавіо?
Тко є вама чоху порезао?
Тко ли вамъ є поков'о оружћ?
Разма ядна сиротыня рая,
Пакъ съ Турцыма раю завадисте,
И Турцыма сада издадосте;
Што чините? да васъ Богъ убіе!
Што чините, єръ се не бієте?
Не бієте, ял' се предаєте?
Кадъ то чуо Чупићу Стояне,
У руцы му пуна чаша вина,
Пуна му се чаша задесила,
Одъ єшка му задрктала рука,
Па испусти чашу на синію
(Нит' се разби, нит' се просу вино),
А плћсну се рукомъ по колћну,
Подъ колћномъ скерлетъ чоха пуче,

И бієла кожа на колѣну;
На руцы му три златна прстена
Та сва три му цркла на прстима;
Чупићъ Стоянъ грозне сузе проли:
У Стояна нема много друга,
Разма цыгле двіе вѣрне слуге,
Єдно бѣше Сићићу Маринко,
А друго є Шуманацъ Василю;
Стоянъ викну двіе вѣрне слуге:
„Слуге моє! брже конѣ ваше.“
А онъ скочи, припаса оружѣ,
Собомъ Стоянъ до мркова дође,
Па мркову притеже колане,
Притеже му четыри колана,
А и пету ибришимъ-тканицу,
Узду врже, на мркова сѣде;
Око нѣга двіе вѣрне слуге.
Вако Чупићъ рече са мркова:
„Браћо моя, Вуица и Янко!
Будите ми данасъ у невольи,
Да идемо дочекати Турке.“
А Вуица гледну на Катића,
Катићъ Янко у землю пред'а се,
Єръ Катићу мило не быяше
Бой заметат' у земльи незнаной
Съ мало дружства, а съ много Турака,
Дружтва мало, а и то невѣшто,
Не познає стаза ни богаза.
Проли сузе Чупићу Стояне,
Сузе проли, па опетъ говори:

„Браћо моя, Вуица и Янко!
Будите ми данасъ на невольи,
Данасъ мене, я ћу сютра вама;
Ил' вы пошли, ил' непошли, браћо,
Я ћу єданъ ударит' на Турке,
Подъ срамотомъ овомъ остат' не ћу,
Мрет' ми данась, или мрети сутра,
Волемъ пріє о манѣ грѣхоте.“
Кадъ погледа войвода Вуица,
Та ће Чупићъ грозне сузе ліе,
Вуицы се врло разжалило,
Па онъ скочи на ноге лагахне,
И Чупићу овако говори:
„Побратиме Чупићу Стояне!
Нека знадешь, я те издат' не ћу
Са моієхъ сто педесеть друга;
Ко те изд'о издало га лѣто!
Бієло му жито не родило!
Стара нѣга майка не вићела!
Ньимъ се мила сестра не заклела!“
Пакъ Вуица викну на дружину:
„А на ноге мои соколови!
Брзо своє конѣ опремайте.“
Вуіо оде до коня алата,
Притеже му четыри колана,
А и петy ибришимъ-тканицу,
Узду врже, сѣде на алата,
Око нѣга сто педесеть друга;
Ту се Вуіо и Стоянъ састаше,
Срамота се Янку учинила,

Да онъ юнакъ одъ дружтва остане
Да остане и да ихъ издаде,
Веће и онъ на ноге устаде,
И долеће до коня ђогата,
До ђогата гриве окнивене,
Притеже му четыри колана,
А и пету ибришимъ - тканицу,
Узду врже, на ђогата сѣде,
Око нѣга педесеть момака.
Три войводе заєдно пођоше,
Три войводе, као три сокола,
А за ньима до двѣста Србина
На хатима, а подъ миздрацыма,
Како сродно ято голубова;
Боже милый, да лієпеките!
Съ Метковића села полећеше'
Пакъ Богатићъ село прелећеше,
У Клієнѣ село долећеше:
А кадъ быше у село Клієнѣ,
Чупићъ Стоянъ гледну исподъ руке,
Ал' му Совлякъ огнѣмъ горіяше,
А по нѣму Турцы халакаю.
Онда Чупићъ вако проговори:
„Браћо моя, Вуица и Янко!
И вы браћо, двѣ стотине Срба!
Хоћете ли, да се послушамо:
Да мы добре конѣ одяшимо;
Па да съ коня сбацымо теркіе,
Да мы добрымъ коньма облакшамо;
Да колане коньма пристегнемо;

Брзо ћемо с' ударит' съ Турцыма;
А немойте жалити теркія!
Я самь чуо одъ старієхъ людій:
Онђе нема нигда старѣшине,
Старѣшине, ни да судит' може,
Кои ніе кадаръ платит' вина
У механи за потребна друга;
Хвала Богу! и Богъ ми є дао,
Ако Богъ да, те здраво будемо,
Теркіе ћу вама допунити,
И хоћу васъ виномъ напоити;
Ако л' кои у бою погине,
Тражићу га па га сахранити,
Лѣпо ћу му тѣло опояти.“
Кадъ то чуло двѣ стотине Срба,
Сви Стояна одмахъ послушаше,
Па съ добріехъ коня одсѣдоше,
Побацаше са коня теркіе
И колане коньма пристегоше,
Пакъ на добре конѣ усѣдоше,
Потекопе путемъ прієкіемъ,
На Салашко полѣ истрчаше.
А кадъ они на друмъ изиђоше,
Турцы прошли друмомъ широкіемъ,
Прошли Турцы у богату Мачву,
Око пута преко поля равна
На плочама траву одадрли,
Ал' се іоште повратили нису.
Кадъ є Стоянъ саглед'о друмове,
Опетъ онђе оставіо дружтво,

Па онъ своіой дружини говори:
„Браћо моя, Янко и Вуица!
И вы браћо, двѣ стотине Срба!
Я самь ноћась лѣпъ санъ усніо,
Нека знате нашъ ће мейденъ быти,
Ако Бодъ да, добыћемо Турке,
Само, браћо, држ'те се юначки:
Немойте се, браћо препанути;
Видите ли то Салашко полѣ,
Колико є дуго и широко,
Кадъ се Турцы съ плѣномъ помоле,
Све ће полѣмъ собомъ закрилити,
Вы се, браћо, препанут' немойте;
Я самь чуо одъ старіехъ людій:
Нема смрти безъ суђена дана,
Ни юнака безъ првога брата;
Нека знате, я ћу быти првый;
Већъ овако да се послушамо:
Око главе саруке завите,
А по Турски саблѣ припашите,
И по Турски конѣ разиграйте,
Да се Турцы далек' не осѣте,
Насъ є мало, а много Турака;
Па хайдемо право међу Турке,
Ко насъ гоће види одъ Турака,
Свакъ ће мыслит', ньима индатъ иде;
А када се съ Турцым' измѣшамо,
Да сви, браћо, Бога поменемо,
А по єдну пушку избацымо,
Више пушак' немойте бацати,

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

Већъ тргните саблѣ одъ пояса,
Да крозъ Турке юришъ учинимо,
Пакъ да Турке одмахъ разсѣчемо,
Разсѣчемо Турке на булюке,
Нека незна єданъ за другога;
Тако ћемо Турке забунити,
Іоште, браћо, да вамъ рієчь кажемъ:
Извадите дрвене чутуре,
Напите се Поцерске ракіе
Зарад' срца и зарад' слободе."
Кадъ то чуло двѣ стотина Срба,
Сви по Турски главе замоташе,
А по Турски саблѣ припасаше,
Пакъ тргоше дрвене чутуре,
И стадоше све два и два пити;
Чупићъ трже дрвену чутуру,
Па онъ піе са два побратима.
По єдномъ се пићемъ обредише,
А по другу пити започеше,
Ал' се Турцы полѣмъ помолише.
Колика є сила у Турака,
Све су полѣ собомъ закрылили.
Они гоне плієнъ одъ Совляка:
Седамъ хиляд' бієлыхъ оваца,
Петь хиляда црвенієхъ коза,
Три хиляде крава музовніехъ,
Шесть стотина Мачванскихъ волова;
Стои блека овац' за я'ньцыма,
Стои мека я'няц' за овцама,
Века стои коза за ярићи,

А ярића дрека за козама;
Стои рыка крава за теладма,
А теладій мека за кравама;
Бука стои Мачванскихъ волова,
Не познаю своієхъ чобана,
Види стока ће ће путовати,
Паке жали свога завычая;
А за ньима Турцы халакаю.
Виче Турчинъ єданъ до другога:
„Лакше, муіо! не умори марве.“
„Хоћу, Усо! а да како не ћу;
Далеко є Дрини путовати,
Бояти се Чупића Стояна.“
Турцы мысле‘ нико ихъ не слуша,
Чупићъ слуша, пакъ сузе пролѣва,
Та одъ яда гледаюћ’ очима,
Како Турцы Србскій плієнъ гоне
(У звѣрки бы срце препукнуло,
А камоли у живу юнаку!);
Па говори Чупићу Стояне:
„Видишь брате, Янко и Вуица!
Видите ли сиротинскогъ плѣна!
Тко б’ остао подъ овомъ срамотомъ?“
Па онъ сарукъ на очи намаче:
„Хајте за мномъ, како кои може.“
Сви саруке на очи нам’коше,
А по Турски копля окренуше
И по Турски конѣ разиграше,
Па сви шуте ништа не говоре.
Вечъ одоше на сусретъ Турцыма:

Найнапрієдъ Стоянъ на мркову,
За Стояномъ Вуіо на алату,
За Вуицомъ Янко на ђогату,
А за Янкомъ двѣ стотине Срба.
А када ихъ Турцы опазише,
Они мысле ньима индатъ иде,
Па овако ньима говораху:
„Валахъ, кардашъ! немашь куда амо;
Што смо хѣали, то смо учиниили;
Овђе вама не има хисета.“
Србльи шуте, ништа неговоре,
А када се съ Турцы измѣшаше,
Измѣшаше пакъ се познадоше,
Тад' сви Србльи Бога поменуше,
А на Турке огань оборише;
Одъ Србаля двѣста пушак' пуче,
Мртвыхъ паде за двѣста Турака;
Одь Турака седамь хиляд' пуче,
Паде магла одъ неба до землѣ,
Нит' се види неба ни облака.
Выш' ньихъ ярко помрачило сунце
Одъ пушчаногъ праха и олова;
Али Србльи старе мейданціе,
Више пушак' метати не хѣше,
Вечъ тргоше саблѣ одъ пояса,
И крозъ Турке юришъ учинише,
Растераше Турке на булюке,
Као вуцы біеле яганьце,
Да не знаде еданъ за другога,
Тко ли гине, тко ли задобыва;

Турцы вичу: „Уметъ и Мухамедъ!“
Србльи вичу: „За вѣру хрисћанску
И за славу имена Србскога!“
Кадъ се двіе ударише войске,
Црнобарацъ Станко арамбаша
На даништу бѣше край Салаша
Съ побратимомъ Нинковићъ Іовицомъ,
И са побромъ Латковићъ Іованомъ;
Кадъ стадоше саблѣ сіевати,
Станко срцу одолѣт' не може,
Веће они съ даништа скочише,
Свакій себи уби по Турчина,
Пакъ на Турске конѣ усѣдоше,
И по полю Турке поћераше.
Када виће Чупићу Стояне
Я у бою Црнобарца Станка,
Чупићъ нѣму вако проговара:
„Бе аферимъ, Црнобарацъ Станко!
Да си синоћь могъ брата убіо,
И да си ми дворе запаліо,
Та све быхъ ти данасъ опростіо,
Нити быхъ те игда прекоріо;
Проклетъ быо, тко ти споменуо!
Кадъ си Србліо тако у помоћи. *)
Да се коме стати нагледати,

---

*) Станко изъ Црне Баре быо е нешто скривіо, па побѣгао у хайдуке; и была е изишла заповіесть, да се не може предати, него да се мора погубити; но тимъ се случаемъ предао и остао на миру.

Како Србске саблѣ сiєваю,
Мртве Турске главе зiєваю!
Ту не оста Србльинъ у дружини,
Кои Турске не одсѣче главе,
Кои по двѣ, кои по четыри,
Войводама ни броя не има.
Сѣче Турке одъ Рогаче Янко,
Што бы Янко Турак' оставiо,
Дочекуѥ войвода Вуица;
Што б' Вуица Турак' пропустiо,
Дочекуѥ Црнобарацъ Станко;
Што бы Станко Турак' промашiо,
Дочекуѥ Латковићъ Iоване;
Што бы Iованъ Турак' оставiо,
Дочекуѥ Нинковићъ Iовица;
Што б' Iовица Турак' пропустiо,
Дочокуѥ Чупићу Стояне,
Чупићъ ради да гласникъ не оде:
Сабльомъ сѣче, а мрковомъ гази,
Другомъ рукомь буздованомъ туче,
На све стране Чупићъ посла има,
Єръ онъ жели да гласникъ не оде.
Одъ Србаля нитко не погибе,
Разма єдно цыгло момче младо,
А ни оно не бы погинуло,
Али смотри токе на Турчину,
Пакъ не хѣеде коня да се држи,
Већъ сях' съ коня да токе добыѥ,
Па га Србльи у бою сгазише;
Ет' тако ѥ лудо погинуло!

Одъ Турака мало ко утече,
Разма єданъ Мехмедъ-капетане
На ђогату коню виловноме;
Поћера га Чупићъ на мркову,
Ћераше се преко поля равна,
Ћераше се за пуно два сата:
Нит' му може Мехмедъ измакнути,
Нит' га може Чупићъ престигнути,
Єръ є Чупићъ коня уморіо,
И мрковъ му рана допадную,
На мркову седамь грдныхъ рана,
Іошъ се коньма покорити не ће.
Ал' говори Чупићъ са мркова:
„Потурицо, Мехмедъ-капетане!
Обазри се, да се погледамо,
Да видимо, чія є садъ Мачва:
Ил' є твоя, ил' ће быти моя,
Чія ли є одъ старине была.“
Турчинъ мучи ништа не говори,
Веће бѣжи съ главомъ безъ обзира.
Опетъ Чупићъ нѣму проговара:
„Яо курво, Мехмедъ-капетане!
Ћераћу те Дрини до обале,
Докъ те юнакъ у Дрину не нагнамъ
Я се тебе оканити не ћу;
Ако ли ми узъ Дрину побѣгнешь,
Ћераћу те до града Зворника,
Да быхъ знао, да ћу погинути,
Я те данась оставити не ћу.“
Тад' се Турчинъ натрагъ обазрео,

Десну руку на прси метнуо,
Стояну се до седла покланя:
„Богомъ брате, Чупићу Стояне!
Поклони ми животъ на мейдану;
Твоя Мачва, и твоя старина,
Я се у ню нигда вратит' не ћу,
Нит' ћу доћи, нит' ћу завоштити,
Већъ ћу съ тобомъ у дослуку быти,
Држаћу те како брата свога;
Ако л' быхъ се у ню кадъ вратіо,
Еда Богъ да и Мухамедъ светацъ,
Те я изъ нѣ главе не изніо!"
(Боже милый, чуда великога!
Ће самъ Турчинъ тада себе прокле.)
Ал' се Стоянъ не бы повратіо,
Ћер'о бы га макаръ и пѣшице;
Али Катићъ прист'о за Стояномъ
На ђогату гриве окнивене,
Па га Катићъ сустићи не може,
Већъ Стояна грломъ дозываше,
Грломъ виче, бѣломъ рукомъ маше:
„Побратиме, Чупићу Стояне!
Врат' се амо, Бога ти єднога!
Пуст' Турчина єдногъ огласника,
Нека каже Босанскомъ везиру,
Како єсте войску покупіо
Безъ фермана и безъ бурунтіє,
И безъ рѣчи цара честитога;
Па како є поробіо Мачву
(Некъ се хвали по Босни каменой),

Оћерао краве и волове,
Оћерао и козе и овце,
Некъ имъ буле сиръ и масло купе.“
Онда Чупићъ послуша Катића,
Пакъ се проће Мехмедъ - капетана,
Поврати се Янку у Салаша,
Одъ Турака шићаръ покупише,
Сиротиньскій плѣнъ повратише,
А Илію Срба сахранише.
Одъ како є гавранъ поцрніо
Нія змія гую дочекала,
Као Чупићъ Мехмедъ - капетана
У широку полю Салашкоме;
Ако ли тко вѣровати не ће
Нека иде те очима види:
Знати ће се Турска костурница,
Докле тече сунца и Салаша.

КНЕЗЪ ИВАНЪ КНЕЖЕВИЋЪ.

XLI.

Войску купи Кулинъ капетане
Краишнике Турке невѣрнике,
Кои драгогъ Бога не познаю,
Не имаю ни вѣре ни душе;
Войску води на богату Мачву.
Кудгоћъ пређе, свуда Срблю прети:
„Ако Богъ да, те с' одовудъ вратимъ,
Хоћу, море, Срблѣ разредити,
Вы Кулина хоћете познати.“
Хрисћанске га майке проклиняю:
„Тамо пош'о, Кулинъ капетане,
Тамо пош'о, амо не дошао!“
Кулинъ пређе сву Босну поносну,
Семберію землю па до Дрине,
Дрину пређе, у край Мачве стаде,
Поредъ Дрине улогори войску,
Па Србію зове на предаю;
Одъ Србіе нико дођ' му не ће,
Већъ Кулина у дубину маме;

Више Кулинъ путоват' не сміе.
Иванъ кнеже Семберіи глава,
Онъ Кулину често одлазаше,
Подъ чадоре приносъ доносаше:
Не бы л' нѣму Србльи мирни были;
И тежко се кнеже додворіо,
За свашта се умолит' могаше.
Мударъ бѣше Кулинъ капетане,
Виђе Кулинъ да є кнеже мударъ,
Па се Кулинъ съ кнезомъ побратіо:
„Побратиме, обръ-кнеже Иво!
Ев' ти єси Семберіи глава,
А я єсамь надъ краиномъ Турскомъ;
Одъ садъ, кнеже, да се побратимо."
То рекоше, па се побратише.
Оде Иво двору Поповима,
Па кметове Семберске дозыва:
„Не бойте се робства одъ Кулина."
Оде Иванъ по своіой нахіи,
Турской войсцы таинъ да саставля.
А Кулинъ є Иву преваріо,
Єдно ютро курва подраніо,
По васкрсу предъ светога ђурђа,
Съ войскомъ оде узъ ту воду Дрину;
Када дође Ядру води хладной,
У Добрићу селу освануо.
Добрићане Срблѣ дозываше:
„Ход'те море, конѣ прихватайте,
Праву раю нигда робит' не ћу,
А съ хайдуцы како начинимо.

Сви у скупу Добрићани дошли,
Онда Кулиннъ викну на войнике,
Турцы бритке саблѣ повадише,
Добрићанске кмете изсѣкоше:
Седамдесеть и четыри главе
Што Србиньске осѣкоше Турцы;
Па Илію кнеза ухватише,
И Филиппа попа Добрићскога,
Бієле имъ повезаше руке;
А савъ Добрићъ село поробише,
Поробише ватромъ попалише:
Заробише триста робиньица:
Плієнъ гоне а робынѣ воде.
Савезана и попа и кнеза
Кадъ ордіи Турцы дођераше,
Обадва ихъ на колѣ набише
И ружномъ ихъ смрти поморише.
Подъ чадор'ма роблѣ подѣлише.
Ето кнеже изъ нахіе иде,
Таинъ вуче у Турску ордію.
Су своіехъ дванаесть кметова
Кадъ се кнеже Турцыма прикучи,
Исподъ руке гледну по ордіи,
Ал' се Турска войска изшарала:
Ђе є чадоръ, ту є и робыня.
Виђе кнеже, да є дошло роблѣ,
Колико є срца милостива,
Трипутъ пада, па онъ обумира
Гледаюћи яда ев' одъ робля,
Низь образе грозне сузе ліе:

„Нуто браћо, яда одъ Србіе!
Неће Турцы есу преварили,
Те хрисћанску славу погазили.“
А кадъ Иванъ међу Турке уће,
Утро сузе, па се силомъ сміе,
Турски Турцымъ Бога называше:
„Добро ти сте, Турцы, уранили!
И добаръ сте ловакъ уловили.“
„Єсмо, кнеже, не може се лѣпше.“
Када дође Кулинову кнеже,
Кулинову свилену чадору,
Предъ Кулиномъ преклони се кнеже,
Па му пође руцы и папучи,
Па му Турско Бога называше;
А Кулинъ му Бога прихваташе.
Па се Кулинъ съ мѣста помицаше,
До себе му мѣсто начиняше,
Па му пружа кафу са шећеромъ;
Ал’ се Иванъ за неволю сміе,
И Кулину ’вако говораше:
„Та Кулине, драгій побратиме!
Ни ћу сиђет’, ни ћу кафе пити,
Кадъ си мене тако преваріо,
И безъ мене ловакъ уловіо;
Хоћешь мени учинити хисе?
Я безъ тебе што самь уловіо,
Све ћу, побро, теби поклонити.“
Ал’ бесѣди Кулинъ капетане:
„Побратиме, обръ-кнеже Иво!
Быће теби хисе ко и мени,

На поклонъ ти тридесеть робыня, "
Кадъ то чуо Кнежевићъ Иване,
Предъ Кулиномъ у землю полюби:
„Хвала теби, Кулинъ капетане!
А на роблю и на дару твоме. "
Кадъ вићоше робинѣ остале,
Та да Иванъ може помоћ' роблю,
Све изъ єдногъ грла повикаше,
И до Бога тежко протужише,
Па крозъ Турке юришъ учинише,
Ивану се за скутъ ухватише:
„О Иване и отацъ и майко!
Избавляй насъ, какогодъ ты знадешь,
Не пусти насъ ты у Турске руке. "
Коя брати, а коя очими,
Иванъ поће, а роблѣ му не да.
Иванъ срцу одолѣт' не може,
Сузе рони, и робинѣ тѣши:
„Не бойте се, драге сестре мое,
Я ћу молит' Срблѣ око себе,
Не бы ли васъ како избавили. "
Оде Иванъ говорит' Кулину:
„О Кулине, драгій побратиме!
Што ћу ти се нешто замолити,
Хоћешь ли ме побро послушати?
Продай мени свеколико роблѣ,
Ишти пусто неброєно благо. "
Ал' бесѣди Кулинъ Капетане:
„А мой побро, обркнеже Иво!
Ты не можежь купит' твога робля:

Я ћу искат', што ты дат' не можешь;
Ты ћешь съ робля изгубити главу."
Ал' бесѣди Кнежевићъ Иване:
„А мой побро, Кулинъ капетане!
Ишти благо све жежено злато,
Ишти блага, колико ти драго,
Ты не жали ни мене ни робля."
Узе Кулинъ цѣнити роблѣ:
„Даћешь, Иво, петъ товара блага."
Иванъ предъ њимъ у земљицу люби:
„Побратиме Кулинъ капетане!
Ево теби три товара блага,
Даћешь мени свеколико роблѣ."
То рекоше па се погодише.
Узе Кулинъ бесѣдит' Ивану:
„Хоћешь, побро, садъ водити роблѣ?
Кадъ ћешь мени донѣти благо?"
Вели нѣму Кнежевићъ Иване:
„Хоћу побро, садь водити роблѣ,
Благо ћу ти донѣт' послѣ."
Бесѣди му Кулинъ капетане:
„Имашь. побро, тврде ємце за се?"
Ал' бесѣди Кнежевићъ Иване:
„Я увѣкъ по три ємца држимъ:
Єдногъ ємца Бога великога,
Другогъ ємца мою тврду вѣру,
Трећегъ ємца преварит' те нећу;
Ако ли ми тима не вѣруєшь,
Я имадемъ и друга четыри,
Сва четыри господе Турчина:

Дервишъ - агу изъ града Зворника,
Мулъ - Ахмета выше Бієльине,
И Турскога млада кньижевника
Изъ џаміє млада муєзина,
Четвртога агу Омеръ - агу.“
Сва четири ту се догодише,
За Ивана тако с’ уємчише,
Седмогъ дана да донесе благо,
Онда Иванъ покупіо лађе,
Па онъ стаде превозити роблѣ,
Турцыма се не да превозити;
Када Иванъ све превезе роблѣ,
Узя’ Иванъ дору помамнога,
Па онъ оде свомъ бієлу двору,
А за ньима триста робыньица.
Када роблѣ свомъ двору доведе,
Испредъ двора посадіо роблѣ,
Три товара хлѣба изломіо,
И све єсте роблю разгодіо,
Па изнесе вина и ракіє,
Нахрани ихъ хлѣбомъ бієліємъ,
А напои виномъ и ракіомъ.
Кадъ є Ивагъ роблѣ напоіо,
Онда Иванъ коня посѣднуо,
Па поведе све триста робиня,
Одведе ихъ шехер’ Бієльини.
Кадъ доведе Бієлльини роблѣ,
На конаке роблѣ наредіо,
Па имъ дає ручакъ н вечеру;
Слуге Иванъ посла на све стране

По свой своіой земльи Семберіи,
А на село свако поручує:
„Одъ свакога двора бієлога,
Нека овђе дође старѣшина,
Коя жена єста удовица
У своєму двору старѣшина:
Некъ и она Бієльини дође;
И коя є жена неродкиня,
Некъ и она дође Бієльини.“
Кадъ то чула земля Семберія,
Сва Ивану по рієчи дође.
Кадъ се свієтъ слеж' у Бієльину,
Онда Иванъ по народу пође,
Низъ образе грозне сузе ліє,
А оваке рієчи говори:
„Ко не има одъ срца порода
Ев' садъ може срдце отворити,
Купит' сына или милу ћерцу,
Свою душу врћи у чистоту,
Нерођено і' болѣ, нег' рођено;
А ко има одъ срца порода,
Тай некъ купи данась іошъ єднога,
Єдногъ сына, или милу ћерцу
Зарад' Бога и заради душе;
Кои братацъ миле сеє нема,
Садъ є може за благо купити,
Своіой души мѣсто ухватити:
Одкупите, моя браћо драга!
Избавляйте те Србиньске душе
А одъ Турске одъ нечисте руке.“

Кадъ то чуше Сембери Србиньи,
Одма сташе куповати роблѣ,
А Иванъ имъ стаде продавати.
Неће Иванъ да цієни роблѣ,
Не бы л' пріє саставіо благо:
Прода Иванъ триста робыньица,
И састави два товара блага,
А трећега саставит' неможе:
Трећій товаръ узаймio блага
Одъ Омера и одъ Мул'-Ахмета.
А кадъ Иванъ саставіо благо,
Носи благо Кулинъ капетану,
Кадъ є Кулинъ опазіо благо,
То Кулину врло мило было,
Па Ивану Кнезу говоріо:
„Хвала теби, Иво обркнеже!
Такогъ кнеза до Стамбола нема.“
Опетъ Иванъ Србльѣ сакупіо
Предъ Бродачку предъ бієлу цркву,
Па є Иванъ Србльѣмъ говоріо:
„Чуєте ли, Србльи браћо драга!
Оно роблѣ, што сте куповали,
Немойте га глади поморити,
Већъ све оно роблѣ распустите,
Нека иде кудъ є коме драго;
То є, браћо, мала задужбина,
Одкупити роблѣ одъ Турака,
Па држати, да кодъ нась робуе,
Већъ некъ иде, кудъ є коме драго.“
Кадъ то чули Србльи свиколицы,

Онда оии разпуштише роблѣ,
Оде роблѣ, кудъ є коме драго.
Благо Иви и Ивиной души!
И то Иви нико не припозна,
Ни Ивану когоди захвали,
А камо ли да Ивану плати.
Иванъ неће ни одъ кога плате,
Ивану ће Христосъ Господъ платит',
Када Иванъ буде на истини.

БОЙ НА МИШАРУ.

(1806 године.)

XLII.

Полећела два врана гаврана,
Са Мишара поля широкога
А одъ Шабца града бієлога,
Крвавіехъ клюна до очію,
И крвавыхъ ногу до колѣна.
Прелећеше сву богату Мачву,
Валовиту Дрину пребродише,
И честиту Босну преєздише,
Те падоше на краину люту,
Башъ у Вакупъ проклету планину,
И на кулу Кулинъ-капетана;
Како па'ше, оба загракташе.
Ту излази када Кулинова,
Излазила, те є говорила:
„Я два врана два по Богу брата!
Єсте л' скоро одъ донѣ краине,
Одъ Мишара поля широкога
А одъ Шабца града бієлога?
Єсте л' видл'ли многу Турску войску

Око Шабца града бієлога,
И у войсцы Турске поглавице?
Єсте л' вид'ли мога господара,
Господара Кулинъ-капетана,
Кой є глава надъ стохиляд' войске,
И кои се цару затекао,
Да ћ' Србію землю умирити
И одъ раѥ покупит' хараче;
Да ће Црногъ Ђорђа ухвати
И жива га цару опремити:
И да ћ' изсѣћ' Србске поглавице,
Кой су кавгу найпре заметнули?
Єли Ђорђа цару оправіо?
Єл' Якова на колацъ набіо?
Єли Луку жива огуліо?
Єл' Цинцара на ватри испек'о?
Єл' Чупића сабљомъ посѣкао?
Єл' Милоша съ коньма истргао?
Єл' Србію землю умиріо?
Иде ли ми Кулинъ-капетане?
Води л' войску одъ Босне поносне?
Иде ли ми, хоће л' скоро доћи?
Не гони ли Мачванскіехъ крава?
Не води ли Србскіехъ робыня,
Коѥ бы ме вѣрно послужиле?
Каж'те мени, кадъ ће Кулинъ доћи?
Кадъ ће доћи, да се нѣму надамъ?"
Ал' бесѣде двіе птице вране:
„Ой госпоћо, Кулинова любо!
Ради бы смо добре казат' гласе,

Не можемо, већъ каконо єсте:
Мы смо скоро одъ донѣ краине
А одъ Шабца града бієлога
Са Мишара поля широкога,
Виђели смо многу Турску войску
Око Шабца града бієлога,
И у войсцы Турске поглавице,
И вид'ли смо твога господара,
Господара Кулинъ - капетана,
И вид'ли смо Црнога Ђорђія
У Мишару полю широкоме;
У Ђорђія петн'есть хиляд' Срба,
А у твога Кулинъ - капетана,
У нѣгъ бѣше сто хиляд' Турака.
Ту смо были, очима гледали,
Кадъ се двіє ударише войске
У Мишару полю широкоме,
Єдно Србска, а друго є Турска;
Предъ Турскомъ є Кулинъ - капетане,
А предъ Србскомъ Петровићу Ђорђе;
Србска войска Турску надвладала.
Погибе ти Кулинъ - капетане,
Погуби га Петровићу Ђорђе,
Съ нѣимъ погибе тридест' хиляд' Турак';
Изгибоше Турске поглавице,
По избору больи одъ болѣга
Одъ честите Босне камените,
Нити иде Кулинъ-капетане,
Нити иде нити ће ти доћи,
Нит' се надай, нити га погледай,

Храни сына, пакъ пошльи на войску:
Србія се умирит' не може."
Кадъ то зачу Кулинова када,
Она цыкну како люта гуя,
Па кадуна вако говорила:
„Яо врани, да зла тога гласа!
Іошъ ми каж'те. два по Богу брата!
Кадъ сте были, очима гледали,
Знадете ли іошъ когъ по имену
Поглавара, кой є погинуо,
Одъ честите Босне камените?"
Говоре іой двіє птице вране:
„Знамо свакогъ, госпо Кулинова,
Свакогъ знамо, и казат' хоћемо
Поглавара свакогъ по имену,
И ко ихъ є, кадо, погубіо:
Погибе ти Мехмедъ-капетане
Одъ Зворника града бієлога,
Погуби га Милошъ одъ Поцеря:
Пакъ погибе паша Синанъ-паша
Изъ Гораждаса Херцеговине,
Погуби га Лазаревићъ Луко;
Погибе ти Мула Сарайлія,
Погуби га Чупићъ кодъ Дреновца:
Погибе ти Хасанъ Беширевићъ
У Китогу лугу зеленоме,
Погуби га попе Смилянићу;
Погибе ти Дервентскій капеганъ,
Погуби га Валѣвацъ Якове,
На Добрави одсѣче му главу.

Нешто Турак' на Саву удари,
На добрiемъ коньма препловиште,
Утекоше у землю Нѣмачку,
Ками майци да утећи могу!
Зачуо ихъ витезъ Цинцаръ Янко,
И зачуо Лазаре Мутапе,
Припасаше свiетло оружѣ,
Прiећоше у землю Нѣмачку,
Пакъ по трагу поћераше Турке;
Стигоше ихъ на првомъ конаку
Башъ на усћу кодъ воде Босута,
Истомъ Турцы на конакъ одя'ли
У Босуту шредъ бiеломъ крчмомъ,
Али Цинцаръ изъ края повика:
Стани, Туре! нiеси утекло.
Съ друге стране Мутапъ повикао.
Кадъ то зачу Острочъ - Капетане,
Лудо дѣте, одма се препаде,
Хаци - Мосто на махъ обумрiе;
Ту долеће Цынцаръ са Мутапомъ,
Мутапъ Мосту одсiече главу,
Цинцаръ Янко Острочъ - капетану;
Утече имъ одъ Градачца Дедо;
А ни онъ имъ не бы утекао,
Ал' у Деда много пріятеля,
Па га сакри Нѣмачка господа.
Кадъ сгубише Острочъ - капетана
Ту Србини како мрки вуцы,
Одъ ньихъ пусто одузеше благо,
И добре имъ конѣ похваташе,

А ньихъ ядне у Саву бацыше,
И овако Сави говорише:
Саво водо валовита хладна!
Ждери, Саво, наше душманине.
Посѣкоше Острочъ-капетана
У Нѣмачкой предъ бієломъ крчмомъ,
Не стыде се цара ни ћесара.“
Кадъ то зачу Кулинова када,
Люто цвили до Бога се чує,
Ядикує кано кукавица,
А преврће како ластавица;
Па овако проклињати стаде:
Бѣо Шабцу, не бієліо се!
Вечъ у живой ватри изгорѣо!
Єръ кодъ тебе Турцы изгибоше?
Црный ћорће, да те Богъ убіе!
Одъ како си ты закраинніо,
Многу ти си майку уцвѣліо!
А любовцу у родъ опреміо,
И сестрицу у црно завіо:
И мене си ядну у цвѣліо:
Єръ ми сгуби мога господара,
Господара Кулинъ-капетана?
Попе Луко, рана допануо!
Єръ погуби пашу Синанъ-пашу,
Кои знаде Босну сѣтовати?
О Милошу пушка те убила!
Єръ погуби Мехмедъ-капетана,
Коино є био десно крыло
Цѣле Босне и нѣне краине?

О Якове, да те Богъ убіе!
Твои двори пусти останули!
Єръ погуби Дервентъ - капетана?
О Чушићу, жалости дочек'о!
Еръ погуби Мулу Сараєвскогъ,
Кои знаде и цару судити?
О Китоже, не зеленіо се!
Смилянићу, не веселіо се!
Єръ погуби Беширева Хасу,
Кога лѣпшегъ у свой Босни нема?
Остаде му злато испрошено.
О Цынцаре, да те Богъ убіе!
Мало яда по Турћіи радишь?
Я шта тражишь по земльи Нѣмачкой?
Єръ погуби Острочъ-капетана,
Лудо дѣте, єдинца у майке?“
То говори Кулинова када,
То говори а съ душомъ се бори;
Долѣ паде, горѣ не устаде,
Вечъ и она црче одъ жалости.

МИЛОШЪ СТОИЋЕВИЋЪ И МЕХО ОРУГЦИЙЋЪ.

(1809. годинѣ.)

XLIII.

Закукала синя кукавица
На главицы выше Бієльине,
То не была синя кукавица
Веће майка Оругцийћа Меха.
Ако кука єсть іой за неволю:
Синоћь майка оженила Меха
А ютросъ га на войску опрема,
Остає му люба нелюблѣна,
Нелюблѣна и незагрлѣна;
Майка Меха на войску опрема
На прудове Дрини валовитой,
Съ ньиме иде паша Али-Паша,
А за пашомъ сва остала войска.
Али-паша Меха сѣтоваше:
„О іолдашу, Оругцийћу Мехо!
Српска войска Дрину воду преће,
И предъ войскомъ Српске поглавице:

Прво єсте Лазаревићъ Луко,
Кои Шабцемъ комендира градомъ,
А на Луку Турске майке туже,
Много ихъ є старыхъ уцвѣліо;
А друго є Србска поглавица,
Цынцаръ Янко одъ Орида града,
Кои кавге по свіету тражи,
Ђе є кавга да се онђе нађе;
А треће є Србска поглавица,
Изъ Ноћая Чупићу Стояне,
Кои ніє пріятель Турцыма;
Четврто є Србска поглавица;
Изъ Поцеря Поцерацъ Милошу,
У кога є сабля Кулинова,
Турцыма є паше на срамоту,
Ђога трче, сабльомъ Турке сѣче,
Не стыди се цара ни везира:
Ходи мудро, не погини лудо,
Сачувай се одъ душманске руке,
А одъ Срба Турскогъ душманина;
Єръ ты єси Бієльини глава
А нієси самой Бієльини,
Већъ си глава на по Босне славне.“
Ал’ бесѣди Оругпійћу Мехо:
„Не будали пашо Али-пашо!
Ево има три године дана,
Одъ како є Кулинъ погинуо
У Мишару полю широкоме,
Сабля му се єсте огласила
У некаква Поцерца Милоша,

И я ходимъ и чету проводимъ,
Кудгоћъ идемъ, за Милоша пытамъ;
Воліо б' се съ њиме удесити,
Нег' царево благо задобыти:
Да покаємъ Кулинъ-капетана,
Да повратимъ саблю Кулинову;
Ако буде Милошъ преш'о Дрину,
Милоша ћу на мейданъ зазвати,
Съ њиме ћу се данасъ огледати,
Макаръ свою изгубіо главу.“
Истомъ они у рієчи были,
Српске страже припазише Турке.
Отрчаше у логоръ казаше
Подъ шаторе Лазаревићъ Луки;
А кадъ чуо Лазаревићъ Луко,
Хитро скочи у шатору своме.
Пакъ припаса свіетло оружћ;
Уста Луко, пође по логору,
Стаде дизат' пѣшце и коньике;
Пѣшацыма 'вако говораше:
„Србльи пѣшцы, браћо моя драга!
Притежите за ноге опанке,
Гарабилћ пушке подпрашуйте,
Па у равно полћ излазите:
Силни Турцы у полћ дођоше,
Валя браћо дочекати Турке
На шарене пушке гарабилћ.“
Кадъ пѣшацы Луку саслушаше,
Сви притежу за ноге опанке;
Гарабилћ пушке подпрашую,

На алаѥ у полѣ излазе;
Шарке пушке по средини носе,
А на Турке попрѣко гледе,
Како вуцы на бѣле яганьце.
Коньицыма Луко говораше:
„Коняницы моя браћо драга!
Коѥ коньикъ конѣ опремайте:
Саблѣ паш'те, колане притеж'те,
Па у равно полѣ излазите:
Силни Турцы у полѣ дођоше,
Валя, браћо, дочекати Турке,
По равну се полю поћерати,
На свѣтлу се саблю огледати,
Срамота ѥ побѣћ' са мейдана.“
Одъ коньика найпре Милошъ чуо;
Па припаса свѣтло оружѣ,
А долеће до коня ћогата,
До ћогата ока шаренога;
Притеже му четыри колана,
А и пету ибришимъ тканицу;
Када Милошъ ћогу коланъ стеже,
Ту се ћогатъ бою осѣтіо,
Па првѣмъ закопа ногама,
Ногам' копа, а ушима стриже,
Милошу се живо срце смиѥ;
Види Милошъ, на коню ћогату,
Ће ће тай данъ мейданъ отворити,
Накомъ себе споменъ оставити.
Друго чуо юнакъ одъ коньика,
Чупићъ Стоянъ изъ села Ноћая,

Скочи Чупићъ у шатору своме,
И припаса свѣтло оружѣ,
Па долеће до коня дората,
Кои валя кутіе дуката,
А Чупића стои безъ динара,
Ѓра га є Чупићъ задобыо
Одъ Турчина Пейза Мехмедъ-аге,
Па га яше Туркомъ на срамоту;
Притеже му четыри колана,
А и пету ибришимъ тканицу.
Треће чуо Богићевићъ Анта
Одъ Лознице одъ бѣла града,
Скочи Анта у шатору своме,
И припаса свѣтло оружѣ,
Па долеће до коня мркова,
Притеже му четыри колана,
А и пету ибришимъ тканицу;
Узду вргли а на конѣ сѣли.
Луко силну искупляше войску,
Искупляше пѣшце и коньике,
А войводе войску очекую.
Подъ Милошемъ смиромъ ђогатъ не ће,
Већъ Милоша заболѣла рука
Устежући виловна ђогата;
Кадъ с' Милошу веће додіяло,
Онъ с' обазре на оба рамена,
Вако рече двіе-три рієчи:
„Браћо моя, пѣшцы и коньицы!
Вы хайдете, како вы можете,
А я одо, како ђогатъ хоће:

Ђогатъ ми є боя пожелѣо,
Моя десна засилила рука,
Рада се є съ Турцыма играти,
При поясу сабля ожеднѣла,
Пожелѣла крви одъ юнака;
Я отидо да саблю напоимъ,
Да напоимъ крви одъ Турака.“
То изрече Поцерацъ Милошу,
А Ђогату попусти дизгене;
Тадъ се слеже Ђогатъ преко поля,
А за њиме Чупићъ на дорату,
Доро Ђогу неда одмакнути,
На сапи му главу наслоніо;
За Чупићемъ Богићевићъ Анта
На мркову коню виловноме,
Мрковъ не да дору одмакнути,
На сапи му главу наслоніо.
Три войводе у єдно одоше
Боже милый! срца свободнога!
Помѣслише на старе юнаке
Како валя мрієт’ на мейдану,
Њи троица предъ двадесть хиляда!
И далеко сусретоше Турке,
Вако съ Турцы кавгу заметнуше:
Њи троица три пушке бацыше,
Одъ Турака двадесть хиляд’ пуче;
Войдама Богъ и срећа даде,
Ни єдна имъ ране не зададе:
Ал’ войводе старе мейданџіє
Више пушак’ метати не хћеше,
Већъ тргоше саблѣ одъ пояса,
Сташе сбіят’ Турке у булюке.
А заост’о Лазаревићъ Луко,
Па се Луко предъ логоромъ креће
Преко поля кано и планина,

Далек' бѣше Оругцийћу Мехо,
Далек бѣше предъ своіомъ ордіомъ,
На ђогату коню виловноме;
Подъ ньиме се ђогатъ помаміо,
Преко себе бѣлу пѣну баца;
Турчинъ носи саблю у зубима,
Па се Србской прикучує войсцы;
Да се Турчинъ Срба докопао,
Не бы ни онъ главе изнесао,
Ал' бы доста яда починіо,
И Србскіехъ майкій уцвѣліо;
Опази га Поцерацъ Милошу,
Па говори Анти и Стояну:
Чуєшь брате, Анто и Стояне!
Васъ двоица Турке узбіяйте,
Садъ ће вама наша браћа доћи,
Виђећете яда одъ Турака;
А я одо на коню ђогату,
Да повратимъ ону потурицу,
Да намъ каква квара не учини,
Да Србиньске майке не уцвѣли;
Свака майка рада виђет' сына. "
То изрече Поцерацъ Милошу,
Трже саблю у десницу руку,
Лако поће, па Меха престиже,
Па са сабльомъ нѣга повраћаше,
И овако нѣму говораше:
„Стан', Турчине, кудъ си насрнуо?
Видишь, море, да си погинуо. "
Ал' се Турчинъ не да повратити.

По равну се полю поћераше,
На чарку се збиля исћераше.
Двіе войске стале, те гледале,
Ђе с' юнацы по мейдану гоне,
Па се ђешто изъ пушака туку,
Єнанъ другомъ ране не задае
(Двіе войске стале те гледаю,
Кой ће коме очи преварити);
А кадь мале пушке поизбаце,
Обоица конѣ зауставе,
Пушке пуне, са коня говоре,
Єданъ другомъ люте яде дае;
Вако рече Оругцийћу Мехо:
„Море влаше! изъ коє с' нахіе?
Како ли се зовешъ по имену?
Имадешь ли остарѣлу майку?
Єси ли се, море, оженіо?
Постаће ти майка кукавица,
Остаће ти люба удовица
Съ киме си се данась поћерао.“
Бесѣди му Поцерацъ Милошу:
„Што ме пыташь, море потурицо!
Я имена свога крыти нећу:
Я самь съ врха Шабачке нахіе,
Изъ Поцеря Поцерацъ Милошу,
Кодъ кога є сабля Кулинова;
Стара ме се нагледала майка,
Младога ме майка оженила,
Вѣрне самь се любе налюбіо,
Турскихъ самь се глава насѣкао.

Свомъ самь срцу желю испуніо,
Већъ не жалимъ свіетъ промѣнити;
Веће, море, млада потурицо!
Ты одкле си, изъ кога ли града?
Како ли се зовешь по имену?
Єли теби у животу майка?
Да се ниси скоро оженіо?
Постаће ти майка кукавица,
Остаће ти була нелюблѣна,
Съ киме си се данась поћерао.“
Бесѣди му Орукційћу Мехо:
„Ни я, влаше, имена не крыемъ;
Я самь, море, изсредъ Біельине
По имену Оругційћу Мехо,
Коино самь Бієльини глава,
Панцирлія надъ по Босне глава;
Єво има три године дана,
Одъ како є Кулинъ погинуо
У Мишару полю широкоме.
Сабля му се єсте прогласила
У некаква Поцерца Милоша;
И я ходимъ и чету проводимъ,
Кудгоћъ идемъ за Милоша пытамъ,
Воліо б’ се съ ньиме удесити,
Нег’ царево благо задобыти:
Да покаемъ Кулинъ - капетана,
И повратимъ саблю Кулинову:
Алахъ, алахъ! миломъ Богу хвала!
Єто, влаше, садъ се удесисмо
У по поля свѣту на видику,

Садъ ћемо се, море, огледати.“
Кадъ то чуо Поцерацъ Милошу,
Главомъ махну, зубима шкргутну:
„Ты си, Мехо є * * у ми ти нену!
За ме пыташь, а я тебе тражимъ;
Жена быо, тко ти побѣгао!“
Намѣри се ћетићъ на ћетића,
Па на сусретъ конѣ потекоше,
Трже Милошъ саблю у десницу;
Хћаше Милошъ дочекати Меха
На десницу и на оштру саблю,
Нека виде войске обадвіе,
Како ћетићъ одъ Србіе сѣче:
А кадь виће Оругцийћу Мехо,
Препаде се, да га Богъ убіе!
Надалеко своѓъ коня устави,
Па потрже двіе пушке мале,
Нанишани обѣ на Милоша,
Обадвѣма живу ватру даде,
Обѣ пукле, остануће пусте;
Ал' Милошу Богъ и срећа даде,
Ни една му ране не зададе,
А кадъ виће Оругцийћу Мехо,
Ће остаде Милошъ на ћогату,
Препаде се, срамота га было!
Па онъ одъ страх' обѣ пушке бацы,
Даде плећа бѣжат' у ордію.
Нѣга ћера Поцерацъ Милошу
На ћогату коню виловноме:
„Стани море, Оругцийћу Мехо!

Обазри се, да се огледамо,
Срамота в бѣжат' са мейдана;
Ніе шала двіе войске гледе."
Ал' се Турчинъ не смѣ обазрети,
Веће бѣжи съ главомъ безъ обзира.
Зlу се Милошъ тому домысліо:
Онъ потеже пушку кубурлію,
Пушцы Милошъ живу ватру даде.
Пуче пушка, запѣва Милошу,
Оругційћу на жалость одѣкну;
Врагъ догоди, те Меха погоди.
Поче Мехо дремат' на ћогату,
А Милошъ му стаде говорити:
„Море Мехо! Єл, ти мало пића?
Многога самь тако напоіо,
Па кадъ заспи, више се не диже."
Махну Милошъ сабльомъ и десницомъ,
Према себе удариo Меха
На дохвату по бієлу врату,
У єдномъ му одсієче главу.
Кадъ погибе Оругційћу Мехо,
Остали се препадоше Турцы;
Одъ све войске погибе имъ глава;
Онда Србльи у гласъ повикаше,
А на Турке сложно ударише,
Да се коме стати нагледати
Како Српске саблѣ сіеваю,
Мртве Турске главе зіеваю.
Ту не оста Србинъ у дружини,
Кои Турске главе не одсѣче.

Одъ Србаля мало тко погибе,
Одъ Турака мало тко утече;
Изгибоше Турске поглавице;
Погибе имъ хоца изъ Стамбола,
Кои благе рѣчи говораше;
Когъ є царе быо опремiо,
Да по земльи благе збори рѣчи,
Не бы л' како землю умирiо;
Съ ньимъ погибе двање'сть поглавара,
Утече имъ паша Али - паша
Утече имъ шех'ру Бiельини.
Весели се, подъ Церомъ Поцерѣ!
Коєно си гнѣздо соколово:
Кадъ Србину буде за неволю,
У теби се по соко излеже,
Те Србину буде у помоћи.
Весели се Милошева майко
Ты! коя си Милоша родила.
Весели се, Поцерацъ Милошу!
Десна ти се посветила рука!
Коя знаде погубити Меха
Свимъ Турцыма храброгъ поглавара,
А Србима свима душманина;
Весели се, Поцерацъ Милошу!
Дуго ти се име споминяло:
Докле текло сунца и мѣсеца!

БОЙ НА ЛОЗНИЦЫ.

XLIV.

Затѣче се паша Али-паша
У Зворнику у своєму граду
На ћитапу своме алкурану:
„Ой да бы ме не родила майка,
Ни Влахиня ни млада Туркиня,
Већъ кобила, коя хата мога,
Хоћу силну покупити войску
По Зворнику и по Мулалуку;
Па ћу звати пашу Сребрницу,
Херцеговце соколове Турке,
Мостаране до мора юнаке;
Па ћу звати многе капетане
Краишнике люте убоице,
И четыри санџакъ-алайбега,
Седамь паша, са седамь санџака,
И осмога пашу учтуглію;
Кадъ сакупимъ войску у Зворника
Погради̇ћу орахове шайке,
Шайке лаке орахове лађе,
У Зворнику у моєму граду;
Па ћу шайке пустити низъ Дрину,

Я предъ войскомъ покрай Дрине поћи,
Съ войскомъ сићи до поля Тичара,
На Тичару съ войскомъ Дрину прећи,
На Лозницу хоћу ударити,
На Лозницу мою ђедовину,
Кою ми є ђеде освоіо,
У Косову полю задобыо,
У Косову на свіетлу саблю,
Па одъ мене Рацы преотеше,
Преотеше на люту срамоту:
Кодъ моіехъ петь стотина кмета
Садъ я кмета немамъ ни єднога.
Мыслимъ сѣсти у бѣлу Лозницу,
До Илійна ил' до Пантелійна;
А кадъ сѣднемъ у бѣлу Лозницу,
Похватаћу влашке поглавице:
Якова ћу на колацъ набити,
А Луку ћу жива одерати,
Милоша ћу съ коньма истргати,
Чупића ћу бриткомъ сабльомъ посѣћ',
Цынцара ћу на ватри спалити;
Кучку курву Богићевићъ Анту,
Кои ми є Ядаръ посвоіо
И подъ своє крыл'о прихватіо,
Хоћу нѣга на коло вргнути.
Я не могу рала ухватити
Нит' уміємъ орат' ни копати,
Веће хоћу тако урадити,
Да быхъ свою изгубіо главу;
Већъ с' овако живлѣти не може."

То говори паша Али-паша,
То говори, ал' Бога не моли,
Вељъ окрете силну купит' войску
По Зворнику и по Мулалуку:
Књигу пише, посла Сребрницы,
Другу посла на Херцеговину,
Трећу посла бієлу Мостару
На Мостарце до мора юнаке,
А четврту Босанскомъ везиру,
Учтугліи папи Кукавицы;
Пету посла у Краину люту,
На тридесеть и три капетана;
Шесту посла, брате, на четыри,
На четыри санцакъ-алайбега,
Седму посла ев' књигу клетвену
На Бошняке Турке Мусломане,
На мечете и на све џаміе,
На све хоџе и на муезине:
„Ко є Турчинъ и Турскогъ писмена,
Те га єсте Туркиня родила
И Турскіемъ млѣкомъ задоила,
Те вѣрує светца Мухамеда,
Некъ се диже туђи ђаурина:
Ђаури намъ тежко додіяше,
Нашегъ цара прво уцвѣлише,
Уцвѣлише, за срце уеше:
Двіе нѣму землѣ освоише:
Ођунлію и Маћедонію;
Изсѣкоше Турке єньичаре,
Єньичаре цареве сынове,

А градове бѣле поурваше,
Одъ џамія цркве погрaдише;
И те бы имъ яде опростили,
Ал' видите л', ће ће горе быти?
Пяни власи мировати не ће;
По Зворнику и по Бієльини
Мы се Турцы маћи не сміемо
Одъ влашкієхъ лютієхъ змаєва,
Прелієћу преко воде Дрине,
Па се наше Босне прихваћаю,
Дочекую по друмов'ма Турке,
И русе имъ одсѣцаю главе;
Изъ чаршіе изић' не сміемо
Нит' на воду Дрину извирити;
Нека знате, више ћ' яда быти;
Сву ће нашу Босну посвоити:
Ход'те, дођ'те, ако Бога знате!"
Оде кньига по свой Босни славной
На све Турке Турске поглавице.
Када Турцы кньиге проучише,
Низъ образе сузе пролѣваше,
Па скочише на ноге юначке;
Изъ подрума конѣ изведоше,
Припасаше свієтло оружѣ,
Са свихъ страна войску сакупише,
Па Зворнику граду одведоше.
Кадъ се Турцы подъ Зворникъ слегоше,
Те ихъ паша на тефтеръ узео,
Ал' Турака сто хиляда дође.
То є паши врло мило было,

Па онъ гради орахове шайке,
Шайке лаке орахове лађе,
У Зворнику у своєму граду;
Па онъ шайке отиште низъ Дрину,
А онъ съ войскомъ покрай Дрине сиђе,
На Тичару съ войскомъ Дрину пређе;
Изиђоше у поля Лозничка,
Украй Дрине таборъ учинише
И Лозничка поля притискоше:
Све є бієлъ чадоръ до чадора,
Конь до коня, юнакъ до юнака,
Бойна копля кано чарна гора,
Све с' віяю по полю баряцы
Кано мрки по небу облацы;
Товни коньи, а бієсни Турцы,
На алає по полю одлазе,
На Лозницу попрієко гледе,
Ту су Турцы мудри и паметни:
Быше Турцы украй воде Дрине,
Быше Турцы за петнаесть дана,
Не хћедоше земетати кавге;
А кадъ свою одморише войску,
Па се войска у єдно сустиже,
Прієзоре и бієла дана,
Лозницы се граду прикучише,
На Лозницу сложно ударише,
Прве Турцы шанце освоише,
И по шанцу адетъ поставише:
По бедену вргоше баряке,
А у шанцу амазъ проучише;

На Лозницу на градъ ударише,
Како Турцы нагло удараю,
За беденъ се рукам' прихваћаю,
Лозница се изъ темеля креће.
У граду су до три воєводе:
Прво єсте Србска воєвода
Одъ Лознице Богићевићъ Анто,
А друго є Србска воєвода
По имену Милошъ одъ Поцеря,
А треће є Србска воєвода
Я изъ Шабца Бакалъ Милосаве.
Трчи Анто по бедену граду
Кано соко по єлову граню,
По бедену поређа баряке,
А Србине меће на бусіе;
Виче Анто грломъ бієліємъ,
Виче Анто к'о да соко кликће,
Око себе Србадію храбри:
„О Србини, не бойте се браћо!
Пун'те пушке, а туцыте Турке;
Некъ є Турак' сто хиляда войске,
Насъ у граду двадесеть стотина,
Нека знате разбићемо Турке.
Не жалите праха ни олова,
У мене є за доста цебане:
Да ложимо три мѣсеца дана,
Да ложимо войску бы гріяли:
Цебане намъ нестати не може.“
Стои цыка Србскіехъ пушака,
Якъ стои око град' Турака;

Црвенъ пламень свезанъ є за небо
А одъ оне ватре изъ пушака.
Бой чинише три бієла дана:
Ни престаше ни ти сна имаше,
Ни сѣдоше ни хлѣба єдоше,
Нит' стадоше нити воде пише;
Нагло Турцы на градъ удараю,
Ништа Турцы успрегнути неће.
Бре какавъ є Поцерацъ Милошу,
И какавъ є Бакалъ Милосаве,
Пріе бы се они помамили,
Него бы се Турцыма предали.
Излієће Поцерацъ Милошу,
Излієће на горню капію,
На ђогату коню крылатоме,
Па сіече Турке око града;
Ту се Милошъ не зна уморити,
Докъ подъ собомъ коня не ознои;
А кадъ ђогатъ подъ њиме сустане,
Онъ се онда ев' у градъ поврати,
Ђога сяше, дората узя'ше,
Па изгони дора на капію,
Све єднако Милошъ сѣче Турке,
Єръ се Милошъ не зна уморити.
Съ друге стране на доню капію
Изліе ће Бакалъ Милосаве
На ягрзу коню великоме,
Па сіече Турке око града;
Ту се Бакалъ не зна уморити
Већъ разгони Турке око града,

Докъ подъ собомъ коня не умори;
Кадъ ягрза у пѣну учини,
Тад' се съ конѣмъ онъ у градъ поврати,
Съ оногъ сяше, а другогъ узяше,
Па єднако онъ разгони Турке.
Ко ће сили Божіой одолѣти?
Ко л' побити све цареве Турке?
Све єднако боякъ безъ престанка:
Нити знаду, кадъ имъ данакъ проће,
Данакъ проће, кадъ ли ноћца доће;
Све єднако магла одъ пушака.
Данъ четвртый кадъ є освануо,
Ев' пошета Богићевићъ Анто
По Лозницы по бедену граду;
Анто гледа свуда око града,
Єсу л' Турцы и што узмакнули;
Турцы нису ништа узмакнули,
Већъ се граду ближе примакнули.
Кадъ то виће Богићевићъ Анто,
Препаде се Богићевићъ Анто,
Па процвилѣ изъ грла бієла,
Цвили Анто како люта гуя,
Како люта гуя подъ каменомъ,
Вели Анто: „Яо моя майко!
Милый Бого! Што ли ћу ти яко?
Садъ ће Турцы Лозницу узети,
Мы войводе главе погубити,
Сиротыня муке допаднути;
Я не жалимъ нит' се тога страшимъ,
Мы войводе што бы изгинули,

Али што ће наше ядне душе?
Душе неће вићет' Божѣгъ лица:
Сиротыня съ насъ муке допада.“
Ту му дође Поцераць Милошу,
Крвава му сабля до балчака
И десница до рамена рука
Сіекући око града Турке,
Милошъ тѣши Богићевићъ Анту:
„Немой тужит', не плаши Србова,
Еда Бога и Богородице!
Како смо се побили съ Турцыма,
Ево има шесть година дана,
Ѣегоѣъ смо се съ Турцым' ударили,
Свагѣе єсмо Турке разбіяли:
Добре конѣ у срму облисмо,
У скерлетъ се чоху обукосмо,
Све одъ Турак' што смо добывали;
Еда и садъ Турке разбіємо,
Одъ Турака шићаръ добіємо!“
Ал' бесѣди Богићевићъ Анто:
„А мой брате, Поцерацъ Милошу!
До садъ смо се съ Турцым' ударали,
Кадъ на Турке огань оборимо,
Одма почну Турцы узмицати,
А садъ Турцы узмакнути неће;
Єли боякъ три бієла дана?
Єли ово ватра безъ престанка?
Ништа Турцы узмакнути неће,
Већъ се ближе прикучую граду,
На Лозницу нагло удараю:

Садъ ће Турцы Лозницу отети,
Мы войводе главе погубити,
Сиротыня муке допаднути.
Сладки Бого! Што ли ћу ти яко?
Ал' етоти Бакалъ Милосава,
Крвава му сабля до балчака
И десница до рамена рука
Сіекући око града Турке,
Бакалъ кара обѣ воєводе:
„Не будал'те, двіе воєводе!
Ил' сте луди, ил' сте се препали?
Што се, боланъ 'нако не владате,
К'о су с' старе войводе владале?
ће є вама дивитъ и хартія?
Што вы ситну кньигу не пишете,
Не пишете, па є не шалѣте
Бѣлу Шабцу Лазаревићъ Луки,
Коменданту одъ Шабца бієла,
Некъ вамъ даде индатъ у Лозницу?
Другу пиш'те, Чупићу пошльите,
Трећу пиш'те, шех'ру Парашницы,
Голомъ сыну Зеки булюбаши:
Та они су на гласу юнацы,
Ньи се боє сви Турцы Бошняцы;
Ако нама одъ ньихъ помоћь дође,
Нека знате, разбићемо Турке."
Кадъ то чуо Богићевићъ Анто,
Та онда се пера осѣтіо.
Узе Анто перо и хартію,
Дркћу руке писати не може,

Веће даде Поцерцу Милошу:
„Най ти, побро, Поцерацъ Милошу!
Най ти, побро, перо и хартію,
Кньигу пиши, я ћу говорити.“
Узе Милошъ дивитъ и хартію,
Милошъ пише, а говори Анто.
Вако Анто у кньизи говори:
„Господару, Лазаревићъ Луко!
Я изъ Шабца Србскій коменданте!
Или чуєшь, боланъ, ил' не чуєшь?
Или за насъ хаєшь, ил' не хаєшь?
На Лозницу Турцы ударили
И прве намъ шанце освоили
И по ньима адетъ поставили
(По бедену удрили баряке),
И у ньима амазъ проучили,
А Лозницу града опасали;
Нагло Турцы на градъ удараю,
За беденъ се рукомъ прихватаю,
Лозница се изъ темеля креће,
Хоће Турцы Лозницу узети.
Да ты видишь, Лазаревићъ Луко,
Я каква є сила у Турака!
И какви су коньи у Турака!
Іошъ да Турцы пію руйно вино,
Руйно вино, ял' бистру ракію,
Бы нагнали своє добре конѣ,
Бы Лозницы на беденъ скакали;
Ал' не пію вина ни ракіе,
Па уздама конѣ пометаю.

Дай намъ индатъ до нећелѣ прве,
Ако ли намъ не дадешь индата,
Я индата до нећелѣ прве,
Када буде у свету нећелю,
Я ћу Турцым предати Лозницу:
Бранити се више не можемо.“
Оде кньига Шабцу бієломе.
Учи кньигу Лазаревићъ Луко,
Учи кньигу, грозне сузе ліє;
Другу Луко на колѣно пише,
Те є шалѣ бієлой Лозницы,
А на руке Богићевићъ Анти
И свомъ побру Бакалъ Милосаву
И Милошу крылу одъ Поцеря:
„Чуєте ли, до три воєводе!
Браните се, не дайте Лознице
Я у Турке у проклете руке,
Не дай града безъ велика яда,
Безъ пролѣва крви одъ Србина;
Не ће проћи три бієла дана,
Стићи ће вамъ помоћь са свихъ страна,
Виђећете яда одъ Турака.“
Оде кньига бієлой Лозницы.
Оде Луко друге кньиге писат':
Прву пише шалѣ у Лѣшницу
Ев' изъ Борка Симеуну кнезу;
„Симеуне, Біоградскій кнеже!
Не распусти Біоградске войске,
У Лѣшницы дочекаћешь мене:
Лозница намъ у невольи цвили,

Валя дават' индатъ у Лозницу
И Србиньске избавляти душе
Одъ Турака изъ нечисте руке.“
Другу пише, те Чупићу шалѣ:
„О Чупићу, змаю изъ Ноћая!
Войску купи, хайде у Лѣшницу,
Лозница намъ у невольи цвили.“
Трећу пише, шалѣ Парашницы,
Голомъ сыну Зеки булюбаши:
„Голый сыне, булюбаша Зеко!
Дед' устани и голаће крени,
Да си брзо у бѣлу Лѣшницу,
Лозница намъ у невольи цвили.“
Трећу пише, те Катићу шалѣ:
„Ой войводо, Катићъ Симеуне!
Деде крени твое Прекодринце,
Ты си цаба господство добыо,
Садъ ћ' у теби срећу окупати;
Да си брзо у Лѣшницу бѣлу,
Лозница намъ у невольи цвили,
Онће ћу те вићет' кодъ Лознице,
Онће ћу ти хлѣбацъ поклоинти.“
Кадъ Чупићу ситна киьига дође,
Чупићъ учи, грозне сузе ліе,
Главомъ маше, зубима шкргуће,
Єръ є Чупићъ тежко оболѣо
И тежко га болесть обхрвала,
Па се коня држати не може.
Викну Чупићъ слуге и дворане:
„Чуєте ли, моє вѣрне слуге!

Трч'те болѣ по богатой Мачви,
Поздравите моѥ булюбаше:
Побра Луку, Іосиповићъ Перу,
Съ Богатића Ковићъ Михаила,
А одъ Дрине Бѣлићъ Игнятія,
И поздрав'те Срдана Илію;
Мои момцы, лави одабрани!
Яш'те конѣ, хайте у Лѣшницу,
Войску куп'те по богатой Мачви,
Хай'те листомъ у Лѣшницу бѣлу:
Лозница намъ у невольи цвили,
Булюбаше кадъ чуше Чупића,
Сви скочише на ноге юначке,
И по Мачви войску покупише,
Безъ Чупића лавови одоше.
Луко купи око себе войску
Я по Шабцу и около Шабца,
По Посавлю око воде Саве,
По Тавнави и по Поцерини;
На махъ Луко покупіо войску.
У Лѣшницу шанцу доѥздише
Єдногъ сата а єдногъ минута
Поглвице уѥдно дођоше,
У по с' ноћи онђе састадоше.
Єднако є боякъ на Лозницы:
Пушке праште, а топови гуде,
Исподъ неба лієћу лубарде:
Све балѣмезъ балѣмеза виче,
А лубарда лубарду дозыва.
Ту Србльини спавати немогу.

Уста Луко, пође по логору.
Па онъ себи зове поглавице:
„Чуєте ли Српске поглавице!
И вы браћо, мали и велики!
Послушайте, што ћу бесѣдити:
Ако Богъ да и Богородица,
Те се сютра съ Турцым' ударимо,
Дете, браћо, да се не издамо:
Ко издао, издало га лѣто!
Бієло му жито не родило!
Стара нѣга майка не вићела!
Ньимъ се мила сестра не заклела!
Іопште, браћо, да вамъ ово кажемъ:
Кои бы што у бою добыо,
Да добыє везирово благо,
Нека другу не даде хисета,
Проклетъ быо, ко одъ нѣг' иска'о!
Свако себи некъ шићара тражи.
Хајте, браћо, бієлой Лозницы,
Оно і' тежакъ боякъ безъ престанка.“
То рекоше, на ноге скочише,
Сви коньицы конѣ посѣдоше,
А пѣшацы пушке докопаше;
Све с' коньицы по два порећаше,
А пѣшацы по два загрлише;
Поглавице напріедъ пођоше.
Изъ Лѣшнице у по ноћи пошли,
Па на Ядаръ воду ударише,
Докъ Србиньи Ядаръ пребродише,
Први Србльи у Руняне дошли,

Іоштъ послѣдньи Ядаръ прелазаху,
У Руняним' исчекат' се хоће
Кодъ студене воде теферича,
У Рунянскимъ зеленымъ шльивиц'ма.
Ту по хладу попадала войска:
Ко с' угріо, водомъ с' разхлађује,
Ко є жеданъ, хладну воду піє,
Ко водицу, ко люту ракію;
Пѣшадія у пушке загледа,
А коньицы колане притежу,
На Лозниицу попрієко гледе.
Опетъ Луко пође по логору,
Стаде Луко разређиват' войску,
Кудъ ће кои удрит' поглавара,
Вако рече Лазаревићъ Луко:
„О изъ Борка кнеже Симеуне!
Ты удари юнакъ одъ истока,
Одъ истока са своєга сента,
Уза Штиру, узъ воду студену.
А бимбаша, Катићъ Симеуне!
Ты удари полѣмъ одъ Липнице,
Ту ћ' у теби срећу окушати.
Голый сыне, Зеко булюбаша!
Добро чувай брда и Гучева,
Утећи ће у планину Турцы;
А я одо съ моіомъ кумпаніомъ
Одъ куда су понайтѣсньи кланцы,
Одъ запада покрай воде Дрине.
Вы Мачванске чуйте булюбаше!
Чупићеви лави изабрани!

Кадъ Чупића међу вама нема,
Вы хоћете друмомъ ударити,
Ево друмомъ найнапредъ на Турке:
Вы найпріє заметните кавгу,
Нека буде сваколика кавга
На онога Срдана Илію,
И некъ буде срећа Срданова.“
То рекоше, па се посулише
Свакій свою страну разсматраше;
Ал’ є мука на бой ударити.
Турцы бію єднако Лозницу,
Три войводе по Лозницы ходе,
Ев’ погледа Милошъ у Руняне,
Милошъ найпре Србе опазіо,
Па дозывлѣ Богићевићъ Анту:
„Побратиме Богићевићъ Анто!
Кака і’ войска по брдим’ Рунянским’?
Ако оно Турцым’ индатъ иде,
И іоштъ оно буде Турска войска,
Нико неће остат’ одъ Србина,
Србска ће се свѣћа утрнути;
Ако л’ оно буде Србка войска,
Тере нама саде индатъ стигне,
Садъ ћешь вићет’ яда одъ Турака.
Деде узми дурбинъ одъ билюра,
Не бы л’ войску на дурбинъ познао.“
Узе Анто дурбинъ одъ билюра,
И познаде, да є Срска войска,
И познаде Лазаревићъ Луку;
А кадъ позна Богићевићъ Анто,

Онъ казуе Милошу Поцерцу;
„О Милошу! нама индатъ дође!
Ено Луке славна команданта.“
Онда рече Поцерацъ Милошу:
„Побратиме, Богићевићъ Анто!
Ты обуцы све Турске альине,
И ты узми три четыри друга,
Крозъ Турску се войску прокрадите,
Па идите у Рунянске башче:
Ако Србля буде са ябане,
Та незнаду одъ кудъ уд'рит' валя,
Валя теби уредити войску.“
Кадъ то чуо Богићевићъ Анто,
Узе Анто три-четыри друга,
Обукопе све Турске альине,
Па на добре конѣ посѣдоше,
Крозъ Турску се войску прокрадоше
И одоше башъ предъ Србску войску.
Кадъ с' машипше брда Рунянскога,
Одъ Турака нико ихъ не виђе,
Разма єданъ паша Али-паша;
Али-паша Турцым' бесѣдіо:
Єньичари, моя ђецо драга!
Ен' утече градска поглавица,
Одъ Лознице Богићевићъ Анто,
Ял' утече ял' по индатъ оде
Садъ юрипомъ хайте на Лозницу,
Готова є бієла Лозница.“
А кадъ, боланъ, Турцы халакнуше
И Лозницу града опасаше!

Туку града са четыри стране:
Съ єдне стране топовима туку,
Съ друге стране бойнымъ лубардама,
Съ треће стране лагумъ подкопали
А съ четврте юришъ безъ престанка.
Трчи Милошъ по Лозницы граду,
Око себе Србадію храбри:
„Не бойте се, Србльи браћо драга!
Пушке пун'те а туцыте Турке,
Садъ ће нама лiепъ индатъ стићи,
Вићећете яда одъ Турака.“
Какавъ огань гори на Лозницы,
Црвенъ пламенъ до неба свезали.
Дође Анто Србскоме логору,
Опази га Лазаревићъ Луко,
Предъ Анту є Луко потрчао,
Са Антомъ се у образъ полюби,
Немаю се кадъ за здравлѣ пытат',
Веће рече Лазаревићъ Луко:
„Како с', брате Анто, у Лозницы?“
Анто проли сузе низъ образе,
Антонія нема шта казиват':
„Видишь, Луко, како i' у Лолницы
Садъ су Турцы ушли у Лозиицу,
Па се саде колю по Лозницы,
Већъ потец'те, ако Бога знате!“
Онда Луко викну поглавице:
„А Србини! свакъ на свою страну.“
Па коньици конѣ посѣдоше,
А пѣшацы пушке загрлише,

Па Лозницы граду потекоше;
Найнапрієдъ Срдане Илія,
И предъ ньима Пурко баряктару
Онъ пѣшице свиленъ барякъ носи,
Барякъ носи, войсцы калаузи,
А Илія за ньим, на ђогату.
Найпре Турцы виђеше Илію
И предъ ньима Пурка баряктара,
Па се Турцы тада препадоше,
Кадъ Илію за собомъ виђеше,
Па се Турцы натрагъ окренуше,
Не бы л' како узбили Илію,
На Илію огань оборише;
Ал' Илія успрегнути нехће,
Већъ подвикну к'о да піе вино,
Па на Турке юришъ учиніо;
Са свихъ страна Србльи ударише,
Єднолико сложно ударише,
И на Турке огань оборише,
Кано грозна киша изъ облака
Тако с' просу пушка одъ Србаля.
Кадъ то виђе Поцерацъ Милошу,
Онъ на граду отворіо врата,
Па изъ града юришъ учиніо,
Са свихъ страна забунише Турке.
Боже милый и Богородице!
Кадъ се двіе ударише войске,
Єдно Србска, а друго е Турска,
Стои цыка танахныхъ пушака,
Стои якъ ранѣныхъ юнака;

Ето гребу мачи гребештацы,
Ев' шкргућу кости одъ юнака;
Єка стои убойныхъ топова,
Земля єчи, ведро небо звечи,
А све зельошъ зельоша дозыва;
Выш' ньихъ ярко помрчало сунце
Одъ онога праха и олова.
Турцы даше плећа, побѣгоше
Дрини води хладной на обалу.
Ево паше на ноге скочише
А на добре конѣ посѣдоше,
Дрини води хладной утекоше;
Оставише убойне топове
И цебану што є за потребе,
И бубняри бубнѣве бацыше,
И свирачи свирале бацыше,
Побацаше зиле и борієе,
Погубише ситна ћиманета.
Милый Бого! чуда големога!
Да се коме чуда нагледати,
Како Србске саблѣ сіевваю,
Мртве Турске главе зіевваю!
Ту не оста Србльинъ у дружини,
Кои Турске не одсѣче главе.
Што Турака одъ саблѣ утече,
На Дрину ихъ воду наћераше.
Колика є Дрина вода хладна,
А на ньойзи нигђе брода нема
Ту є Турчинъ тада пребродіо
Ђе є кои доспѣти могао.

Преко Дрине мало ко прієђе,
Камо чудо, што у Дрини оста!
Дрина вода не тражи тевтера,
Веће ждере безъ броя юнаке.
Бого милый и Богородице!
Одъ како є постала Лозница,
Нису лѣпше Србльи задобыли,
Него тада, кадъ разбише Турке,
Одъ Турака шишаръ задобыше.
Ова пѣсма свѣма Србиньима,
Одъ мен' пѣсма, а одъ Бога здравлѣ!

ЛУКО ЛАЗАРЕВИЋЪ И ПЕЙЗО.

XLV.

Іошъ ни зоре ни бієла дана,
Али-паша Дрини води доће,
Доће паша и доведе войску,
Поредъ Дрине разапе шаторе,
Па се паша покрай Дрине шеће,
А титра се златнымъ буздованомъ,
Ко ћевойка зеленомъ ябукомъ,
У балчакъ се сабльи покуцкує,
А на Мачву попрієко гледи,
Па се паша и самъ разговара:
„Докъ ми войска изъ дубльине доће,
Дрину воду пребродићу хладну,
Прегазићу сву богату Мачву,
Китогъ проћи и у Шабацъ доћи
У дворове Лазаревићъ Луке,
Хоћу нћму назват' добро ютро
Ал' у з'о часъ по ме, али по нћг',
По єднога добро быти не ће.“
То говори паша Али-паша

То говори, ал' Бога не моли,
Веће мысли тако да уради.
Ал' бесѣди Пейзо Мехмедъ - ага:
„Господине пашо Али - пашо!
Ев' у нашой Босни каменитой
Има, пашо, тридесть капетана,
И имаде седамь паша малыхъ
И великихъ паша учтуглія;
У свакога има по ћевойка,
У когъ кћерца, у когъ мила сея.
Радъ є свакій, да ми є поклони,
Свакій жели да ме зетомъ зовне;
Ал' самь Богу єминъ учиніо,
Да с' Туркиньомъ оженити нећу,
Него ћу се оженит' влахиньомъ
Изъ Поцеря главитомъ ћевойкомъ,
Кояно є бѣла и румена,
Коя піє вино и ракію
Та ньомъ ћу се юнакъ оженити,
Влахиню ћу младу облюбити
На срамоту Лазаревићъ Луки,
И Чупићу кои Дрине чува;
Веће, пашо, драгій господине!
Дай ты мени до два поглавара:
Прво дай ми Османъ - баряктара,
Друго дай ми Тузлу капетана,
И дай мени три хиляде Турак'
На хатима, а подъ миздрацыма,
Да я прећемъ преко воде Дрине,
Да прегазимъ сву богату Мачву,
Да осванемъ у Поцерю славномъ,

Да поробимъ села исподъ Цера:
Да запалимъ цркву Петковицу,
Паћ' оданде уд'рит' низъ Тавнаву,
Тавнаву ћу попалит' до Саве,
Уза Саву у Шабацъ ћу доћи:
А ты хайде Шабцу бієломе,
Онђе мене хоћешь дочекати,
Онђе с', пашо, саставит' хоћемо. "
Кадъ то чуо паша Али - паша,
То є паша єдва дочекао,
Па му даде до два поглавара:
Єдно прво Османъ - баряктара,
Друго даде Тузлу капетана,
Изабра му три хиляде Турак'
На хатима, а подъ миздрацыма,
Па овако Пейзи говораше:
„Поћи съ Богомъ, Пейзо Мехмедъ - ага!
Попалите села исподъ Цера,
Све мушкинѣ подъ мачъ ударите,
А женскинѣ подъ роблѣ довед'те.
Докъ ми войска изъ Дубине дође,
И я хоћу Дрину пребродити,
Мачву прећи и сву поробити,
Китогъ проћи и у Шабцъ доћи;
Онђе, Пейзо, да се састанемо. „
Одатле се Пейзо подигао,
У по ноћи Дрину пребродіо,
И ту Пейзи Богъ и срећа даде
Србска нѣга не привиђе стража.
Оста паша Дрине чуваюћи,

Оде Пейзо у Поцерѣ славно.
Кадъ се дѣли срећа и несрећа,
Тавна ноћца одъ бієла дана,
У Поцерю освануше Турцы
Кодъ бієле цркве Петковице,
Петковицу обколише Турцы,
Игумаиа старца затекоше,
Три му ђака млада посѣкоше,
А троица у гор' утекоше,
Игумана жива ухватише,
Манастырско благо покупише.
Како Турцы добро задобыше,
Више Турцы у села не хѣше;
Игуману руке савезаше,
Па га туку пернымъ буздованомъ,
Пѣшке нѣга поредъ коня гоне;
Па се Турцы паши повратише.
Кличе вила пріе яркогъ сунца,
Са врхъ Цера высоке планине,
Дозывати Србскоме логору
Украй Дрине шанцу Бадовинцу,
Изъ логора зове поглаваре:
Прво зове Лазаревићъ Луку,
Друго зове Чупића Стояна:
„Жлѣ заспали, Србке поглавице!
Жлѣ заспали, зао санъ уснили!
Тежко су васъ преварили Турцы,
Петковицу поробили цркву,
Исаію старца ухватили,
Бієле му савезали руке,

Манастырско одузели благо,
Три су нѣму ђака погубили,
А троица у гору утекла.
Вы спавате, за то и не знате.
Єли вама одъ Бога грѣхота,
А одъ людій покоръ и срамота?
Ђе є ваша хвала и юнаштво?
Што чините? єръ се не бієте?“
Кадъ то чуо Лазаревићъ Луко,
Онъ се плѣсну рукомъ по колѣну,
Скерлетъ чоха пуче на колѣну,
Па се скочи, припаса оружѣ,
И повика Чупића Стояна:
„А на ноге, Чупићу Стояне!
Тежко су насъ преварили Турцы:
Мачву прешли, очли у Поцерѣ,
Петковицу поробили цркву,
Исаія заробили старца,
А іошъ може више яда быти;
Вечъ мой брате, Чупићу Стояне!
Ты припаши свієтло оружѣ,
Па ти узми войске понайвише,
Па се спусти покрай воде Дрине
Тврде страже покрай воде врзи
Да не може птица пролећети,
А камо ли татаръ прокасати
И одъ Босне кньигу проніети:
Бояти се Османъ-капетана
Изъ Градачца изъ бієла града,
Да богате не пороби Мачве;

Па кадъ дођешь шехер' Парашницы,
Ты поздрави Зека булюбашу,
Некъ устане Зеко булюбаша
И некъ крене голаће юнаке,
Поредъ Батра воде некъ постави
Тврде страже све єдну до друге."
Чупићъ скочи, припаса оружѣ,
Узе Чупићь понайвише войске,
Па се спусти покрай воде Дрине,
Тврде страже на бродове бацы;
Када дође шехер' Парашницы,
Онъ поздрави Зека булюбашу,
Уста Зеко и голаће крену,
Тврде страже покрай Батра бацы;
Да какви су голаћи юнацы!
Убили бы подъ облакомъ ждрала,
А камо ли на земльи юнака!
Како бы ихъ Османъ преваріо?
А кадъ страже тврде поставише,
Стаде Луко пребирати войску:
Узе себи четрдесть коньика
И стотину младієхъ пѣшака,
И поведе Бакалъ Милосава,
И поведе Марка изъ Штитара:
Милосава води ради дике,
Ради дике и рад' разговора,
А Штитарца Марка рад' юнаштва;
И поведе Глухца Михаила,
Кои сѣче мачемъ безъ разлога,
И поведе Гркиньића Ђорђа,

Когано є на саблю отео
Одъ Турака изъ робства Турскога,
И држа га као свога сына,
Кои Луку свлачи и облачи
И свиленымъ опасуе пасомъ.
Пође съ ньима четрдесть коньика
И стотина младієхъ пѣшака,
Оде Луко узъ ту воду Дрину,
Да обиће шанацъ у Лѣшницы
И у шанцу свога брата ђуру,
Свога брата ђуру капетана,
Да га млада не преваре Турцы:
А кадъ Луко Новомъ селу быо,
ђе су Турцы Дрину прегазили,
Іоштъ се Турцы повратили нису;
Кудъ су Турцы Мачву прегазили,
На плочама траву однієли,
Стаде хука Луке око пута.
Іоште Луко пута истражуе,
А Турцы се полѣмъ помолише,
Савезана игумана воде;
Ніе шала три хиляде Турак'!
А у Луке четдесть коньика
И стотина Србина пѣшака!
Кадъ є Луко опазіо Турке,
Препаде се Лазаревићъ Луко:
„Милый Бого! та што ћу ти яко?
На злу ти се мѣсту затекосмо!
У равноме полю широкоме,
ђе не има ни трна ни грма,

Насъ є мало, а много Турака:
Да с' біємо разбит' не можемо,
Да бѣжимо, утеħ' не можемо;
Шуме нема да се заклонимо,
Већъ можемо лудо изгинути.
Веће, браħо, стотина пѣшака!
Свакій свою пушку подпрашите.
Покрыте се по зеленой трави,
Па пушака метати немойте,
Нека за васъ Турцы и не знаду:
Мы коньицы одосмо предъ Турке,
Па ħе Турцы на насъ ударити,
Мы с' предъ ньима измаħи хоħемо.
Къ вама ħемо Турке напустити,
Вы гледайте свакій по єднога,
Па на Турке огань оборите,
Са пламеномъ Турке забуните,
А мы ħемо саблѣ повадити
И у Турке юришъ учинити:
Не бы л' како Турке забунили,
Не бы л' старца одъ Турак' отели.“
Тако Луко Србљ сѣтовао.
Пѣшацы се по трави покрыше,
Оде Луко су четрдесть друга,
Коня люти, а предъ Турке иде.
Како Турцы опазише Луку,
Одма Турцы Луку познадоше,
Па говори Пейзо Мехмедъ-ага:
„Ты си курво, Лазаревиħъ Луко!
Што самь хѣео, то самь удесіо,

Съ тобомъ ћу се, курво, огледати. "
Трже Турчинъ саблю димисћію,
Трже саблю у лієву руку *) ;
Али Луко Пејзе не познае,
Него мысли, да є Али - паша,
Па се нѣму юначки являше :
„Я самь, курво, пашо Али - пашо !
Жена быо, ко ти побѣгао ! "
Трже Луко саблю у десницу,
Єданъ другомъ добра коня пусти.
Доиста се ударити хћаху,
Ал' Србини не дадоше Луки,
Већъ с' утѣчу єданъ предъ другога,
Да Србима Луко не погине,
Србима є жао поглавара ;
Утече се Бакалъ Милосаве,
На ягрзу коню высокоме,
Па говори Лазаревићъ Луки :
„Побратиме, Лазаревићъ Луко !
Я ћу за те на мейданъ изићи,
Ты ћешь мене пріе покаяти. "
Трже Бакалъ саблю у десницу,
Па полеће Пейзи Мехмедъ - аги,
Ал' текъ што се коньи сустигоше,
А юнацы да с' саблям' ударе,
А Бакала срећа изневѣри :

---

*) Кажу, да є Пейзо быо шувакліа.

Подъ Бакаломъ ягрзъ посрнуо,
Паде Бакалъ предъ коня у траву,
Бакалъ паде, а Пейзо допаде,
Да Бакалу одсѣче главу;
Ал' се Бакалъ и пѣшице брани
Бриткомъ сабљомъ и десницомъ рукомъ,
Бѣжи Бакалъ около ягрза.
Када виђе Лазаревићъ Луко,
ђе ће Турчинъ посѣћи Бакала,
Скиде Луко пушку крцалійнку,
Кояно є облѣвена златомъ
Одъ ялмана до горнѣгъ нишана,
На коіой є тридесь белензука
Све одъ чиста жеженога злата,
Паразлама одъ тридесть дуката,
На коіой є до дванаесть слова,
Свако слово у крв' окалѣно,
На юначко тѣло намѣнѣно:
Она біє сваку амайлію;
Па є Луко онда говоріо:
„Та не бой се брате Милосаве!
Тай те Турчинъ лѣ погубит' неће
Нит' ће виђет' буле ни матере.“
Крцалійнки живу ватру даде,
Пуче шара пуста остат' неће,
Те погоди Пейзу Мехмедъ-агу.
Погоди га подъ грло бієло,
Закла Пейзу као ягнѣ бѣло;
Пейза паде са коня у траву,
Ал' долеће Османъ-баряктару

Съ голомъ сабльомъ у десницы руцы,
Да Бакалу одсiече главу,
Па му неда ягрза узяхат'
Бакалъ бѣжи око коня свога,
Па се Бакалъ и пѣшице брани,
Ал' бы нѣга Турчинъ погубiо,
У Бакала вѣрна слуга бѣше:
Павлићъ момче изъ града Мостара,
Когано є Бакалъ одхранiо
Узъ колѣно к'о рођеногъ сына
Зарад' Бога и заради душе,
Павлићъ собомъ заклоня Бакала,
Заклоня га собомъ и врaнчићемъ;
Младо дѣте,одвише свободно,
Трже Павлићъ двiе пушке мале,
У Османа обѣ окренуо:
„Стан' Турчине! кудъ си насрнуо?
Не ћешь губит' мога господара
Докъ є мое на рамены главе.“
Обѣ пукле Османа згодиле,
Синцирли га зрна ударила,
У Осману срце истргала.
Кадъ падоше двiе поглавице
Онда Турцы натрагъ устегнуше,
У то доба Бакалъ Милосаве
Узях' коня, па пођера Турке;
Ал' повика Тузла капетане:
„Яо, Турцы, мои єньичари!
Нема Лука већъ четрдесть друга,
А насъ има три хиляде равно,

Єто яко што се одъ насъ ради!
Яла, кардашъ, юришъ на душмана!“
Тад' се Турцы опетъ повратише,
На коньике Србске юришъ чине,
Србльи сташе предъ ньима бѣгати:
Та не бѣже да Турцым' утеку
Веће маме Турке на пѣшаке.
А кадъ Србльи Турке домамише,
На махъ пуче одъ стотине Срба,
На махъ пуче стотина пушака,
Мртвыхъ паде стотина Турака,
Погибе имъ Тузла капетане,
А Србиньи онда юришише,
Турцы сложно огань оборише,
Подъ Штитарцемъ убише ђогата,
Подъ Ђорђіомъ убише дората;
Ево Ђорђе пѣшице измаче,
А Штитарца ђогатъ притиснуо;
На Штитарца Турцы долећеше,
Лежећива да га посіеку.
Яданъ Марко лежећи се брани:
Бриткомъ сабльомъ и лежећи маша,
Око себе расћерує Турке.
Доиста бы Марко погинуо,
Ал' опази Глухацъ Михаило,
Ђе су Марка забунили Турцы:
Трже мача Глухацъ Михаило,
Па крозъ Турке юришъ учиніо,
Докъ до Марка путе просіече,
Седамнаесть Турак' посіече;

Съ друге стране Пушибркъ Остоя,
Докъ Остоя путе просіече,
Десеть Турскихъ глава одсіече;
Те Штитарца съ конѣмъ опростише.
Кадъ се Марко ногу докопао,
Кано соко крыла на планини,
Па пођера Турке на алаѕ;
Све разбише Турке на алаѕ,
Даше Турцы плећа, побѣгоше;
А на Дрину воду нагазише,
Одведоше Исаію старца.
Одъ Турака много и утече,
А много ихъ и онђе остаде;
Седамнаестъ погибе Србина,
Оста мейданъ Лазаревићъ Луке.
Како Турцы Дрину пребродише,
Али-паша далеко ихъ виђе,
Мало ближе предъ ньи истрчао:
„Яла, кардашъ! како і' у Србіи?“
Турцы нѣму не весело веле:
„Али-пашо, синя кукавицо!
Никако ѕ у Србіи по Турке!
Колико смо теби говорили,
Да не шалѣшь войске преко Мачве:
Та ђе ти ѕ Пейзо Мехмедъ-ага?
И ђе ти ѕ Османъ-баряктару?
И ђе ти ѕ Тузла Капетане?
Коѕ Босна нигда стећи не ће,
Погуби ихъ Лазаревићъ Луко
Су своіѕхъ четрдесть коньика!

Іошъ да бѣше Чупићу Стояне,
Не бы тебѝ гласникъ Дрине преш'о,
Нит' бы имо ко гласъ донѣти,
Да ти каже каконо є было. "
Одъ како є свѣтъ постануо,
Нѣє Србинъ Турке дочекао,
Мало Срба, а много Турака,
Разма тада Лазаревићъ Луко
Што дочека Турке кодъ Новога*),
И погуби Пейзу Мехмедъ-агу
О крстову дану єсенѣму.
Ова пѣсма свима Србиньима,
Одъ мен' пѣсма, а одъ Бога здравлѣ!

---

*) Т. є. села.

ХВАЛА ЧУПИЋЕВА.

XLVI.

Често књиге землю прелазиже
Одъ Тополе села поносита,
Одъ онога Петровића Ђорђе,
Одъ Ђорђіе одъ Србіе главе,
На господу и на воєводе,
На кнезове и на булюбаше:
„Весел'те се ђецо Србадіо!
Амо Турке єсамь побѣдіо.
На нашему шанцу Делиграду,
Разбіо самь царску султанію;
Ал' су Турцы брижни и срдити,
Отишли су земльи по ћенару,
Невѣрницы єсу свагда Турцы,
Чувайте се одъ Босне поносне,
Отуда ће Турцы ударити,
Чувайте се, да васъ не преваре."
Прву књигу Шабцу граду посла:
„Попе Луко, моя десна руко!
Добро чувай Посавине славне,
Посавине и Тавнаве, Луко,

Да ми Турцы роба не одведу,
За роба ћу тебе погубити.“
Другу пише, те у Ядаръ шалѣ,
У Лозницу Богићевићъ Анти:
„Воєводо, Богићевићъ Анто!
Учувай се одъ града Зворника,
Да тєбека Турцы не преваре:
Добро чувай Лознице и Ядра,
А одъ Ядра не пусти робынѣ;
За роба ћу тебе погубити.“
Трећу пише, у Поцерѣ шалѣ,
Свомъ посынку Поцерцу Милошу:
„Мой посынко, Поцерацъ Милошу!
Добро чувай Цера и Лѣшнице,
Да тебека Турцы не преваре,
Изъ Поцеря роба да не воде;
За роба ћу тебе погубити.“
Кньигу пише, те є шалѣ ђорђе
Єв' Чупићу, змаю изъ Ноћая:
„Ой Чупићу, змаю изъ Ноћая!
Извуцы се, море, иза бара.
Па се свагда украй Дрине нађи:
Добро чувай Мачве и Подриня,
Да тебека Турцы не преваре,
Да изъ Мачве роба не изведу;
За роба ћу тебе погубити.“
Кадъ Чупићу ситна кньига дође,
Учи кньигу Чупићу Стояне,
Другу Стоянъ на колѣну пише,
Те є шалѣ у село Тополу,

А на руке Петровићу Ђорђу:
„Ой ти Ђорђе, одъ Србіе главо!
Я с' не боимъ цара силенога;
Пуст' ихъ на ме, ако су ти тежки;
Турцы на ме ударит' не смію
Докъ є у мен' моихъ капетана
И момака лава одбранієхъ,
Кой б' на ватру живу ударили:
Докъ є у мен' прво капетана,
Капетана побратима Луке,
Онъ с' не бои єднога везира;
Па докъ ми є другогъ капетана,
Капетана Ковићъ Михаила,
Онъ с' не бои другога везира;
Па докъ ми є трећегъ капетана,
Я одъ Дрине Бѣлићъ Игнятія,
Онъ с' не бои трећега везира;
Па докъ ми є Срдана Иліе,
Кой съ маліємъ боя бити неће,
Веће жели да на трумпу уд'ри,
Онъ с' не бои четвртогъ везира;
Па докъ ми є гологъ сына Зеке
Гологъ сына Зеке капетана,
И нѣговихъ голаћа юнака,
Онъ с' не бои петога везира;
Па докъ ми є слугу одбранієхъ,
Одбранієхъ лава избранієхъ,
Кой на ватру смію ударити:
Та докъ ми є Сићића Маринка,
И докъ ми є Шуманца Василя,

Па докъ ми є Латковићъ Іована,
И докъ ми є Нинковићъ Іовице,
Па докъ ми є Кара Михаила,
Ето Кара изъ луга Китога,
И докъ ми є Шиша Михаила,
И докъ ми є Ђорђе съ Бѣлотића,
Па докъ ми є Гацульићъ Стѣпана
Онъ безъ кавге ручати не може;
И докъ ми є Качкина Стефана;
И докъ ми є лава одбранога,
Кога гоимъ у двору моєму,
Одъ Срієма писара Андріє;
Па докъ ми є могъ коня дората,
И докъ ми є саблѣ мацаркинѣ,
Я б' на цара юнакъ ударіо,
Лави бы му чадоръ бастисали;
Бога молимъ, да ударе Турцы.“
Оде кньига Петровићу Ђорђу,
Учи кньигу Петровићу Ђорђе,
И то Ђорђу врло мило было,
Одъ милине на ноге скочіо,
И 'вако є Ђорђе говоріо:
„Хвала, сынко, Чупићу Стояне!
Нисамь знао, што подъ скутомъ држимъ;
Кадъ безъ мене можешь воєвати,
Садъ я, сынко, могу почивати;
Да бы тако, Стоко, и не было,
Доста мени што говоришь храбро.“

УДАРЪ НА СЕЛО РОГАМЕ.

(1809. год. мѣсеца юлія.)

XLVII.

Зборъ зборише Аге Подгоричке
На сарає Бега Абдовића,
Међу њима два брата Крњића,
Берићъ Ага съ Крњићемъ Муратомъ:
„Хвала Богу, наша браћо Турцы!
Овако намъ живованя нема
Одъ пипера, брда крвавога,
Одъ Рогама, села Пиперскога,
Оградише града према града,
Безъ тестира Цара и Везира,
Према наше силне Подгорице,
Но ћу брата оправит' Мурата,
Да отиде Скадру бієломе,
У нашега на Скадру Везира,
И Хасана слуге Везирова,
Да му даду Арбанію люту,
Да похарамъ села на Рогаме.“
Како се є Туре захвалило,
Тако бѣше зоромъ подранило,

Дебела се хата дохватило,
Па отиде Скадру бієломе,
Докле дође предъ два Господара,
Те имъ паде у скутъ и колѣно.
Пытаю га до два Господара:
„А! Мурате наша вѣрна слуго!
Шта ти просишь у два Господара?
Али ти є спензе нестануло?
Ал' ћешь твоє мієнят' хальине?“
На то Туре сузе пропануле:
„А! помагай, драгій Господаре!
Ніє мени спензе нестануло,
Нит' є мени хальина манькало,
Но каури мене одолѣше,
Оградише града према града,
А бієле куле на Рогаме,
Безъ тестира Цара и Везира,
Затворише нашу Подгорицу;
Но я иштемъ у васъ Господарахъ,
Да ми войску дате Арбанію,
Да Рогаме села разоримо,
Да не чине града према града.“
Но говори одъ Скадра Везире:
„О Мурате, моя вѣрна слуго!
Не сміємъ ти дати велю войску
Одъ Владыке и Црногорацахъ,
Но ти даємъ Агу Асанъ-Агу,
Да покупи войску Арбанію,
Да похара село на Рогаме.“
Када зачу Ага Асан-Ага,

Лакомо є Туре на Кауре,
Па одъ землѣ на ноге скочіо,
Шилѣ Хасанъ, купи войску брзо,
Те покупи люту Арбанію,
Те покупи дванаєсть хилядахъ,
Одведе ихъ полѣмъ ћемовскіємь,
Докленъ варошь Подгорицы доће
На скакала више Подгорице,
Па оправи Крњића Мурата:
„Айде пођи варошь Подгорицы
На сарає Бега Абдовића,
Кажи Бегу и брату Бећиру,
Да покупе варошь Подгорицу,
Да доведу предъ войску Асану,
Да ми воде войску на Рогаме.“
Хитро га є Туре послушало,
Те на дворе пође Абдовића,
Каже Бегу и брату Бећиру.
Скупише му варошь Подгорицу,
Те є воде у войску Асану;
Отоленъ є войска окренула,
Рыбницу є воду прегазила,
Докъ Морачи води долазила,
Подъ златицу на Ограђеницу,
Ту є Асанъ войску подѣліо,
На троє є войску раздѣліо,
На Рогама войску оправіо,
Дивно Асанъ войску научіо:
„Са три края на село удрите,
Да изъ села роба неутече,

Што найпрвый огань не убіє,
Ал' юначко, али женско буде,
Све ми роблѣ доведите живо,
Да га водимъ у Скадаръ Везиру."
Но не вели Турчинъ ако Богъ да,
Милый Боже, ни дати му нећешь!
Окрену се силна Арбанія,
Кадъ се близу села примакнуше,
Не чекаше дневи одъ удара,
Но удрише ноћу три сахата
Кадъ съ три края ударише войске,
Найпрва є войска допанула
На чардаку Вульина Лазара,
У чардакъ се Лазаръ намѣріо,
Са юнакомъ Лукићемъ Стояномъ,
На су пушке танке запалили,
Пучу двіе, четыри падаю,
Тадеръ сила село притиснула,
Око кулахъ куће попалише,
Сину огань ка' да грану сунце,
Али куле Турцы невиђаху,
Рогамняни дивно виде Турке,
Докъ свануло и докъ зора была,
Све біяху према огню Турке;
Кад' свануло и кадъ зора дође,
Ал' се све три войске саставише,
А удрише на бієлу кулу,
Два браћенца, два Симоновића,
Бѣху скоро кулу направили,
Одъ неволѣ сламомъ є покрыли,

Па бієлу запалише кулу,
А у кулу три добра юнака,
Єдно бѣше Симоновићъ Мило,
Са уякомъ Лутовацъ Радоємъ,
И съ Іованомъ сыномъ нѣговіемъ,
Кадъ ихъ стаде огань горѣт' живый.
Но Милутинъ говори уяку:
„Мой уяче, Лутовацъ Радое!
Али ће мо у огню горети,
Али ће мо кулу отворити,
Да ни добре посіеку главе?“
Но говори Лутовацъ Радое:
„Милутине, міо сестричићу!
Мы одъ куле отворимо врата,
Па удримо лютой Арбаніи,
Нека наше посіеку главе,
Да ихъ носе Скадру бієломе,
Ту су многе болѣ окапале,
А наше смо ютросъ осветили.“
Ал' повика изъ грла Милутинъ
На бієлу кулу Вучинину:
„А къ нама се, браћо, обрните,
Те гаћите Малесію люту,
Єръ є нама врата ухватила,
Те чекаю да сіеку главе.“
У кулу су седамь — осамь другахъ,
Свакій пушке къ ньима обрнуше,
Те ми бію люту Арбанію,
Арбанія врата оставила,
Те изъ огня сва три искочише,

Те у кулу Чукнића Савића.
Но да видишь муке и неволѣ!
На бієлу кулу Ненадића
Усрнула люта Арбанія,
Но у кулу быяху юнацы,
Одъ куле су отворили врата,
На искочи Груинићу Томо,
Те посѣче Хотка баряктара,
Унесе му на тавану главу;
Но є другій юнакъ искочіо
Изъ бієле Вучинине куле,
Бѣше юнакъ Митаръ Ђоновићу,
Да угради одъ Турчина главу,
Али Турске пушке запуцаше,
Оне пушке Митра погодише,
И добру му главу посѣкоше;
Таде помоћь одъ Пиперахъ доће,
Одъ Завале села Пиперскога,
А предъ ньима Лека баряктаре,
А дозыва кули Ненадића,
А на име Ненадина Ђура:
„Єс' у животъ Ненадићу Ђуро?
Єл' ти ко живъ ютрось освануо,
Одъ велике силе Песіянске?“
Но говори Ненадићу Ђуро:
„О Пипери, моя браћо драга!
Іошть ми ніє ништа погинуло,
Но све гине, браћо, Турска войска,
Но садъ на ньихъ, ако Бога знате!
Коє юнакъ да сіече главе,“

Ал' повика Лека баряктаре:
„У ньихъ, браћо, ако Бога знате!
Ал' ћу данась посѣћ' Турску главу,
Али мою данась изгубити.“
Халакнуше, Бога споменуше,
Рогаляни куле отворише,
Тринаесть имъ главахъ одкинуше,
Поломи се люта Арбанія,
Носе они мртве и ранѣне;
Но да видишь Груинога Тома,
Ћаше другу да угради главу,
Пуче тадеръ пушка Арбанашка,
Те є Тома дивно погодила
Међу очи у чело бієло,
Пуче друга пушка Арбанашка,
Она рани Ненадића Ђура;
Тадеръ ньима друга помоћь доће
Одъ Стієне, Ђеца Стіењяни,
Па за ньима трећа помоћь доће.
А дођоше тридесть Петровићахъ,
Те съ три края войсцы ударише,
Велю силу Турску разагнаше,
Пуче єдна пушка одъ Пиперахъ,
Коя добро Туре изабрала,
Башъ роћака Крньића Берића;
Паде Туре на међу боєва,
Но допаде юнакъ одъ Рогамахъ,
Одъ Рогамахъ Блажићу Новаче,
Те Турчину одкинуо главу,
У Морачу навалише Турке;

Но кадъ виђе Лека баряктаре,
Ћаше жива да хвата Турчина,
Али пуче пушка одъ Туракахъ,
Те є Леки срце опалила,
Тадера су боя раздвоили,
А Пипери шемлакъ учинили;
Но дозыва Ненадовићъ Ђуро
У ордію Агу Хасанъ-Агу:
„Хасанъ-Аго, войсцы серашћере!
Право кажи, ема ми не лажи,
Како смо те ютросъ дочекали,
Ка' на ручакъ бѣше подраніо
У Рогаме съ твоіомъ Арбаніомъ?“
Одговара Ага-Хасанъ-Ага:
„Не ругай се, Ненадићу Ђуро!
Затр'о си ютросъ Арбанію,
Сто и двадесть изгуби ми другахъ,
Ђе гођъ бѣше крвава юнака
У цієлу мою Арбанію,
А ранћнымъ ни броя незнамо,
Ни ньихъ пола иззравити неће.“

ОВЦЕ БАІОВЕ.

(око 1810. год.)

XLVIII.

Силанъ ти се Турчинъ прошетива,
Силанъ Турчинъ Диздаръ Османъ - Ага,
По Клобуку по граду Турскоме,
Споредъ нѣга добаръ Каурине,
Ускокъ добаръ Митровићь Томане;
У шетньи се зборомъ заѣдоше,
Но говори Диздаръ Османъ - Ага:
„Да, Ускоче, Митровићь Томане!
Ка' си скоро Томанъ ускочіо
Одъ простране ломне Горе - Црне,
Єда знадешь ліепа шићара,
Да мы нашу войску окупимо,
Да'ко окленъ шићаръ доявимо,
Ал' каурску главу донесемо.“
Но Диздару Томанъ говораше:
„О Диздаре, міо Господаре!
Я самь ючеръ изъ чете дошао,
И шићаръ самь єданъ уходіо,
Єсу бѣле овце издигнуле.

Издигнуле овце Трешнѣвачке.
Издигнуле овце у Стоспуде,
Єре су имъ воде пресушиле,
Па ми поє овце на Рићицу;
Него хайда войску да купимо,
Да удримо овцамь иа Рићицу.“
То зборише на ноге скочише,
И ту силну войску окупише,
Предъ ньима є Ускокъ окренуо,
Прозъ Грахово войску преводіо,
У Забрђе войску изводіо,
Изводіо, па ту починуше,
Него вели Диздаръ Османъ-Ага:
„Устави се, Митровићь Томане!
Да идемо у Бѣлошъ планину,
Да Трешнѣвске овце уходимо,
А да сютра на ньихъ ударимо.“
Устави се Томанъ са Диздаромъ,
Отидоше у Бѣлошъ планину,
Трешнѣвачке овце ухоћаху,
Кадъ вићеше три крда овацахъ,
Овце бѣле Пешикана Шуня,
И сокола Гавриловићь Бая,
И Михайла Вукадиновића,
Михайло є съ Баіомъ кодъ овацахъ,
И дієте Пешикане Зеко,
Нема Зеко до шеснаєсть лѣтахъ.
Кадъ ли овце уходише дивно,
У войску се Диздаръ поврнуо,
На Рићицу войску изводіо,

Око воде дивно запануше.
Кадъ сютра данъ ютро осванyло,
Но овчари овце отворише,
Путъ Рићице овце обрнуше;
Када быше съ овцамъ у Продоли,
Но се добаръ юнакъ подигнуо,
Юнакъ добаръ Пешикане Шуньо,
Кренуо є Ресну на Пазаре,
Па роћака Бая дозываше:
„Ако водишь овце на Рићицу,
Є Рићица ніє нигда сама,
Што нієсу око воде Турцы;
Но проћите напріедъ овчари,
Да Рићицу воду обидете,
Да нієсу запанули Турцы.“
И Баіо є послушао Шуня,
Зове Баіо Зека Пешикана:
„Хайде, Зеко, воду обидимо!“
Ма га соко Зеко послушао,
Два юнака пушке дохватише,
Када на врхъ воде дошли хладне,
Него Баіо Зеку говораше:
„Поћи, Зеко, на воду Рићицу,
Ако буду око воде Турцы,
Быће вода попивена хладна,
А ево ти мою вѣру давамъ,
Ако бы се Турцы каясили,
А и тебе, Зеко! обиграли,
Данась ће те Баіо осветити.“
Ма єсть юнакъ Пешикане Зеко,

По срієди узе цефердара,
Наврхъ воде излазіо хладне:
Кадъ погледа води у скалине,
Ал' су води скале поквашене,
Тако Зеко рієчь проговара:
„Ево Турцы око воде, Баіо!“
Ма га вић̣о Диздаръ Османъ-Ага,
Изкрай воде ужди Шеишану,
Па погоди Зека Пешикана,
По десной га руки обраніо:
Одъ пушке се Зеко спотакнуо,
На нћм' Османъ юришь учиніо,
Да угради главу Пешикана,
Ма му неда Гавриловић̣ь Баіо,
Изнадъ воде ужди цефердара,
Те погоди Диздаръ Османъ-Агу
Башъ подъ грло, ћe пуце запуча:
Паде Турчинъ украй воде хладне,
Ма є Баіо вриску учиніо,
Одъ Бая се Турцы препадоше,
Арамбашу свога изгубише,
Са Рић̣ице Турцы побћгоше;
Ма имъ Баіо бћжати недає,
Другомъ ужди Баіо цефердара,
Те погоди Хасанъ булюбашу,
Ал' овчаре Баіо кликоваше,
Кадъ ево ти дођопе овчари,
Првый дођe Турчиновић̣ь Марко,
Теке дођe, ужди цефердара,
Па погоди Ахмедъ-Агић̣ъ Суля,

Обіе му ноге саломіо,
Турчинъ паде, а Марко припаде,
Уграби му главу и оружѣ.
Ал' ето ти Косовићъ Андріе,
Ал' Андрія ужди цефердара,
Те погоди Шарановићь Іока,
А припаде, посѣче му главу;
У толико приспю Залюћани,
Пушку пали Крывокапићь Ристо,
Те погоди Салковићь Омера
По средъ паса, недаде му гласа,
Уграби му главу и оружѣ;
Кадъ Михайло Вуядиновъ дође,
Па Михайло ужди цефердара,
Те бієсна погоди Турчина,
Туре добро, Єлезовићь Авда.
Ма да видишь бієсна юнака,
А юнака Гавриловићь Бая,
Претієче Турке низ' забрђе,
Три є главе Баіо одкинуо,
Докъ остали дођоше овчари,
Ма ни они не издаше Бая,
Свакій редомъ уграбіо главу,
Гоне Турке до дно Граховога;
Граховляни да ихъ не отеше,
Одъ ньихъ ока неутече жива.
Вратише се натрагъ Црногоцы,

Кадъ дођоше на воду Рићицу,
Окупише главахъ осамнаєсть,
И лієпо рухо и оружѣ,
Ту поштенѣ дивно учинише.

КУЛА КАРАЦИЋА.

(1812. год. мѣсеца Марта.)

XLIX.

Полећала два врана гаврана
Одъ Дробняка одъ племена яка,
Одъ Петнице, Божѣ злосретнице!
Одъ крваве куле Карацића.
Све Дробняке тице прелећеше,
У широко Гацко улећеше,
По Гацку се тице развіяше,
Развіяше, па и попадаше
На дворове Хица баряктара,
Одъ двора ихъ нико невиђаше,
До кадуне Хица баряктара,
Па покупи дрвлѣ и каменѣ,
Те ћераше двіе тице вране:
„Иша! врани, обилѣжѣ грдно!
Ће падате, добра быти неће.“
Него тице прегнати неможе,
Па ихъ поче була запытиват':
„Одъ кудъ сте ми ютрось долећели?

Е да ве є срећа донієла
Одъ Дробняка, одъ племена яка?
Вићесте ли Пашу Милѣвину,
И са ньиме Ченгићъ Смаилъ-Агу,
Узъ нѣг' мога Хица-баряктара,
А за ньима осталу ордію?
Єл' удрила войска на Дробняке?
Єсу л' Турцы Дробнякъ опалили?
Єсу ли се главахъ накидали,
И живієхъ робахъ нахватали?
Єли Хицо кога уфатіо,
Како што се мени захваліо,
Да ће влашку главу одкинути,
И живога роба заробити?"
Єданъ гракну, другій одговара:
„О кадуно Хица баряктара!
Ради бы смо праве гласе казат',
Ма нећемо, но како є было:
Мы смо ютрось тице одъ Дробняка,
И виће смо многу Турску войску
И предъ войскомъ Турске поглавице,
И твоєга Хица баряктара,
На Дробняке ютрось ударише;
А Дробняцы, махнити юнацы,
На живый ихъ огань дочекаше,
Турску войску натрагъ повратише,
Но имъ змія удри испрієка,
Испрієка преко Крновога,
Одъ Никшића Османъ капетане,
И за ньиме одъ Никшићахъ Турцы;

У Дробняке Турцы улѣгоше,
И Дробняке огнѣмъ изгорѣше,
До крваве куле Карапића,
У кулу се Шуіо затворіо,
Око Шуя неколико другахъ,
Но га зове Ченгићъ Смаилъ-Ага:
„„О војвода, Карапићу Шуіо!
Хайд' излаз'те, да ми се предате.““
„Одзива се Карапићу Шуіо:
„„Майде, Ченгићъ Смаилъ-Ага, нећу,
Никадъ ти се Шуіо предат' неће;
Докъ му буде на рамена глава.““
„Тадаръ Ага хата нагоніо,
Путъ бієле куле Карапића,
Но га гледа Карапића Мимо,
Зове Мимо Кандића Василя:
„„О мой брате Кандићу Василю!
Ты погледай Агу на лабуда,
Ка є къ нама загонъ учиніо.““
„Оно гледа Кандићу Василю,
Па дохвати везену шишану,
На Агу є нишанъ саставіо,
А шишани живій огань дає,
Непогоди Агу на лабуда,
Но подъ Агомъ хата дебелога;
Клече лабудъ на прва колѣна,
Одъ нѣга є Ага одскочіо,
А пѣшке се врну у дружину,
И овако у дружину вика:
„„Єли влаха, ал' Турчина овђе,

Ал' Ускока одъ Горице Црне,
Ко ћ' ограбит' хата ранѣнога,
Честита ћу нѣга учинити ?""
„А то зачу єданъ юнакъ добаръ,
Юнакъ добаръ родомъ Црногорацъ,
Одъ Бѣлицахъ Горановъ Михайле,
Дората є коня закрочіо,
А у руку барякъ дохватіо,
Свиленъ га є барякъ поклопіо
Са врхъ главе до зелене траве,
Преко поля загонъ учиніо,
Да ограби хата ранѣнога,
Но га гледа Карапићу Мимо,
Зове Мимо Кандића Василя:
„„Гледай, брате, Кандићу Василю!
На дорату онога юнака,
Те є на насъ загонъ учиніо.""
„А гледа га Кандићу Василю,
Па у руке дохвата шишану:
„„Не напріедъ, Турскій баряктаре!
Я самь пушку дивно напуніо,
Уби ћу те, преварит' те нећу!„„
„А Михайло ни хабера нема.
Тада Василь пушку опаліо,
А Михайла дивно погодіо,
Сломіо му бедре обедвіе;
Паде юнакъ низъ коня дората,
Звекнуше му празне бакрачліе.
Него Ченгићъ Смаилъ-Ага виче:
„„Єли Влаха, ал' Турчина овће,

Да угради хата ал' Михайла,
Честита бы нѣга учиніо.““
„Оно слуша єдно Туре зорно,
Хоца Сарићь са дно Гацка равна,
Онъ пояха хата дебелога,
А у руке дохвати баряка,
Свиленъ га є барякъ притиснуо,
Барякъ нѣга, а кита ђогата,
На Міхайла загонъ учиніо,
Да угради ранѣна юнака;
Но га гледа Карацићу Мимо,
Па га каже Кандићу Василю:
„„Гледай, брате, Кандићу Василю!
Преко поля Хоцу подъ барякомъ,
Ка є Хоца къ нама наклопіо.““
„Него виче Кандићу Василю;
„„А да Хоца, кудъ си наклопіо
А ніє си друма угодіо!““
Узе Василь везену шишану,
Подиже іой четыри каната,
На Турчина нишанъ саставіо,
Поштено му ватру прихватила,
И Хоцу є погодіо дивно
У врхъ главе међу очи црне;
Паде Хоца съ хата ђогатаста,
Звекнуше му празне бакрачліє.
Опетъ Ченгићъ Смаилъ-Ага виче:
„„Єли Влаха, ал' Турчина овђе,
Да угради хата, ал' Михайла
Честита бы нѣга учиніо.““

„Сви гледаю Хица баряктара,
А Кадуно, твога Господара,
Хицо глєдат' нешћеде никога,
Но пояха вранца дебелога,
Па свиленый барякъ разшириo,
Свиленый га барякъ поклопiо
Са врхъ главе до зелене траве,
А наклопи полѣмъ широкiємъ;
Но га гледа Карацићу Мимо,
Зове Мимо Кандића Василя:
„„Гледай, брате, Кандићу Василю!
Подъ барякомъ оно Туре зорно,
Ка є къ нама загонъ учиниo.““
„Но га виче Кандићу Василю:
„„Серхатлiо, ће си наклопiо!
А нiєси друмомъ погодiо!
„Па дохвати везену шишану,
И шишани даде ватру живу,
И погоди Хица баряктара
Међу токе у прси широке.
Паде Турчинъ у зелену траву,
Звекнуше му празне бакрачлiе.
Него виче Ченгићъ Смаилъ-Ага:
„„Єли Влала, ял' Турчина овће,
Да ограби хата ал' Михайла
Честита бы нѣга учиниo.““
„Оно слуша єдно момче младо,
Па и оно родомъ изъ Бѣлицахъ,
По имену Iовиша Бѣлица,
Но є момче домышлято люто,
Набавio кацу дрвеницу,

На главу є кацу натуріо,
Па се вуче шашкомъ зеленіємъ;
А гледа га Карацићу Мимо,
Зове Мимо Кандића Василя:
„„Гледай, брате, Кандићу Василю!
Што се вуче шашкомъ зеленіємъ
Ал' є исанъ, али ђаво црный?““
„А виђе га Кандићу Василю,
Па дохвати везену шишану,
Подиже іой четыри каната,
На Іовишу нишанъ саставіо,
Поштено му ватру прихватила,
И погоди кацу дрвеницу,
А крозъ кацу у перчинъ Бѣлицу.
Ту погибе Іовиша Бѣлица
Оста пуста каца дрвеница.“
Кадъ гавране була разумѣла,
Мртва паде предъ біелу кулу.

ОСВЕТА ЗА НЕВЂРУ ТУРСКУ.

(око 1800. год.)

L.

Ситна књига землѣ прелазила
Одъ Цетиня, одъ Петра Владыке,
Па отиде преко горе Црне
Право, здраво нахіомъ Катунскомъ;
Ево ти є Чеву на краину,
А на руке Милутиновъ Симу.
Владыка га Петаръ поздравіо:
„Чуй ме, Симо, одъ Краине крыло!
Мо'шь ли знати, єсил' запазіо,
Кадъ прелазихъ подъ Острогъ Владыка,
И учинихъ станакъ съ Никшићима,
Око мене мои Црногоцы,
Међу собомъ вѣру ухватисмо
Одъ єсена данка Митровога
До пролѣтна дана ђурђевога:
А потоме миръ да учинимо,

И да двіе землѣ саставимо:
Гору Црну и Херцеговину,
Да живимо право у єдинству;
Я се вратихъ низъ Брда питома,
Іоштъ недоћохъ на Рієку малу,
Мене страга гласи допануше.
Е Никшићи вѣру преметнуше,
Посѣкоше Бршнянина Іова;
У нѣга ми єдна штета мала,
А великій укоръ и срамота.
Но ако си юнакъ одъ Краине,
Єсамь чуо, казивали су ми,
Никшићке су овце у Рудине,
Него скупи єдну чету малу,
Чету малу, ал' велику войску,
Хајде с' ньоме у Рудине равне.
Ако бы ти Богъ и срећа дала,
Да, доведешь живога Турчина,
Ал' донесешь главу одъ Турчина,
Я ћу тебе дивно даривати:
Да ћу теби двіе пушке мале,
И у злато двадесеть дукатахъ."
Како Симу кньига допанула,
Одъ землѣ є на ноге ћипіо,
Прошета се преко Чева равна,
Па се яви Чевскомъ булюбаши,
Булюбаши Гардашевићъ Мићу;
Шетали се два добра юнака
Преко Чева на главицу зборну;
Скупили се на збору Чевляни,

Свакіємъ се зборомъ заћедоше
А найвише зборе за юнаштво,
За граћане своє краичнике,
Али вели Милутиновъ Симо:
„Булюбашо, Турчиновићъ Мићо!
Ка' си скоро у чету ходіо,
Бѣхул' Туске овце у Рудине?“
Али вели Турчиновићъ Мићо:
„Бѣху градске овце у Рудине
Сврхъ Трепача до дно Рієчана,
Одъ крваве Клепине градине
До проклете Мужеве пећине,
Све торина Турска до торине.“
Безъ войске се ништа немогаше,
И вієћу таку учинише,
Да сакупе младе Црногорце,
По крайни крваве юнаке,
Па су ситне кньиге направили;
Єдну шилю селу Загарачу,
А на руке Лазаревићъ Раму:
„Чуєшь мене, Лазаревићъ Рамо!
Никшићке су овце у Рудине,
Но кадъ ситну бурунтію примишь,
Хитро ћипи на ноге лагане,
И покупи Загарчане листомъ,
Хайде с' ньима Ластвомъ Озриниħкомъ,
Па ме чекай, доклењъ и я доћемъ,
На широку долу Кобылѣму.“
Ону посла, другу направіо,
А шилѣ є у племе Ћеклиће,

А на руке кнезу Ћеклићкоме:
„О Іоване, Кнеже одъ Ћеклићахъ!
Никшићке су овце у Рудине,
Но кадъ ситну бурунтію примишь,
Хитро ђипи на ноге лагане,
Те покупи све листомъ Ћеклиће,
Хайде с' њима узъ те Цуце донѣ,
Ту ме чекай докле и я дођемъ.“
Оно посла, а трећу написа,
Па є шилѣ у племе Бѣлице,
А на руке войводи Вуксану:
„О Войводо, Милићу Вуксане!
Никшићке су овце у Рудине,
Но кадъ ситну бурунтію примишь,
Хитро ђипи на ноге лагане,
Те покупи све Бѣлице листомъ,
Хайде с' њима низъ те Цуце донѣ,
Докленъ дођешь долу Кобылѣму,
Ту ме чекай, доленъ и я дођемъ.“
Ону посла, а четврту пише,
Па є шалѣ у те Цуце горнѣ,
А на руке Шунго Пешикану:
„Пешикане, крыло одъ краине!
Како ситну бурунтію примишь,
Хитро ђипи на ноге лагане,
И покуки горнѣ Цуце листомъ,
Хайде с' њима на Кобылѣ доле,
И ухвати Кланце и путове,
Немой пуштит' гласа у Рудине,
Єре водимъ нахію Катунску,

Да ударимъ на Никшићке овце.“
Кадъ є кньиге свуда разаслао,
Па ми Симо не сѣди залудо,
Но окупи браћу Озринићe;
Ето ти га узъ те Цуце донѣ,
Докленъ долу Кобылѣму дође
А ту младе Црногорце нађе,
Па одъ войске купи булюбаше,
Те вієћу с’ ньима учиніо.
Отоленъ се войска подигиула,
Докленъ войска на Ябуке сиђе;
Ту ми войску разређива дивно:
Што є было старо и неяко,
Ньима тура струке и торбице,
Па дозыва Шуня Пешикана:
„Пешикане, крыло одъ Краине!
Ето теби другахъ три стотине.
Хайде с’ ньима узъ равне Рудине,
Докленъ дођешь подъ Киту планину,
Да ударишь на Никшићке овце,
На крваву кућу Баріовића,
Баріовића и Феризовића.“
Па ми зове Турчиновићъ Мића:
„Булюбаша, Турчиновићъ Мићо!
Узми с’ собомъ другахъ три стотине,
Хайде с’ ньима узъ равне Рудине,
Докленъ дођешь у Требча широка,
Да ударишь на Никшићке овце,
А на Мрке и Париповиће.“
Па ми зове Лазаревићъ Рама:

„О соколе, Лазаревићъ Рамо!
Узми с' собомъ другахъ три стотине,
Хайде с' ньима узъ равне Рудине,
У маломе долу Ђурђевоме,
Да ударишь на Люцынн овце,
Я ћу водит' браћу Озриниће
На крваву Мужеву пећину,
Да ударимъ на Цидића овце.
И слушайте мене, Црногорцы!
Немой кои кавгу затурити,
Докленъ удри Шуньо Пепикане.“
Ово рече, на ноге скочише,
Улѣгоше узъ равне Рудине.—
Колико имъ дуга ноћца была,
Сву ноћь иду млади Црногорцы;
Докъ у ютро истекла Даница,
А удари Шуньо Пешикане,
Ма узъ Киту утекоше Турцы,
Ћераю ихъ млади Црногорцы.
На овце се необрћу Турцы.
Црногорцы завратише овце,
Свега на брой тридесеть стотинахъ,
Петъ стотинахъ коняхъ и воловахъ,
А удари Турчиновићъ Мићо,
Удри Мићо на Требча широка,
Утекоше Никшићки овчари
У планину Церовицу тврду,
Црногорцы завратише овце,
Єсть овацахъ осамнесть стотинахъ,
Три стотине коняхъ и воловахъ.

А удари Лазаревићъ Рамо,
Но є нѣму лоша срећа была,
Турска га є стража угледала,
Утекоше Турцы узъ Баяне,
И угнаше овце свеколике.
А удари Милутиновъ Симо
На крваву Мужеву пећину,
На Турчина Цидића Хасана,
Па га зове са главице Симо:
„О Турчине, Цидићу Хасане!
Мичи ми се ютрось изъ овацахъ:
До ютрось су твоє овце быле,
А по ютрось моє, ако Богъ да!“
Ал' се бію изъ Сплужине Турцы,
Пуче пушка одъ Црногорацахъ,
Непогоди Цидића Хасана,
Но нѣгова брата Хусеина
По средъ паса недаде му гласа,
Добаръ се є юнакъ загоніо,
Башь одъ Чева Воєвода Мићо,
И Турчину главу посѣкао,
И узе му свієтло оружѣ.
Побѣгоше узъ Рудине Турцы,
Црногорцы завратише овце,
Єсть овацахъ дванаєсть стотинахъ,
Петъ стотинахъ коняхъ и воловахъ,
Ћераю ихъ узъ равне Рудине,
И бію се боя жестокога;
На Ябуку боя раздвоише,
И угнаше овце свеколике,

Докъ дођоше долу Кобылѣму,
Ту лѣпо овце дѣлише,
Арамбашамъ даше старѣшинство,
А Войводи коня подъ тимаромъ.
Свакій пођe на своѥ дворове,
А Войвода преко Горе Црне,
Докленъ дође на полѣ Цетинѣ,
У Владыке Петра Петровића,
И донесе одъ Турчина главу.
Владыка га дочекива дивно:
Дарова му пушку у гайтану,
И двадесеть у злато дукатахъ.
Отоленъ се здраво повратіо,
Докленъ дође Чеву на краину.

ГОРСКО КАРРЕ.

(1813. год.)

LI.

Књигу пише Цетинскій Владыка,
А шилѣ є на равне Нѣгуше,
На Нѣгуше Гувернадуръ Вуку,
Тако Вуку писаше Владыка:
„Устай, ђе си права слуго, Вуче!
Узми с' собомъ войске неколико,
Съ войскомъ хайде Боки одъ Котора,
Право на друмъ на спрема Троице,
Те затвори тврдога Котора,
И у Которъ валятне Французе,
Затвори имъ скеле и друмове,
Да Котору нико не приступа;
А я идемъ са Цетиня равна
Путъ Маинахъ и Будве бієле,
И са собомъ водимъ Црногорце,
Да одъ Будве освоимо града.“
Када Вуку ситна књига дође.
Виђе Вуче што Владыка пише,

Па ускочи на ноге витежке,
И окрочи дора дебелога,
Узе с' собомъ войске неколико,
Све Нѣгуше и Ћеклиће листомъ,
Пође съ войскомъ путъ Боке Которске;
Брзо пође, а іошть брже дође
Међу Которъ и међу Троицу,
Те затвори Котора тврдога
И Которске скеле свеколике.
Теке Вуче Которъ затворіо,
Владыка се са Цетиня крену,
И са собомъ узе Црногорце,
Брзо иде подъ Маине дође,
Башъ на спрема Будве и Французахъ.
Кадъ Приморцы оно разумѣше
Сви Приморцы на ноге скочише,
Хитро дошли они подъ Маине,
Подъ Маине кодъ Петра Владыке;
Ту се войске двіе смієшаше,
Црногорска и са ньомъ Приморска.
Кадъ се войска сва искупи листомъ,
Тадъ Владыка на ноге устаде,
Па овако рієчь проговара:
„Црногорцы, браћо и Приморцы!
Како бы смо Будву освоили,
И Французе у ню затворили,
А да много крви не проспемо
Одъ насъ, браћо, нити одъ Французахъ?“
У то Петаръ Ђурашковиħъ дође,
Владыцы се поклоніо дивно

Па Владыцы Петаръ бесѣдіо:
„Я знамъ добро милый Господаре!
Како ћемо Будву освоити,
И безъ много крви уграбити:
Колико є у Будви Французахъ,
Толико є нашіехъ пандурахъ
Одъ Приморя и одъ три обћине,
Но, Владыко, ситну кньигу пиши,
Шильи кньигу Будви на край мора,
У ню поздравь свакога пандура
Пиши ньима да заметну кавгу
Са Французомъ по Будви бієлой,
Сви ће тебе послушат', Владыко!
А кадъ кавгу заметну пандури,
Ласно ћемо освоити Будву.“
Када Петра разумѣ Владыка,
Єданакъ є кньигу направіо,
На пандуре кньигу оправіо,
У кньизи ихъ мило поздравіо:
„Поздравлямъ васъ, одъ Будве пандури!
Но почуйте мене, соколови!
Како ютра сяйна зора сине,
Устаните како соколови,
И по Будви кавгу заметните;
Како кавгу я чуємъ у Будви,
Я ћу съ войскомъ брзо ударити,
Освоити Будву у край мора.“
Кадъ пандури кньигу прихватише,
На ню ми се хитро окупише,
Па стадоше чинит' договоре,

Како ће се побити съ Французомъ;
Него вели Ивановићъ Вуче:
„О Пандури ,моя браћо драга!
Владыка є доша' подъ Маине,
Са Владыкомъ двіе бановине:
Црна Гора и Приморѣ равно,
Но да, браћо, сложно устанемо,
И да тврду вѣру ухватимо,
Ухватимо, да се неиздамо,
На Француза сложно ударимо,
Удри, браћо, свакій на своєга,
Я ћу првый почет' на єднога.“
Тадъ пандури вѣру ухватише,
Да ће сложно заметнути кавгу.
Па Владыцы кньигу одписаше,
Да ће кавгу заметнут' у Будву,
Но да войску предъ Будву примакне
Прије сване и зора огране.
Кадъ Владыка одговоръ приміо,
И видіо што пандури пишу,
Одговоръ му у свануће дође,
У та доба окренуо войску,
Доведе є предъ Будву бієлу,
На велю є воду починуо.
Кадъ га виће Господа француска,
Поче бѣжат' граду у ограду;
Но да видишь яда изненада!
Пандури имъ бѣжати недаю,
Него на ньихъ сложно ударише,
Пушку пали Іовановићъ Вуче,

Пали пушку на Кршћановића,
Дивно Вуче нѣга погодіо,
Живо му є срце опаліо;
Другу пали Прибиловићъ Станко,
Уби Станко Франа капетана;
Дође Иво зече изъ Поборахъ,
И онъ уби Попа Матковића;
Тадъ Пандури други поскочише;
По Будви се съ ньима похваташе.
Кадъ Владыка чу по Будви кавгу,
Таде войску путъ Будве пустіо,
Ал' одъ Будве отворена врата;
У Будву є улазила войска,
И по Будви похвата Французе,
И освои накрай мора Будву.
Кадъ Владыка Будву освоіо,
Шилѣ кньигу Губернатор' Вуку:
„Послушай ме, Вуко, моя слуго!
Я самъ ево освоіо Будву,
Сютра ћу се Грблѣмъ окренути,
Ка ћу доћи на Солила равна,
На ливаду шаторъ ћу распети,
Него сютра удри на Троицу,
Узми съ войскомъ Троицу Фортицу,
А кадъ узмешь Фортицу Троицу.
Хайде мене у сусрету, Вуче!"
Како кньигу разуміо Вуче,
Каза войсцы, што Владыка пише,
На Троицу пушти два племена;
Фиску чине млади Црногорцы,

За бедемъ се рукама хватаю.
Гледа яданъ Бане ђенерале
Са бедема одъ Котора града,
Пуца Бану срце у прсима,
Ал' Троицы помоћи неможе,
Кодъ нѣга є силни Кампањоле
Врагъ му неда и срце юначко
Мировати у граду Котору,
Већъ онъ моли силна ђенерала:
„Ђенерале, міо Господаре!
Дай ти мени до триста солдатахъ,
Да одъ муке избавимъ Троицу,
Црногорце займимъ узъ планину.“
Жао Бану силна Кампањола,
Е є юнакъ, кукала му майка!
Види Бане, ђе ће погинути,
Ал' га никадъ одбит' немогаше,
Да не иде у помоћь Троицы,
Већъ му даде до триста солдатахъ;
Кампањоле предъ ньима отиде.
Црногорцы нѣга угледаше,
Оставише Фортицу Троицу,
Кампањолу юришь учинише,
И на нѣга мужки навалише;
Ал' се витезъ брани Кампањоле,
Шуплѣ коло съ войскомъ учиніо,
Сиплѣ огань путъ свакоє стране,
Ал' за файду, коло у ћескоту,
Црногорцы юришь учинише,
Проломише коло на четворо,

Посѣкоше стотину Французахъ,
И сокола Бана Кампаньола,
Оне двѣста у Которъ угнаше,
Па се натрагъ опетъ повратише,
На Троицу юришъ учинише,
Похваташе педесеть солдатахъ,
И узеше Троицу Фортицу,
И съ Троице топа три-четыри,
Па Троицу огнѣмъ опалише.
Кадъ Троицу огнѣмъ опалише,
Тадъ се диже Гувернадуръ Вуко,
И са ньиме два храбра племена,
Отидоше у сусретъ Владыцы.
Сретоше га на спрема Солилахъ,
Веселѣ му чине изъ пушакахъ.
То є было кадъ се є чинило,
Мы велимо, да се веселимо.

БОЙ НА МОРАЧИ-ГОРЊОЙ.

(1819. год.)

LII.

Ситанъ Фермань одъ Стамбола пође,
Оде Фермань одъ града до града,
Дође Фермань на Босну Везиру:
„О Везире, моя вѣрна слуго!
Ето самь ти Фермань оправіо,
Цару зевка нема ни узура,
Докъ Морача сѣди у Кауре;
Войску купи, хайде на Морачу,
Купи войске колико ти драго,
А не жали хазну ни захиру.“
А кадъ Везиръ Фермань проучіо,
Онда Везиръ диванъ покупіо,
А у диванъ пустіо телале:
А не мали каква Серашћера,
Даћу войске тридесеть хілядахъ,
И да ћу му хазну и захиру,
Да онъ иде на Морачу съ войскомъ.
Докъ изиђе царевъ делибаша,

Те Везиру полюбіо руку,
Те Везиру прихватіо войску,
И прими му хазну и захиру.
У рієчи у коіой су были,
Докъ ево ти два Дробнячка кнеза,
Те Везиру полюбише руку.
Лієпо ихъ Везиръ дочекао,
О свачему єгленъ заметнуше,
А найвише зборе за Морачу,
Ал' му веле два Дробнячка кнеза;
„Господару, Босанскій Везире!
Што ће войске тридесеть хилядахъ,
Текъ да трошишь хазну и захиру,
И да пштишь раю сиротиню;
Дай намъ войске дванаєсть хилядахъ,
И дай нама стотину деліяхъ,
И предъ ньима Царевъ Делибашу,
Кунемъ ти се, а вѣру ти давамъ,
Морачу ћешь Влашку прихватити.“
То Везиру врло мило было,
Даде войске дванаєсть хилядахъ,
И даде имъ стотину деліяхъ,
И предъ ньима Царевъ Делибашу,
И даде имъ хазну и захиру,
И одоше на Вранѣше съ войскомъ.
Ту су были три бієла дана,
Кадъ четврто ютро освануло,
Но се Царевъ Делибаша шета,
Поредъ нѣга два Дробнячка кнеза,
Делибаша сѣтно невесело,

Пытаю га два Дробнячка кнеза:
„Господару, Царевъ Делибаша!
А што си намъ сѣтно невесело?
Али ти є не у волю войска?
Али си се, драги, препануо,
Е Морачу нећешь прихватити?
Кунемъ ти се, а вѣрути давамъ,
Морачу ћешь Влашку напунити
Калчинама и опанчинама,
А камоли нећешь прихватити. — "
„Богъ васъ клео! два Дробнячка кнеза!
Овђе войске за Морачу нема."
Па се Турчинъ подъ шаторомъ врати,
Па онъ ситне кньиге разписуе,
Найпрву є кньигу отправіо
У Сѣницу и Новомъ-Пазару,
А ту Турска два Сердара кажу:
„Чуйте, Турцы, нѣму браћо драга!
ђе одъ Цара Фермань допануо:
Цару нема зевка ни узура
Докъ Морача сѣди у Каура,
Робе Буле, а сіеку Турке,
Већъ су Цару даве додіяле,
Те є на ньихъ Фермань истуріо,
Куп'те войску, хайд'те на Вранѣше,
На Вранѣше на полѣ широко,
А ту, Турцы, да се састанемо."
А другу є кньигу отправіо
Прієполю и Бієломъ полю,
И ту Турска два Сердара кажу,

И њима є селамъ оправіо:
„Чуйте, Турцы, нѣму браћо драга!
Єсте л' чули, єсте л' разумѣли,
Ђе одъ Цара Фермањ допануо;
Цару нема зевка ни узура,
Докъ Морача сѣди у Каура,
Робе Буле, а сієку Турке,
А Цару су даве доядиле.“
Па и трећу кньигу оправіо
У Таслицу и у Фочу равну,
И ту Турска два Сердара кажу
И њима є селамъ оправіо:
„Чул' те, Турцы, нѣму браћо драга!
Єсте л' чули, єсте л' разумѣли,
Ђе одъ Цара Фермањ допануо:
Цару нема зевка ни узура,
Докъ Морача сѣди у Каура,
Робе Буле, а сієку Турке,
А Цару су даве досадиле; —
Куп'те войску, хайд'те на Вранѣше,
На Вранѣше на полѣ широко
А ту, Турцы, да се састанемо.“
А четврту кньигу направіо
Гацку равномъ и Требиню маломъ,
И у кньиги селамъ оправіо,
Кркъ Сердару съ Гацка Смаилъ-Аги:
„Єсил' чуо, єсил' разуміо!
Ђе одъ Цара Фермањ допануо;
Цару нема зевка ни узура,
Докъ Морача сѣди у Каура,

Купи войску, хайде на Вранѣше,
На Вранѣше на полѣ широко,
Ту, Сердаре, да се састанемо,
И међу се єгленъ отворимо,
Како ће мо удрит' на Морачу. "
Па є петy књигу оправіо
У Никшиће Османъ Капетану:
„Єси л' чуо, єси л' разуміо,
Дође Фермань одъ Цара нашега,
Да се съ войскомъ иде на Морачу:
Цару нема зевка ни узура,
Докъ Морача сѣди у Каура,
Войску купи, хайде на Вранѣше,
На Вранѣше на полѣ широко,
А ту, Турцы, да се састанемо. "
Кадъ се сила Турска окупила
На Вранѣше, на полѣ широко,
Ал' каква є сила у Турака!
Свакъ бы река и бы се порека,
Да бы єдногъ краля прихватила,
А камо ли да не бы Морачу,
А Морачу неяку краину.
У то телалъ у войску викнуо:
Баряктари, узмите баряке,
А првенцы на конѣ яшите,
Да идемо у Дробняке съ войскомъ,
У Дробняке на широке руке,
Да Ускоке прво разоримо,
И ньихово роблѣ поробимо.
Сва є войска на ноге скочила,

Појахали хате и парипе;
Хајдуцыма добра срећа была,
Хајдучка се чета намѣрила
У крвавомъ граду Колашину,
Те є Турску войску опазила,
Похиташе и дневи и ноћи,
Додадоше хаберъ хајдуцыма.
Кадъ хајдуке хаберъ допануо,
Колико се, боланъ, препанули,
Шаровите пушке дохватише,
На своє се не обрћу любе,
А за ньима гологлаве любе,
За мајкама боса ђеца пиште,
Тако ньима Богъ и срећа даде,
Уведоше роблѣ у Морачу.
У Дробняке ударише Турцы,
У Дробняке на широке луке,
Те хајдучке куће похараше,
Похараше, па ихъ попалише,
И ту Турцы таборъ учинише,
Делибаша на бієлу кулу,
Башъ на кулу попа Милутина,
И кодъ нѣга сви Турски сердари,
Текъ што сѣли, зулумъ учинили:
Робе роблѣ, а сієку главе,
Коє даю Цареве хараче,
Непознає, кому се предає;
И те бы смо яде опростили,
Него роби хајдучке невѣсте,
Те ихъ турчи Турчинъ на намазу

И узима за вѣрене любе,
Те му яде опростит' не могу,
Ту несрећу доста за Туракахъ.
Виће войску са Яворя стража,
Што Морачу одъ Туракахъ чува,
Па потрча стрмо низъ планину,
Докле доће Мияту Сердару,
Све му каже што є по истини.
А кадъ чуо Міяте Сердаре,
Онъ дозивлѣ Якшу Капетана:
„Садъ што ће мо, Якшо, побратиме!
Ево на насъ силовита войска? —“
„Добро ће мо Міяте Сердаре!
Мы хайдемо ломной Гори-Црной
Узъ колѣно нашемъ Господару,
Да писнемо како зміє люте,
Да намъ даде люту Брћанію,
Да съ Турчиномъ крвцу проліємо.“
Како рекли, тако учинѣли,
И шарене пушке дохватили,
Брзо пошли како соколови,
А іоштъ брже на Цетинѣ дошли
Узъ колѣно свога господара,
Заплакаше два Србска сокола,
Заплакаше како зміє люте:
Ал' Владыка ньима говоріо:
„Не плачите, двіє вѣрне слуге!
Я ћу вама индатъ отправити,
Мало войске, люта убойника
Одъ Острога до крвава Спужа,

Да съ Турчиномъ крвцу пролієте,
Ради свете вѣре православне,
И свободе свога отачества.“
Па Владыка на ноге скочіо,
Шаровите књиге накитіо,
Єдну посла селу Мартинићу,
А на руке Попу и Вуксану:
„Чуйте добро двіе вѣрне слуге!
Ето Турске войске на Морачу,
Већъ купите люте краичнике,
Хайте брже съ войскомъ у Морачу,
Да съ Турцима крвцу пролієте.“
Другу шалѣ на Оріойзи Луцы
А на име Марку Бошковићу:
„Чуєшь Марко, моя вѣрна слуго!
Сердаръ се є разболіо люто,
Већъ ти устай на ноге лагане,
Ето Турске войске на Морачу,
Купи войску, хайде у Морачу,
Да съ Турчиномъ крвцу пролієте.“
Па є трећу књигу оправіо
У Острогу Игумну Ђорђіи,
Овако му у ню накитіо:
„Топе пали, а купи Брђане,
Ето Турске войске на Морачу,
Купи войску, хайде у Морачу,
Да съ Турчиномъ крвцу пролієте.“
Па четврту књигу отправіо,
На Повію Мркою Сердару:
„Чуй Мркое, крыло одъ краине!

Ето Турска войска на Морачу,
Хайде съ войскомъ брже у Морачу,
Да съ Турчиномъ крвцу пролієте.“
Кадъ Владыка кньиге накитіо,
Даде кньиге Якши и Міяту:
Отоленъ се они подигоше,
Поглавицамъ кньиге однієше.
Поглавице кадъ кньиге примише,
Са кньигама войску покупише,
Путъ Мораче войску одведоше,
Предъ войскомъ є одъ Острога Бане
На нѣгова широка дорина,
А какавъ є одъ Острога Бане!
На раме му везена шишана,
А о бедри дуга гадарія,
А на раме џида обливена,
А одъ по нѣ вукомъ обшивена,
На врхъ џиде одъ мећеда глава,
Зинула є, како да є жива;
А за Баномъ друге поглавице,
А за ньиме войска сваколика,
Мало войске, хиляду пушакахъ,
Но све брзца и люта бойника,
Дође войска у Морачу тврду,
И три дана трая у Морачу.
Кадъ четврто ютро освануло,
Ту освану петакъ, Турскій светацъ,
Кадъ с' не бое Срби одъ Туракахъ,
Све се Србске сакупиле страже,
Да сеире силновиту войску,

Докъ Морачу сунце огріяло,
Оргіяло па є засѣнуло;
Но се Міятъ яду осѣтіо,
Тури очи узъ Морачке стране,
Ал' планину Турцы претиснули,
Све баряцы, ка' мрки облацы,
Бойна копля, како гора чарна,
Него Міятъ дозива войводу:
„О войводо, Мино Радовићу!
Ето на насъ ударише Турцы.“
А войвода грломъ подвикує
Свакоєга кнеза и войводу,
И юнака што є одъ юнаштва:
„Ход'те, браћо, да се послушамо,
Я васъ кумимъ Богомъ великіємъ!
Да мы наше плећи окренемо,
А и наше крсташе баряке,
То ће вићет' са планине Турцы,
Нађера ће хате и парипе,
Ко ће више главахъ одкинути,
Ко ли више робля заробити.“
Како рече, тако учинише,
И Турцыма плећа окренуше,
А и наше крсташе баряке.
То вићеше одъ планине Турцы,
За Србима конѣ нађераше,
До велика поля Драговића
Ни бы мртва, ни бы ранѣнога,
А кадъ полю Драговића были,
Посѣкоше єднога юнака,

По имену Крушковца Николу,
Однієше Делибаши главу,
Те имъ дава бакшишь и челенке,
И на полѣ таборъ учинише.
Докъ се прамакъ магле замагліо,
А одъ Ратнѣ и Мораче донѣ,
А изъ магле крупа пропадаше;
А то прамакъ магле не быяше,
Већъ то бѣше Попе и Вуксане
У густоме дыму одъ пушакахъ,
А то ситна крупа небыяше
Веће врућа зрна изъ пушакахъ,
Ал' немогу Турке пошенути.
Докъ истече даница звієзда,
Одъ звієзде мунѣ сієваху,
И у Турску войску удараху:
То не бѣше даница звієзда,
Већъ то бѣше Мина воєвода,
Поредъ нѣга Міяте Сердаре,
А то жива не сієва муня,
Него оштра сабля Міятова
Ал' немогу Турке пошенути.
Докъ одъ Капе пукоше громови,
А у Турску войску ударише,
То не бѣху небесни громови,
Но то бѣше одъ Острога Бане,
Поредъ нѣга Мркоє Сердаре,
На Турску ми ударише войску,
С' сваке стране приврући Турцыма,
Турцы бѣжат' плећа обрнуше,

А Срби ихъ мужки поћераше,
Са дно равна поля Драговића
До бієле куле Драговића
Петъ стотинахъ главахъ одкинуше,
Петъ стотинахъ хатахъ уграбише,
Одъ бієле куле Драговића
До велике ступе Попадійћа
Петъ стотинахъ главахъ одкинуше,
Петъ стотинахъ хатахъ уграбише.
А кадъ ступи Попадійћа были,
Докъ долеће крсташина орле,
Крсташь орле великіехъ крылахъ;
То не бѣше крсташина орле,
Но то бѣше Миконићу Марко,
Кодъ Ступе є пресѣкао Турке,
Па отоленъ поћераше Турке,
Одъ велике ступе Попадійћа
До Лѣвишта села хайдучкога
Петъ стотинахъ главахъ уграбише,
И примише узъ Рзачу Турке.
Но ће срећа, ту є и несрећа,
Пуче бумба, а пуче лубарда,
Уби бумба Мркоя сердара,
А Лубарда Шушу баряктара,
Србима се уморише руке,
Сіекућ'и узъ Рзачу Турке.
Одъ Србаля мало ко погибе,
Одъ Турака мало ко утече.
Богу хвала! Срби задобише!

ОСВЕТА ЗА НЕВЂРУ ТУРСКУ.

(1820. год.)

LIII.

Пропета се Пешикане Шуньо
По малену полю Трешнѣвоме,
Шетаюћи кньигу направіо,
А посла є Чеву питомоме,
А на руке воєводе Мића,
Овако му Шуньо кньигу пише:
„Знашь войвода, ніє было давно,
Кадъ съ Турцыма вѣру ухватисмо,
На вѣру насъ Турцы преварише,
Преварише и тебе и мене,
Тебе седамь робахъ ухватише,
Некћеше ихъ врнут' безъ одкупа,
За роблѣ си дао доста блага,
Мене бѣле овце издигоше,
Издигоше овце у Брестице,
На овце ми Турцы ударише,
И займише три крда овацахъ,

Посѣкоше три добра овчара,
Башъ сокола Муратовићъ Сава,
И делію Баіовићъ Лазара,
И овчара Михайловићъ Шунду,
На граду имъ поперише главе,
Съ ньима дивно града окитише;
Него Мићо, ако Бога знадешь!
Одъ кадъ су ни стари настанули,
Іоштъ ніе су подъ срамотомъ были,
Изабери стотину Чевлянахъ,
Хайде съ ньима на равне Ракоче,
Синоћь доће Зеко изъ Банянахъ,
Єсте Зеко уходіо Турке,
Прошао є Османъ капетане,
Прошао є Османъ у Баняне,
И повео шесдесеть граћанахъ,
Да ми купе Царева харача,
Да задаю яде Ришћанима,
Я ћу Цуце окупити листомъ,
Да идемо да ихъ дочекамо,
Да се съ ньима, Мићо, поколѣмо.“
Опетъ Шуньо другу кньигу пише,
А посла є селу Марковини,
А на руке Петру булюбаши,
И у кньиги Петра поздравіо
Да избере шесдесть Марковлянахъ,
Да изведе войску на Рокоче.
Кадъ є Шуньо кньиге разаслао,
Кадъ вићеше кньиге булюбаше,
Те скочише, войску покупише,

На Рокоче дошле арамбаше,
Ту нађоше Шуню Пешикана,
ђе є Шуньо Цуце окупіо,
И ту они войску окупише,
Арамбаша дивно казиваше,
ђе є Зеко уходіо Турке,
Када чуше Шуня Црногрцы,
Узнесе се юнакъ узъ юнака,
Окренуше ньине арамбаше,
Па улѣзе войска у Рудине,
У зелену гору Церовицу;
На Гребице войска починула,
Него виче воєвода Мићо:
„Црногорцы, браћо моя драга!
Може ли се наћи Црногорца,
Ко ће поћи горе до Банянахъ,
Кои ће ми по истини казат',
Хоће л' быти Турцы у Баняне?“
Ту се нађе єданъ юнакъ добаръ,
Юнакъ добаръ Петаръ булюбаша,
Па є Петаръ на ноге скочіо,
С' собомъ узе другога юнака,
А юнака Шакића Горчина.
Полећеше она два юнака,
Изидоше горе у Баняне,
Ту нађоше добра пріятеля,
За Турке имъ дивно казиваше:
Ето су се Турцы раздвоили,
Пошао є Османъ капетане,
И повео тридесеть граћанахъ,

И поша' є низъ донѣ Баняне;
А ето ти Бећовићъ Ферата,
Ето се є натрагъ поврнуо,
Ето за њимъ Кадія Нюхаре,
А за њима тридесеть грађанахъ,
Ето Турцы преко почивала,
Сад' ће улѣћ' Турцы низъ Гребице.
А кадъ Петаръ гласе разуміо,
Па отоленъ натрагъ полећеше,
Те у войску брзо улазише,
Али Мићу право казиваше.
А кадъ Мићо Петра разуміо,
Ал' војвода рієчь говораше:
„А на ноге браћо Црногорцы!
А да ли ви пукнут' срце неће
А за нашу браћу изабрану,
Коє су намъ изгубили Турцы?
Ход'те мене Мића послушайте,
Єре ћу васъ раздѣлити дивно:
Хајде води, Петре булюбашо!
Хајде води неколико војске,
У равноме долу Лѣшковоме,
Да имъ недашь побѣћ' узъ Баняне:
А ти хајде, Шуньо Пешикане!
Хајде води трећій діо војске
У зелену гору Церовицу,
Да имъ недашь бѣжат' Єловицы,
Я ћу водит' трећій діо војске
Тамо далѣ у црно Валовлѣ,
Да имъ недамъ бѣжат' узъ Вардере.“

Како Мићо војску раздѣліо,
Онако га дивно послушаше,
На троє се војска раздвоила,
Свакій пође, ђе му рече Мићо.
Црногорцы дивно западоше,
Међу собомъ Турке упустише,
Предъ њима є Бећовићъ Ферате,
Па изъ грла попієва Туре:
„Ако си ђе, Шуньо Пешикане!
Макни ми се съ друма зеленога,
Ты не смієшь ударити на ме.“
У колико Турчинъ попієва,
У толико коня нагоніо
На метеризъ Шуня Пешикана,
Ма га добаръ юнакъ дочекива,
Добаръ юнакъ Шакићу Горчине,
Па ми Горчинъ ужди џефердара,
А погоди Бећовићъ Ферата
Посредъ паса у срце юначко,
Задрієма Турчинъ на дорина,
Састави га са зеленомъ травомъ;
Кадъ Ферату главу одкинуше,
Иза тога обрну имъ рука,
У то Цуцке пушке запуцаше,
Три — четыри главе одкидоше,
И на Мића Турке нађераше,
Ма ихъ мужки Мићо дочекує,
Ал’ војвода ужди џефердара,
А погоди Кадію Нюхара.
У толико остали Чевляни

На Турке ти огань оборише,
Три - четыри главе посѣкоше,
И отоленъ Турке обрнуше
На юнака Петра булюбашу,
Па ихъ юнакъ Петаръ дочекива,
И на Турке огань наложише,
Три - четыри главе посѣкоше,
Низъ Рудине Турке разагнаше.
Да є, браћо, видіети коме,
Какве яде и неволѣ граде
Одъ Туракахъ низъ Рудине равне!
Црногорцы кадъ се искупише,
А доносе главе одъ грађанахъ,
Седамнаєсть главахъ окупише,
И сувише Турскога оружя,
И што бѣше харачъ изъ Банянахъ,
Ту поштенѣ дивно учинише,
И здраво се натрагъ поврнуше.

БОЙ НА МАРТИНИЋЕ.

(године 1832. 23. Априла.)

LIV.

Санакъ снила млада попадія,
Башь сокола Попа Радовића,
Изъ краичногъ села Мартинића,
Санъ саснила: На равно Штитово
Ће се облакъ подигнуо густый
Одъ крвавогъ Скадра царевога;
Иде облакъ преко Малесіе,
И Зете се землѣ дохватіо,
Зету мину и нѣ Подгорицу,
Докленъ Спужу на краину дође;
Отленъ пође селу Мартинићу,
Ту на село облакъ починуо,
Сташе мунѣ изъ нѣг' сіевати,
И грмѣти планински громови,
Донѣ село мунѣ изгорѣше,
А на горнѣ чавке попадаше,
Мене, браћо, очи извадише,
И моіемъ младымъ осамь снахахъ,

Моимъ снахамъ и моимъ єтрвамъ;
Него вѣтаръ ка' и огань пухну
Одъ горнѣга села и одъ цркве,
Те изъ нѣга чавке подигнуо,
У густый ихъ облакъ угоніо,
Сагна с' облакъ до средъ поля равна;
У то другій пухну одъ Жупине,
Трећій вѣтаръ одъ воде Слатине,
Те займише маглу преко Спужа.
Кадъ ћеверы снаху разумѣше,
Одъ Спужа су войску опазили,
Турску войску Намик-паше главомъ,
Са своіємъ ћехай-бегомъ сыномъ;
Одма танке пушке изтурише,
А чобане браћу покликоше:
„Хай на ноге, браћо наша ядна!
Ев' на село Турцы ударише,
Хоте нама село изгорѣти,
И све наше роблѣ поробити,
Све юнаштво наше похабати.“
Кадъ чобани пушке разумѣше,
Ончасъ они на ноге скочише,
Потрчаше зеленомъ планиномъ,
Брзо трче, выше села до'ше,
А кадъ ядно село погледаше,
Ал' га црна тама притиснула,
Свуђъ по нѣму Турцы халакаю,
Донѣ село огнѣмъ сагорѣли,
А у горнѣ пламе пренієли,
Свиколицы юришь учинѣли,

И одъ нѣга нешто опалѣли;
Али юнакъ изъ магле кликує,
По имену Попе Радовићу,
Онъ кликує до два братучеда:
„Хай, ће си ми Стефо и Гаврило!
Што чините, тер' іоштъ недоћосте?
Село нама Турцы изгорѣше,
Осамь братахъ вама посѣкоше,
И роблѣ ће повест' свеколико,
Браніо самь, што самь болѣ мога',
Али су ме ране допануле,
Люте ране, сад' ћу погинути,
Убило ме трое синцирліяхъ:
Єдне су ми ногу одкинуле,
Друге руку десну изъ раменахъ,
А треће ми срце изгорѣле:
Умрієт' ми ніе жао сада,
Єра самь се добро замѣніо,
Него юришь, ако ме чуєте,
Єр' ми Турцы однієше главу.“
Оно чупе Стефане и Гаіо,
Башь са тридесть дружине чобанахъ,
У юнакахъ срца попуцала,
Па удрише сложно на крвнике,
Побише се огнѣмъ изъ пушакахъ,
У то Турцы плећи обратише,
И низъ село грдни утекоше,
Ћераю ихъ тридесеть чобанахъ;
Докъ у полѣ саћераше Турке,
Тридесть главахъ ньима одкидоше.

То кадъ виђе Намик - Алилъ - Паша,
Єре Турцы плећи окренуше,
У два реда низамъ поставіо,
Три хиляде пѣшца и коньика,
Поче село бити топовима,
У то индатъ Мартинићу дође
Одъ Пипера и Бѣлопавлићахъ,
Маленъ индатъ осамь стотинъ другахъ,
Како до'ше, на Турке удрише,
Убише се полѣмъ по низаму,
Докъ и полѣ низамъ оставіо,
Съ ньиме Паша и остала войска:
И ту Паши мало Богъ помога,
Єр' га коньске ноге унієше,
И Спужа га врата затворише;
Брђани се натрагъ повратише,
И погибшу браћу покопаше,
Свакій оде на своє дворове,
Дієлећи пушке срмайліє,
Ятагане и свитне доламе.
Десетину браће укопаше,
Толико ихъ ранахъ допадоше,
А Туракахъ у тай бой погибе
Сто шесдесеть и четырн друга,
И триста ихъ ранѣнієхъ бѣше;
Некъ се хвали Намик - Алилъ - Паша
Честитому Цару одъ Стамбола,
И нѣгову Мухуръ - Сахибіи,
Кои му є низамъ поклоніо,
Да ньимъ хара Црногорска села,

И да лаве чине воловима;
Ал' дичи се село Мартиниће,
Мартинићи Србскій соколићи!
Вы цареве Паше исправляте,
Са Пуцыма вашіехъ брешакахъ,
Да се не бы кои преваріо,
И у дублѣ съ войскомъ загазіо,
Да Султану лѣпшій даръ понесе,
А да биньишь црвеный пригрне,
Ол' прегрне, ол' остави чапру,
Ка' су досле многи оставили,
И како ће вазда, ако Богъ да,
Докле траѥ кршахъ и пушакахъ,
И ђетићахъ юначкіехъ срцахъ
У слободной Србской Горы Црной,
Што зависи одъ ѥдиногъ Бога
И одъ свога духа витежкога.

ОСВЕТА УСКОЧКА.

(1834. год.)

LV.

Књигу Драго Лопушина пише
Одъ Селацахъ мѣста хајдучкога,
Оправи є у Морачу-горњу,
А на руке своме побратиму,
Побратиму Мини Радулову:
„О војвода, на крсть побратиме!
Мож' ли знати, давно ніє было,
Када дође Паша на Дробняке,
Дробняцы се нѣму предадоше,
И Пашину руку прихватише,
И даше му данке и хараче;
То не стаде за пуну нећелю,
На вѣру насъ Турцы преварише:
Удрише намъ седамь Муселимахъ,
Посѣкоше, роблѣ поробише,
А велика Мала заузеше,
И живіємъ огнѣмъ изгорѣше;
Посѣкоше главу одъ Ускокахъ,

Вуячића Петра Капетана,
Око нѣга седамнаесть главахъ.
Я на пашу неимамъ жалости,
Єръ у нѣга остаде невѣра,
Платіо є прієдъ на Морачу,
Него нама остаде невѣра,
У Никшићахъ, у нашихъ комшіяхъ.
Ситна ме є кньига допанула
Одъ Дробнякахъ, одъ племена яка,
Одъ войводе Карапића Шуя.
Єсу пошли одъ Никшићахъ Турцы,
Єсу двадесть и више четыри,
А предъ ньима Скочићь баряктаре,
Минули су Турцы у Таслицу,
Да догоне храну на самару;
Но кадъ ситну бурунтію примишь,
Хитро ћипи на ноге лагахне,
И покупи войске неколико,
Хайде къ мене у Яворѣ равно,
Д'ако бы намъ Богъ и срећа дала,
Да Ускоке браћу осветимо.“
Кадъ войводи ситна кньига дође,
Онъ се яви Міяту сердару,
Све му каже што му кньига пише;
Договорно кньиге направише,
Єдну кньигу у Морачу - доню,
А на руке Митру калуђеру:
„Чуєшь добро, Митре калуђере!
Покупи ми донѣ - Морачане,
Брже съ ньима у Яворѣ равно.“

Ону посла, другу направіо,
А шилѣ є у Ровца камена,
У Дубоко Дурковићъ Вучини:
„О Вучина, одъ Ровацахъ кнеже!
Покупи ми педесеть Ровчанахъ,
Хайде съ ньима узъ Лолу планину,
Докленъ дођешь на Яворѣ равно.“
Ону посла, трећу накитіо,
А шилѣ є у мѣсто хайдучко,
У хайдучко мѣсто у Лѣвишта,
А на руке кнезу Миловану:
„Покупи ми Ускоке юнаке,
И не остав' сивога сокола,
Башъ сокола Якшу Гачанина'
Кои згаћа у планину кланце,
У поноћи, као у средъ подна.“
Кадъ войвода књиге разаслао,
Онъ окупи горнѣ-Морачане,
Съ ньима пође узъ Морачу-горню,
Докленъ дође на Яворѣ равно;
А ево ти Митра калуђера,
И за ньиме донѣ-Морачани;
А ево ти Дурковићъ Вучина,
И за ньиме шесдесеть Ровчанахъ;
А ево ти кнеза Милована,
А за ньиме Якша Гачанине,
А за Якшомъ шесдесеть Ускокахъ,
Све голога момка не женѣна,
Кои може стићи и утећи,
А на муку друга причекати,

На запету пушку дочекати,
А Турачку главу уграбити.
Кадъ се Срби на єдно састаше,
Ту су Срби рахатъ учинили,
Међу собомъ игру затурили,
Скокъ скакаху а каменъ метаху,
А гађаю нишанъ на бѣлѣгу,
Докъ ихъ біо данакъ оставіо,
А тамна ихъ ноћца приклопила,
Булюбаше на ноге скочише,
За ньима се войска подигнула,
И сва войска низъ Сеоца мину,
Докленъ войска у Тушину сиђе,
А подъ кулу Попа Милутина;
Али зове Драго Лопушина,
Зове Драго Милету Сердара:
„Єси ли ми на бієлу кулу!“
На кулу се юнакъ нагоніо,
А скочіо, како соко сивый;
Ал' му вели Лопушина Драго:
„О Милета, наша перяницо!
Мож' ли знати, давно ніе было,
Кадъ насъ лани преварише Турцы
На миръ велыій, и на Божю вѣру,
На Сеоца напа ударише,
На Сеоца на село Малинско,
Поробише, главе посѣкоше,
А што ћу ти лакрдію дульит'
А све знадешь, што су учинили,
И іоштъ тебе раномъ обърание;

Но на ноге нашъ сивый соколе!
Да идемо равной Буковицы,
Да чекамо одъ Никшићахъ Турке,
Ако бы намъ Богъ и срећа дала,
Да невѣру нашу осветимо,
Минули су у Таслицу Турцы.“
А Милета на ноге скочіо,
Узе с’ собомъ седамь-осамь другахъ;
Она войска низъ Тушину мину,
И прієће воду Буковицу,
Па улѣже у Ивицу войска.
У Ивицу Срби починули,
А добру су стражу поставили,
Добру стражу Якшу булюбашу,
Те ми чува равну Буковицу,
Чува юнакъ оный данъ до подне.
А кадъ было дневи око подне,
Стаде єка равне Буковице,
А ево ти одъ Никшићахъ Турцы,
Има пуно тридесеть граћанахъ,
На тридесеть хатахъ и парипахъ,
И за ньима тридесеть Сейсанахъ,
Те ћераю робу за Никшиће.
Стои фиска хатахъ и парипахъ,
А бієсни Турцы попѣваю,
Не бы река’ єре су тридесеть,
Но єре є стотина пунана.
Брже Якша у дружину поће,
И войводи одъ истине каже.
Када Срби Якшу разумѣше,

Она войска низъ Ивицу сиђе,
На крваву воду Буковицу,
Сташе Срби войску уређиват':
Предъ єдномъ є Митаръ калуђере,
И за ньиме войске неколико,
И прієђе воду Буковицу,
Докле дође равной Синявини,
Да претече одъ Никшићахъ Турке,
Да не бѣже къ равну Колашину;
Предъ другомъ є Якша Гачанине,
И за ньиме войске неколико,
И онъ воду Буковицу мину,
Да онъ чува одъ Никшићахъ Турке,
Кадъ бы Срби кавгу заметнули,
Да у Пѣвля не утеку Турцы,
У Пѣвльима у Турскоме граду;
Предъ трећомъ є Милета Сердаре,
И за ньиме войске неколико,
И онъ сѣде на край Буковице,
Око нѣга войске неколико,
Да онъ чува одъ Ивице Турке,
Кадъ бы Срби заметнули кавгу,
Да Ивицомъ неутеку Турцы;
Предъ четвртомъ Миня воєвода,
Съ побратимомъ Лопушиномъ Драгомъ,
И за ньиме войске неколико,
Да затече одъ Никшићахъ Турке,
И овако збори воєвода:
„Немой кои затурити кавгу,
Докъ не пукне мога цефердара,

Хоћу гађат' Скочићъ баряктара,
Не бы ли ни Богъ и срећа дала,
Да осветимъ Петра Капетана."
Сви га Срби дивно послушаше,
Све се скрыло у листь и у траву;
А ево ти одъ Никшићахъ Турцы,
А предъ ньима Скочићъ баряктаре
На лабуда, ка' на горску вилу;
Ђе ми нагна претила лабуда,
На юнака Миню Радулова,
Войвода га гађа цефердаромъ;
Пуче пушка, ка' да прогрмлѣло,
И погоди Османъ баряктара
Међу токе у прси широке,
Убила га зрна на синџире,
Зададе му Србинъ рану ружну,
Прозъ Турчина сунце огріяло, —
Паде Турчинъ на зелену траву:
Како пуче пушка войводина,
А погибе Османъ баряктаре,
Ала банда заврғла се кавга,
Пушке пучу, крвь се пролієва,
Пролієћу коньи безъ Туракахъ,
Обратише Турцы Колашину,
И бране се огнѣмъ изъ пушакахъ,
Дочека ихъ Митре калуђере,
Убише се боємъ жестокіемъ;
Обратише Турцы путъ Пѣваляхъ,
Дочека ихъ Якша булюбаша,
Око Якше войске неколико,

Убише се боємъ жестокіємъ;
Обратише узъ Ивицу Турцы,
Дочека ихъ Милета Сердаре,
Побише се боємъ жестокіємъ;
Што утече Миньи воєводи,
Не утече Митру калуђеру;
Што утече Митру калуђеру,
Не утече Якши булюбаши;
Што утече Якши булюбаши,
Не утече Милети Сердару;
Посѣкоше, нико не утече. —
Ево тридесть главахъ на гомилу!
И не жале тридесть на гомилу,
Но утече Марунъ на кобилу,
А ћера га соко тица сива,
Соко тица Вуячићу Туро
Узъ Ивицу зелену планину,
Онъ га ћера утеч' му не ћаше,
Но га Марунъ Богомъ братиміо:
„Богомъ брате, Вуячићу Туро!
Не изгуби брата Ришћаннна,!“
Часніємъ се крстомъ прекрстіо;
Већъ кадъ се є Турчинъ прекрстіо,
И утече Ивицомъ планиномъ,
Да онъ каже тамо у Никшиће,
Како му є у Таслицу было. —
Богу хвала, Срби задобише!
Задобише мейданъ на краину,
И здраво се натрагъ повратише;
Доклень войска на Тушину доће,

Ту є войска починула дивно,
И лієпо шићаръ дієлила,
Око свашта, те се погодише,
А кадъ су се погодили дивно,
Али вели Лопушина Драго:
„О войвода, міо побратиме!
Да мы ситну кньигу направимо,
Шильимо є граду у Никшиће,
А на руке Османъ капетану,
На овоме да се умиримо,
Да невѣру нашу пребіемо,
Кою су намъ Турцы учинили,
За ньихову бруку и грдило,
А нашега Мала великога,
За нѣгову дробну трговину,
А остале Турке и Ускоке;
Да пребіе Петра капетана,
За нѣгова Османъ баряктара;
А остале єдногъ за другога,
Право ніе, ма лієка ніе!“
И ту Срби шенлукъ учинише,
И тридесеть главахъ донесоше,
На краину у Морачу — горню!

X

ПОХАРА ЖАБЉАКА.

(1835. год. 10. Марта.)

LVI.

Санакъ снила Диздаръ-Агиница,
Вѣрна люба Диздаръ Якупъ-Аге,
У Жабљаку граду краичноме:
Ђе се густый облакъ подигнуо,
Одъ крваве Србске Горе-Црне,
И покрыо града одъ Жабљака,
На градъ кишу крваву пустіо;
Ђе изъ нѣга мунѣ сієваху,
А огнѣне мунѣ и громови;
Ђе су Жаблякъ мунѣ попалиле,
А громови на нѣм' разорили
Диздарове Дворе и Сарає;
А изъ таме ђено загракаше
По бедему дванаесть орловахъ;
Ђе є до нѣ єданъ долетіо,
Прекрыо є крававомъ марамомъ;
Текъ на бедемъ они загракаше
Виђе када, виђе ће є яди!

Ђе стадоше хитро долетиват'
Соколови одъ Србске краине,
На веля се ята савіяти
По тврдоме граду Жаблячкоме.
Женска страна свака страшльивица,
Текъ што снила, на ноге ђипила
Изъ миндера и мека душека
Изъ край свога Диздаръ Якупъ-Аге,
Пакъ исћера ватру на кресиво,
Те упали воштану свіећу;
Ал' се Ага ніе пробудіо,
Веће трудань у миндеру спава,
Е се Туре бѣше уморило
Играюћи хата четвртака,
По широку полю Ђемовскоме
Съ Господомъ се на цилитъ біюћи;
Не смієга млада пробудити.
Е є Ага момче посрдито,
Да іой саньльивъ што нерече ружно,
Веће надъ ньимъ стои у миндеру,
Рони сузе низа своє лице,
Како бисеръ низъ бієлу свилу,
Єдна іой се суза отиснула,
Те є Аги лице оквасила.
Скочи Ага, те збори срдито:
„Даворъ куло, остала му пуста!
Лани самь те пусту начиніо,
Покріо те тигломъ изъ Црнице,
Па си лѣтость мени прокапала.“
Али Аги говори кадуна:

„Ага драгій, живота ми твога!
Ніє теби прокапала кула,
Већ' є теби прокапала љуба.“
Па почела Аги кажевати
Ка' є санакъ у миндеру снила,
И овако нѣму говорила:
„Младый Ага, драгій Господаре!
Ако ће се што вѣроват' санку,
Оће власи Жаблякъ похарати,
Наше дворе огнѣмъ изгорѣти,
Тебе убит', али обранити,
Мене младу у робство узети;
Већ' на ноге, Аго Господаре!
Те изтрчи на боянлый кулу
Више градске демирлый капіе,
Пали крню, а жежи зеленку,
Некъ отиде єка по свієту,
Умахъ ће ти топи окупити
Сву краину Турску до Мораче
И зелена блата дубокога,
Ту зазора нема, Господаре!
Ты си, Богме! на краину люту,
Нико ти се подругати неће.“
Ага вриснў ка' да се помами:
„Муч' кадуно! луде ти си главе,
Лакше збори, да те не зачую
Мои момцы, хитри витезови;
Ніє рієчь свилена марама,
Да є свієшь, па у нѣдра туришь,
Већ' є рієчь єдна одалица,

Може поћи одъ устахъ до устахъ,
Могу момцы рiечь разасути
У кафане и на диванане,
Кадъ зачую Турцы витезови,
Бы се мене могли подругати,
Ял' ме сотимъ штогоћъ укорити,
Да се боимъ каурске крaине
У тврдоме граду Жаблячкоме,
Коя нема топа убойнога,
Ни кумбаре да пали махале.
Я се граду небоимъ Жабляку
Докъ су на нѣмъ топи огнѣвити,
Кои могу окупит' краину,
Десеть хiляд' одъ єднога гласа,
Одъ другога Скадаръ на Бояну,
И нѣгову Малесiю люту:
Да намъ доће свiетъ до дунава,
И до синя мора дебелога,
Бы се грданъ съ нѣга повратiо,
Акамоли сама Гора-Црна,
Ка' и што се грданъ повратiо
Вукасовићъ Фiлипъ Мацарине,
И нѣмачки плаћени солдати,
Те возаху топе и кумбаре,
И са ньима листомъ Гора Црна;
Него мучи, не плаши се кадо!
Санъ є лажа, а Богъ є истина,
Ружно си се главомъ наслонила,
А ружно си нешто помыслила.“
Ал' му када опетъ бесѣдила:

„Не збор' тако, мой драгій Агане!
Я самь ючеръ на зіяфеть была
У єтрве, каде Дервишеве,
Она ми є млада каживала,
Да є чула одъ брата Ахмета,
Одъ ка' Куче посѣкоше Турцы
На миръ Божій и на вѣру тврду,
Да се клети Црногорци хвале
Єданъ другомъ у пяне механе,
Да ће на градъ Турскій ударити,
Поробит' га, ватромъ попалити,
И са тіємъ Куче осветити."
„Муч' кадуно! Ага іой говори,
Не мучи ме, да починемъ труданъ."
Ага главомъ на душеку клону.
Кадуни се спавати недава,
Већъ дохвати иглу одъ билюра,
Поче ситно по ћерћеву везти:
У то саба зора отворила,
И истекла ютарня даница,
Зовну када лагахну Орфану,
И пружи іой срмайлій ибрика,
Да донесе воде изъ Чатрнѣ,
Да Туркиня прихвати авдеса.
Скочи млада и ибрикъ прихвати,
И одтрча къ дубоку бунару,
Спушти хитро на чекркъ узицу,
И захвати воде изъ бунара,
Па погледа путъ градске капіе,
Юсуфъ-Ага ће обычно спава,

И съ момцыма караулу чува,
Крвавоме граду Жаблячкоме;
Али има што видет' Орфана:
Улѣгли су дванаєсть юнакахъ
Одъ валятне Србске Горе-Црне,
Притисну ли таблю и авлію,
Юсуфъ-Агу ухватили жива,
Свезали му наопако руке,
Кадъ то млада очима вињела,
Потурила срмайлій ибрика,
Па потрча у харемъ кадуни.
На ню ми се разлютила када:
„Што бы, кучко, змія те убила!
Одъ шта си се тако уплашила,
А саба є зора отворила!“
Ал' іой млада говори Орфана;
„О Госпоћо, Якупъ-Агинице!
Имамъ ти се рад' шта уплашити:
Кадъ захватихъ воде изъ бунара,
Бачихъ очи на градску капію,
Ђено Ага чува граду стражу,
Ал' ту яда имамъ видіети!
Улећело дванаєсть орловахъ
Одъ крваве ломне Горе-Црне,
Ухватили млада Юсуфъ-Агу,
Па га воде по градской авліи
Свезанієхъ рукахъ наопако.“
Виче када и кара Орфану,
Да нечує млади Якупъ. Ага,
Докъ невиди єли то истина,

Па отвори срчайли пенцера.
Види када, ніе пріевара,
Но истина што каже Орфана,
Па ми поче пытати служкиню:
„О служкиньо, убила те гуя!
Да страшніехъ Србскіехъ юнакахъ,
Што су нама уградъ улећели!
Єданъ єсте на высоку кулу
Выше тврде одъ града капіе,
Надъ ньиме се свиленъ барякъ віе,
Прекрстіо ноге подъ барякомъ,
А у рукс прекоморку држи,
Путъ наше є куле обратіо;
А до нћга другій на врхъ куле,
Црна брка ка Гаврану крыла,
И онъ шарку држи на рукама.
Путъ наше є куле обратіо,
Одъ нћ добра нама быти неће;
Па да ти є вићети, Орфано!
Да проклета Срба на авлію,
Те чуваю одъ града капію,
Єданъ єсте стаса высокога,
А жутога до рамена брка,
Дигли му се брцы на рамена,
Ка' соколу крыла одъ колћна,
И онъ пушку носи у рукама;
Што є друго хала украй нћга,
Широкіехъ прсихъ и раменахъ,
Покріо се морскомь Тамбариномъ,
Изъ подъ нћму кубурліе вире,

А за ньимъ се полошина вуче
По нашойзи мермерли авліи,
А у руке држи брешакиню;
Па да видишь, проклета влахиньо!
Кодъ ђевера млада Юсуфъ-Аге,
Кодъ нѣга су два влашка юнака,
Те чуваю Агу свезанога,
Єдноме су за пасъ пушке мала,
Безъ никаква ножа ни анџара,
Руке држи на пушке обіе,
А латинку узъ раме лієво,
Онъ се съ Агомъ разговара мудро;
Што є другій влашићъ украй нѣга,
Гарила га мрка наустница,
А лѣпшій є одъ сваке ђевойке,
Онъ є танку пушку обратіо,
Чека мога Агу на прозору,
Кадъ се дигне изъ мека душека.“
Мало када главу промолила,
Кадъ угледа друге шесть юнакахъ,
Ђе но пушке држе натегнуте,
А сѣли су на џебане врата,
Гледе Срби заметнути кавгу.
Препаде се, паде кодъ миндера,
Више не смѣ причати Влахиньи,
Већ’ є пыта була полагано:
„Кажуй мене све редомъ, Орфано!
Е ты знадешь Србе по краини,
Кои єсу овђе по имену?“
Тадъ служанка на пенџеръ измоли,

Па ми поче причати кадуни:
„О Госпоѣо, Якупъ - Агинице!
Што два Срба на врхъ куле кажешь,
Те се кодъ ньихъ крсташь барякъ віе,
Оно су ти Богомъ побратими,
Арамбаше одъ крваве Жупе,
Єдно соко Милошъ баряктаре,
Одъ витежке куће Янковића,
Друго єсте Ђукановићъ Петро,
Ніе Петро но єданъ у майке,
Ма не штеди животъ за поштенѣ;
Што су, Госпо, два друга юнака,
Те шетаю нама по авліи,
Оно су ти Рівчки юнацы,
Єдно єсте Радовићъ Перища,
Кои знаде кланце и богазе
Одъ Бояне до Зете крваве
У поноћи како у по дана,
А друго є Попе Вранянине,
Те на нѣга морска Тамбарина,
А за ньимъ се вуче палошина,
Турцы су му кућу опалили,
По кући му благо покупили,
И лівпо рухо и оружѣ,
Само го є животомъ утека',
И уніо двіе кубурліе,
А Палошь є негѣе узаймio,
И проклету мрку Тамбарину
Одъ неволѣ, да се плаше Турцы;
Што су, Кадо, два добра юнака,

Те свезана чуваю Юсуфа.
Єдно ти є Станковићу Кеньо,
Юнаштва му у хиляду нема,
Ни людскога збора ни разума,
Благо младу Аги Юсуфъ - Аги!
Юнакъ ће га свободити Кеньо;
Што є момакъ прикладный до Кеня,
То є, Кадо, Ивановићъ Преле,
Кажу, Кадо, хита на юнашство,
ће се црна пролієва крвца;
Што шесть Србахъ сѣди предъ цебану,
Те су своє пушке наредили,
То су, Кадо, шесть лютієхъ гуяхъ
Изъ крваве по край воде Жупе,
Єдно Иванъ, а друго Никола
Газиводе, крвави юнацы,
Не боє се газити по крвцы;
Друго су ти два брата рођена,
Два Костића, сиви соколићи,
Єдно Милошъ а друго Малиша,
Лоше майцы, ће пушку обрате!
Оће майка остат' кукавица;
Треће су ти два добра юнака,
Єдно Чило а друго Никола
Кралѣвићу и Оташевићу,
Коє ниће нико не претѣче,
ће поштенѣ грабе Црногорцы. "
Кадъ Кадуна разумѣ Орфану,
Поче тихо Якупъ - Агу будит',
Свиленомъ га ударат' марамомъ

По Турскоме лицу и образу.
Скочи Якупь съ мындера на ноге,
Па онъ поче карати Кадуну:
„Што є, Кадо, дугъ те ядъ убіо!
Што ми недашь спават' на уранку? — „
„Како што є, мой Агане драгій!
Срби су ти Жаблякъ освоили
Притиснули Таблю и авлію
Бойну кулу, демирли капію;
Ако ли ми, Ага, невѣруєшь,
Ти погледай Милошъ баряктара,
Ђе попео Крсташа баряка
На бедему на найвышу кулу."
Кадъ Кадуну Ага разуміо,
Скочи брже а покличе момке:
„На ноге се мои соколови!
Срби нама Жаблякъ уграбише."
Па полеће харему высоку
На найвышемъ бою и пенцеру,
А дохвати сяйну брешакиню,
На кою су дванаєсть павтамахъ
Одъ жежене срме саливене,
Коя но бы оклопъ проломила,
А камоли прси у юнака;
Па отвори срчайли пенцера,
И окрену танку брешакиню
На сокола Станковића Кена,
Доиста га убити оћаше,
Да ми Ага пушку не подиже,
Препаде се, чудит' му се ніє,

Да Юсуфа брата не убіѥ.
У то Србске пушке запуцаше,
Якупъ-Агу люто обранише,
Сломише му ногу у колѣно.
Ранѣнъ Якупъ момке повикуѥ; —
А шта ћу ви лакрдію дульит',
По граду се кавга затурила,
Срби држе бедемъ и авлію,
По бедему куле свеколике;
Турцы су се у харемъ тиснули,
Те се бране огнѣмъ изъ пушакахъ;
У то Туркомъ индатъ прискочіо,
Сто тридесеть Влахахъ и Туракахъ,
А предъ њима Ага Дервишъ-Ага,
Брже узъ градъ стубе прислонише,
Па ми одъ свудъ Турцы юришише:
Ал' се мушки бране Црногорцы,
Лете они бедемомъ одъ града,
Ка' дванаѥсть сивіѥхъ орловахъ
Када лете по ѥловихъ гранахъ
Туку Турке, и крвь проливаю,
Не даю имъ ока отворити,
А камо ли града освоити;
Одъ града се Турцы одмакоше,
Те у варошь опетъ улѣгоше.
Мало стаде, не бы николико,
Докъ ево ти листомъ Подгорица,
А предъ њоме сваке поглавице,
Све ћу ти ихъ по имену казат':
Прво ти ѥ Лекића Спахія;

За Спахіомъ Бибезићъ Кадія,
А за њима два Османагића,
Смаилъ Бего и Сулейманъ Бего;
За Безима два брата Крнића,
Ибро Альовъ и съ њимъ Юсуфъ-Ага,
А за њима Смаилъ-Ага Бешлићъ;
За Смаиломъ Абдулъ Ђечевића;
За Абдуломъ Усеинъ Ацића,
А за њиме Беже Авдовићу,
А за Бегомъ Груда баряктаре
Бац-Вуксане и съ њимъ Хак-Шабане;
А по страни иду двіе силе,
Кинковићу и съ њимъ Дрицковићу,
Одъ силе се мѣшати неоће,
Ни съ Турцыма упоредъ одити,
Байрамъ иде пѣше на ногама,
А Кинковићъ на коня кулаша,
Зликовцы се єданъ другомъ хвале,
Колико ће кои посѣћ' главе;
Турска сила, махнити бѣсови,
Оставили силна Драганьића,
Те за њима алай-барякъ носи,
За барякомъ листомъ Подгорица,
Шесть стотинахъ крвава юнака,
Три стотине Груде краичнога;
Три се хале за своимъ войскомъ вуку,
Не бы двіе пушке дотуриле,
Авдо Куфакъ, за њимъ Ахметъ-Баша,
За Ахметомъ Ћукица Мурате,
Ал' се войске држати не могу,

Турска ихъ є рђа преклопила;
Ахъ нека ихъ, да ихъ Богъ убіє!
Што не сѣде рђе крмеляве,
Но су ћори узели батине,
Да съ ньомъ бране Цареве краине,
Кадъ не виде друмомъ трпутати,
Ка' ће вићет' кавгу заметати,
Кадъ не виде што дома не сѣде,
Него иду да се смію Турцы,
И за ньима ћеца халакаю.
Доће сила Турска сваколика,
Текъ што бѣше починуло сунце,
У Жаблячку варошь поноситу;
Па сѣдоше Турске поглавице,
И господски оће вечерати,
Око града уредише войску,
Кадъ іой реку, да на градъ ударе;
Него срећа, нуто каквети су
Црногорски у граду орлови!
Кадъ мышляху, да ће погинути,
Онда ньима вельи индатъ доће,
Вельи индатъ Рієчке нахіє
Три стотине люта убойника,
А предъ ньима Филипе Сердаре,
И Груица кнеже Лопичићу,
Поглавице войску разредише;
Єдну даше Лѣшевићу Вуку,
Да съ ньомъ удри одъ источне стране,
И пробіе путъ градске капіе;
Другу храбру Попу Граћанскоме,

Да съ ньомъ удри одъ сѣверне стране,
Да похита путь градске капіе;
Да се срете съ Лѣшевићемъ Вукомъ;
Трећу себе войску оставише.
Поглавице съ войскомъ обрнуше
Прозъ тіесне кланце и сокаке.
Кадъ удрише одсвудъ Црногорцы,
Заѣчаше пушке на стотине,
Ту незнаде єданъ за другога,
Ко погибе, ко ли живъ остаде;
Витезови млади Црногоцы
Проломише Турке усокаке,
Доиграше на градску капію,
На ню првый одъ свакога доће,
Сивый соко Лѣшевићу Вуче
Са десетакъ од'бране момчади,
Како доће, тако га познаше,
Отворише Жабляку капію,
Црногорцы у градъ улѣгоше.
У то сила Турска наринула,
Три хиляде люта убойника
Малесіе изъ Зете простране,
А одъ овудъ сила Црногорска,
Цеклиняни храбри Витезови,
Люботинцы на гласу юнацы,
А предъ ньима Попе и Шутане,
Добрляни и съ ньима Граћани,
Коино су одъ вазда юнацы,
И остала Рієчка нахія,
Цетиняни соколови сиви,
А предъ ньима Сердаръ Мартиновићъ.
Ту се двіе силе ударише,
По вароши огнѣмъ жестокіемъ;
Него Турска сила измакнула,
У тврде се куле затворила,

Ал' за файду, драгій побратиме!
Црногорцы варошь обколише,
И у куле Турке затворише,
Съ єдне стране сташе бити Турке
Огнѣніємъ топомь и лубардомъ,
Съ друге стране юришую често
На крваве куле по Жабляку.
Три дана се све єднако бише,
Ноћи, дневи нигда непресташе,
Ал' четвртый снажно ударише
На сарає Омерћехаића,
Изагнаше изъ сарая Турке,
По сараю покупише благо,
Чоху, свилу, срмайлый оружѣ
И сарає огнѣмъ упалише.
Кадъ сарає огнѣмъ опалише,
Одмахъ они зорно ударише
На сву варошь и бієле куле,
Пашовића куле попалише,
Пашовића и іошть Зеновића,
У ньихъ многе Турке погубише,
И великій шићаръ ограбише;
Ал' се неда Ага Перкочевићъ,
Перкочевићъ и съ ньимъ Муминовићъ,
Већ' се люто изъ затвора бране,
Срби су имъ огнѣмъ навалили,
И сієна много нанієли,
Па ихъ жегу зивтомъ и барутомъ,
Докленъ огнѣмъ изћераше Турке,
Муминове попалише куле,
И бієле куле Харапове.

Када Срби Жаблякъ похараше,
Поробише, многу крвь пролише,
Онда градске Турке изведоше,
А предъ ньима Диздаръ Якупъ - Агу,
Те ми Турке изъ робства пустише
Безъ оружја, чохе и чибукахъ,
И ньихове велике хареме,
Справише ихъ шехеръ Подгорицы,
А они се натрагъ повратише,
И с' Жабляка топе одвезоше,
Якупове дворе упалише,
И остале по бедему куле.
У томъ бою погибоше, друже!
Црнегоре многи соколови,
Ма што бѣху два добра юнака,
Мартиновићъ изъ Цетиња Иво,
Црнегоре хитра Перяница,
И Делія Митра баряктаре
Одъ крвава села Добрскога,
Нека гину, весела имъ майка,
Ньихове ће душе царовати,
Єръ су животъ за поштенѣ дали,
И осветy браће и племена
Одъ Турчина стара безвѣрника.

XI

ПОГИБІЯ БЕЋИРЪ БЕГА БУШАТЛІЄ.

(1839. год. 15. Юнія.)

LVII.

Закукала црна кукавица
На средъ тврда Скадра на Бояну,
Ђе су досле многе прокукале,
Одъ Србальске руке и оружя;
А кадъ кука, не веселила се!
Башъ кадъ іой є вакатъ и врієме,
О несрећомъ дневу Видоме.
То не была, Богъ зна, кукавица,
Већь любица Бега Бушатліє,
Ако кука, єсть іой и неволя.
Ніє много доба ни времена,
Одъ кадъ му є постала любовца,
А сада є црна кукавица,
Бегъ се спрема на Цареву войску,
Спрема Бега Паша Хасанъ - Паша,
Спрема нѣга съ войскомъ на Брђане,

И даде му войске шесть хилядахъ,
Арбанаса убойника люта,
Безкућника и безобразника,
Одъ зла оца, а одъ горе майке,
Кои нема куће ни баштине,
До у поясъ свѣтло оружѣ,
А на раме брешке и латинке;
Іоштъ му даде войску одъ Низама,
А Низама четыри табора,
За Низамомъ убойне топове,
А за ньима зиле и борiе,
И добоше, што замећу кавгу,
Одъ страшльивца те граде юнака.
Дивно Паша Бега сѣтоваше:
„Бећиръ Беже, мой соколе сивый!
Хайде мудро, непогини лудо,
Чувай свою главу на рамена.
Одъ Србина, Турскогъ душманина:
Хайде съ войскомъ варошь Подгорицы,
Ту ћешъ съ войскомъ конакъ учинити,
А у ютру рано подранити;
Съ собомъ узми варошь Подгорицу,
И нѣзине околине люте,
Хайде съ войскомъ Спужу на краину,
Ту ћешь таборъ съ войскомъ учинити;
Па одтоле удри на Брђане:
Попали имъ село по ћенару,
А посѣцы Брдске краичнике,
А пороби роблѣ по краини;
Зароби ми младiехъ робиняхъ,

Што су згодне за харема мога ;
Добро знадешъ, Беже Бећиръ - Беже!
Я самь Турчинъ на свему поклапанъ,
Понайвише на младе робинѣ,
Доведи ихъ Скадру на Бояну. "
И іоштъ га є Паша сѣтовао :
„Бећиръ Беже, Турска поглавицо!
Када кћенешъ съ войскомъ ударити,
Ударити Каурской краини,
Напредъ пусти Малесію люту,
За ньомъ стави Низамъ у параду,
Солдатію све у дуге врсте,
Да су тврће плећи Арбаніе
За Низамомъ у бойне топове. "
Бећиръ Бегъ се Паши поклоніо :
„Хвала Пашо, милый Господару!
Я ћу тебе дивно послушати,
А лѣпше ти поса' оправити :
Попали ћу Каурске краине,
А посѣћи Брдске краичнике,
А поробит' роблѣ по краини,
Харемъ ћу ти робля напунити,
Све ћевойкомъ и невѣстомъ младомъ,
То єсть желя одъ мога роћеня ;
Шесть Пашахъ самь досадъ престояо,
У біелу Скадру на Бояну,
Свакоєгъ самь по реду моліо,
Да ми даде войску и захиру,
Да ударимъ съ войскомъ на Брћане,
Не бы ли ми Богъ и срећа дала,

Да осветимъ главу Везирову,
Мога стрыца Махмута Везира,
Кога су ми они погубили,
И затрли оцакъ Бушатлійћа,
А ты ми є безъ рієчи даде,
Хвала тебе и господству твоме!“
Па онъ крену силновиту войску,
Навезе є на блато широко,
А извезе полю Ћемовскоме.
Съ войскомъ варошь Подгорицы дође,
Ту є съ войскомъ конакъ учиніо,
А у ютру рано подраніо;
Узпутъ узе варошъ Подгорицу,
И нѣзине околине люте:
Съ войскомъ Спужу на краину пође,
У Спужъ съ войскомъ таборъ учиніо,
И ту стао за нећелю данахъ,
Свакій данакъ пуштаваше войску,
На Пипере и на Мартиниће;
Ал' се лако недаю Брћани,
Већъ се бране храбро и витежки,
Особено храбри Мартинићи
И Стієна крвава краина;
Свакій данакъ бой огнћный бію,
Свакій данакъ, а све безъ престанка.
Ніє шала, драгій побратиме!
У Стієну и у Мартиниће
Има броємъ педесеть юнакахъ.
Што є мртва, и што є ранћна,
Све бирана лакца и момчета
Безъ остале Брдске покраине.

Кадъ нєђеля напуни се данахъ,
Ураніо Беже Бушатлія,
Пређе зоре и бієла дана,
Те пустіо у войску телала:
„Коє коньицъ, конѣ хазурайте:
А пѣшацы притежте опанке;
Єръ хоћемо ютросъ ударити,
Ударити съ войскомъ на Кауре,“
Похиташе пѣшцы и коньицы,
По срієди пушке дохватише;
Ту ми Беже разрећує войску:
Єдну даде Хоту Асанъ-Аги
Булюбаши одъ све Малесіе,
Двѣ хиляде Малисора люта,
И даде му Лекића Спахіе,
И Спахину войску свуколику,
Да онъ удри на село Ястребу;
Другу войску бѣше оставіо,
Оставіо Низамъ уређеный,
На брієгу рієке Сушице,
За Низамомъ убойне топове
И заньима зиле и боріе;
А Бегъ трећу обрнуо войску,
Съ ньомъ обрну путъ села Косића.
Велика є сила у Турчина:
Све є полѣ войска притиснула.
Одъ рієке Зете до Сушице,
Надъ войскомъ се віяху баряцы,
Како лѣтни по небу облацы:
Єданакъ су войске удариле;

Кадъ Бегова на село Косићу,
Тадъ Агина на село Ястребу,
Одма войска бѣже опалила,
Попалила чобанске стайнице;
Али села опалит' немогу,
Єръ селяни села не даваху,
Већъ у ендекъ тврдій запанули,—
Бране села огнѣмъ изъ пушакахъ.
Ал' є мука и не воля люта,
Арбанаси силни насрнули,
Жельни главахъ, а жельни оружја,
Жельни плячке, а жельни плiена,
И Богъ знаде, одолѣти ћаху,
И іоштъ многа яда починити;
Него мала помоћь прискочила,
Помоћь мала, ма срећа велика,
Прискочило тридесть Браіовићахъ,
Све войника, све єднога лика,
Те са стране они ударише
На Хасана одъ Хотахъ главара,
На Спахію и ньихову войску.
Кадъ то виђе Ага Хасанъ-Ага
Мняше Ага, да є поточь виша,
Да приспѣше Брдски Краичницы.
Препаде се, да га Богъ убіе!
Те побѣже натрагъ безъ обзира,
А за ньиме Лекићу Спахія,
А за ньиме сва ньихова войска,
Издадоше Бега Бушатлію,
Издадоше, црнъ имъ образъ био!—

Ал' не бѣжи Беже Бупатлія,
Нит' нѣгова люта Арбанія,
Већъ юриши Беже безъ престанка,
Да попали села по краини,
Како што се Паши захваліо.
У то друга помоћь прискочила.
Одъ малога села Ћуріоца,
Загарчани и Покрайвоћани,
И Лакићи, люти убойницы.
Слећеше се триста Краичникахъ,
И на Бега сложно ударише;
Бой се біе, и гину юнацы,
Пала тама Косовіемъ-лугомъ,
Одъ брзога праха и олова
Одъ стайницахъ те подждили Турцы
Бой огнѣный трая два сахата;
Кадъ у трећій сахатъ улѣгоше,
Онда Срби Бога споменуше,
И сви сложно пушке опалише,
А пламене ноже повадише,
Па уТурке юришь учинише:
Ту се проли крвца одъ юнакахъ,
Како бурна киша изъ облакахъ;
Ту яучу мртви и ранѣни
Некій вичу: леле, нѣму, майко!
Некій веле: прихватиме друже
Каури ми посѣкоше главу!
Некій куне Пашу Асанъ-Пашу:
Авахъ, Пашо, ранахъ допануо!
Што насъ посла на люте Брћане,

Затрієше твою Арбанію,
Турцы вуку мртве и ранѣне
Путъ кръава Спужа на краину,
А Брѣани своє не гледаю,
Већъ єднако боємъ юришаю.
Ту изскочи момче одъ Брѣанахъ,
Мирко Токовъ одъ села Лакићахъ,
Съ голымъ ножемъ у бієлой руцы,
И ухвати живога Турчина,
Диздаровићъ Бега Насу-Бега,
Подъ пусатомъ и свіємъ оружѣмъ,
И Бєгову одсієче главу. —
Бѣлопавлићъ раззагони Турке,
Како вуцы у планине овце,
И нагнаше Бега Бушатлію,
Око Бега сто и тридесть другахъ,
На обали Зете валовите;
Дочекаше ядни Мартинићи
Съ оне стране студене рієке,
И на Турке огань оборише;
Съ ове стране люти краичницы,
Съ ножевима у бієле руке;
Ту ми друго момче изскочило,
А на име Груичинъ Кезуне,
Съ голымъ ножемъ у бієлой руцы,
И ухвати Бега Бушатлію,
На витеза хата подъ оружѣмъ.
Тако Кезу Богъ и срећа дала,
Те му Беже ране не удари,
А онъ Бегу главу одкинуо;
Друго момче хата дебелога;

Треће момче свѣтло оружѣ;
Па ми треће момче изскочило,
Одъ малога братства Калезићахъ,
А на име Радовићъ Новица,
А какавъ є, весела му майка!
Наусница нема ни брковахъ,
Нема нѣму до шестнаєсть лѣтахъ,
Велю пушку у бой не поніо,
Осимъ єдну малу за поясомъ,
Онъ на люту змію нагазіо,
На Турчина Малійћа Ћехаю,
Булюбашу одъ све Тосканіє,
Кои се є потежіо курва,
И довео Тоскалію люту,
Да онъ хара Србе по краини,
Онъ Турчину загонъ учиніо;
Но га Малићь сабльомъ дочекао,
На Новицу вранца нађерао;
Но се момче листо намѣрило,
Уви му се подъ конѣмъ витезомъ,
Те му Турчинъ не посѣче главу,
Сину момче, као змія люта!
Угради му иза саблѣ руку,
А низъ хата нагнуо Ћехаю,
А упири свою пушку малу,
Те Малійћа погодіо дивно,
Саломи му чело подъ сарукомъ;
Паде Малійћъ съ вранца дебелога,
Новица му саблю уграбіо,
И съ ньомъ му є главу одкинуо.

Краичницы, соколови сиви,
Уостале юришь учинише,
Ту педесеть главахъ посѣкопше,
Осамдесеть осталихъ Туракахъ
Урiеку Зету поскакаше:
У то стаса Ћенаръ и краина
Стаса, побро, хиляда момакахъ
Одъ племена Бѣлопавлићскога,
Дотрчаше брати у помоћи,
Ал' за файду, драгiй побратиме!
Єре Турцы бѣху измакнули,
И у Спужъ се тврдый затворили,
А они се натрагъ повратише,
Искићени Турскiемъ главама,
И съ многiемъ Турскiемъ оружѣмъ,
Ту се поточь саста и войницы,
Изъ три пута шемлукъ учинише,
Па погибшу браћу укопаше.
Главе Турске носе на Цетинѣ,
Те Цетинѣ съ ньима искитише;
Алъ витези даре задобише,
За ньихову храбрость и юнаштво:
Задобише одъ срме медалѣ.
То є дiйка, у свiетъ войника
Некъ ихъ носе, нека се поносе,
Єръ су они крыло одъ краине,
Одъ краине крвлю обливене! —

УДАРЪ НА САЛКОВИНУ.

(1840. год. 9. Септембра.)

LVIII.

Бієла є покликнула вила
Са врхъ Везца брда высокога,
Теръ кликує у питому Жупу,
У Рваше у село крваво,
А на име Лѣшевића Вука:
„Почуй мене, Лѣшевићу Вуче!
Ако піешь у механу вино,
На люте ти ране излазило!
Ако лежишь у постельи съ любомъ,
Остала ти люба удовица!
Устай, море, часа не почаси,
Ево на васъ иде силна войска,
А предъ войскомъ три Турска Сердара:
Єдно ти є Ага Хаканъ-Ага,
За ньимъ войске четыри хиляде,
Арбанаса бирана юнака;
А друго є Мехмеде Спахія,
За спахіомъ войске двѣ хиляде,

Подгорице и Зете простране,
И съ ньимъ Груде, брдо убоито;
А треће є Мехмедъ Капетане
Одъ Крвава Спужа на краину,
За Мехмедомъ хіляда Туракахъ,
Башъ хиляда Влахахъ и Туракахъ,
Силна се є войска окренула,
На Морачу брода пребродила,
У Жабляку о к о' учинѣла,
Садъ ће удрит' на село Додоше,
И Додоше огнѣмъ попалити,
А Додошко роблѣ поробити. "
Када Вуче разуміо вилу,
Онъ Латинку пушку дохватіо,
Па истрча предъ бієлу кулу,
Пушкомъ меће, а изъ грла виче,
Те кликує ђецу Рвашане,
Рвашане и друге Жупляне:
„На ноге те, соколови сиви!
Истини ми гласи допадоше,
Е ће на насъ Турцы ударити,
Ударити на село Додоше;
Већъ на ноге, да ихъ дочекамо,
И да съ ньима крвцу проліємо,
Да Додоше село обранимо,
И Краине образъ сачувамо. "
Скочи Вуче, часа непочаси,
А за ньиме ђеца Рвашани,
Рвашани и други Жупляни,
Броємъ управъ сто и тридесть другахъ,

Све пушкара и люта бойника;
Брзо пошли како соколови,
У свануће на Додоше дошли.
Текъ што Вуче на Додоше дође,
Пушкомъ меће а изъ грла виче,
А на име Янковићъ Мрђена,
И остале листомъ Додошане:
„На ноге се, мои витезови!
Турцы ће намъ сада ударити,
Да поштено Турке дочекамо.“
Листомъ ђеца на ноге скочише,
И бойничке пушке дохватише.
Таманъ саба зора отворила,
И ютреня истекла даница,
Турска войска бѣше ударила
Низъ широко полѣ Салковину,
Путъ Додошахъ загонъ учинила;
Цеклиняни войску дочекаше
Са живіемъ огнѣмъ изъ пушакахъ,
Богъ имъ даде и срећа юначка,
У првый махъ омесише добро,
Те побише войсцы калаузе.
Одъ крви се Турцы узмакоше,
Цеклиняни юришъ учинише,
Каратуну воду прієђоше,
Пустише се у полѣ широко,
Теръ се бію боя са Турцыма,
Пушка грми, крвь се пролієва,
Кликую се момчадь по юнашству,
Ал' є мука и неволя люта

На юнаке пала Црногорце,
Мало ихъ є, а много Туракахъ,
Двѣста другахъ са седамь хилядахъ;
Да бой бію у полѣ широко;
Но ће помоћь Бога великога,
И юначко срце и прегнуће,
Ту се надай добру и поштеню,
Момчадь люта боємъ приврућила,
Мало полѣмъ узврнуше Турке,
Гине Турчинъ, нигда не престає,
Ал' не даю уграбити главе,
Него Србе огнѣмъ одбіяю;
Но искочи соко изъ Србаляхъ,
Сивый соко Лѣшевићу Вуче,
У Турке є загонъ учиніо,
Да уграби главу Арбанашку,
Арбанашке пушке запуцаше,
И убише Лѣшевића Вука.
У то момчадь юришь учинише,
С' сваке стране како соколови,
Преко поля поломише Турке,
Турцы бѣже главомъ безъ обзира,
Вуку с' собомъ мртве и ранѣне,
Ћераю ихъ момчадь Црногорска,
До на Врбишъ доћераше Турке
Подъ крвавимъ градомъ Жаблячкіємъ;
Ћаху бѣжат' Турцы безъ обзира,
Но Жаблячке Буле излазише,
Укорише три Турска Сердара:
„Пи! Сердари, женске страшльивице!

Будили сте силу сакупили,
Сакупили Ћенаръ и краину,
Седамь хиляд' люте Арбаніе,
Што бѣжите главомъ безъ обзира,
Не Ћера васъ, но двѣста момчади
Одъ Додоша и крваве Жупе,
Како Ће те Жаблякъ оставити,
И несрећно роблѣ у Жабляку?"
Кадъ то чуше Турске булюбаше,
Изѣде ихъ укоръ и срамота,
Тере натрагъ силу повратише,
И жестоко са ньомъ ударише
Низъ крваво село Салковину.
Ал' да видишь Србахъ витезовахъ!
Нешћедоше бѣжат' предъ Турцыма,
Но се колю, како мрки вуцы,
Соколи ихъ Мрћенъ поглавица:
„А момчади, мои соколови!
Спомените се ланьскога юнаштва
Кадъ удари силна Турска войска
На крваву Косовоме лугу,
Ка' краине напе кидисаше,
И витежки Турке разагнаше,
И безсмртно име задобише."
Бой се біе, а крвца се ліе,
А яучу мртви и ранћни,
У то Ага Хасанъ-Ага викну:
„Арбаніо, црнъ ти образъ быо!
Ће ми данась задобы срамоту,
Бой біюћи са шакомъ Каурахъ

Подъ тврдіємъ градомъ Жаблячкіємъ,
Ђе гледаю Буле и Кадуне,
Не уграби свіетла оружя,
Ни посѣче главе Црногорске.“
Арбанія люта кидисала,
Цеклиняне мало подагнаше
До кућиштахъ кроза Салковину;
Ал’ не беже шесть лютіе гуяхъ,
И за ньима двадесеть момчади,
Вечъ юначки они ускочише
У кућиште на дно Салковине
Подъ тврдіємъ градомъ Жаблячкіємъ,
Првый бѣше Милошъ баряктаре,
Друго бѣше Савићевъ Даица,
Треће бѣше Шутановићъ Нико,
А четврто Савићевићъ Раде,
Пето бѣше Попе Дайковићу,
Оно шесто Янковићъ Крцуне,
На ньихъ удри люта Арбанія,
Кућиште є войска опасала,
Ал’ се мужки бране Црногорцы,
Турке бію, никадъ непрестаю,
Недаю се примаћ’ до кућишта,
А камоли освоит’ кућиште.
У то до’ше три Турска Сердара,
И на войску ршумъ учинише,
У то сила махомъ кидисала,
За кућиште рукомъ дохватила,
Похваташе пушке Црногорске,
Похваташе пушке за грлиће,

Люта ти є мука одолѣла!
У муку се познаю юнацы,
Неки мичу за пушке дугачке,
Да имъ пушке неунесу Турцы;
Неки лете како соколови,
Носе мале пушке у рукама,
Одъ аргата трче до аргата,
Те ми Турке бію крезъ аргате;
Неки бране врата одъ Туракахъ,
Да ихъ Турска сила не подави;
Неки бране зиде одъ кућишта,
Да у нѣму не ускоче Турцы,
Пушке пунит' не имаю када,
Већ се бію пушкамъ врзимице,
Двоє вратахъ на пусто кућиште,
Те бієсна сила кидисала,
Запуцаше пушке Арбанашке,
Прва пукла, те є погодила,
Погодила Николина Іова,
Лудо дѣте, али змію люту,
Остаде му майка самохрана,
А крозъ Іова Богдановићъ Луку,
Оба пали єданъ сврхъ другога,
У то многе пукле Арбанашке
Преко зида и крозъ двоє вратахъ,
Іоштъ троицу на мртво убише,
И шестину раномъ обранише,
Десеть пали єданъ сврхъ другога
У кућиште одъ огня Турскога.
Но да видишь и више неволѣ!

Клети Турцы болѣ кидисаше,
У кућиште огань утурише,
Два остожя сламе запалише,
Кућиште се дымомъ замаглило,
А назреше люти Арбанаси
Неколика мртва и ранѣна,
На врата ти юришь учинише,
Ту Никъ-Ђека првый кидисао,
Са Мирашемъ братомъ роѣенiемъ
Одъ Хотскога брда валятнога,
Съ голымъ ножемъ на бiела врата;
Но га люта змія сусретнула,
Люта змія Савићевъ Даица.
Па Турчину бiо бесѣдіо;
„Арбанасе, курвино копиле!
Не напрiедъ, немашь кудъ овамо,
Нiе ово мртва турска рая,
Него люта момчадь Црногорска,
Остаће ти майка кукавица!“
А упири свiетлу Латинку,
Те Никъ-Ђеки срце опаліо,
У то пукле неке Црногорске,
И Мирашу срце опалише;
Пала браћа єданъ сврхъ другога,
Оба мртва на прагъ одъ кућишта,
А загна се Милошъ баряктаре,
У кућиште Ђеку увукао,
Валятну му главу одкинуо,
Па се загна Турчиновъ Даица,
И Мирашу главу одкинуо,

Одкиде є на прагъ одъ кућишта.
Арбанаси опетъ кидисаше,
На обое вратахъ одъ кућишта,
Но Цеклинске пушке запуцаше,
Арбанасахъ петь-шесть преврголе,
Съ мртвіема врата затворише,
Но се загна попе Дайковићу,
Са соколомъ Янковићь Крцуномъ,
Двіе Турске главе посѣкоше,
Посѣкоше на прагъ одъ кућишта,
Одъ кућишта одагнаше Турке,
А у томе друга срећа была,
Цеклиняни помолише войску
Низъ широко полѣ Салковину.
Да ти се є нагледати друже!
Како бѣже три Турска сердара,
И за ньима люта Арбанія
Низъ широко полѣ Салковину,
Ћераю ихъ момчадь Цеклиняни,
Докъ у Жаблякъ уђераше Турке.
Подъ Жаблякъ се момчадь искупише,
У три пута шенлукъ учинше,
Па одъ боя мало починише.
Но дозива Савовићъ Боица
Хуйкъ юсуфа, хотскога главаре:
„Добро ютро, Хуйко, побратиме!
Како ти є на уранку было
Бой біюћи низа Салковину,
Съ ово мало Цеклинске момчади?
Єсу ли е како дочекали?

Єсу ли ви меса препревили,
Да се дома празни не враћате?“
Одговара Хуйко са Жабляка:
„А Бога ми, міо побратиме!
Поштено насъ момчадь дочекаше,
Доста нама меса преправише,
Што ћу крыти, када ће се знати,
Сто и двадесть мртва и ранѣна,
Све бирана момка и бойника,
Међу ньима Лекића Спахію;
Но те молимъ, міо побратиме!
Браћу Хоте мене повратите,
На кућипте те самь оставіо,
И кажи ми, што є тамо было?“
Но Боица нѣму одговара:
„Немогу ти браћу повратити,
Обычая ніе на краину,
Да се врћу мртве тѣлесине;
А шта пыташь, право ћу ти казат',
Што сте нама квара учинѣли,
Єдно га сте убили сокола,
Башъ сокола Лѣшевића Вука,
И іоштъ друге шестеро момчади,
И десетакъ раномъ обранили,
А шићара узели нієсте,
До по пушке Милошъ баряктара.

ОСВЕТА ЯКШЕ КАПЕТАНА.

(год. 1844. 8. Марта.)

LIX.

Бієла е покликнула вила
С' Стологлава извыше Сушице,
Кличе вила селу Загорачу.
А на кулу Якше капетана,
Башь Илію брата Якшинога;
Овако му вила бесѣдила:
„Зло га сіо, Рамовићъ Илія!
И испіо у механи вино;
Знашь, Илія, што є пріедъ было,
Докле Рамо у животу бѣше,
Бѣше страву на Турке туріо,
Два царева града затворіо,
Подгорицу и Спужа крвава;
Бѣше ньине скеле затворіо,
По друмовма зулумъ учиніо,
Све ихъ Турскомъ крвлю оскврніо,
Не сміяше ньима испанути
Изванъ града Ловца ни трговца,

Хаирціе нити шиħарціе;
Миħаху га Турски капетани,
Шиляху му вина и духана,
И фишека, захире юначке;
Шиляху му буле бошчалуке,
Да мируе Рамо одь Туракахъ;
Кадъ умріе Лазаревиħъ Рамо.
На вѣру васъ посѣкоше Турцы,
Посѣкоше Якшу капетана,
Рамовога наймлаħега сына,
(Якша бѣше неяко діете,
А ма бѣше пиле одъ сокола)
Посѣче га Рньо баряктаре,
И скиде му свіетло оружħе,
Валяше му блага десеть ħесахъ;
Вечъ на ноге, Рамовиħъ Илія!
Те окупи неколико войске,
Свети брата Якшу капетана,
А ево ти згода превелика,
Ако будешь юнакъ одъ юнаштва
Бы ħе твоя, ако Богъ да, рука;
Минули су крвави Спужани
Ка тврдоме Скадру на бояну
У Везира паше Скадарскога,
Да му ишту Арбанію люту,
Да ударе на вашу краину,
Предъ ньима е оца Хусеине,
Мудріега нема на краини
У три града и три Пашалука,
А за ньиме Рньо баряктаре,

Люће зміє у Туракахъ нема,
А за ньиме четрдесть Спужанахъ,
Све бирана момка и юнака."
Кадъ Илія разуміо вилу,
Скочи юнакъ на ноге юначке,
И у руке узе цефердара,
Па отиде у племе Комане,
На бієлу кулу Новакову,
И у кулу налази Новака,
И сокола Куя Марковића,
Ђе ми мрко испіяю вино.
Илія имъ Божу помоћь дава,
Они су му Бога прихватили,
Па имъ поче причати Илія,
Што є нѣму говорила вила.
Када чуше два добра юнака,
Устадоше на ноге юначке,
Окупише педесеть Команахъ;
А Илія пође Загарачу,
Те окупи педесеть юнакахъ,
Отидоше у Коловозъ тврдый,
На друмъ тврдый два крвава града,
Западоше око друма пута
По двоица и по четворица,
По петина и по двадестина,
Одъ крваве на Доляну куле,
А до моста Османъ капетана
Друмъ є ціо чета ухватила.
Мало стаде, небы николико,
Докъ ево ти Спужке серхатліє,

А предъ ньима Хоца Хусеине,
А за хоцомъ Рньо баряктаре,
А за Рньомъ Бектешевићъ Зеко;
Но кадъ на Мостъ наступили Турцы,
Рече тако Оца Хусеине:
„О Рньице, Спужка перянице!
Да и демо, Рньо, странпутице,
Я се боимъ чете Црногорске,
Оће на друмъ нама ударити.“ —
„Ха небой се, оцо Хусеине!
Докленъ тіе Рньо баряктаре,
Око нѣга бирани Спужани,
Несміе ни чета ударити:
Кунемъ ти се диномъ и иманомъ,
И нашіемъ постомъ рамазаномъ,
Радъ бы быо, да ударит' хоће,
Да'ко бы ме срећа нанієла
На курвиће Ремовићъ Илію,
Да му сабльомъ посієчемъ главу,
Ка' самь му є брату посѣкао.“
То Илія и слуша и гледа,
У юнака пуче срце живо,
Одъ образа ужди цефердара,
Те погоди Рня баряктара;
Паде Рньо низъ коня алата,
А припаде Симо баряктаре,
Те Рньину ограбіо главу.
Кадъ остала вићела дружина,
Ће с' свадише до два баряктара,
Одъ свудъ танке пушке запуцаше,

Халакнуше ђеца Загорчани,
Загорчани и съ ньима Комани.—
А што ћу ти лакрдію дульит'
Одъ крвава моста съ Коловоза
До Доляна Турске карауле
Петнаесть имъ главахъ посѣкоше,
И двадесеть жива ухватише,
Те Турцыма главе посѣкоше,
А христяне на аманъ пуштише,
Некђепе ихъ посѣћ' Црногорцы.
Одъ Србаляхъ мало ко погибе,
Одъ Туракахъ нико неутече,
До срамотна Дуровића Зека;
Нека бѣжи крмска потурица,
Да се хвали Спужу на краину,
Како ніе издао дружину.
Црногорцы натрагъ отидоше,
Унієше одъ Туракахъ главе,
И свіетло Турачко оружѣ,
Осветише Якшу капетана,
И пребише прве за потонѣ,
Два сокола єдногъ за другога,
Турачкога Рня баряктара
За нашега Якшу капетана,
А Пепића оду Хусеина
За Попова сына Милутина;
А остале сератліе Турске
Некъ пребію за кога имъ драго.

ПЛАЧЪ ТРИ ТАВНИЧАРА.

LX.

Зацмылѣше три валятна сужня
У тамницы одъ Скадра Везира,
Три войводе одъ Брдске нахіе:
Єдно Лієшъ Пиперска войвода,
Друго бѣше Васоєвићъ Васо,
Треће Вуксанъ одъ Булатовићахъ.
Люто цмыле и неволя имъ є;
На вѣру ихъ Везиръ ухватіо,
И врга' ихъ у мрачну тамницу.
Но кадъ єдно ютро освануло,
Ютро єдно, данъ светогъ Иліе,
Када оће погинут' войводе;
Него вели войвода Вуксане;
Садъ видимо, моя браћо драга!
Єре ћемо данась погинути;
Но за Бога, оба побратима!
Да се ніе придесило коме
Ситна гроша, ал' жута дуката,
Да пошлѣмо, браћо, на пазаре,

Да црвена вина набавимо;
Данъ є данасъ светога Иліє,
Браћо мила, да се причестимо,
И хришћанску дужность испунимо?“
Да у славу Божю напіємо,
Данасъ браћо, па већъ за довћка
Еда бы ни Богъ драгій помога'
Безъ замћне да непогинемо?“
Не нађе се гроша ни дуката,
До єднога одъ срме ханџара
У Вуксана Ровачке војводе.
Посла Вуксанъ, ханџаръ на пазаре,
И трговцу тако бесћдіо:
„Богомъ брате, Скадарскій трговче!
Не мећемъ ти на ханџаръ цієну,
Валя ханџаръ тридесеть дукатахъ,
Донеси ни вина изобила,
Да напієшь три Српске војводе,
На поклонъ ти срмайлый ханџара.“
За Бога му Скадранинъ приміо;
Онъ узео срмайлый ханџара,
А донесе војводама вина,
Донесе имъ вина изобила.
Војводе се виномъ причестише,
И за Божю славу поменуше,
Кадъ се руйна напоише вина,
Но говори војвода Вуксане:
„О Војводе, оба побратима!
Ево данасъ петакъ, Турскій светацъ,
Купи ће се предъ џаміомъ Турцы,
Све три ће насъ данасъ изгубити;
Но што намъ є најжаліє коме
На свієту овомъ оставити?“
Рече рієчь Пиперска војвода:

„О Вуксане, Богомъ побратиме!
Я самь танку кулу оградіо,
(А скоро се юнакъ оженіо)
Кула танка остаде ми пуста,
А любовца млада нелюблѣна,
Нелюблѣна и немилована,
То є данась мени найжаліє.“
Рече Васо одъ Васоєвићахъ:
„Мой Вуксане, добаръ побратиме!
И я дати жалованѣ кажемъ:
Осташе ми стари родитељи
Саморани у Васоєвиће,
Хоће ми се они поскитати,
То є мени данась найжаліє
На свіету овомъ оставити.“
Рече Вуксанъ, Ровачка войвода:
„Зле ви жалбе, оба побратима!
Вы жалите куле и любовце,
И у дворе старе родителѣ,
А мене є, браћо, найжаліє,
Е хоћемо сва три погинути
Безъ никакве замѣне юначке.“
У рієчи, кою говораху;
Крвавъ целатъ предъ тавницу дође,
Па завика съ вратахъ одъ тавнице:
„Ко є Лієпшъ Пиперска войвода?
Некъ изиде тавницы предъ врата,
Єре га є одкупила люба
У нашега на Скадаръ Везира,
Некъ излази, да дома одлази.“

То є Лієшъ єдва дочекао
И изиде брзо предъ тавницу;
Целатъ махну посѣче му главу.
Опетъ другій целатъ повикнуо:
„Коє Васо одъ Васоєвићахъ?
Некъ изиде тавницы предъ врата
Дошли су му стари родитељи,
У Везира нѣга одкупили,
Некъ излази, да дома одлази.“
То є Васо єдва дочекао,
И изиде тавницы предъ брата;
Целатъ махну, посѣче му главу.
Но є трећій целатъ завикао:
„Ко є Вуксанъ Ровачка войвода?
Некъ излази брзо предъ тавницу
Некъ излази, да дома одлази,
Ровчани су нѣга одкупили,
У нашега на Скадаръ Везира.“
Ма се Вуксанъ яду досѣтіо,
Изъ тавнице иде полагано,
Тавницы є врата отворіо,
И видіо крвава целата.
Вуксанъ га є Богомъ братиміо:
„Богомъ брате, крвавый целате!
На мене су токе позлаћене,
Свуцы ми ихъ, да ихъ не крвавишь,
Е одъ крви муханато злато.“
Богъ му даде и срећа юначка,
Те превари крвава целата,
Те Вуксану раздрієши руке;

Трену Вуксанъ како соко сивый,
И целата ногомъ ударіо,
Изъ рукахъ му саблю уграбіо,
И посѣче три млада целата.
Бѣжи Вуксанъ Скадромъ бієліємъ,
Што годъ му се на путъ учинило,
Све подъ саблю юнакъ удараше.
Драгій Боже, на свему ти хвала!
Како віе сабля Вуксанова
Прозъ сокаке Скадру на Бояну,
Широкій є сокакъ учиніо,
И крваву Дугу оставіо,
Докленъ на мость одъ Бояне доће,
На нѣмъ срета Оцу и Кадію,
И око ньихъ тридесеть Туракахъ.
Него вели Скадарскій Кадія:
„Не овамо, войводо Вуксане!
Єръ овамо т' утецыпта нема.“
Алъ вели му войвода Вуксане:
„Ако нема тамо утецыпта,
Ни овамо нема повратишта;
Но се чекай, Турскій Ефендія,
Све самь мыслій на єдну скупіо.“
Па є загонъ на мость учиніо,
Те посѣче Оцу и Кадію;
А остале тридесеть Туракахъ,
Што не паде на мость предъ Вуксаномъ,
То ускочи у воду Бояну.
Бѣжи Вуксанъ Скадарскомъ краіномъ;—
Богъ му даде и срећа юначка,

Брзо га є ноћца ухватила,
И утече Руміи планини.
Отленъ Вуксанъ у Црницу дође
У Сердара Болѣвићъ Машана.
Одъ толенъ га Машанъ препратіо
У крваво Чево на краину,
У сокола Бурића ђукана.
ђуканъ га є дочекао дивно,
Држао га два мѣсеца данахъ,
Съ войводомъ се ђуканъ побратими,
Подъ седло му коня даровао,
Па препрати войводу Вуксана,
Препрати га у дубока Ровца.

XVI

ОШЪ ГРИВО, ТУЂЕ Є МЛИВО.

LXI.

Пѣвальскій се Паша подигнуо,
Спаде Паша на полѣ Никшићко,
И біеле распео шаторе
На широке Баре подъ Рићане;
Одъ свудъ Паши доходе поклони:
Одъ простране Пиве и Дробнякахъ,
И широка поля Никшићкога,
И питоме Жупе Грачанице. —
Докцанъ доће одъ Рићанахъ кнеже,
И Паши є руку полюбіо,
Сави руке двори старіега,
Али му є Паша бесѣдіо:
„Што си ми се придоцніо кнеже?“
Тако му є Кнеже бесѣдіо:
„Я се єсамь мало придоцніо,
Ма самъ къ теби доша Господаре!..“
Іоштъ хоћаше кнеже говорити,
Но му Паша рієчь бесѣдіо:

„О Бога ти, кнеже моя слуго!
Да нієси ђегођъ угледао
Удовице, ал' ђевойке дивне,
Ал' невѣсту скоро доведену,
А коя бы за ме требовала,
Давно самь се съ оцака кренуо,
Вѣрне самь се любе зажеліо?“
Али му є кнеже бесѣдіо:
„Волянъ да си, Пашо Господаре!
Е ма свою нико дати неће,
А безъ силе, али безъ неволѣ;
А я єсамь єдну опазіо,
Башъ невѣсту скоро доведену,
На краину ломне Горе-Црне,
У Стублицу, малу поселицу,
Вѣрну любу Ђуровићъ Батрића,
Нема друге ни у гори виле,
За Цара бы твога требовала,
А камоли за те, Господаре!
Ма є мука уграбит' Србкиню,
Изъ крвава братства Никчевићахъ,
Безъ просуђа крви одъ юнакахъ.“
Али му є Паша бесѣдіо:
„Прођ' се, кнеже, врага и мейдана,
Вечъ добави прикладну Србкиню,
Ал' за благо, али прієваромъ,
А ево ти Турску вѣру даємъ,
Када ми є подъ шаторъ доведешь,
Даћу тебе блага десетъ ћесахъ,
Изъ силаха двіе пушке мале,

Стале су ме пушке десеть ћесахъ,
Одъ Цара ти Фермань извадити,
Докъ є свога рода и порода,
Да не даєшь паре ни динара.“
Скочи кнеже на ноге лагане
И отиде у село Рићане.
Слави кнеже честитъ данакъ Ђурђевъ,
Па се яду домисліо кнеже,
Ка’ ће младу преварит’ Србкиню,
Па покупи конѣ и мѣшиие,
Да купує пунѣ Ђурђеву дне,
Узо с’ собомъ седамь-осамъ другахъ,
Па се отленъ подигнуо кнеже,
Кудъ годъ иде, у Стубицу дође
На бієлу кулу Никчевића,
Води конѣ у мрачне подруме,
А дружину на бієлу кулу.
Ево згоде кнезу одъ Рићанахъ,
Нема нико на бієлу кулу,
До любовце Ђуровићъ Батрића,
Ма є млада рода господскога,
Лієпо є кнеза дочекала.
Кадъ вечера одъ Рићанахъ кнеже,
Кадъ вечера и напи се вина,
Бѣше кнеже рієчь бесѣдіо:
„Снахо моя, Ружо Батрићева!
Ће є мене Батрићъ побратиме?
Ће є соко, Ђуровића Живко?“
„Мой ћевере, одъ Рићанахъ кнеже!
Батрићъ ето на скупъ на Цетинѣ,

А Живко є момче кодъ овацахъ.“
А кадъ кнеже Ружу разумїо,
Скочи кнеже на ноге лагане,
Па ухвати китну Црногорку,
Оста’ла му помогла дружина,
Свезаше їой руке наопако,
Оставише конѣ и мѣшине
На бїелу Никчевића кулу,
Поведоше Ружу Батрићеву,
Довели є Паши подъ шаторомъ,
Бѣху ноћи прошли три сахата,
Кнеже Паши Ружу даровао,
Паша кнезу благо и оружѣ.
Кадъ сагледа Паша Црногорку,
Одъ веселя на ноге скочїо,
Сва му войска шемлукъ учинила.
Зачу шемлукъ Ђурковићу Живко,
Па скочїо не ноге лагане,
И за њиме тридесеть чобанахъ,
Потрчаше путъ села Стубице,
Помислише е Турцы удрише,
И Стубицу село похараше,
А кадъ дошльи у село Стубицу,
И пусту є кулу угледао,
Ђе є нѣму кула пороблѣна,
И млада му снаха одведена. —
„Алахъ! рече, до Бога милога!
Я не жалимъ мою пусту кулу,
Него жалимъ мою снаху младу,
Кою мене одведоше Турцы,
Вечъ образа на краину немамъ.

Кориће ме съ тіемъ Црногорцы
Докъ є мога рода и порода,
Болѣ ми є ноћась погинути,
Но срамотно віекъ вѣковати.“
Па є момакъ на ноге скочіо,
Путъ О к о л а Турскогъ обрнуо,
За ньимь иду тридесеть чобанахъ,
И нѣгова два сыновца луда',
Лудый Янко и лудый Груица;
Но ихъ кара ђуровићу Живко:
„Вратите се, двоє дѣце лудо!
У планину хайд'те кодъ овацахъ,
Вы за боя приспѣли нієсте,
Вратите се, хайд'те кодъ овацахъ.“
Но говоре двоє дѣце лудо:
„Майде, стриче, лако с' не враћамо!
Него съ тобомъ погинут' хоћемо,
Безъ тебе намъ живованя нема.“
Мало Живко по напрієдъ пође,
Докленъ воды Грачанинцы дође,
За собомъ се обратіо Живко,
Ал' чобана нема ни єднога,
До нѣгова два луда сыновца;
Опетъ имъ є Живко бесѣдіо;
„Вратите се, два луда сыновца!
Сви троица погинут' хоћемо,
У околу Паше Пѣвалскога,
Но с' вратите, ако Бога знате,
Е с' ископа кућа Никчевића!“
Него Живку ништа непомага,

Ђеца луда, ма срца уздана,
Стрыца Живка оставит' не хоће.
Кадъ видіо Ђуровићу Живко,
Е се ђеца вратити не хоће;
Онъ є ньима опетъ бесѣдіо:
„Чекайте ме води на обалу,
А я одохъ у Турскомъ околу,
Како нађемъ Пашина шатора,
Зовит' ћу вы вучки изъ окола,
Дотрчите мене по Авазу!“
Са тіємъ є ђецу преваріо,
Те осташе воды на обалу.
Онъ се вуче узъ полѣ зелено,
Како мркій одъ планине Вуче,
Докъ улѣзе у Турску ордію;
Тражи Живко прозъ Турску ордію,
Ђе ће Пашинъ шаторъ угледати,
Даде му се нешто погледати,
Погледати полѣмъ широкіємъ,
Насамо є шаторъ угледао,
Примиче се Живко путъ шатора,
А кадъ дође шатору на врата
Подиже му крыло цеферданомъ:
Кадъ погледа юнакъ подъ шаторомъ,
Ал' се Паша на Ястукъ нагнуо,
А кодъ нѣга Ружа Батрићева,
Сузе рони низа своє лице.
Говори іой Паша одъ Пѣваляхъ:
„А шта плачешь, Ружо Батрићева!
Али жалишъ Батрића твоєга?

Я нієсамь горій одъ Батрића!
Али жалишъ кулу Батрићеву?
Кадъ дођемо у Пѣвлѣ богато,
Лѣпшу ћу ти кулу поклонити,
У свилу ћешь шетат' и кадифу,
Даћу теби дванаєсть робыня,
Да ти држе скуте и рукаве,
Држа ћу те како свою главу!— "
Но говори китна Црногорка:
„Прођи ме се, Пашо одъ Пѣваляхъ!
Я нежалимъ мога Господара,
Ни нѣгову пребіелу кулу,
Но ћевера Батрићевићъ Живка,
Е є соко, майка му кукала!
Єдномъ самь га очима вићела,
Па га нигда више вићет' нећу,
Понієхъ му желю по свіету,
У затвору у турскоме робству. "
Оно Живко и слуша и гледа,
Па ускочи юнакъ подъ шаторомъ
И за грло Пашу дохватіо,
Помогла му Ружа Батрићева,
Те свезаше Пашу Пѣвальскога:
Него Живко Паши говораше!
„Немой викат', пася Потурице!
Е ти даємъ Божу вѣру тврду,
Оћу твою главу одкинути. "
Побѣгоше полѣмъ Никшићкіемъ.
Мударъ бѣше Паша одъ Пѣваляхъ,
Води му се, рієчь не чиняше,

Уминуше све Турско шаторѣ,
И нађоше двоѥ ђеце лудо;
Када ђеца Живка сагледаше,
На стрыца се люто разсрдише,
Зашто ихъ ѥ преваріо стрыко;
Па пођоше путъ Турскогъ окола;
А кадъ виђе ђуровићу Живко,
Препаде се, даће погинути;
Па ѥ своіой снахи бесѣдіо:
„Снахо моя, Ружо Батрићева!
Ты придржи Пашу свезанога,
Е я одохъ у Турскомъ о к о л у;
Ако чуѥшъ, да смо погинули,
Држи саблю Паше Пѣвальскога,
Сабльомъ Паши посіѥцы главу,
Па отоленъ хайде на Стубицу.“
Ружа га ѥ дивно послушала,
Чува Ружа Пашу Пѣвальскога;
Пође Живко узъ полѣ широко,
А кадъ дође близу одъ ордіе,
Зачу кавгу подъ првымъ шаторомъ,
Яду се ѥ домысліо Живко,
Па потрча бржо подъ шаторомъ;
Ал' су ђеца подъ шаторъ улѣгла,
Двіе Турске главе одкинула;
А троица Туракахъ скочили,
Подъ шаторъ се ђецомъ ухватили
Богъ зна ђецу погубити ћаху!
У то Живко юришъ учиніо,
Свѣма трема главе посѣкоше,

Узеше имъ свѣтло оружѣ,
И узеше конѣ подъ седлима,
Утекоше полѣмъ Никшићкіемъ,
Докъ дођоше води Грачаницы,
Ту нађоше Пашу свезанога,
И кодъ нѣга Ружу Батрићеву,
Голу саблю држи у рукама,
Добро Паши караулу чува.
Отоленъ се Живко подигнуо,
И отиде путъ села Стубице;
Кадъ дођоше у село Стубицу,
Али кука Ђуровићъ Батрићу,
Плаче Батрићъ Живка Ђуровића,
Плаче Батрићъ Янка и Груицу,
Но му Живко грломъ повикує:
„О Батрићу, брате одъ матере!
Што неволю градишь безъ неволѣ?
Ево тебе Живка у животу,
Два сокола Янко и Груица,
И они су живи обоица.“
У то доба на кулу дођоше,
Доведоше Пашу свезанога;
А кадъ Батрићъ Пашу угледао,
Трже ножа, да га посѣче,
Но му юнакъ Живко не даваше:
„Не Батрићу, мой брате єдиный!
Вечъ кадъ сване и сунце огране,
Свежимо му руке наопако,
Нань метнимо коньску дрвеницу,
Пуштимо га у Турску ордію,

Та є брука и одъ смрти виша.“
Како рекли, тако учинили,
Па кадъ свану и сунце ограну,
Добро Паши утврдише руке,
Нань метнуше коньску дрвеницу,
Дрвеницу добро притврдише,
Сведоше га у дно Сливля равна,
Пуштише га узъ полѣ Никшићко;
Бѣжи яданъ Паша осамаренъ.
Кадъ є войска Пашу угледала
Одъ нѣга є ибретъ заузела,
И побѣже главомъ безъ обзира. —

ПРИМѢЧАНІЄ.

1. Одъ 1510. — 1702. год. одъ свіюхъ Црногорскихъ боєвахъ, кои су се у ове готово двіе стотине годинахъ догађали, никакве пѣсме немамо, коя бы одъ тіехъ боєвахъ нама што опѣвала. Премда се многа мѣста и данъ данашньій у Црнугору знаю, на коя су Турцы гомилами гинули, као н. п. Лимляни, у нахію Црничку, Вртіелька у нахію Рівчку; Прогоновиħи у нахію Лѣшанску; Чево и Велестово неколико путахъ, коихъ бы се 20-30 наħи могло, коя су сва у народу Црногорскомъ добро позната, и на коя се и данъ данашньій, колико су гоħъ одъ ньихъ нека ломна, налазе знацы погибше Турске войске: у парама, оружю, или другимъ каквимъ металнимъ стварма.

2. Лазъ (Лазина) значи у Црной гори оно мѣсто, ħе се много шуме изсіече и на великій просторъ, ħе све дрво на дрво лежи: Подобно овоме є Турска войска одъ Црногорацахъ изсѣчена меħу Влахиньомъ (вода) Враньомъ и Пржникомъ (двіе планине) лежала, и съ тога се ово мѣсто: „Царевъ Лазъ“ назвало; ħе є Царска войска изсѣчена. Ово є найвышій бой меħу Турцыма и Црногорцыма быо; овħе су Црногорцы найсяйнію побѣду надъ Турцыма одржали. У овоме бою раніо се Владыка Данило, по-

гинуо Янко Ђурашковићъ и раніо се Вукъ Мићуновићъ, два главный войводе времена Данилова. — Црногорацахъ є свега 318. погинуло а Туракахъ неимовѣрно т. є. да некій кажу: око 30-40,000. Само є доставѣрно: да су 86. барякахъ (знаменяхъ) узели Турцыма.

3. Думанъ Паша Ђупрелійћъ Везиръ 1714. год. О нѣговомъ прієварномъ поступку, коимъ є прешао преко Црнегоре и исту похарао, али опетъ, не свуколику. Ко жели точно знати, може се извѣсити изъ Исторіе Црногорске печатане у Москву, 10 Марта 1754. год.

4. Славный витезъ: Вукъ Мандушићъ погинуо є противъ войске Ђупрелійћа.

5. Другій ударъ на село Трњине. Овђе є Туракахъ по кажеваню народнѣмъ изванъ, што ихъ є погинуло, выше ухваћено него се у пѣсми чита. У народу се истинито приповѣда, да ихъ готово 400. живіехъ ухваћено; него было єдно или друго, Воєначалнике Турске похватали су слѣдующи Црногорцы: Муратъ Єлићъ, Милошъ Вукотићъ, Томанъ Николићъ, Живко Дамяновићъ, Вучићъ Коичићъ и прочи. — А што се пое у првой пѣсми одъ Трњинахъ, да су ихъ посѣкли, одъ онієхъ, што су ихъ похватали живе, коихъ є было до 80. другахъ, коє Агахъ, коє Беговахъ, одъ њихъ нієсу Црногорцы ни єдногъ сѣкли; него су ихъ све дали на одкупе за паре и за оружѣ; па найпослѣ, да се выше подругую са Турцыма: за свакога су заробљногъ Турчина врху одкупа узели поєднога вола и по єднога крмка.

6. Царевъ Сестрићъ. — Ово ніе было Царевъ Сестрићъ, и ако га нашъ народъ у споме-

ну и пѣснама напоминѣ; него в ово быо Топалъ Османъ Паша, кои є послѣдъ у бою са Персіянима погинуо.

7. Вукъ Томановићъ. Славный юнакъ Црногорскій и отацъ найхрабрієгъ витеза Никца одъ Ровинахъ. У овой се пѣсми види име Турско: Турчинъ Гавриловићъ, кои є быо мужествен Арамбаша. Многа ће се имена Турска по границама Црногорскимъ наћи, а та имена майке имъ даю како дѣца изъ колієвке измиле, и то изъ некогъ слѣпогъ предрасужденія.

8. Кадъ є Никацъ одъ Ровинахъ погинуо, найславніи витезъ Црногорскій, кодъ нѣга тада споредникахъ ніе было, до нѣгова три сына, одъ кои су два погинули, а самъ Богданъ у тече, те є, колико є могао, Турке пратіо. Близу Никца стаяло є єдно стадо овацахъ, и кодъ нѣга су была три брата Спахића; но ова три завалѣника, како чую ударъ на Никца, утеку далѣ са своіємъ стадомъ да имъ га Турцы неузму. Црногорацахъ сютра данъ неколико стотинахъ скупе се на покаянѣ надъ Никцемъ, и кадъ чую, да Спахићи ніесу притекли Никцу у помоћь, по су га издали: Стадо Спахићахъ узму и цыово племе изъ Црнегоре проћераю.

9. Шћепанъ Малый. Описанъ є Исторически Господиномъ Милаковићемъ у Грлицы год. 1835. Доиста, ово є быо найстрашніи бой за Црногорце; ере су се съ єдне стране са Турцыма борили, коє су три Везира предводили, а съ друге стране са Млечићима, кою є предводіо Генералъ Краповићъ; коя є по свой границы Црногорской одъ Грахова до Спича пружена была. — Оскудица є была велика у пра-

ху тако, да є тесте фишека по жутъ дукатъ быо. Црногорцы су се старали, да се како са Турцыма умире: послали имъ коня Шћепана Малога, у вѣраваюћи, да Шћепана у Црнойгори ніє; (као што га на виђелу нигђе ніє было, него као єдна скитачина безъ присуствія духа, како чує, ће Турцы и Венеціани загрме са свакє стране, скріє се негђе, као ћукъ у плотъ) но Турцы ніє су се шћели съ тіємъ задовольити; него су шћели по примѣру ћуприлійћа преко Црнегоре продріети и састати се са Млечићима; него 28. Октомбра, пошто Црногорцы доста Турске цебане уграбише: Турцы буду истый данъ предъ зору одъ Црногорацахъ нападнути, обрате се у бѣгство, колико є ко могао, и коликико є когъ мишца служила, овће є Туракахъ сѣкао, и тако Црногорцы са славномъ побѣдомъ цѣлый данъ гонећи 28. Октомбра проћераю Турке изъ Црнегоре. У овоме бою погинуло є около 300 Црногорацахъ; но и Туракахъ є послієдъ Царевъ Лаза овће найвише погинуло. У Чево и Велестово, ће є было око (логоръ) Турскій, Турцы оставе све свое шаторове, многе конѣ и сву захиру даже до 20 и до 30. своихъ ковачницахъ. Ону ноћъ коначе Црногорцы на Чеву, у кою пане киша и удари громъ у око (логоръ) Скадарскогъ Везира Мехмедъ Паше: изгори му сву цебану и множину войске спржи. Прочіи остатакъ войске разбѣгне се: нешто утече, а нешто изсѣку Црничани. Другій громъ исте ноћи удари у око Генерала Краповића кодъ рѣке Будвлянске, войске му много изгори, а оно другого утече у градове приморске, и овомъ се доконча ратъ 1768. год.

10. Махмутъ Паша ніє главомъ на Пипере

ударао; него єдна часть нѣгове войске предвођена нѣговимъ Рицалима.

11. Бой съ Махмутъ Пашомъ быо є великъ, овђенъ є погинуло 3-4000 Туракахъ, ђе су готово сва нѣгова Господа и Рицали изгинули, и онъ се самъ раніо. Нѣга є раніо Радованъ Стаковъ изъ Црницахъ (Пиперъ.)

12. Кадъ є погинуо Везиръ Махмутъ Паша, 3000 є главахъ Турскіехъ посѣчено безъ ранѣніехъ и безъ онієхъ мртвіехъ, што су Турцы са собомъ понієли. Ово се може назвати найсяйнія побѣда Црногорска надъ Турцыма; ербо є овђенъ оній Везиръ посѣченъ, предъ коимъ є при концу прошастога вієка Султанъ Цариградскій дрктао, као што мало прієдъ предъ Єгипетскіемъ Пашомъ дркташе.

13. У бой за Пасиште, како и у свакій другій съ Турцыма Ерцеговачкіема, одликивао се славный Витезъ Савићъ Радоевъ са Стієне, (село) кои є и данъ данашньи старацъ живъ савъ у ранама, и кои є своіомъ рукомъ 24. главе Турске посѣкао.

14. Горско Карре. Црногорцы ніе су никада имали обичай пѣсме саставляти, у коима бы свое побѣде надъ западньима Хрістіянима похвальивали, нити су у томе воєне гордости налазиля. У ово се іошъ види знакъ старе моралнесвезе, кою є учитель добра међу Хрістіянима усіяо, и кою су послієстарый и новый Римъ са своієма будалаштинама окужили. ——— Ова се єдина пѣсма чує у Црнойгори кадкадъ одъ многіехъ крвавіехъ боєвахъ са Венеціанима и некіехъ са Французима. —— До 1714 год. Венеціани су и Црногорцы живѣли у согласію:

ударили су заедно на Баръ и на Требинѣ и заедно су узели одъ Туракахъ Нови (Castel-Nuovo) и друга нека мѣста, коя су по добыћу остаяла за Венеціане; него и они су различите награде Црногорцыма давали, за ньихове побѣде надъ враговима крста; него одъ 1714. год. у кою е ћупрелійћъ Везиръ прешао преко Црнегоре, кое су му дали Венеціяни 600 душахъ Црногорскіехъ, све женахъ и луде ћеце, коя су была подъ защиту нѣгову утекла одъ Туракахъ, те су Турцы све мужку ћецу исклали и кое е одъ мѣсеца было, а женске у робство одвели. — Послѣдъ овогъ срамотногъ и безчовечногъ поступка Венеціанскога, Црногорцы су и Венеціани готово у непрестаноме рату живили, тако н. п. када бы се састали на пазару предъ Фортицама Приморскимъ: топови бы многи са Фортицахъ у пазаръ гледали и надъ ньима витильи горили. Црногорацахъ бы свагда една часть наоружана у бусіяма сѣдила: при малой заћевицы (ларми) посула бы пазаръ крупа одъ картеча (дробћићъ) изъ топовахъ Венеціанскіехъ и Црногорске пушке залієвати оловомъ врата одъ Фортице почеле. Често путахъ е бывао пазаръ покрытъ мртвима тѣлесима одъ еднієхъ и другіехъ, еднога и другога пола и одъ разне животинѣ, коя е доћерата на пазаръ. Цієла бы трговина остала пуста међу два огня непріятельска, и само кадъ бы ноћъ пристала, носіо бы свакій, кои бы сміо, што бы му пріе руке дошло. — Овако е грдно споразумѣніе готово свагда међу Венеціанима и Црногорцыма траяло, докле е ова велика и богата Република пала, а у исто доба и безчеловѣчно гніездо мрске инквизиціе. —

БАН

Г. Г. ПРЕДУПИСНИЦЫ.

ЦРНА ГОРА.

Высокопреподобна Господа: Петроній Луяновићъ Архимандритъ монастыра Цетыньскога: Никодимъ Райчевићъ Архимандритъ монатыра Острожскога; Димитрій Липовацъ Архимандритъ монастыра Морачкога; Алексій Вукотићъ Игуманъ монастыра Пиперскога; Пречестныи Г. Андрія Пеіовићъ Протопопъ Цеклинскій. Высокородна Господа: Георгій Петровићъ Вице — Президентъ Сената 3 кньи.; Перо Петровићъ Сенаторъ за себе и за сына Николая 2 кньи.; Стефанъ Вукотићъ Сенаторъ; Филипп Ђурашковићъ, Сенаторъ и Сердаръ Рiечке нахіе за себе и за унука Лабуда 2 кньи.; Мило Мартиновићъ Сенаторъ и Сердаръ Цетынскій; Андрія Перовићъ Сенаторъ и Сердаръ Цуцкій; П. Іованъ Кнежевићъ Сенаторъ и Войвода Мартиновићскій; Тодоръ Божовићъ Сенаторъ и Сердаръ Пиперскій; Яковъ Давидовићъ Войвода Граховскій; Новица Церовићъ Сенаторъ; Петаръ Вуіовићъ Сенаторъ и Войвода Люботиньскій.

Высокоблагородна Господа: Лазо Пророковићъ Капетанъ Нѣгушкій; П. Ђоко Бошковићъ Капетанъ Бѣлопавлићскій; П. Риста Пилетићъ Капетанъ Пиперскій; П. Никола Калуђеровићъ Капетанъ Перяничкій; Сула Радовићъ Капетанъ Команскій; Маркиша Пламенацъ Капетанъ Болѣвићскій у Нахіи Црничкой; П. Ђуро Кусовацъ Капетанъ Люботиньскій; П. Ристо Божковићъ.

Г. Г. Митаръ Никчевићъ Перяникъ Пѣшивачкій; Никола Пеіовићъ; Никола Пламенацъ: Радованъ Мрчарица Пиперъ и Нико Зецъ Камаріери Нѣговогъ Высокопреосвященства Владыке и Господара; Ристо Мичићъ Трговацъ изъ Дубровника; Георгіе Бошковићь трговацъ у Скадру изъ Дубровника.

Благордна Господа: Данійлъ Петровићь Ученикъ; Милорадъ Медаковићь Учитель; Георгій Срдићь Писаръ у Канцеларіи Правителя; Лазаръ Влаховићь Учитель за сына Іована; Георгій Стефановићь Секретаръ Сената; Димитрій Милаковићь Секретаръ Правителя и Кавалеръ. 41. кнь.

БЕОГРАДЪ.

Нѣгова Свѣтлость Князъ Србскій, АЛЕКСАНДЕРЪ КАРАЂОРЂЕВИЋЪ 10. кнь.

КНЯЖЕСКА КАНЦЕЛЛАРІЯ.

Нѣгово Превосходителство Г. Тома Вучићъ Перишићъ, Войвода и Кабинетскій Совѣтникъ.

Высокородный Г. Аврамъ Петроніевићъ, Представникъ Княжескій, Попечитель Иностранны Дѣла, и Кавалѣръ.

Высокоблагородный Г. Алекса Янковићъ, Директоръ Княжеске Канцелларіе, и Кавалѣръ

Благородный Г. Тимотей Кнежевићъ, Првый Секретаръ Княж. Канцелларіе

— — Ђорђе Петровићъ, Секр. Княж. Канц.

— — Іованъ Филиповићъ, Столонач. Княж. Канцелларіе.

— — Никола Христићъ, Столон Кн. Канц.

— — Сава Христићъ, Проток. Кн. Канцел.

— — Алекса Романовићъ, Архив. Кн. Кан.

— — Павле Николаевићъ, Проток. Кн. Кан.

— — Петаръ Протићъ, Регистрат. Кн. Кан. за сыновца свога, Александра Срет. Протића.

Благородный Г. Петаръ Радовановићъ, Подпоручикъ и Аудиторъ Главногъ воєн. Штаба.
— — Ђорђе Нинићъ, Канцелиста Кн. Канц. за сыновицу свою Катерину І. Нинића. 12. кнь.

СОВЄТЪ.

Высокородна Г. Г. Предсѣдатель Совѣта, Стоянъ Симићъ,
— — Вице-Предсѣдатель Совѣта, Стефанъ Стефановићъ.
— — Попеч. Финан., Павле Станишићъ за сына Ђорђа учен. у Бечу. 2. кн.
— — Членъ Совѣта Матія Ненадовићъ.
— — — — Милутинъ Петровићъ,
— — — — Стефанъ Книћанинъ. за сына Антонія учен. у Варадину 2. кнь.
— — — — Єфремъ Ненадовићъ 2.
— — — — Лазо Зубанъ.
— — — — Стефанъ Марковићъ.
— — — — Илія Новаковићъ, за сына Петра 2. кнь.
Высокоблагородный Г. Главный Секретаръ Совѣта, Іованъ Стеићъ.
Благород, Г. Секретаръ Совѣта, Іованъ Мариновићъ. 16. кнь.

(Послани одъ Александра Ристића Столоначалника Попеч. Внутр. Дѣла.)

ПОПЕЧИТЕЛСТВО ВНУТРЕННЬИ ДѢЛА.

Высокородный Г. Илія М. Гарашанинъ, Попечитель Внутренньи Дѣла Полковникъ и Кавалѣръ.

Высокоблагород. Г. Рая Дамяновићъ, Помоћникъ Попечительства Внутр. Дѣла, Маіоръ.
Благород. Г. Г. Симеонъ Божићъ, Помоћникъ Начал. Окр. Крагуевачкогъ.
Тома Живановићъ Столоначалникъ Поп. Внутр. Дѣла.
Павле Трипковићъ, Канцелиста — — —
Илія Вучићъ Перишићъ, — — — —
Никодимъ П. Ћирићъ, — — — —
Паунъ Поповићъ, Практ. Начал. Окр. Ужичкогъ.
Георгій П. Ирићъ, — Попеч. Внутр. Дѣла.
Ефремъ Ненадовићъ, Прак. — — —
Миланъ Стоићевићъ, — — — —

11. кнь.

(Сакупљени Петромъ Карамарковићемъ, Правител. Княж. Србс. Књигопеч. Словосаставлятелѣмъ)

Высокоблагород. Г. Константинъ Плякићъ, Маіоръ Ађутантъ Княжескій.
— — Іованъ Лукавчевићъ Маіоръ, Командиръ I. Батал. Гарн. воинст.
— — Риста Теодоровићъ Маіоръ, Командиръ II. Бат. Гарн. воинст.
Благород. Г. Г. Єремія Карамарковићъ, Подпоручикъ, Началникъ Среза Посавскогъ Окр. Валѣвскогъ.
Аћимъ Плякићъ, Фелдвебель II. Ротте II. Баталіона.
Коста Ненадовићъ, Поднаредникъ и Писаръ Топцијске Батеріе.
Петаръ Радојловићъ, старши Унтерофицыръ II. Ротте II. Баталіона
Димитріе Карамарковићъ, старши Унтерофицыръ II. Ротте II. Баталіона.
Груя Мишковићъ, старши Унтерофицыръ II. Ротте II. Баталіона
Георгіе Влайковићъ, Преписчикъ II. Ротте II. Батал.
Илія М. Мильковићъ, — Топцијске Батеріе.

Честнѣйша Г. Г. Пантелеймонъ Михайловићъ, Намѣстникъ и Парохъ Београдскій.
Хаци - Євтиміе Вуядиновићъ, Парохъ Београдскій.
Петроніе Єремићъ, Намѣстникъ Убскій.
Адамъ Теодоровићъ, Намѣстникъ Шабачкій.
Высокоблагород. Г. Яковъ Якшићъ, Кавалѣръ 2. кнь.
Благород. Г. Г. Узунъ - Мирко Апостоловићъ, за свога сына Любомира.
Іованъ Петровъ, Архиваръ Суда вароши Београдске.
Стефанъ М. Хаци - Баба, Таминціа Ђумрука Београд.
Павле М. Теодоровићъ, Писаръ Среза Подринскогъ.
Димитрій Аврамовићъ, Живописацъ.
Петаръ Карамарковићъ, Прав. Княж. Срб. Кньигопечатнѣ Слова - саставлятель.
Георгіе Л. Станћъ, Прав. Княж. Срб. Кньигоп. Словосл.
Георгіе Стефановићъ, — — — — Печатат.
Савва Н. Вукотићъ, Кварталникъ Београдскій.
Поштенород. Г. Г. Степанъ Исаиловићъ, Предѣдатель Примирителногъ Суда Убскогъ.
Георгій Теофиловићъ, членъ Примир. Суда Палежскогъ.
Стефанъ Лазаревићъ, кньиговез. и кньигопрод Београ.
Іованъ Стояновићъ, трговацъ и житель Београдскій.
Пая Іовановићъ, чизмаръ - майсторъ —
Іованъ Акимовићъ Брука, каменорезацъ.
Петаръ Танасіевићъ, пекаръ за сына свога Стевана.
Никола Карастояновићъ, кньигопр. жит. Самоков. 2. кн.
Василіе Пилавовићъ, притяжатель цыгляна.
Благор. Г. Станко С. Мутавцићъ, Писаръ Среза Посавскогъ Окр. Београдскогъ.
Высокоуч. ГГ. слушательи I. године Права: Михаилъ Ђ. Іовановићъ, изъ села Биволя Окр. Крушевач.
Димитріе Т. Михаиловићъ, изъ Београда.
Поштенор. Г. Максимъ Давидовићъ. трговацъ.
— — Зарія Євтићъ, родомъ изъ Призрена.

40. кнь.

ПОПЕЧИТЕЛЬСТВО ПРОСВѢШТЕНІЯ.

Высокородный Г. Паунъ Янковићъ, Попечит. Правос. и Просвештенія, Полковникъ и Кавалѣръ.
Благор. ГГ. Михаилъ Радивоевићъ, Архив. Поп. Просв.
Іованъ Савићъ, Рачуновод. Поп. Правос. и Просв.
3. кнь.

АПЕЛАЦІОННЫЙ СУДЪ.

Высокоблагород. ГГ. Єремія Станоевићъ, Предсѣдат.
Гая Дабићъ, Членъ Апелаціонногъ Суда.
Деспотъ Стефановићъ, Чл. Апел Суда за сына Срећка.
Константинъ Магазиновићъ, прав питомацъ у Паризу.
Живанъ Петровићъ, Членъ Апелаціонногъ Суда.
Станисавъ Стефановићъ, Чл. — —
6. кнь.

ЛИЦЕУМЪ.

Высокоучена Г. Г. Професcори: Сергіе Николићъ.
Константинъ Бранковићъ. — Исидоръ Стояновићъ. —
Емил. Л. Іосимовићъ. — Савва Іовшићъ — Мед.
Дръ Янко Шафарикъ. 6. кнь.

Благор. Г. Іованъ Хаџићъ Сенаторъ Новосадскій 2. кн.
Г. Григорій Возаровићъ, кньиговезацъ кньигопр. 2. —
4. кнь.

НАЧАЛНИЧЕСТВО БЕОГРАДСКО.

Высокоблагород. Г. Началникъ Окр. Београд. Маіоръ, Іованъ Ресавацъ.
Благор. ГГ. Начал Окр. Беогр. Помоћ., Александеръ Николаевићъ.
Секретаръ истога Началнич. Миливой Петровићъ.
Казначей истога Началничества Яковъ Лекићъ.
Началникъ Среза Колубарскогъ. Окруж. Београдскогъ Яковъ Станоевићъ.
9. кнь.

СУДЪ ОКРУЖІЯ БЕОГРАДСКОГЪ.

Высокоблагор. Г. Стефанъ Іоановићъ, Привр. Предсѣдатель Суда.

Благород. ГГ. Милутинъ Радовановићъ, Членъ истога Суда, за сына Александра.

Лазаръ Поповићъ, Членъ истога Суда.

Андрія Стаменковићъ Секретаръ.

4. кнь.

БРУСНИЦА.

Высокоблагород. Г. Началникъ Окружія Рудничкогъ, Маіоръ Милія Илійћъ.

Благород. ГГ. Помоћникъ Началнич. Окр. Рудничкогъ, Штабсъ-Капетанъ Свта М. Тодоровићъ.

Казначей Началнич. Окр. Руднич., Спасо Миловановићъ, Млађій Писаръ Суда Окр. Рудничкогъ, Милованъ Пантелићъ.

СРЕЗЪ КАЧЕРСКІЙ ОКРУЖ. РУДНИЧКОГЪ.

Благород. ГГ. Началникъ Среза Качерскогъ, Подпоручикъ Міяйло В. Блазнаваць

Писаръ Среза Качерск., Міяйло Николићъ люб. кньиж.

Преподоб. Г. Настоятель Монастыра Благовѣщенія, Єромонахъ Василіе Нешићъ.

Честнѣйша ГГ. Милошъ Николаєвићъ, Намѣстникъ Среза Качерскогъ.

Ђорђе Поповићъ, Парохъ Смрдљиковачкій.

Милошъ Поповићъ, Парохъ Драгольскій.

Тома Милићевићъ, Парохъ Каланѣвачкій.

Поштенор. ГГ. Арсеніе Бушићъ, Предсѣдатель Примирителногъ Суда Моравачкогъ.

Маринко Живановићъ, Писаръ Примирител. Суда Обштине Живковачке.

13. кнь.

НЕГОТИНЪ.

Высоблагород. ГГ. Маіоръ Єфремъ Гавриловићъ, Началникъ Окруж. Крайнскогъ.

Маіоръ Димитріе Новаковићъ, Началникъ Среза Поречко - Рѣчкогъ.

Благород. ГГ. Штабсъ - Капетанъ Михаило Љотићъ, Началникъ Среза Брзо - Паланачкогъ.

Поручикъ Милисавъ Зарійћъ Начал. Среза Крайнскогъ.

Подпоручикъ Іованъ Шљивићъ, Нач. Среза Ключкогъ.

Ш. Капетанъ Лазаръ Лазаревићъ, Казнач. Окр. Крайнс.

Петаръ В. Іовановићъ, Писаръ Началничества.

Писаръ Среза Брзо-Паланачк., Іованъ Милосављевићъ.

Марко Михаиловићъ, Писаръ Среза Крайнскогъ.

Илія Добрняцъ, Писаръ Среза Ключкогъ

Станое Симићъ, Практикантъ Началничества.

Алекса Ђорђевићъ Практикантъ Началничества.

ПОЖАРЕВАЦЪ.

(Послани одъ Выскобл. Г. Предсѣдателя Суда Окр. Пожаревачкогъ, Іована Туцаковића.)

Высокобл. Г. Іованъ Туцаковићъ, Предсѣдатель Суда Окружія Пожаревачкогъ.

Благор. ГГ. Ђорђе Атанацковићъ, Помоћ Нач. Ок. Пож.

Поручикъ Милованъ Кукићъ, Членъ истога Суда.

Мита Протићъ, Членъ истога Суда.

Обретко Томићъ, Казначей Окружія Пожаревачкогъ.

Павле Караматићъ, Секретаръ истога Суда.

Стеванъ Илићъ, приврем. Рачуноводитель Пупила при истомъ Суду, Штабсъ - Капетанъ.

Благор. и высокоученый Г. Аћимъ Медовићъ, Докторъ Медицыне, и Физикусъ Окружный.

Благ. ГГ. Мойсило Живойновићъ, Писаръ Нач. Ок. Пож.

Петаръ Радовановићъ, Писаръ Суда Окр. Пожаревач.
Ђорђе Мицковићъ, Писаръ Среза Моравск. Окр Пож.
Благораз. Г. Коста Ђорђевићъ, старіе нормалне школе Учитель.
Благонадежд. ученикъ, стар. нормал. школе Сима Ат. Вукичевићъ.

13. кнь.

ЧАЧАКЪ.

Высокоблагор. Г. Началникъ Окр. Чачанскогъ Маіоръ, Милія Драгићевићъ.
Благор. ГГ. Помоћникъ Начал. Штабсъ-Капетанъ, Іованъ М. Перуничићъ.
Писаръ Началничества, Іованъ Енглезовићъ.
Млађій Писаръ Началничества, Илія Стоичевићъ.
Практикантъ, Милошъ Єлићъ. — Практикантъ, П. Нешковићъ.

6. кнь.

ЯГОДИНА.

Высокоблагород. Г. Ранко Матенћъ, Началникъ Окр. Ягодинскогъ Маіоръ.
Благор. Г. Писаръ Началничест. Милошъ С. Недельковићъ.

2. кнь.

БРЕСТАЧЪ (У СРЕМУ).

Честнћйшій Г. Петаръ Стояновићъ, Парохъ у Брестачу.
Г. Милица Стоядиновићъ, изъ Врдника.

2. кнь.

БРЕТИСЛАВА.

Кньижница Србска. — Кньижница Славенска. — Высокоучена Господа: Petor Hostinsky pravnik. — Janko Butkay. — Pawel Hajnocy Богослови. — Мія Влашкалићъ. — Св. Свеславъ Милетићъ II. год. Мудролюбія Слушательи. — Іованъ Пантелићъ. — Аверкій Перићъ. — Савва Петровићъ. — Стеванъ Симуновићъ, I. год. Мудролюбія Слушательи.

11. кнь.

НОВЫЙ-САДЪ.

Поштенор. Г. Георгіе Аврамовићъ, чизмаръ.

ПАНЧЕВО.

Благор. Г. Александеръ Андрићъ, пенз. ц. кр. Лайтпантъ.

(ДОЦНІЄ ПОСЛАНИ.)

АЛЕКСИНАЦЪ.

Высокобл. Г. Марко Дабићъ, Началникъ Окр. Алекс. Подполковникъ.

Благор. Г. Мата Крайнићъ, Писаръ Нач. Окр. Алек.

ЗАЄЧАРЪ.

Благор. Г. Радоє Марковићъ, Писаръ Нач. Окр. Црнор.

Благораз. Г. Живоинъ Ковачевићъ, старіи Учитель школе Заечарске.

ЛОЗНИЦА.

Высокобл. Г. Миленко Ђорђевићъ, Предсѣдатель Суда Окр. Подринскогъ.

Благ. Г. Тодоръ Владовићъ, Членъ Суда Окр. Подринс.

КРУШЕВАЦЪ.

Высокоблагор. Г. Милосавъ Брадьинацъ, Предсѣдат. Суда Окр. Крушев., Маіоръ и Кавалѣръ.

Благ. Г. Николай Тасићъ, Секрет. Суда Окр. Крушев.

СМЕДЕРЕВО.

Высокоблагор. Г. Антоніе Р. Майсторовићъ, Началникъ Окр. Смедеревскогъ.

Благород. Г. Г. Константинъ Михаиловићъ, Докторъ (Лѣкаръ) Окр. Смедеревскогъ.

Милое Павловићъ, Казначей Начал. Окр. Смедеревск.

Вуле Богдановићъ, Писаръ Начал. Окр. Смедеревск. Подпоручикъ.

522

ШАБАЦЪ.

Высокобл. Г. Добросавъ Здравковићъ, Началн. Окр. Шабачкогъ, Маіоръ.

Благор. Г. Г. Іованъ Миловановићъ, Помоћникъ Началнич. Окр. Шабачкогъ, Капетанъ.

Коста Ц. Марковићъ, Казначей Начал. Окр. Шабач.

Радивой Милованчевићъ, Секретаръ Нач. Окр. Шабач.

Петаръ Т. Чупићъ, Писаръ Начал. Окр. Шабачкогъ.

Лука М. Стоичевићъ, Началникъ Среза Поцерскогъ Окр. Шабачкогъ.

Ђено Симићъ, Привр. Начал. Среза Мачванскогъ Окр. Шабачкогъ.

Любинко С. Юришићъ, Писаръ Среза Посаво-Тамнавскогъ Окр. Шабачкогъ.

ЋУПРІЯ.

Высокобл. Г. Богданъ Ђорђевићъ, Началникъ Окр. Ћупрійск. почест. Ађутантъ Княжескій и Подполковникъ, за сына Димитрія, Практ. Нач. Окр. Ћупр.

Благор. Г. Г. Стоянъ Милисављевићъ, Помоћникъ Нач. Окр. Ћупрійскогъ, Ш. Капетанъ.

Благое Єздимировићъ, Писаръ Нач. Окр. Ћупрійскогъ, за сына Любомира и кћеръ Єлену.

Живко Добрияцъ, Постекспедиторъ Ћупрійск.

Поштенор. Г. Стоянъ Китићъ, Марвен. трговацъ изъ Свилаенца, за сына Найдана.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р19Ср II 855.1